

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
(НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ)
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ
АКАДЕМІА WYCHOWANIA FIZYCZNEGO IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH**

ЗБІРНИК ТЕЗ

**Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ
ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ»**

20 ТРАВНЯ 2021 р.

Україна, м. Дубляни

336: 330. 3

Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій. Дубляни, 2021, 266 с.

У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Укладачі: Грицина О.В., Богач М.М.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Грицина О.В., Шолудько О.В. ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	11
Тулуш Л.Д., Радченко О.Д. РОЛЬ БЮДЖЕТУ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ	15
Верзун А.А., Горбовий А.Ю. ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ ТА СФЕР АПК	18
Олійник Л. А., Євтушенко А. С. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	21
Томашевський Ю.М. МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР	23

СЕКЦІЯ 2.

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В СВІТОВОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРІ

Мальований М.І., Прокопчук О.Т. НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО АГРОСТРАХОВОГО РИНКУ	28
Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С., Вакулюк С.А. ЗРОСТАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	31
Віленчук О. М. ВПЛИВ COVID-19 НА ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ВІДНОСИН В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	34
Богач М.М., Чапранська Т.І. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	38
Бурденюк С.В. ФОРМУВАННЯ НАДІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	42

Гуменюк І. М., Гуменюк Д. М. ПРОБЛЕМНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	45
Євенко Т.І. АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ГАЛУЗІ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	47
Захарченко Н. В., Федун А. С. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РИНОК СТРАХУВАННЯ	51
Кириченко А.В. РИНОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ УКРАЇНИ В СТРАХОВОМУ ПРОСТОРІ ЄС	55

СЕКЦІЯ 3.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Онисько С. М. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ	58
Воробей Р.Є. МЕТОДИ ОЦІНКИ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ КОМПАНІЙ	61
Гембарська Н. Є., Данилків Х. П., Садура О. Б. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ МАЛОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	64
Деркач О.О., Теслюк С.А. ФІНАНСОВА САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ	67
Дядечкіна С.П., Волошенко С.В. КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНДИКАТОР ЙОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ	70
Ковальчук Н.О. ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	72
Корзунов А.В. ОЦІНКА ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	75
Носова А.В. УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	77
Оніщенко Ю.М., Зайцева Л. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ КОМПАНІЙ	80

Паламаренко Я.В. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	83
Приходченко О.Ю., Смоляга М.І. СУТНІСТЬ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ФІНАНСОВОМУ ПЛАНУВАННІ	87
Романяк О.М. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ	89
Рубай О.В., Агрес О.Г. ДЕРЖАВНЕ КАЗНАЧЕЙСТВО ТА ЙОГО РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ	93
Сова О.Ю. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	96
Тарасюк І.О., Лизак М.П. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	99
Черевко І.В. НІШОВИЙ НАПРЯМОК АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ЧИННИК ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВИРОБНИКІВ	101
Швець Ю.О., Сопіна А.Є. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	103

СЕКЦІЯ 4.

ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Агрес О.Г., Рубай О.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	107
Марків Г.В. СТВОРЕННЯ НЕОБАНКІВ ЯК СПОСІБ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ	109
Марченко О.В. ВИЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ КАДРОВОЮ БЕЗПЕКОЮ, КАДРОВОЮ СТРАТЕГІЄЮ ТА ЗАГАЛЬНОЮ СТРАТЕГІЄЮ БАНКУ	113

Новосьолова О.С., Щербина С.І. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	114
Сус Л. В., Сус Ю. Ю. СУЧАСНИЙ СТАН ПРОЦЕСІВ КОНЦЕНТРАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ	117
Східницька Г. В., Dr Marcin Hyski ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ БАНКІВ	120
Шелудько С.А., Боровська О.В. ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КЛІЄНТІВ БАНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ЛОКДАУНУ	124

**СЕКЦІЯ 5.
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ
І СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Солодовнік О.О. Андрущенко А.С. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	127
Бондаренко Н.В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	129
Булик О.Б ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	132
Войцехівська С. І. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	135
Зеліско Н.Б. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	138
Іваницький І.С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ	142
Мельничук О.О. ФІНАНСОВІ РИЗИКИ АГРОСЕКТОРУ ЗА СТРУКТУРНОЮ СКЛАДОВОЮ	144
Сиротюк Г.В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	147

**СЕКЦІЯ 6.
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАТКОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Дема Д.І. СУЦІЛЬНЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ТА МАЙНА ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР БОРОТЬБИ З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ	150
Богуцька О.А. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРАРІЇВ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ	153
Власюк С.А., Цимбалюк Ю.А., Ролінський О.В. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	157
Жидовська Н.М., Прокопишин О.С. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ «ДОСТУПНА ПОТЕКА 7 %»	159
Зарева Ю. Ю. ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЇЇ ПОБУДОВИ	162
Станько В.Ю., Станько С.В. ЛІЗИНГОВА ФОРМА КРЕДИТУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА	165
Кобаль А.І. ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	167
Тофан І.М. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	169

**СЕКЦІЯ 7.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ**

Черевко Г.В. FOREX – SPECIFIC CURRENCY MARKET	172
Morozov V.I. THE MOST COMMON TRENDS IN THE MODERN DEVELOPMENT OF THE WORLD FINANCIAL MARKET	174

Байрачна А.С., Безпала Є.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	176
Вольневич Ю. С., Захарченко Н. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ	178
Досин О.М. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ	181
Журавка О.С., Шенкаренко В. О. НЕОБХІДНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	184
Колодій А.В. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	186
Лобода Н. О., Поливкан А. В. АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ДИНАМІЧНИЙ АСПЕКТ	189
Савчук О.Я. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	191
Содома Р. І. МІЖНАРОДНИЙ ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ФОРМА ОСВОЄННЯ СВІТОВИХ РИНКІВ	193
М. В. Шарова УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	196

**СЕКЦІЯ 8.
ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ
І ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ**

Bernatska I.Ya. CONCEPT OF ENTERPRISE INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY MANAGEMENT	198
Войничка Л.Й. ПЛОЩИНИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ	201
Кравчук С.М., Чабанюк О.М. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКИ ТА ОСВІТИ: ШЛЯХ ТА ТЕНДЕНЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІІІ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	204

Лизак М.П. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	208
Нікішина О.В. ПІОРИТЕТИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	211

**СЕКЦІЯ 9.
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ**

Синявська Л.В., Dorota Chudy-Hyski ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ В УКРАЇНІ	215
Барабаш Л.В. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ	218
Бінерт О. В. ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	220
Брух О.О. ІМІДЖ, ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	224
Гуменюк І. М., Палилюлько О.М. ПРИСКОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ	226
Деркач О. О., Тоцька О. Л. СУЧАСНИЙ СТАН ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ	230
Кошолоп А.Р., Лук'янець О.В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	232
Лаптінова О.Є., Плахотіна І.В., Дулік Т.О. ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ	235
Магійович Р.І. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	239
Матвієнко С.С., Ягольницький О.А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	240

Овчиннікова Т. В. ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	242
Пошивалова О.В. ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	245
Смолінський В.Б. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	247
Тетченко В. В., Гончаренко О.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ	249
Тимань М. М., Томашівська М.В. «ІНГРІНДІЄНТ УСПІШНОГО ЖИТТЯ»	252
Ткаченко Д. В., Гончаренко О.О. СУТНІСТЬ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕЮ	254
Тохтамиш Т.О. СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ	257
Чернега В.М., Лук'янець О.В. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	260
Шолудько О.В. Грицина О.В., Данилишин Р.Д. РІВЕНЬ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ ДОСТУПНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ЖИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ	263

СЕКЦІЯ 1.
ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ

Грицина О.В., к.е.н., доцент
Шолудько О.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В
УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах особливий акцент реформування місцевих фінансів ставиться саме на децентралізацію владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування, тобто створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади. Цього можна досягти завдяки належному рівню фінансового забезпечення і наявності достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів, стимулювання достатнього економічного розвитку відповідних територій.

Саме фінансовий аспект впливає на успішність функціонування територіальних громад, оскільки наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатність кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена виробнича та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку територіальних громад.

На сучасному етапі актуальним питанням є збільшення зацікавленості органів місцевого самоврядування щодо зростання надходжень у місцеві бюджети, постійний пошук можливих резервів їх наповнення, активізація фіскального контролю та покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Наявність фінансово успішних територіальних громад свідчить про високі і динамічні темпи приросту власних доходів місцевих бюджетів. Проте формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створення ефективного та дієвого управлінського апарату, моніторингу обсягів витрачання бюджетних коштів і запобігання нераціонального їх витрачання – це ті напрями, які повинні лежати в полі уваги керівників місцевих органів влади.

За підсумками 2020 року, частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України склала 34,2%. За підсумками 2019 року,

аналогічний показник становив 43,5%. Без урахування трансфертів з державного бюджету, обсяг надходжень до місцевих бюджетів склав 311,1 млрд. грн., що становить 22,6% від обсягу доходів зведеного бюджету [1]. За підсумками 2019 року, аналогічний показник становив 23,3% (табл. 1).

Таблиця 1. Частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення, (+,-)
Частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету, %	23,3	22,6	-0,7
Частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету без урахування трансфертів з державного бюджету, %	43,5	34,2	-9,3

У порівнянні з 2019 роком, частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України суттєво знизилася (на 9,3%), що свідчить про зростання концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні.

У порівнянні із затвердженим планом на 2020 рік, місцеві бюджети виконано на 98,2%, у тому числі: виконання доходів загального фонду склало 98,6%, виконання спеціального фонду – 97,3%. (табл. 2).

Таблиця 2. Доходи місцевих бюджетів України за 2020 рік (млрд грн)

Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд			РАЗОМ		
	план	факт	Відхилення, %	план	факт	Відхилення, %	план	факт	Відхилення, %
Власні доходи	293,2	290,1	98,9	22,4	21,2	94,6	315,6	311,3	98,6
Трансферти з державного бюджету	137,1	135,9	99,1	27,6	24,3	88,0	164,7	160,2	97,3
Разом	430,3	426,0	99,0	50,0	45,5	91,0	480,3	471,5	98,2

У порівнянні з 2019 роком, загальні доходи місцевих бюджетів зменшилися на 89,0 млрд грн (з 560,5 до 471,5) або на 15,9% (табл. 3).

Зменшення відбулося за рахунок трансфертів з державного бюджету. У 2020 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 135,9 млрд грн трансфертів, що на 108,4 млрд грн (на 44,4%) менше 2019 року. Зокрема, це пов'язано з тим, що у 2020 році з місцевих бюджетів не здійснювалися окремі видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту, обсяг яких у 2019 році склав 78,3 млрд грн, у тому числі:

- субвенція на виплату допомог сім'ям з дітьми та малозабезпеченим сім'ям – 54,9 млрд грн;
- на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг та енергоносіїв – 21,6 млрд грн;
- на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу – 1,8 млрд грн.

На розвиток економічної та соціальної сфери будь-якої країни значний вплив справляють бюджетні видатки, які є джерелом забезпечення суспільних потреб [2]. Доцільним буде провести аналіз видатків місцевих бюджетів в умовах децентралізації бюджетної системи України.

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів у 2020 році склав 478,1 млрд грн, що на 88,2 млрд грн (-15,5%) менше від обсягу видатків, проведених у 2019 році. Із зазначеної суми видатки загального фонду у 2020 році склали 357,7 млрд грн, що на 84,9 млрд грн (-19,2%) менше 2019 року.

У структурі місцевих бюджетів найбільша частка припадає на оплату праці – 206,7 млрд грн, або 43,2%. Капітальних видатків проведено на суму 98,6 млрд грн, що становить 20,6% від усіх видатків.

У розрізі функціональної класифікації видатків, найбільший обсяг коштів протягом 2020 року було спрямовано на фінансування освіти – 199,4 млрд грн (табл. 3), що становить 41,7% від загальної суми видатків, проведених з місцевих бюджетів. У порівнянні з 2019 роком, видатки на освіту збільшилися на 12,3 млрд грн або на 6,6%. На охорону здоров'я було витрачено 50,9 млрд грн, що становить 10,6% від обсягу видатків місцевих бюджетів. Порівняно 2019 роком видатки на охорону здоров'я зменшилися на 38,9 млрд грн або на 43,3%. Зменшення видатків на охорону здоров'я пов'язане із продовженням реформи медицини і запровадженням фінансування вторинного рівня за рахунок коштів державного бюджету через Національну службу здоров'я. У 2020 році за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення проведено видатків на загальну суму 89,5 млрд грн.

За даними Рахункової палати України, протягом 2020 року з місцевих бюджетів було витрачено 10,3 млрд грн на заходи, пов'язані з боротьбою з COVID-19, що становить 2,2% від загального обсягу видатків місцевих бюджетів.

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій»

Загалом, виконання місцевих бюджетів за 2020 рік корелюється із загальними тенденціями в економіці України: незначне номінальне зростання доходів, соціально орієнтовані статті видатків, забезпечення виконання основних соціальних зобов'язань держави; продовження секторальних реформ та у сфері адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

Таблиця 3. Видатки місцевих бюджетів за 2019-2020 роки за функціональною класифікацією

Видатки за функціональною класифікацією	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
	2019 р.	2020 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р.	2020 р.
Загальнодержавні функції	33,0	39,5	1,9	1,5	34,9	41,0
Громадський порядок, безпека та судова влада	1,1	1,5	0,2	0,3	1,3	1,8
Економічна діяльність	15,2	19,5	66,7	74,4	81,9	93,9
Охорона навколишнього природного середовища	0,1	0,1	3,3	2,3	3,4	2,4
Житлово-комунальне господарство	21,1	22,2	13,3	9,9	34,4	32,1
Охорона здоров'я	77,7	40,2	12,1	10,7	89,8	50,9
Духовний та фізичний розвиток	18,5	19,8	3,1	2,1	21,6	21,9
Освіта	167,3	183,1	19,8	16,3	187,1	199,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	100,5	21,5	2,7	2,5	103,2	24,0
Разом	434,5	347,4	123,1	120,0	557,6	467,4
Міжбюджетні трансферти	8,1	10,3	0,6	0,4	8,7	10,7
Усього	442,6	357,7	123,7	120,4	566,3	478,1

Отже, основою соціально-економічного розвитку територій є ефективне функціонування місцевих бюджетів. Реформа децентралізації дала поштовх до формування більш ефективного місцевого самоврядування та територіальної

організації влади. Як і державний бюджет України, місцеві бюджети формуються у вигляді балансу доходів і витрат, що посилює фінансовий акцент даної проблеми. Доходи місцевих бюджетів становлять фінансову основу місцевого самоврядування, оскільки за рахунок акумуляції надходжень в місцеві бюджети, вони мають змогу здійснювати видатки на економічно-соціальний розвиток відповідного регіону.

Список використаних джерел

1. Інформація про стан затвердження місцевих бюджетів (за даними Міністерства фінансів України). URL: <https://mof.gov.ua/uk/approval-materials-of-local-budgets> (дата звернення: 16.04.2021).
2. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України - 2020» підготовлений відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 17.04.2021).
3. Державний веб-портал бюджету для громадян (за даними Міністерства фінансів України). URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=LOCAL> (дата звернення: 18.04.2021).

Тулуш Л.Д., зав. відділу фінансово-кредитної та податкової політики

Радченко О.Д., провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

РОЛЬ БЮДЖЕТУ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ

Фінанси агросектору є важливою складовою фінансової системи держави. За показниками балансу діяльності підприємств 2013-2019 рр., на їх частку припадає 9,4% фінансових ресурсів галузей економіки у середньому, причому в 2013 році- 5,48%, а у 2019 році – 8,96%, тобто ніша участі агросектору у загальноекономічних фінансах впевнено розширюється. Найбільш високий показник був у 2016 р., коли частка аграрного сектору у балансі підприємств економічних галузей сягнула 15,39%. При цьому аграрний сектор відіграє значну роль у реалізації фінансової політики держави, насамперед тому, що є бюджетоформуючою галуззю, займає понад третину експорту, демонструє стабільно високі за роками показники рентабельності та переважну частку прибуткових підприємств у фінансових результатах.

Галузь є гарантом продовольчої безпеки, тому держава постійно здійснює моніторинг стану фінансових ресурсів аграрних підприємств і їх регулювання шляхом прямої бюджетної підтримки, податкових преференцій, а також регулятивних заходів для підтримання конкурентоздатності галузі в економіці та різних форм господарювання у агросекторі. Можна припустити, що впевнена роль аграрних фінансів на економічному ринку в значній мірі залежить саме від політики державного протекціонізму.

Вимір впливу державної підтримки на галузь розкривається насамперед через бюджетні видатки, як частину фінансового потенціалу галузі за обсягами та мотивацією їх формування [1, с. 38]. У 2019 р. в Бюджетному кодексі діяла норма, щодо частки видатків на галузь, а саме не менше 1% випуску аграрної продукції за попередні три роки. Саме тому ефективність цих видатків у порівнянні з динамікою макропоказників галузі є найбільш вагомим критерієм, що показує ступінь і інтенсивність фінансової політики держави щодо галузі.

Роль бюджету у формуванні фінансових ресурсів агросектору як правило, аналізують через загальну динаміку видатків на сільське господарство з Державного бюджету, частку видатків на галузь у бюджеті. За період 2011-2020 рр. частка аграрного у державному бюджеті постійно знижується. Якщо на початок періоду вона становила 1,65%, то у 2020 році – 1,04%. У видатках бюджету на економічні галузі на початок періоду на агросектор припадало 13,24%, у 2020 р – 7,9%. У проміжку 2011-2020 рр. виділяється 2017 рік – часта агробюджету у держбюджеті була 1,25%, у видатках бюджету на економіку – 22,4%.

Макроекономічний аналіз аграрних видатків свідчить, що серед економічних галузей вони досить суттєві і відповідають чинним до 2019 р. вимогам БК щодо фінансування галузі не нижче 1% випуску продукції. Потенціал зростання абсолютних величин видатків і їх частки у структурі державного бюджету досить значимий – за поліноміальним розподілом даних (значення R^2) - 77%. З 2020 року намітився спад, оскільки у бюджеті, за потреби стабілізації економіки через пандемію COVID-19, фінансуються в першу чергу соціально захищені видатки, проте на 2021 рік у функціональних видатках закладено 1,32% держбюджету, а це 18,2% видатків на економіку, що вище рівня 2020 року, оскільки крім 4,5 млрд грн на фінансування програм, додатково виділять 6,78 млрд грн (за рахунок інших міністерств) на відновлення профільного міністерства.

Важливе значення мають не лише обсяги державної підтримки, а й напрями її надання. У Законі про держпідтримку визначено, що до них відносяться: пряма бюджетна державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, що виплачується у вигляді субсидій, дотацій і компенсацій; державна підтримка кредитування; державна підтримка по напрямих:

фермерства, тваринництва, садівництва, насінництва, органічної продукції тощо. На даний час у сфері державної підтримки аграрного сектору визначено такі основні напрями: підтримка тваринництва, компенсація вартості придбання сільськогосподарської техніки, фінансування фермерських господарств, агрострахування, протидія засухам, розвиток зрошення, ставка на органічну продукцію, картоплярство, садівництво, виноградарство та хмелярство.

Динаміка видатків на агросектор свідчить, що за період 2015-2020 рр. середньорічні видатки становили 3,3 млрд грн. Структура програм за обсягами фінансування у 2020 році наступна: фінансова підтримка заходів шляхом здешевлення кредитів - 26,52%, підтримка тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції - 26,24%, фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників - 24,90%, підтримка садівництва, виноградарства - 7,32%, підтримка фермерів - 0,81%. Ці напрями підтримки обумовлені оцінкою галузей, видів продукції, форм господарювання переважно за загальним їх станом. Разом з тим, «концептуальні засади здійснення державної фінансової підтримки аграрного розвитку, з огляду на необхідність забезпечення ефективності усіх видів діяльності, вирівнювання умов господарювання в галузі та формування раціональної структури аграрної економіки одним із ключових мотивів повинні передбачати забезпечення достатнього рівня рентабельності тих видів діяльності, в розвитку яких заінтересована держава» [2, с. 71].

Таким чином, роль бюджету у формуванні фінансових ресурсів агросектору України досить значна і спрямована на посилення впливу бюджетних важелів щодо обсягів та структури фінансування. Аналіз бюджетної підтримки аграрного сектора підтверджує певні позитивні зрушення в напрямку удосконалення умов надання підтримки кредитування; цілеспрямовані дії в напрямку підтримки дрібного товаровиробника та посилення матеріально-технічного забезпечення через компенсацію вартості техніки та обладнання. Тобто, за тими напрямками, які реально потребують державного регулювання в ринкових умовах.

Але загалом система державної підтримки фінансування агросектору знаходиться поки що у фазі виявлення та систематизації факторів розвитку підприємств та галузей, форм господарювання та видів продукції, пошуку невикористаних резервів підвищення ефективності для різних господарських форм, зокрема щодо малого підприємництва, як найбільш незахищеної форми щодо нарощування фінансових ресурсів, особливо залучених. У цьому напрямі на 2021 рік у державному бюджеті передбачено значний пласт програм, різних за направленістю і потужністю фінансування. Це програми підтримки кредитування, тваринництва, страхового захисту, органічного виробництва.

Важливим для посилення державної фінансової політики в частині бюджетної підтримки агросектору є досвід бюджетної підтримки фермерів Спільної аграрної політики Євросоюзу (САП ЄС). Для цього необхідно проаналізувати досвід розподілу бюджетних коштів у країнах, що близькі до умов України, оцінити їх ефективність за макропоказниками, порівняти з чинними національними програмами та визначити топові точки контролю держави у процесі формування фінансових ресурсів агросектору України.

Список використаних джерел

1. Радченко О. Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2019. №1. С. 27-38.
2. Тулуш Л., Грищенко О. Оцінювання рентабельності діяльності як передумова надання держфінпідтримки сільгосппідприємствам. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 60-71.

Верзун А.А., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Горбовий А.Ю., д.т.н., професор

Навчально-науковий інститут інформаційних технологій

Університету державної фіскальної служби України

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ ТА СФЕР АПК

Державне регулювання аграрної сфери економіки являє собою сукупність економічних, організаційно-правових й соціальних заходів економічної політики держави, спрямованих для створення ефективного та стабільно зростаючого розвитку мультифункціонального сільського господарства з метою забезпечення продовольчої безпеки країни та зміцнення його конкурентних позицій на світовому аграрному ринку [1].

На рівні регіону державне регулювання аграрної сфери здійснюється з врахуванням притаманних йому як соціально-економічних, так і природно-кліматичних особливостей та реалізується відповідними структурними підрозділами державних адміністрацій.

Важливою складовою державного регулювання є фінансова підтримка розвитку сільського господарства, спрямована, зокрема, на формування високоефективного, конкурентоспроможного, адаптованого до сучасних реалій товаровиробника.

Департамент агропромислового розвитку (АПР) Львівської ОДА, як відповідальний виконавець, забезпечував реалізацію Комплексної програми розвитку АПК Львівської області у 2016-2020 рр.

Протягом зазначеного періоду з державного бюджету у розвиток економіки аграрного сектору Львівщини залучено 419,3 млн.грн, з яких понад 60 % протягом 2019-2020 рр. з обласного бюджету на ці потреби протягом 2016-2020 рр. було виділено 68,5 млн.грн. Разом з тим, сільськогосподарськими товаровиробниками було повернуто до обласного бюджету 16,1 млн.грн в рамках реалізації програми фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу на зворотній основі у вигляді пільгових кредитів на реалізацію бізнес-планів.

В структурі витрат на розвиток аграрного сектору Львівщини за рахунок коштів державного бюджету значна частка припала на підтримку розвитку тваринництва. На фінансування комплексу програм з розвитку галузі тваринництва з державного бюджету було виділено 142,6 млн.грн., тобто третину фінансових ресурсів виділених на реалізацію Комплексної програми у 2016-2020 рр. [2]

Програму державної підтримки розвитку хмелярства, закладання молодих садів, виноградників та ягідників протягом даного періоду профінансовано в розмірі 85,6 млн.грн., що становить понад 20 % загального обсягу фінансової підтримки АПК.

Важливе значення для забезпечення безперервності та ефективності процесу аграрного виробництва має можливість своєчасного придбання необхідних матеріальних ресурсів, зокрема, палива, насінневого матеріалу, добрив, засобів захисту рослин тощо. Власних фінансових ресурсів у сільськогосподарських товаровиробників через сезонності особливості виробничого процесу не вистачає, що зумовлює необхідність залучення кредитних ресурсів. Висока вартість кредитних ресурсів стримує сільськогосподарських товаровиробників від їх використання, що негативно позначається на виробничо-господарських та фінансових показниках їх діяльності. На вирішення даної проблеми спрямована програма фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів. Загалом за даною програмою протягом 2016-2020 рр. було виділено 71,3 млн.грн, що дозволило здешевити понад 1,6 млрд. грн. залучених сільськогосподарськими товаровиробниками Львівської області кредитних ресурсів.

За період реалізації Комплексної програми у 2016-2020 рр. вдалося досягти значних позитивних зрушень в розвитку АПК Львівської області, зокрема сільськогосподарського виробництва. Виробництво валової продукції сільського господарства (в порівняльних цінах 2016 р.) за даний період зросло

на 2,8 млрд.грн та досягло 23,0 млрд.грн. Частка сільськогосподарських підприємств у структурі виробництва продукції сільського господарства зростає за період реалізації Комплексної програми до 48 % проти 38 % станом на 2015 р. [3]

На реалізацію завдань щодо забезпечення умов для підвищення ефективності сільського господарства шляхом сприяння розвитку суб'єктів мікро- та малого аграрного бізнесу, нарощування сільськогосподарського виробництва, збільшення доданої вартості в аграрному секторі як передумови формування самодостатніх територіальних громад спрямована Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021 – 2025 роки.

Основними стратегічними цілями реалізації даної Комплексної програми є:

- конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації (оперативні цілі: стимулювання інноваційних видів економічної діяльності з високою доданою вартістю; інвестиційна привабливість);
- збалансований просторовий розвиток (оперативна ціль: стимулювання економічного розвитку сільських територій). [2]

Реалізація поставлених цілей та завдань Комплексної програми дозволить: підвищити ефективність та продуктивність діяльності малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції, забезпечити подальше зростання частки сільськогосподарських товаровиробників у структурі виробництва продукції сільського господарства, сформувавши передумови для розвитку сільських територій через механізм стимулювання розвитку агротуристичного сегменту, підприємництва на селі тощо.

Список використаних джерел

1. Романець О.А. Сутність та зміст державного регулювання аграрного сфери економіки. Збірник наукових праць. КолосС, 2011. 104 с
2. Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Львівської ОДА. [URL:https://loda.gov.ua/agr_prohramy](https://loda.gov.ua/agr_prohramy) (дата звернення: 06.05.2021)
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [URL:https://http://www.ukrstat.gov.ua](https://http://www.ukrstat.gov.ua) (дата звернення: 06.05.2021)

Олійник Л. А., к.е.н., доцент
Євтушенко А. С., студентка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проголошена в Україні муніципальна реформа має своїм завданням децентралізацію вітчизняної публічної влади, трансформацію суспільних відносин з метою максимального захисту прав і свобод людини та громадянина на регіональному і місцевому рівнях, наближення управлінсько-правових засобів та послуг до кожного громадянина. Реформа місцевого самоврядування є ключовим інструментом успішної трансформації країни та досягнення закладених у Конституції цілей набуття членства у ЄС та НАТО. Відтак раціональна територіальна організація держави – основа формування дієвої системи публічної адміністрації та місцевого самоврядування.

Мета реформи – формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг.

В Україні процес децентралізації розпочато з 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1]. Впродовж 2015 – 2017 років результати реформи показали позитивну динаміку. За 7 років реформи утворено 1470 територіальних громад і 136 районів. Добровільне об'єднання територіальних громад дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування дістати відповідні повноваження та ресурси, що їх раніше мали міста обласного значення.

Із внесенням змін до Податкового та Бюджетного кодексів, від 1 січня 2015 року місцевим самоврядуванням отримано більше фінансів для підвищення економічної спроможності. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн) [4]. Це – реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за довіру громад.

У 2020 році у порівнянні з 2019 роком, загальні доходи місцевих бюджетів зменшилися на 89,0 млрд грн (з 560,5 до 471,5) або на 15,9%. Зменшення відбулося за рахунок трансфертів з державного бюджету. У 2020 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 135,9 млрд грн трансфертів, що на 108,4 млрд грн (на 44,4%) менше 2019 року. Зокрема, це пов'язано з тим, що у 2020 році з місцевих бюджетів не здійснювалися окремі

видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту, обсяг яких у 2019 році склав 78,3 млрд грн [2].

На сьогодні відсутність змін до Конституції не дозволила реалізувати всі складові реформи з децентралізації влади, наприклад, ліквідацію державних адміністрацій та запровадження інституту префектів, утворення власних виконавчих органів місцевих рад субрегіонального та регіонального рівнів – це є негативною стороною цього процесу.

Таким чином сьогодні проводиться процес децентралізації за європейськими зразками та одночасно – спирається на історичні традиції місцевого самоврядування в Україні. Відбувається певне наближення влади (публічної та місцевої) до людей і громад. Забезпечується повноцінна імплементація європейської хартії місцевого самоврядування.

Зазначені не тільки позитивні процеси, що супроводжують реформу децентралізації, обумовлюють необхідність у здійсненні ряду першочергових заходів, спрямованих на успішне завершення формування базового рівня територіальних громад, а саме [3]:

- прийняти Закон про засади адміністративно-територіального устрою України. В рамках чинної Конституції визначає засади, на яких має ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України, види населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації;

- Закон про службу в органах місцевого самоврядування (нова редакція) забезпечить рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування, підвищить престижність служби в органах місцевого самоврядування, мотивацію місцевих службовців до розвитку громад та власного розвитку;

- забезпечити чітке дотримання процедури ініціювання та створення територіальних громад;

- об'єктивувати процес створення територіальних громад, захистивши його від надмірної політизації та впливу корпоративних інтересів.

Результати реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка триває в Україні з 2014 року, підтвердили її необхідність для розвитку кожної громади і країни в цілому. Але для продовження змін варто найближчим часом прийняти законопроекти і рішення, які дозволять новим громадам і районам ефективно працювати у новій децентралізованій системі. Виклики, які ми маємо на черговому етапі розвитку нашої державності, не можуть стримати реформу місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Реформування місцевого самоврядування є основою підвищення якості життя людей за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
2. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12878>
3. Реформа децентралізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

Томашевський Ю.М., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

Страховання сільськогосподарських ризиків сприяє економічній стабільності та позитивно впливає на формування фінансових результатів товаровиробників та гарантування продовольчої безпеки держави. Системи гарантійного захисту сільськогосподарських формувань від природно-кліматичних ризиків діють у багатьох країнах та функціонують вже тривалий час. Країни-члени ЄС мають свої програми страхування сільськогосподарських виробників, які в основному відрізняються ступенем участі держави в цьому процесі. При цьому, державна підтримка має певні раціональні межі. Так, у Греції вже тривалий час держава через свої організації адмініструє програми підтримки аграрного сектора, збирає обов'язкові платежі та гарантує покриття збитків. Іспанія та Португалія мають свої, так звані, системи державного і приватного партнерства, в яких роль держави полягає в субсидуванні страхових платежів та участі у перестрахованні. Приватні компанії теж інтегровані в дану систему. Вони беруть на себе частину ризику, яка не покривається державою. Італія, Франція, Німеччина та Австрія мають системи страхування, які переважно є приватними. Ці країни в основному відрізняються рівнем субсидування страхових платежів. Так, Німеччина не проводить жодних субсидій, а Італія субсидує їх значну частину. Проте, Німеччина має більш

економічно розвинені господарства та стійкі природно-кліматичні умови. У США система страхування врожаю сільськогосподарських культур за участю держави є найбільш розвинутою та має такі форми як субсидування страхових платежів; покриття адміністративних витрат; надання послуг з перестраховування.

Канада використовує власну програму страхування (CI), яка передбачає субсидовані заощадження для фермерів (NISA), програму гарантії доходів (AIDA), яка підтримує рівень доходів фермерам не нижче ніж 70 % від попереднього рівня за останні три роки [5, с 36].

Чилі надає фінансові ресурси товаровиробникам, коли родючість певної культури становить менше 67 % від її середньої врожайності. Програмою передбачено захист 18 культур, включаючи зернові. Програма фінансово забезпечується фондом чилійських приватних страховиків. Програми перестраховування здійснюється за участі провідних перестраховиків світу. Уряд Чилі підтримує національну програму страхування врожаю сільськогосподарських культур за допомогою субсидування страхових платежів. Він виділяє кошти для фінансування 50 % витрат страхових платежів, які сплачуються виробниками. Управління програмою здійснюється через координаційну раду, яка є підзвітною міністерствам фінансів та сільського господарства [3, с.130].

В Україні врегулювати питання державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників вперше було зроблено в Законі України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001 – 2004 років” від 7 червня 2001 р. [2]. Так, у розд. 5 статті 15 Закону зазначається: “Обов’язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень здійснюється державними сільськогосподарськими підприємствами, а стосовно врожаю зернових культур і цукрових буряків – сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності. Частково страхові платежі по обов’язковому страхуванню врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень компенсуються за рахунок Державного бюджету України у розмірі не менше 50 відсотків витрат, понесених сільськогосподарськими підприємствами” [2].

Отже, законодавчо було визнано участь держави у фінансовому забезпеченні страхування врожаю зернових культур та цукрових буряків на рівні не менше ніж половину потрібних для цього коштів. У статті 10 цього ж Закону передбачено, що частка видатків Державного бюджету України на фінансування розвитку сільського господарства має бути не меншою від 5 відсотків видатків бюджету. Статті видатків Державного бюджету України щодо фінансування сільського господарства формує безпосередньо Міністерство аграрної політики та продовольства України виходячи із

загальних обсягів бюджетних асигнувань на галузь. Отже, за таких умов повинно гарантуватися і виділення коштів на підтримку страхування [4, с. 96].

Проте, незважаючи на те, що державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників способом компенсації не менше від половини страхових платежів передбачена законом, страхування сільськогосподарських ризиків практично не проводиться. Держава для цього, вже кілька років поспіль, коштів не виділяє.

В Україні на сьогодні актуальним залишається як обов'язкове, так і добровільне страхування урожаю сільськогосподарських культур, оскільки кожна з форм страхування має як переваги, так і вади. Перевагами обов'язкового страхування є те, що саме під цими культурами зайнято переважну частину сільськогосподарських угідь. Тому для господарств обов'язкове страхування врожаю, виступає як домінантна форма страхового захисту культур. Тарифи, які пропонуються для здійснення обов'язкового страхування, суттєво нижчі від тарифів з добровільного страхування врожаю.

Перевагами добровільного страхування є те, що при цьому не порушуються принципи, притаманні ринковій економіці – вибір страхувальниками страховиків та створення відповідного конкурентного середовища. Наприклад, якщо виробник займається не тільки вирощуванням зернових культур і цукрових буряків, а й вирощує інші культури, то добровільне страхування дасть змогу надати додатковий захист таким підприємствам.

На нашу думку, суперечності щодо вибору форми страхування в Україні мають бути розв'язані на законодавчому рівні з врахуванням світового досвіду.

Державна підтримка сільськогосподарських виробників під час проведення страхування урожаю сільськогосподарських культур має здійснюватися за рахунок коштів, передбачених на ці цілі в Державному бюджеті України на відповідний рік, у вигляді субсидій на повернення частини страхових платежів за договорами страхування, укладеними зі страховиками, які мають ліцензії на такий вид страхування. Водночас страхові компанії, що проводять обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур за участю коштів Державного бюджету України, зобов'язані перестраховувати частину ризиків за цими видами страхування. Суми платежів зі страхування врожаю сільськогосподарських культур, сплачених за рахунок власних коштів господарств, повинні відноситися на валові витрати і включатися в собівартість продукції.

З 1 липня 2012 р. набув чинності Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 9 лютого 2012 р. [1], спрямований на регулювання відносини у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється із державною підтримкою, з

метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві.

Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає у наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції, в порядку, встановленому згаданим Законом. Порядок та умови надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 813. Цей Порядок визначає умови надання фінансової підтримки, передбаченої у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі», для здешевлення страхових платежів (премій).

Державна підтримка надається сільськогосподарським товаровиробникам у формі компенсації до 50 % вартості страхового платежу. Бюджетні кошти спрямовуються на захист майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників від ризику загибелі сільськогосподарських культур шляхом часткового здешевлення страхових платежів та забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві. Бюджетні кошти спрямовуються також на погашення бюджетної кредиторської заборгованості, зареєстрованої в органах Казначейства.

Страхування сільськогосподарських культур із державною підтримкою може здійснюватися на весь період вирощування, на період перезимівлі, на весняно-літній період у разі: вимерзання, випрівання, випирання, льодової кірки; заморозків у повітрі в період формування репродуктивних органів озимої пшениці; граду, удару блискавки; землетрусу; лавини, земельного зсуву, земельного або земельно-водного селю; сильного вітру, пилової бурі, шквалу, смерчу, суховію, видування; сильного дощу, тривалих дощів, повені, паводка, вимокання; посухи у весняно-літній період; зимової посухи або зневоднення на землях, які підлягають примусовому зрошенню або заводненню, ґрунтової кірки, випадіння рослин; епіфітотійного розвитку хвороб рослин; епіфітотійного розмноження шкідників рослин; вторинних хвороб рослин; зневоднення на землях, які підлягають примусовому зрошенню або заводненню, ґрунтової кірки, випадіння рослин; протиправних дій третіх осіб стосовно сільськогосподарських культур [5, с. 35].

Отже, досвід проведення страхування в ринково розвинених країнах показує, що сільське господарство в цих країнах постійно отримує фінансову підтримку з боку держави. Відповідної підтримки з боку держави потребує і

вітчизняний аграрний страховий ринок. Саме завдяки фінансовій, правовій та організаційній допомозі держави, сільськогосподарським виробникам вдасться підняти рівень розвитку сільського господарства на вищий рівень та забезпечити безперебійне та якісне виробництво продовольства в державі.

Список використаних джерел

1. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-17 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 41, с.491.
2. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 роки: Закон України від 18.01.2001 р. № 2238-III // Уряд. кур'єр. – 2001. – № 32. – С. 10.
3. Лайко П.А., Пушак С.Д. Страхування природно-кліматичних ризиків у рослинництві: монографія. К. : ННЦ Інститут аграрної економіки, 2009. 320 с.
4. Огаренко О. Методологічні засади страхування врожаю сільськогосподарських культур Економіка АПК. 2015. № 4. С.94-98.
5. Онисько С.М., Томашевський Ю.М. Страхування врожаю сільськогосподарських культур на основі погодних індексів умовах. Аграрна економіка, 2013, Т. 6, № 3-4. С.33-37.

СЕКЦІЯ 2.
СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В СВІТОВОМУ
СТРАХОВОМУ ПРОСТОРИ

Мальований М.І.
проректор з науково-педагогічної роботи, професор,
Прокопчук О.Т.
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доцент
Уманський національний університет садівництва

НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО АГРОСТРАХОВОГО
РИНКУ

Агростраховий ринок є досить складним елементом ринку сучасної національної економіки країни, що являє собою відокремлену частину змішано ринкової економіки, де ключовими суб'єктами відносин виступають: виробники-продавці агрострахових послуг (страхові організації), споживачі означених послуг (страхувальники, в ролі яких виступають агровиробники), а також численні посередники, між якими виникають фінансові (страхові) відносини з приводу купівлі-продажу страхового продукту як товару, формування попиту і пропозиції на нього. Об'єктивна необхідність виникнення та розвитку агрострахового ринку зумовлюється наявністю суспільної потреби у страховому захисті аграрного сектору економіки та страхових організацій, здатних її задовольнити. Слід зауважити, що агростраховий ринок передбачає самостійність суб'єктів ринкових відносин, їх рівноправне партнерство, а також розвинену систему горизонтальних і вертикальних зв'язків між ними. Окрім того, у межах означеного ринку забезпечується органічний зв'язок між значним колом зацікавлених осіб шляхом спільного визначення потреби у агростраховій послугі.

Однак, склалася ситуація за якої в Україні все ще відбувається процес пошуку оптимальної моделі агростраховання з огляду на стан розвитку даного сегменту страхового ринку та наявні можливості державного бюджету. Досить потужний розвиток аграрного сектору економіки в Україні супроводжується недостатньою розвиненістю аграрного страхування, що суперечить загальноприйнятій міжнародній практиці. Адже більшість країн світу, в яких успішно розвивається сільське господарство (США, Канада, Іспанія, Китай та ін.), характеризуються високим рівнем розвитку агростраховання [1-2].

Це пояснюється насамперед тим, що вітчизняний ринок агрострахових послуг розвивається без чітко визначеної стратегії розвитку, а той потенціал

розвитку, що був закладений в попередніх періодах, вже фактично вичерпався та вимагає термінового оновлення [3].

Архітектуру комплексної модернізації українського агрострахового ринку в умовах трансформаційних процесів, з авторської точки зору, доцільно стратегувати в розрізі п'ятірки ключових складових: форматних обрисів ринку (ключовими формами його подальшого розвитку), композиційної структурної будови ринку (його форматування в рамках секторної конфігурації з врахуванням особливостей кожного із трьох секторів), інституціонального базису (інституціональною взаємодією на агростраховому ринку в розрізі формальних – законодавчі норми та правила страхування та неформальних обмежень – етичні та культурні норми, інноваційності агрострахової діяльності (інноваційних підходів до використання потенціалу агрострахування) та агрострахового середовища (страхового середовища у аграрному секторі економіки) (рис. 1).

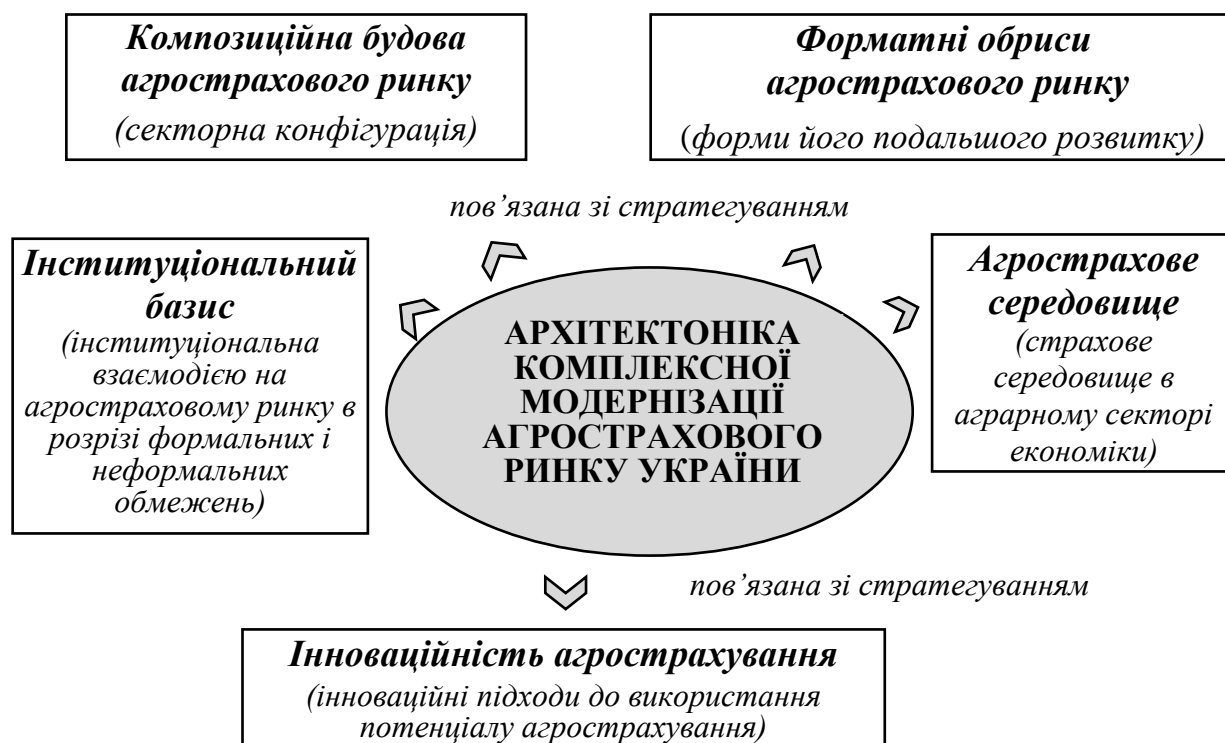

Рис. 1. Архітектура комплексної модернізації українського агрострахового ринку
[Джерело: розроблено та побудовано авторами].

Подальша розбудова дієвої системи агрострахування в Україні повинна здійснюватись в рамках приватно-державного партнерства з чітко визначеним

системним підходом до її побудови, що доведено позитивним міжнародним досвідом. При цьому, важливим аспектом постає використання здобутків попередніх років, зокрема в частині агрострахового інструментарію, що на даному етапі не поступається міжнародним практикам та врахування попередніх помилок при реалізації політики подальшого формування системи страхового захисту в Україні. Ринок аграрного страхування доводить свою життєздатність та потенціал для подальшого розвитку, водночас потребує розробки нової стратегії розвитку з максимальним врахуванням інтересів усіх його учасників страхових організацій, їх об'єднань (у вигляді пулу); держави; агровиробників та допоміжних організацій.

Розвиток агрострахового ринку, зокрема, в умовах трансформаційних процесів, вимагає формування нових науково-методологічних підходів до розуміння його функціонування як складної інтегрованої системи, у тому числі через визначення специфіки діяльності страхових організацій, надання ними агровиробникам якісних конкурентоспроможних страхових послуг і вирішення стратегічних і тактичних завдань страховиків із застосуванням системного підходу на базі менеджменту якості.

Список використаних джерел

1. Віленчук О.М. Оцінка потенціалу розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 8. С. 56-64.
2. Мальований М.І., Прокопчук О.Т. Поняття та класифікація ризиків в сільськогосподарській діяльності. *Агропромисловий комплекс України: теорія, методологія, практика*: Колективна монографія. Під. ред. д.е.н., професора Ю.О. Нестерчук. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2018. С. 190-196.
3. Prokopchuk O., Nesterchuk Y., Tymbalyuk Y., Rolinskyi O. (2019), 'Current trends in agricultural insurance market operation in Ukraine'. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 57-75. doi:10.21511/ppm.17(3).2019.05.

Гнатишин Л.Б., д.е.н., професор
Прокопишин О.С., к.е.н., доцент

Вакулук С.А., магістр

Львівський національний аграрний університет

ЗРОСТАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Страховання життя – важлива складова соціальної держаної системи, засіб захисту рівня добробуту людей та забезпечення стабільності економічного розвитку, потужне джерело внутрішніх інвестицій. Ринок страхування життя в Україні щойно почав активно розвиватися. Попри істотний і неохоплений потенціал держави страхуванням життя, спроби забезпечення країною ефективнішої соціальної та інвестиційної політики, сьогодні значення ринку страхування життя в нас у край незначне.

З'ясування суті страхування життя та його ролі для національної й міжнародної економіки зумовлює потребу у вивченні основних складових цього виду відносин.

«Страховання життя – вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку» [1].

У 2019 році український ринок ризикового страхування посів 53-тє місце у світі (2018 року – 55-те), поліпшення показників відбулося завдяки зростанню обсягу надання страхових послуг у валютному еквіваленті на 22,1%.

Зростання ринку страхування життя у валютному еквіваленті на 26,5%, який 2019 року посів 79-тє місце у світі (2018 року – 81-ше).

За словами віце-президента Ліги страхових організацій України Олександра Залєтова, за 2019 рік страхові компанії України здійснили страхові виплати населенню та підприємствам у розмірі понад 14 млрд грн, що на 12,9% більше, ніж за 2018 рік. У тому числі понад 10% відшкодовано завдяки співпраці з провідними іноземними перестраховиками та перестраховальними брокерами з країн-членів ОЕСР (переважно зі Швейцарії, Німеччини, Польщі, Великобританії, Австрії, США, Франції та ін.) [2].

Страховий ринок України за обсягом зібраних страхових премій у валютному еквіваленті 2019 року, як і роком раніше, зберіг місце в ТОП-10 найбільш динамічних ринків світу. Журнал *Insurance TOP*, №5 (73) 2020 на основі звітів страхових компаній підготував рейтинг ринку КАСКО за перше півріччя 2020 року. Результати рейтингу наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 Рейтинг страхових компаній у сегменті КАСКО
(перше півріччя 2020 р.)

№	Назва страхової компанії	Сума страхових премій, тис. грн	Сума страхових виплат, тис. грн	Рівень виплат, %
1	ARX	665 164,0	290 248,0	43,64
2	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	441 060,0	184 145,0	41,75
3	УНІКА	368 897,0	143 531,2	38,91
4	УСГ	269 990,0	169 343,8	62,72
5	ІНГО	189 048,0	114 349,0	60,49
6	УНІВЕРСАЛЬНА	187 730,6	79 898,3	42,56
7	ТАС СГ	181 765,8	121 150,0	66,65
8	PZU УКРАЇНА	172 440,3	86 560,7	50,20
9	ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ	164 200,1	54 022,1	32,90
10	ВУСО	125 924,7	57 041,7	45,30

Показниками «надійності» в рейтингу стали:

- Рівень страхових премій – сума, яку клієнти заплатили за послуги страхової компанії.
- Рівень страхових виплат – сума, яку страхові компанії виплатили клієнтам у вигляді страхового відшкодування.
- Доступність програми страхування.
- Відсоток відшкодування – співвідношення суми, відшкодованої за страховим випадком, і реальних збитків [3].

За даними Нацкомфінпослуг номером один серед страхових компаній у сегменті КАСКО стала компанія ARX. Сума страхових зібраних премій утворила понад 1 млрд 252 млн грн (на 12% більше ніж 2019 року), а сума виплат – понад 463 млн грн. Компанія посідає провідну позицію вже 11 років. Друге й третє місця посідають Арсенал Страхування та Уніка.

Рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) на 31.03.2020 становив 32,5% (таблиця 2).

Таблиця 2. Рівень страхових виплат за видами страхування

Вид страхування	Рівень страхових виплат			
	валових виплат		чистих виплат	
	на 31.03.2019, %	на 31.03.2020, %	на 31.03.2019, %	на 31.03.2020, %
Страхування життя	14,3	11,7	14,3	11,7
Види страхування, інші, ніж страхування життя, у т.ч.:	25,7	35,0	35,9	41,7
Добровільне особисте страхування	34,8	36,5	38,6	39,4
Добровільне майнове страхування	21,3	31,1	35,3	42,0
- у тому числі страхування фінансових ризиків	38,0	44,1	62,9	78,6
Добровільне страхування відповідальності	6,3	5,9	10,3	7,8
Недержавне обов'язкове страхування	39,7	51,4	41,0	51,5
- у тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	43,7	50,4	44,8	49,3
УСЬОГО (всі види страхування)	24,8	32,5	33,6	37,8

Високий рівень валових страхових виплат (більше за загальний по ринку) спостерігали за такими видами страхування: з медичного страхування – 48,4% (на 31.03.2019 – 48,2%), недержавного обов'язкового страхування – 51,4% (на 31.03.2019 – 39,7%), обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 50,4% (на 31.03.2019 – 43,7%), добровільного особистого страхування – 36,5% (на 31.03.2019 – 34,8%). Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) на 31.03.2020 становив 37,8% (на 31.03.2019 – 33,6%).

Високий рівень чистих страхових виплат на 31.03.2020 спостерігали з недержавного обов'язкового страхування – 51,5% (у тому числі з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 49,3%), добровільного особистого страхування – 39,4%, та добровільного майнового страхування – 42,0% (у тому числі зі страхування фінансових ризиків – 78,6%) [4].

Страховання життя – важливий інструмент у забезпеченні соціального захисту населення та важливе джерело надходження інвестицій в економіку країни. Варто показати громадянам, що страхування життя та страхування загалом – важливий інститут у забезпеченні їхнього соціально-економічного захисту.

Список використаних джерел

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
2. УНІАН: URL: <https://www.unian.ua/insurance/strahoviy-rinok-ukrajini-uviyshov-do-spisku-naydinamichnishih-rinkiv-svitu-novini-ukrajini-ta-svitu-11140748.html>
3. URL: <https://polis.ua/uk/articles/Reytynh-strakhovykh-kompaniy-2020-po-OSTSPV-KASKO-ta-DTSV>.
4. URL: <https://forinsurer.com/files/file00676.pdf>.

Віленчук О. М., д.е.н., доцент
Поліський національний університет

ВПЛИВ COVID-19 НА ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ВІДНОСИН В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Глобальна пандемія COVID-19 поставила нові виклики та окреслила перелік проблем, системного вирішення яких потребують всі стейкхолдери страхового процесу. Дедалі громадяни все частіше зазнають впливів найрізноманітніших ризиків епідеміологічного, екологічного, економічного, медичного, соціального та іншого характеру. Відтак, це вимагає від страхових компаній фокусування своєї професійної діяльності на ринку щодо позиціювання комплексу страхових послуг, здатних задовольняти попит на страховий захист серед мешканців сільських територій.

Страхові компанії України обирають різні стратегії щодо надання послуг, пов'язаних з убезпеченням від COVID-19. Деякі страхові компанії розробляють окремі страхові програми, інші поєднують даний вид захисту зі страхуванням життя, працездатності, медичного забезпечення тощо. На разі від ковіту свої послуги пропанують такі страхові компанії, як «ТАС», «ARX», «Універсальна», «ІНГО», «Оберіг», «АСКА-Життя», «ВКУСО» та «Провідна» [1, с. 113].

Варто зазначити, що, наприклад страхова компанія «Провідна» розробила та пропонує своїм клієнтам програму «СТОП КОРОНАВІРУС». Одна з лідерів довгострокового страхування життя компанія «Мет Лайф» надає послуги зі страхового покриття на короно вірусний ризик в рамках дії таких програм, як «Страхування на випадок смерті або дожиття», «Страхування на випадок госпіталізації / хірургічного втручання / тимчасової непрацездатності внаслідок хвороби або нещасного випадку», «Страхування на випадок смерті» [1, с. 114].

Розпочата медична реформа в Україні у 2016 р. не може мати успішного завершення без впровадження системи обов'язкового медичного страхування (ОМС). Адже завдяки формуванню страхових відносин між страховими компаніями, страхувальниками та медичними закладами утворюється вагоме джерело фінансування витрат, пов'язаних з медичним обслуговуванням. Аналітичні дані свідчать, що досвід таких країн, як Німеччина, Франція, США свідчить, що обов'язковим страхуванням охоплено близько 60 % населення і в межах 20 % добровільним медичним страхуванням [2, с. 22]. На разі в Україні переважна більшість видатків фінансується завдяки фінансовим ресурсам місцевих бюджетів (59 % у 2019 р.), кошти державного бюджету – 15%, власні кошти населення – 20%, добровільного медичного страхування – 6 % [3].

Для національних економік, які позиціонують себе соціально орієнтованими, медичне страхування фактично є безальтернативною формою у процесі диверсифікації джерел фінансування медичних витрат. У даному контексті головною проблемою постає пошук балансу інтересів між страхувальниками страховиками та медичними закладами. Йдеться насамперед про оптимальне поєднання обов'язкової та добровільної форм страхового захисту. Послуги ОМС мають бути максимально доступними для широких верств громадян та враховувати їх купівельну спроможність, а також передбачати можливість фінансування частини страхових платежів завдяки державного та місцевого бюджетів. Добровільним медичним страхуванням мають покриватися розширений перелік медичних ризиків, який надає додаткові можливості страхувальників на страховий захист. У таблиці 1 представлено медичні програми розроблені страховими компаніями України для фінансової підтримки при захворюванні на COVID-19.

Ключовим завданням розвитку системи ОМС в сільській місцевості є підвищення доступності громадян до високоякісних медичних послуг. Згідно з рішенням Всесвітньої медичної асоціації (1983 р.) було визначено, що сільське населення має такі ж права на отримання медичної допомоги, як і мешканці міст. Водночас в Україні спостерігається суттєвий дисбаланс не на користь сільської медицини. Це зумовлено декількома причинами: обслуговується мала кількість населення, що проживає на достатньо великій території; серед населення, що обслуговується переважають пенсіонери; у населення сільських

територій відсутня можливість реалізації права вибору медичного працівника, оскільки у невеликих населених пунктах медичну допомогу, як правило, надає один лікар або фельдшер [4].

Таблиця 1. Програми медичного страхування, спрямовані на страховий захист від COVID-19

Страхові компанії України	Назва програма	Умови страхування			
		Страхова сума	Страховий платіж	Вік	Строк дії договору
«ARX-life»	«Антивірус»	10-50 тис. грн	від 225 грн	до 59 років	3/6 місяців
«ІНГО»	«Короназахист+»	40-75 тис. грн	Від 400 грн	до 59 років	6 місяців
«USI»	«Коронавірус (стаціонар)»	20-40 тис. грн	200-580 грн	до 65 років	6/12 місяців
	«Коронавірус+ (амбулаторія + стаціонар)»	23-46 тис. грн	575-1840 грн		
«Країна»	Захист від COVID-19	10-50 тис. грн	100-300 грн	до 64 років	12 місяців

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Процес впровадження системи ОМС має базуватися на базових принципах, основними з яких є: відшкодування, солідарності, еквівалентності, паритетності представництва суб'єктів та учасників обов'язкового медичного страхування, а також створення умов забезпечення доступності та якості медичної допомоги, яка надається в межах реалізації програми ОМС. Наукова інтерпретація медичного страхування полягає у залученні страхових компаній, страхувальників та медичних установ до взаємовигідного співробітництва з приводу розподілу ймовірних ризиків та відповідальності за виконання фінансово-економічних, соціальних, медичних та інших договірних зобов'язань.

Ризикогенність суспільного буття та висока вразливість мешканців сільських територій від різних небезпек економічного, екологічного, епідеміологічного характеру, зумовлюють потребу в науковому обґрунтуванні пропозицій щодо розв'язання окреслених проблем. Їх суть полягає у наступному:

1. Глобальне поширення COVID-19 стало справжнім важким випробуванням для економік переважної більшості країн світу. Однак в тих країнах де функціонує розвинута фінансова інфраструктура, зокрема існують сталі традиції формування страхових фондів та їх використання за призначенням, фінансово-економічні наслідки небажаних подій (аварії, катастрофи, епідемії тощо) мають значно менший негативний вплив на

суспільство. Взагалі страхування варто розглядати як універсальний інструмент протидії ризикам та формування дієвої системи страхового захисту фізичних та юридичних осіб.

2. Страхіві компанії України зацікавлені у наданні послуг на довгостроковій основі, зокрема страхування ризиків, пов'язаних зі життям, здоров'ям, працездатністю та медичним обслуговуванням. Проте, для повноцінного запуску ринку медичного страхування необхідно остаточне узгодження та прийняття Закону України «Про медичне страхування». Крім цього потребують розв'язання проблеми інституціональної взаємодії між суб'єктами медичного страхування щодо визначення переліку медичних послуг та лікарських засобів, вартість яких буде покриватися коштами сформованих страхових фондів.

3. Розвиток системи медичного страхування варто розглядати як інвестиції в здоров'я громадян, які формують об'єднані територіальні громади. Комплексна реалізація програм медичного страхування на сільських територіях, сприятиме розв'язанню наступних завдань, а саме: диверсифікації джерел фінансування медичних витрат; розширення можливостей селян та їх доступу до високопрофесійних медичних послуг, формування сучасної соціальної інфраструктури, необхідної для підвищення якості життя у сільській місцевості. Варто наголосити на необхідності запуску цілісної системи медичного страхування, яка має забезпечувати: по-перше, спроможність страхових компаній надавати конкурентоспроможні послуги в асортименті, відповідно до запитів на страховий захист; по-друге, здатність потенційних страхувальників оплачувати послуги медичного страхування; по-третє, своєчасне фінансування закладів охорони здоров'я в рамках реалізації програм добровільного та обов'язкового страхування в обсязі достатньому для надання високоякісних медичних послуг тим, хто їх потребує.

Список використаних джерел

1. Захарченко Н.В. Вплив COVID-19 на ринок страхування в Україні та у всьому світі. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Том 21. Вип. 4 (47). С 110-128.

2. Кіяшко А. Перший рік корновірусу в Україні. П'ять уроків для впровадження обов'язкового медичного страхування. *Insurance TOP*. 2021. №1 (77). С. 22-23.

3. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я URL: <http://www.moz.gov.ua> (дата звернення: 17.03.2021 р.)

4. Очередько О.М., Клименюк В. М. Резерви удосконалення первинної медико-санітарної допомоги сільським мешканцям у контексті соціального розвитку сіл України. Житомир. «Полісся». 2008. С. 224.

Богач М.М., к.е.н., доцент
Чапранська Т.І., студентка

Львівський національний аграрний університет

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Однією з умов ринкової системи господарювання є досконале національне законодавство щодо пенсійного забезпечення, а також нова стратегія соціального захисту, яка пристосована до сучасних умов та дозволяє забезпечувати достатню соціальну захищеність пенсіонерів та тих категорій населення, які не спроможні забезпечити своє існування. Пенсійне забезпечення, фактично, є показником як соціального, так і економічного стану країни. Таким чином необхідними є глибинні економічні перетворення всієї системи пенсійного забезпечення, які супроводжуватимуться поетапним переходом від розподільчих до накопичувальних пенсійних програм.

Формально пенсійна система складається із трьох рівнів пенсійного забезпечення, тобто пенсійні виплати майбутнім пенсіонерам формуватимуться із трьох незалежних джерел (трирівнева система). Це дасть змогу збалансувати пенсійну систему, а також підвищити рівень життя людей похилого віку в Україні.

На першому рівні пенсійна система України є державною солідарною та розподільчою. Тобто усі працівники здійснюють сплату пенсійних внесків на утримання сьогднішніх пенсіонерів, сподіваючись на те, що майбутні покоління на їхню користь будуть здійснювати відрахування. Проте, сьогдні ситуація суттєво змінилася: знизилася народжуваність, переважають сім'ї з двома чи однією дитиною, зросли кількість та тривалість життя пенсіонерів. Працездатне населення України у 2018 році становило близько 30 мільйонів осіб (70 % усіх жителів країни), при цьому офіційна робота є тільки у 16 млн українців (38%). В цей же час в Україні проживає близько 6 мільйонів людей пенсійного віку та приблизно 5,2 мільйона дітей і підлітків, які ще не досягнули 15-ти років.

Фінансові можливості солідарної пенсійної системи суттєво залежать від співвідношення кількості пенсіонерів та кількості платників страхових внесків. Таке співвідношення, у свою чергу, є залежним від таких факторів як: коефіцієнт демографічного навантаження на населення працездатного віку; рівень зайнятості працездатного населення (питома вага економічно активних осіб у складі населення працездатного віку та питома вага зайнятих у складі економічно активних); питома вага платників страхових внесків у загальній кількості зайнятих.

Пенсійні виплати, що здійснюються сьогодні в Україні не дають можливості забезпечити навіть мінімально допустимий рівень життя людей похилого віку. Середня заробітна плата, яка враховується для обчислення пенсії в Україні у 2018 році становила 7800 грн, а середня пенсія станом на 01.01.2019 року - 2645,6 грн (лише 34% у зіставленні із середньою заробітною платою).

Високий рівень видатків Пенсійного фонду не влаштовує державу. Таким чином, отримуємо ситуацію в солідарній пенсійній системі, яка не зможе забезпечити достойні пенсії нинішньому та майбутньому поколінням громадян.

Такі кроки як збільшення страхового стажу та пенсійного віку, корекція пенсійної формули та перерахунок пенсій часто називають пенсійною реформою, проте це лише параметричні зміни. Накопичувальну складову пенсійної системи становлять її другий і третій рівні.

Другий рівень передбачає загальнообов'язкову накопичувальну пенсійну систему кошти якої акумулюються на персональних пенсійних рахунках громадян. Участь у сплаті пенсійних внесків беруть працівники та роботодавці (а, можливо, і держава).

Щодо третього рівня, то він передбачає накопичення коштів на персональних пенсійних рахунках громадян у добровільному порядку та в недержавних страхових компаніях. Накопичувальна недержавна система пенсійного забезпечення передбачає різні податкові стимули для сплати пенсійних внесків як для роботодавців, так і для працівників.

Кошти, які акумулюються на персональних пенсійних рахунках громадян у накопичувальній системі, є їхньою приватною власністю. З метою збереження та примноження ці кошти інвестуються в надійні активи, які визначені законодавством. Таким чином, за реформованої пенсійної системи громадяни зможуть отримувати не одну, а три пенсії, які виплачуватимуться з різних рівнів, розмір яких залежить від суми коштів, що накопичені кожною особою на власних пенсійних рахунках.

Побудована належним чином, обов'язкова накопичувальна система пропонує певні вигоди майбутнім пенсіонерам, але за ці вигоди потрібно платити. Таким чином, накопичувальна система має не лише вигоди, але і певні потенційні ризики.

Першою з перваг є те, що учасники накопичувальної системи мають власні пенсійні рахунки, які дають їм певний захист щодо неналежного втручання уряду, проте якщо це внески з невеликим процентним доходом, то учасники ризикують отримати меншу пенсію, ніж з солідарної системи. Також за неправильного інвестування коштів, учасник може втратити накопичені гроші.

По-друге, величина майбутньої пенсії залежить від розміру внесків, тобто учасники є зацікавленими сплачувати внески чи вимагати їх сплати

роботодавцем і це сприятиме виходу фірм з тіньової економіки. Але звідси випливає, що учасники у яких доходи є нижчими отримують, відповідно, і менші виплати, оскільки їх накопичення становитимуть меншу суму.

По-третє, учасники із більшим заробітком сплачуватимуть більші внески, а відповідно і отримуватимуть більші виплати (це є стимулом до прагнення вищого заробітку). Але обов'язковою накопичувальною системою не передбачено виплату пенсій малозабезпеченим особам похилого віку, також не здійснюється перерозподіл коштів від учасників з високими доходами учасникам з низькими доходами, адже пенсія залежить лише від внесків, які кожна особа сплатила.

По-четверте, ефективно інвестовані кошти даватимуть вищий прибуток. Але працюючі інваліди, жінки, які виховують дітей та безробітні до досягнення пенсійного віку не зможуть накопичити достатню кількість грошей для отримання пристойних виплат.

Ще двома перевагами можна вважати те, що перехід до накопичувальної пенсійної системи збільшить наявність інвестиційного капіталу в державі та учасники такої системи мають право самостійно встановлювати бажаний розмір пенсійних виплат та пенсійний вік.

Нова пенсійна система України повинна формуватися та впроваджуватися, керуючись певними принципами. До них ми можемо віднести системність; динамічність та адаптацію до виявлених змін; обов'язковість солідарної складової пенсійного забезпечення з метою перерозподілу доходів на користь низькооплачуваних працівників; відповідальність держави за створення пенсійної системи; комплексний підхід до пенсійного забезпечення.

Пенсійна система України містить певні подібності з пенсійними системами європейських країн, але деяку практику англо-американської пенсійної системи також можна було б запозичити. Наприклад, доречним було б запровадження недержавних солідарних рахунків з метою зменшення ризиків накопичувальних систем.

Третій рівень пенсійної системи (недержавне пенсійне забезпечення) поряд із другим рівнем, становить систему накопичувального пенсійного забезпечення. Запровадження цього рівня має на меті посилити цілісність пенсійної системи; надати можливість фізичними особами формувати та отримувати додаткові пенсійні виплати та інвестиційний дохід; створювати умови для укладання договорів страхування довічних пенсій, а також ризику настання інвалідності чи смерті учасника.

Таким чином, реформування пенсійного забезпечення в Україні є одним з першочергових завдань. Трирівнева пенсійна система, яка ще формується в Україні, потребує доопрацювання багатьох складових соціально-економічного

розвитку. Підґрунтям недержавного добровільного пенсійного страхування повинні бути недержавні пенсійні фонди. Важливою умовою їх діяльності є дієве законодавче поле, яке б виключало існування напівзаконних пенсійних фондів та вияви шахрайства з коштами вкладників. Тому зростає популярність актуарної діяльності, концепція якої визначає принципи, цілі та завдання діяльності актуаріїв, зокрема за пенсійним спрямуванням.

З метою вдосконалення управління пенсійною системою доречно запровадити персоніфікований облік внесків населення до системи загальнообов'язкового страхування; оптимізувати співвідношення між середньою заробітною платою та середньою пенсією, враховуючи при цьому страховий стаж та розмір заробітної плати; формувати професійні пенсійні фонди на підприємствах, де існує високий рівень ризику втрати працездатності; забезпечити систему, яка дасть можливість захистити вклади населення у недержавні пенсійні та страхові фонди.

Це недостатній перелік заходів, адже реалізуючи поставлені цілі потрібно аналізувати результати, вносити певні корективи та ставити нові завдання.

Список використаних джерел

1. Жмурко І. В. Сутність пенсійної системи та її місце в системі соціального захисту населення / І. В. Жмурко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 303-306.
2. Недержавні пенсійні фонди у структурі сучасних пенсійних систем: монографія / Т.С. Смовженко, Н.В. Ткаченко, Н.А. Цікановська; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ, 2012. 310 с
3. Коваль О. П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку: монографія / О. П. Коваль. – К. : НІСД, 2012. – 240 с.
4. Ткаченко Л. Пенсійна система та пенсійна реформа в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/14044.pdf>
5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/10623477-naselennya-ukrajini-skorotilosya-do-42-04-milyoniv-osib-derzhstat.html>
6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/367997-oglyad-osnovnyh-pidsumkiv-roboty-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik/>
7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf

8. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/pensionnyy-fond-nazval-razmer-sredney-pensii-1547562585.html>

9. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://narodna-pravda.ua/2019/09/20/skilky-v-ukrayini-pensioneriv-ozvucheno-bezradisnu-statystyku/>

Бурденюк С.В., викладач економічних дисциплін,
*Подільський спеціальний
навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж,
ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж
харчової промисловості НУХТ»*

ФОРМУВАННЯ НАДІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Національне пенсійне законодавство передбачає комплекс заходів щодо захисту пенсійних активів другого і третього рівнів. Він повинен формуватися через їх інвестування у фінансові інструменти фондового ринку і інші інвестиційні продукти і має включати: державний контроль за збереженням і використанням пенсійних активів, формування інвестиційної політики щодо залучення фінансових ресурсів накопичувального пенсійного страхування на фондовий ринок, сприяння розвитку і розширенню потенціалу національного фондового ринку, оприлюднення інформації про зміну вартості пенсійних активів і забезпечення системи звітності по них, регулювання розмірів винагород фінансовим інститутам, що обслуговують пенсійні активи [1].

Для розвитку вітчизняного фондового ринку більшість аналітиків вважає за необхідне інвестувати фінансові ресурси обов'язкової накопичувальної пенсійної системи у вітчизняні фінансові інструменти. При цьому, на початковому етапі функціонування другого рівня перевага повинна надаватися державним цінним паперам, тоді держава виступить гарантом їх захисту від різних фінансових ризиків. Але до них також повинні бути поставлені відповідні вимоги. Серед них на перше місце виходить та, яка передбачає, що рівень їх дохідності має корелювати з рівнем інфляції. Крім того, компаніям з управління активами необхідно надати право первинного доступу до аукціонів НБУ, а коло учасників обігу таких облігацій необхідно обмежити державними фінансовими установами і учасниками пенсійної системи другого та третього рівнів. Ще однією вимогою є забезпечення державою потрібного рівня ліквідності таких паперів [3, с. 107].

Особливістю функціонування накопичувальних пенсійних програм в нашій країні на початковому етапі запровадження другого рівня, є законодавчі обмеження інвестування пенсійних активів громадян. Окремі фінансисти пропонують на початку роботи системи встановити такі обмеження щодо інвестування пенсійних коштів: цінні папери, погашення та отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (ОВДП) – 50%; грошові кошти в інструментах грошового ринку, але не більше ніж 10% загальної вартості пенсійних активів в інструментах одного банку – 50%; акції емітентів, включені до біржового реєстру, але не більше ніж 10% загальної вартості пенсійних активів в акції одного емітента – 40%; корпоративні облигації емітентів, включені до біржового реєстру, але не більше ніж 10% загальної вартості пенсійних активів в облигації одного емітента – 40%; цінні папери іноземних емітентів, але не більше ніж 5% загальної вартості пенсійних активів в цінні папери одного емітента – 10% [5].

Як вважають українські фінансисти і представники уряду, за такого складу інвестиційного портфеля другого рівня всі 100% його пенсійних активів перебуватимуть під наглядом і захистом держави, а 60% активів, які формуються за рахунок облигацій вітчизняних державних підприємств і депозитів забезпечуватимуть гарантований рівень доходу, вищий за інфляцію. На їхнє переконання, присутність потужного внутрішнього інвестора на фондовому ринку сприятиме зростанню його капіталізації, місткості, індексів та підвищенню фінансової стійкості. Якщо сформується такий інвестиційний портфель і він дасть свої перші позитивні результати, то громадськість матиме більшу впевненість у тому, що пенсійні накопичення не зникнуть та не знеціняться.

Одним із головних факторів, що стримує позитивний розвиток недержавних пенсійних фондів у системі недержавного пенсійного забезпечення є діюча система оподаткування. Відповідно до чинного законодавства для НПФ не передбачається податкових пільг. Суми внесків, які сплачуються до НПФ роботодавцями, діюча система оподаткування не звільняє від оподаткування, так як вважаються доходом фізичної особи і зараховуються до складу оподаткованого доходу. Крім того, вітчизняне пенсійне законодавство передбачає оподаткування пенсійних виплат громадянам із НПФ. В результаті, кошти, отримані громадянами як пенсії із недержавних пенсійних фондів, оподатковуються двічі – при перерахуванні коштів у НПФ і при отриманні пенсій громадянами [2, с. 391].

Як показує практичний досвід використання системи недержавного пенсійного забезпечення значною проблемою, яку необхідно вирішувати і яка впливає на ефективність її функціонування є великий розмір адміністративних

видатків. Він здійснює прямий вплив на об'єми пенсійних заощаджень учасників накопичувальних пенсійних програм.

В Україні діяльність НПФ на третьому рівні показала, що розмір витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2020 зросли на 17,2 % у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять 456,1 млн. грн., або 12,8% від загальної вартості активів НПФ [4].

Для формування ефективної і надійної системи захисту пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм другого і третього рівня вітчизняної пенсійної системи важливу роль має зіграти надання оперативної інформації громадянам про динаміку зміни вартості їх пенсійних активів, розміри інвестиційних доходів, стан інвестиційних портфелів. Відповідні фінансові інститути, в коло зобов'язань яких входить реалізація цих питань, повинні розробити механізм прозорості функціонування накопичувальних пенсійних програм, який би сприяв доступу їх учасників до необхідної інформації. Це підвищувало б довіру населення до системи накопичувального пенсійного страхування, дало змогу громадянам оперативно реагувати на зміни на фондовому ринку, вносити корективи у свої інвестиційні пенсійні портфелі у рамках законодавчого поля.

Отже, формування фінансової грамотності серед громадян, якісна підготовка кадрів для системи накопичувального пенсійного страхування, проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо ефективності накопичувальних пенсійних програм повинні стати важливими складовими елементами системи захисту і збереження пенсійних активів їх учасників.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» – № 3668 – VI. від 8.07.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Грушко В.І., Скулиш Ю.І., Лаптев С.М., Фатхутдінов В.Г., Француз А.Й., Румик І.І., Пилипенко О.О. Пенсійна система. 4-те вид., доп. і перероб. Київ, 2019. - 512 С.
3. Коваль О.П. Концептуальні засади інвестування пенсійних активів// Фінанси України. – 2011. - №1. – С.101 – 107.
4. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2020. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> › [npf 4 kv-2020](#)
5. Обов'язкові накопичувальні пенсійні системи(2 – й рівень) Міжнародний досвід: уроки для України. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору», Березень 2018 рік.

Гуменюк І. М., викладач

Гуменюк Д. М., студент

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж

ПРОБЛЕМНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Становлення та розвиток в Україні соціального страхування неможливо без створення системи фінансових, правових, організаційних та інших важелів ринкового механізму, які сприятимуть соціальній стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту, забезпечення належної якості життя населення. Соціальне страхування поступово стає пріоритетною формою реалізації прав громадян на соціальний захист.

Зміцнення та подальше розширення конкурентного ринкового середовища в Україні вимагає належного функціонування господарського механізму. Ефективність управління економічними процесами щодо соціального страхування значною мірою залежить від достовірності, оперативності та обґрунтованості інформації про сучасний стан соціальних послуг в Україні.

Соціальне страхування визначається як система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту у вигляді матеріального забезпечення громадян [2, с. 5]. В Україні законодавчо регламентована система загальнообов'язкового державного соціального страхування. Варто зауважити, що одним з основних елементів системи соціального страхування нашої 45 держави є сплата єдиного соціального внеску (ЄСВ), раціональне управління яким є основою фінансової стабільності та стійкості й рентабельності діяльності підприємства.

Дослідженням проблемних аспектів соціального страхування займалися багато вчених-економістів, серед них найбільш відомі такі: Л. Бабич, С. Бандур, М. Боднарук, М. Бойко, Л. Васечко, Г. Волощук, С. Гончарова, О. Губар, І. Гуменюк, В. Закревський, Е. Лібанова, О. Мельник, В. Новиков, В. Плиса, А. Сидорчук.

Важливою характеристикою соціального страхування в Україні є його організаційна будова, яка виражається відповідною самоорганізованою системою з власною структурою та відповідним апаратом управління, що ґрунтується на встановлених принципах. Сучасний стан соціального страхування не дозволяє стверджувати про його успішне функціонування. Сьогодні гостро постають питання: перерозподілу єдиного внеску між роботодавцями та працівниками з одночасним підвищенням розміру заробітної

плати; звільнення цього виду страхування від фінансування заходів нестрахового характеру; впорядкування виплат застрахованим особам залежно від їх участі у страховій системі та їх поступового підвищення.

Модернізація економіки України та її прагнення до євроінтеграції створюють умови для функціонування підприємств в ринковому середовищі з урахуванням усіх факторів макрооточення. Єдиний соціальний внесок сплачують усі суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування, відповідно до чинного законодавства України [1].

З метою збільшення фінансових ресурсів соціального страхування доцільно використовувати альтернативні джерела формування їхніх бюджетів. Одним із резервів поповнення дохідної частини бюджетів є капіталізація фінансових ресурсів з розміщенням тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках у комерційних банках. Для покращення діяльності Фонду соціального страхування необхідно: не допускати порушень законодавства при проведенні 46 тендерних процедур; підвищити ефективність використання коштів для фінансування матеріального забезпечення, надання соціальних послуг застрахованим особам і на утримання органів фонду; поліпшити якість управлінських дій щодо руху коштів Фонду. Разом з тим вимагає удосконалення процес планування, затвердження бюджету Фонду на плановий рік, здійснення контролю за його виконанням.

В нашій державі на сьогодні відсутнє належне нормативно-правове регулювання процесу страхування та визначення страхових сум. З метою реформування та вдосконалення правового регулювання соціального страхування першочерговим завданням є внесення змін та доповнень до чинного законодавства України.

Варто звернути увагу на фінансування санаторно-курортного лікування, оскільки ціни на путівки постійно зростають, що значною мірою пов'язано з руйнуванням мережі оздоровчих закладів у відомчому та профспілковому підпорядкуванні. Загалом витрати на оздоровчі заходи становлять досить значну частку у видатках Фонду, проте немає чіткої відповідності страховим принципам. з санаторно-курортного лікування та оздоровлення з цим видом страхування.

В Україні соціальне страхування покликане не тільки захищати працюючих, а й слугувати механізмом суспільних інвестицій. Система соціального страхування повинна бути направлена на оптимізацію використання існуючих соціальних фондів коштів загальнообов'язкового соціального страхування та враховувати особливості адміністрування теперішньої системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Таким чином, основними завданнями подальшого реформування соціального страхування є збільшення його доходів, покращення використання коштів за цільовим призначенням, підвищення ефективності діяльності відповідного Фонду, що забезпечить реалізацію конституційних прав громадян на соціальний захист в умовах ринкових демократичних трансформацій.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18.01.2001р. № 2240-III // Все про бухгалтерський облік. – 2003. № 35.
2. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп./О.П.Коваль.Київ: НІСД, 2014.38с.
3. Юрій С. І. Соціальне страхування: підручник / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. Київ: Кон дор, 2004. 464 с.

Євенко Т.І., к. е. н., старший викладач
Національний університет біоресурсів і природокористування України

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ГАЛУЗІ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Найбільш високого рівня розвитку страхування "non-life" досягло в США, Великобританії, Німеччині, Франції та Японії. Проаналізуємо особливості функціонування страхових ринків цих країн [2].

Американський страховий бізнес відрізняється величезним розмахом і впевнено лідирує на світовому ринку страхування за всіма можливими показниками. У США працює близько 9 000. компаній майнового страхування, в той час як в країнах ЄЕС їх близько 4 200, і близько 2 тис компаній, що займаються страхуванням життя і здоров'я.

Найбільшою компанією зі страхування майна на страхового ринку США є транснаціональна компанія "State Farm Insurance". За зібраними страховими преміями компанія займає перше місце не тільки в США, але і у всьому світі [8].

Американські страхові компанії широко впроваджують інновації різного роду, зокрема і в страхуванні майна. Страховики розробляють велику кількість мобільних додатків, які дають змогу значно спростити процедуру страхування майна, страхуючи його з мобільного телефону, не виходячи з дому. Прикладом таких мобільних додатків є Cover, CoverPocket (персональний страховий

консультант), Insurify (інтернет-страхування автомобілів). Причому такі послуги стають доступними не лише для фізичних осіб, але і для підприємств. Страхова компанія Next Insurance розробила старт-ап, який дозволяє малому бізнесу купляти, оновлювати та управляти страховими полісами через спеціальний веб-сайт. Компанія пропонує такі послуги у 50-ти штатах США.

Також варто відмітити компанію "State Farm Insurance", яка активно впроваджує інновації на ринку автострахування. Страхова компанія дослідила, що кожна п'ята автомобільна аварія викликана розсіяністю водія. Щоб уникнути цього, "State Farm Insurance" пропонує використовувати спеціальні камери, які аналізують поведінку водія, і сповіщають у випадку, якщо водій відволікається [3].

Страховий бізнес Великобританії концентрується в Лондоні як світовому фінансовому центрі. Найбільший Лондонський міжнародний страховий ринок обслуговує фінансові потоки ряду країн і компаній. Лондонський міжнародний страховий ринок характеризується значним кадровим потенціалом, фахівцями страхового ринку, високорозвиненою інфраструктурою ринку, а також присутністю тут широко відомої страхової корпорації Ллойд. У Лондоні розташовані центральні офіси всіх найбільших міжнародних страхових і перестрахових брокерів. Страхові компанії Великобританії не мають права займатися будь-яким іншим видом бізнесу, окрім страхування. Вони сплачують податок на прибуток від страхової діяльності, а також податок на майно [2].

На страховому ринку Великобританії діє 903 страхових компанії "non-life", з яких 340 зареєстровані в Великобританії, а штаб-квартири інших 563 страхових компаній знаходяться в інших країнах ЄС. До найбільших британських страхових компаній в галузі "non-life" належать AIG Europe (страхові премії складають £ 5648 млн), Aviva Insurance (£ 4875 млн) та Royal&Sun Alliance Insurance (£ 4222 млн). Звернемо увагу, що з 26,7 мільйонів домогосподарств Великобританії поліс автострахування мають 21,1 млн, а поліс страхування нерухомості — 17 млн. Щорічно британець витрачає в середньому 200 фунтів стерлінгів на страхування нерухомості і 700 фунтів стерлінгів на страхування автомобілів [4].

У Франції, аналогічно США, страхування "non-life" за обсягом валових страхових премій значно поступається страхуванню життя. Однак кількість страхувальників зі страхування життя є значно меншою. З 1982 р. у Франції діє Закон про страхування майна від наслідків стихійних лих, який передбачає, що держава повинна відпрацьовувати спеціальні "плани ризику", в яких будь-яка територія відноситься до тієї чи іншої зони небезпеки за схильності до тих чи інших стихійних лих. Відшкодування витрат, завданих стихійним лихом, не здійснюється в районах, які оголошені "зонами ризику", непридатними для будівництва та іншої діяльності через підвищену небезпеку [1].

Страховий ринок Німеччини характеризується динамічним розвитком. Щорічний приріст обсягу надходження страхових платежів складає близько 10%. Майнове страхування в структурі національного страхового ринку Німеччини складає 51%.

Лідерами на німецькому ринку страхування є передові страхові компанії світу. Такою компанією є "Allianz" — лідируюча страхова компанія, яка діє не лише в Німеччині, але й в усьому світі, і надає послуги зі страхування, управління активами, асистансу та консалтингу. "ERGO Insurance Group" — одна з найбільших страхових компаній в Німеччині. "Generali Deutschland" — найбільший страховий холдинг в Німеччині [6].

Німецькі страхові компанії роблять послуги зі страхування доступними кожному. Компанія Allianz впровадила інноваційний проект з мікрострахування, який направлений на надання послуг страхування сім'ям з низьким доходом. В Азії, Африці та Латинській Америці більше 50 млн людей покриті захистом мікрострахування від страхової компанії Allianz. Все частіше Allianz співпрацює з телекомунікаційними компаніями, підприємствами роздрібною торгівлі та споживчими компаніями, щоб зробити мікрострахування доступним для більш широкої аудиторії.

Для страхового ринку Японії характерним є жорстка регламентація діяльності страхових організації державою. Така специфіка приводить до того, що японські страхові компанії, як правило, національні, і діють на національному ринку. Без згоди міністерства фінансів не можуть змінюватися ставки страхових премій. Система страхування складається з великого числа від-ділень і агентів, число страхових агентів у великих компаній досягає декількох десятків тисяч. Галузь страхування майна традиційно набагато менша за розмірами, ніж страхування життя. В Японії налічується близько 600 тисяч страхових агентів. На їх частку припадає основний продаж страхових послуг — до 90 відсотків по ри-зикових видах. Діяльність брокерів була дозволена лише в 1996 р., тому на їх частку припадає менше 1% продажів.

В досліджених країнах майнове страхування займає досить високу частку в структурі страхування "non-life". У результаті проведених досліджень можна виявити, що найрозвинутішими ринками майнового страхування є ринки США, Великобританії та Німеччини (рис. 1).

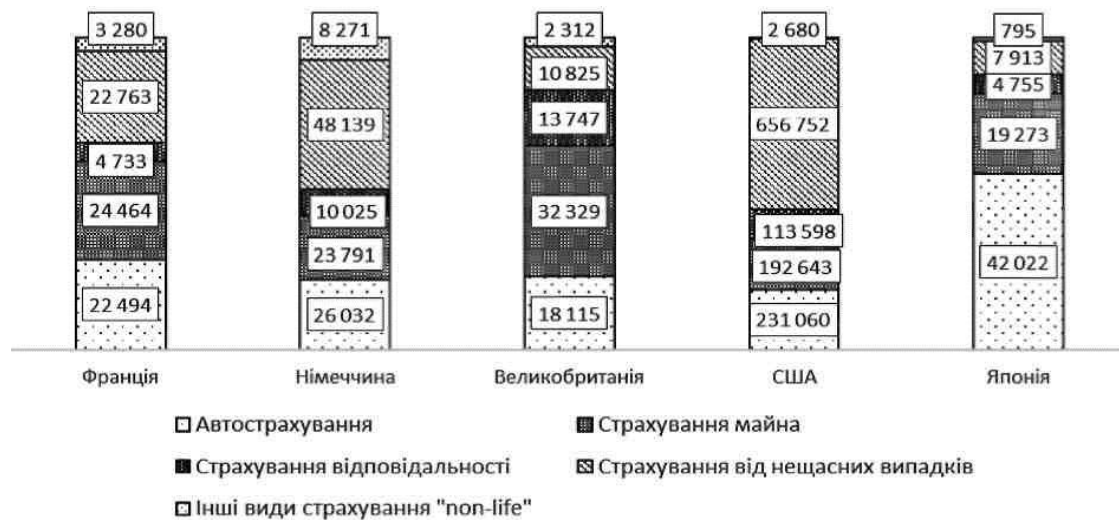

Рис. 1 Загальна структура "non-life" страхування досліджуваних країн, млн дол. США

Джерело: сформовано на основі даних [5; 7].

Цьому сприяли ряд факторів, серед яких досконала законодавча база, багаторічний досвід, наявність стійких, фінансово незалежних та конкурентоспроможних страхових компаній, які є лідерами в усьому світі, та високий професійний рівень страховиків. Все це сприяє їх успішному функціонуванню як на національному, так і на світовому страхових ринках.

Отже, Україні необхідно розвивати такий напрям діяльності страхових компаній, як залучення іноземного капіталу. Доступ зарубіжних страхових компаній на національний ринок сприятиме припливу іноземного капіталу в інші галузі, оскільки іноземні компанії займаються страхуванням різноманітних ризиків. Прихід іноземних страховиків стає сигналом для інших інвесторів, що вказує на сприятливий економічний клімат у державі. В цілому, залучення іноземного капіталу стимулює конкуренцію, що в свою чергу призводить до зниження тарифів на страхові послуги, забезпечує доступність страхових послуг і сприяє прихильності фізичних і юридичних осіб до страхування.

У зв'язку з тим, що однією з основних тенденцій світового страхового ринку є використання сучасних інформаційних технологій, а саме Інтернет-продаж, можна також запропонувати українським страховикам використовувати схожі технології у своїй діяльності. Це сприятиме збільшенню обсягів надання послуг за рахунок зручності процесу страхування та значно нижчих цін порівняно з продажами у звичайному режимі. Сприяння високих темпів розвитку страхової галузі в Україні сприятимуть, зростання страхової культури, необхідність захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, наявність значної кількості незастрахованих об'єктів, розширення споживчого

кредитування, іпотечного кредитування, підвищення управлінської культури у вітчизняних страхових компаніях.

Список використаних джерел

1. Серикова Г.С. Зарубежный опыт функционирования страхового рынка в условиях интеграции. Ассоциация "Евразийский экономический клуб ученых". 2013. URL: <http://group-global.org/ru/node/49828>
2. Супрун А. Світовий і національний страховий ринок: відмінності та взаємозв'язки. Економічний аналіз. 2012. №11. С. 233-237.
3. Accenture Innovation Series. Innovative ideas in the Insurance Industry. 2016. URL: https://www.accenture.com/t20161207-T030055__w__/in-en/_acnmedia/PDF-39/Accenture-Innovation-Series-1130th-Edition.pdf
4. Assotiation of British Insurers. UK Insurance & Long Term Savings Key Facts 2015. URL: https://www.abi.org.uk/~/_media/files/documents/publications/public/2015/statistics/key%20facts%202015.pdf
5. European insurance in figures. URL: <http://www.insuranceeurope.eu/european-insurance-industry-database>
6. Insurance & Finance Companies. German insurance companies. URL: <http://insurance-companies.co/germany-insurance-companies/>
7. The Organisation for Economic Co-operation and Development. Insurance indicators. URL: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?-DataSetCode=INSIND>
8. Top 25 U.S. Property/Casualty Insurers. URL: <https://www.the-balance.com/top-u-s-property-casualty-insurers-462505>
9. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53904.

Захарченко Н. В., д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Федун А. С., студентка
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РИНОК СТРАХУВАННЯ

Цифрова трансформація економіки є ключовим напрямом розвитку у XXI ст.. Це надає могутні перспективи для економічного зростання країн та глобалізації всіх видів бізнесу. Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 - 2020 рр. визначено «цифрову» економіку ключовим двигуном конкурентоспроможності, продуктивності, інновацій та,

загалом, економічного зростання України в глобальному цифровому середовищі [3]

За всю свою історію страхування зазнало кілька фундаментальних технологічних інновацій, зокрема впровадження актуарних розрахунків, що стало основою сучасної страхової справи; використання праці страхових агентів, що стало основою масового страхування; застосування комп'ютерів та інформаційних технологій, спростили реалізацію багатьох бізнес процесів у страхуванні та інше.

У реаліях сьогодення для збереження стабільного функціонування страхових компаній, гостро стоїть питання щодо розвитку нових та удосконаленню існуючих каналів продажів страхових продуктів. Серйозною допомогою в розширенні страхового ринку сьогодні є використання потенціалу інформаційно-комп'ютерних технологій та інформаційних мереж.

Необхідно зазначити, що в цьому напрямку важливим є цифрова трансформація, яка передбачає впровадження сучасних технологій у бізнес-проектах суб'єктів господарювання. Даний підхід полягає в наступному:

- використання сучасного обладнання та програмного забезпечення;
- фундаментальні зміни щодо управління;
- підвищення ефективності корпоративної культури та зовнішніх комунікацій.

У результаті вищезазначених дій спостерігається підвищення продуктивності праці кожного співробітника, як наслідок, збільшується рівень задоволеності клієнтів, а страхова компанія отримує репутацію прогресивної та сучасної організації [1].

В епоху цифрової трансформації на зміну традиційним офісним компаніям приходять компанії-платформи, формуються підходи до побудови бізнес-процесів. Мобільні технології, соціальні мережі, хмарні сервіси, інтегровані пристрої, великі дані та різні аналітичні інструменти впливають на потенціал людського капіталу. Компанії використовують цифрові інновації для кардинального перегляду функціонування та своїх конкурентних переваг, зростання продуктивності праці, користі для клієнта, збільшення прибутку. Безліч компаній виступають з інноваційними ініціативами. Проте більшість з них не здатні реалізувати таку необхідну трансформацію, що потребує сучасний бізнес. Страхові компанії зацікавлені в базових інноваціях цифрової економіки. З метою спрощення процесів і механізмів вони активно користуються такими технологіями, як автоматизація, чат-боти, хмарна обробка даних, технології з елементами штучного інтелекту.

Радикальна зміна технологій, в першу чергу в області Інтернету, цифрових, мобільних і соціальних платформ, призводить до значних змін в перевагах клієнтів, їх моделях поведінки та прийнятті рішень. Завдяки

стрімкому розвитку цифрових технологій в останнє десятиліття споживачі опинилися в більш вигідному становищі, бо навчилися користуватись значними обсягами інформації, самостійно знаходити необхідні дані тощо. Тому все більше потенційних клієнтів отримали змогу придбати страхові поліси на сайтах страхових компаній [1].

Існує повсякденне уявлення про інтернет-страхування як про продаж страхових полісів через Інтернет. Але, на наш погляд, інтернет-страхування є системою економічних відносин, що включають сукупність форм і методів взаємодії страхувальника, страховика та інших професійних учасників страхового ринку, спрямованих на задоволення потреб страхувальника в страховому захисті за допомогою мережі Інтернет.

Перенесення частини організаційних моментів страхового бізнесу в Інтернет-простір надає потенційним і реальним клієнтам страхової компанії нові можливості, а саме:

- залишаючись вдома скласти загальне уявлення про страховий ринок, страховика та його послуги;
- використовуючи страховий калькулятор самостійно розрахувати тарифи;
- отримати онлайн консультації з різних питань страхування;
- оцінити ризик стосовно потенційного об'єкта страхування;
- надати заявку на укладання страхового договору, укласти договір та сплатити страховий внесок;
- оповістити страхову компанію про настання страхового випадку та ін.

Від розвитку ринку інтернет-страхування виграють як страхувальники, так і страховики. Як показує світова практика, в результаті введення продажів полісів через Інтернет страховики можуть знизити свої витрати приблизно на 9—12%. Такий ефект досягається за рахунок зниження трансакційних витрат внаслідок спрощення процедури страхування, економії від винагороди агента, брокера або посередника, що призведе до зниження ціни продукту, підвищення прибутку та збільшенню конкурентоспроможності страховика [2].

Проаналізувавши європейський страховий ринок, можна виділити такі підходи щодо реалізації страхових продуктів:

- традиційний персональний або індивідуальний підхід, який включає повний комплекс послуг преміум брендів. Тут увага приділяється "якості" топ-менеджменту, справедливим тарифам і якісному обслуговуванні клієнтів, завдяки чому і досягається максимальний ефект;
- прямі продажі, що базуються на невисокій та справедливій ціні, враховують побажання таких клієнтів, для яких ціна продукту є вирішальним фактором. Такий підхід включає пропозицію стандартизованих продуктів, а

також швидкий й зручний спосіб отримання послуги (найчастіше самостійно), що надається через інтернет або телефон.

У сучасному світі майже всі страхові компанії представлені в мережі інтернет надають весь спектр послуг, необхідний для покупки й обслуговування страхового полісу, однак у різних країнах існують певні відмінності щодо структури продажів. Так, у Німеччині полісів зі страхування життя набагато більше, ніж з ризикового страхування, а в Нідерландах, навпаки, переважна частина страхових послуг здійснюється в сегменті страхування здоров'я. Слід зазначити, що в багатьох розвинутих країнах в Інтернеті представлено велику кількість страхових брокерів, які пропонують клієнту можливі варіанти компаній та їхніх продуктів [2].

Необхідно зауважити, що суттєвою перешкодою широкому поширенню інтернет-страхування в Україні є досить недовірливе ставлення більшості громадян до фінансових інститутів в цілому і до страховиків зокрема. У багатьох клієнтів страхування, переважно старшого покоління, сформувалося стійке уявлення про обережне ставлення до страхових компаній. Це пов'язано з негативним досвідом спілкування з недоброчесними страховиками, що призвело до недовіри партнерів до всього страхового ринку.

Але все-таки саме використання сучасних технологій — це питання успіху та перемоги в найгострішій конкурентній боротьбі. Вже сьогодні перевагу отримує та компанія, яка пропонує різним категоріям споживачів таке:

- орієнтований на клієнтів набір послуг;
- оптимальний час реалізації цих послуг;
- максимально зручна форма укладання полісу та найбільш доступна його ціна.

Таким чином, можна зазначити, що український страховий ринок знаходиться в процесі переходу на якісно новий етап розвитку, який відповідає загальносвітовим тенденціям, а подальше вдосконалення нормативно-правової бази стосовно страхових послуг позитивно вплине на створення повноцінного інтернет-страхування.

Отже, розвиток онлайн-страхування сприяє виходу страхового ринку на якісно новий етап свого розвитку. Епоха онлайн дозволяє страховикам і страхувальникам використовувати інформаційні технології повною мірою. Позитивний результат при цьому отримують обидва суб'єкти страхових відносин.

Список використаних джерел

1. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. Економіка та держава. 2016. № 11. С. 80—83.
2. Желізняк Р.Й., Бонецький О.О., Жулевич М.І. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. Modern Economics. 2019. № 17. С. 100—104. — DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-16)
3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 - 2020 років, від 17 січня 2018 р. № 67-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

Кириченко А.В., к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РИНОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ УКРАЇНИ В СТРАХОВОМУ ПРОСТОРИ ЄС

Страхування життя є важливим елементом захисту населення від настання несприятливих та непередбачуваних подій. Воно сприяє формуванню додаткових фінансових доходів застрахованої особи. Важливість страхування життя проявляється також не лише на рівні конкретного користувача послуги, а й має суспільне та загальнодержавне значення. Це пояснюється тим, що сформовані компаніями зі страхування життя страхові резерви виступають важливим джерелом зростання економіки держави, приймаючи форму інвестиційних ресурсів. Тобто, страхування життя забезпечує економіку інвестиційними коштами на довготерміновий період, а застрахованих осіб і страхові компанії – додатковими доходами. Крім цього, як важливий елемент соціального захисту населення, страхування життя виступає своєрідним інструментом зменшення навантаження на державний бюджет [1, с. 107].

Український ринок страхування життя є слаборозвиненим в порівнянні з таким ринком ЄС, де він є потужним джерелом розвитку європейської економіки (табл.).

На макроекономічному рівні розвиток ринку страхування життя характеризується такими показниками як:

обсяг страхових премій;

обсяг страхових виплат;

щільність ринку (розмір страхової премії на душу населення);

рівень проникнення страхування (співвідношення страхових премій до ВВП).

Аналіз даних таблиці дає підстави стверджувати, що ринок страхування життя в ЄС є стабільним та змінюється не суттєво протягом досліджуваного періоду. Що стосується ринку страхування життя в Україні, то хоч вітчизняний ринок і є несуттєвим в порівнянні з ринком ЄС, але, протягом 2015-2019 рр. спостерігається динаміка зростання страхових премій та страхових виплат.

Таблиця. Динаміка основних показників ринку страхування життя України та держав ЄС в 2015-2019 рр.

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС					
Страхові премії, млрд євро	739	696	710	753	700
Страхові виплати, млрд євро	642	616	669	702	630
Щільність ринку, євро	1 238	1 159	1 188	1 262	1 163
Рівень проникнення, %	4,49	4,21	4,44	4,41	3,95
Україна					
Страхові премії, млн грн	2 186,6	2 756,1	2 913,7	3 906	4 624
млн євро	83,5	97,0	87,0	123,2	133,3
Страхові виплати, млн грн	491,6	418,3	556,3	704,9	575,9
млн євро	18,8	14,7	16,6	22,2	16,6
Щільність ринку, євро	1,9	2,3	2,0	2,9	3,2
Рівень проникнення, %	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Населення, млн осіб	42,9	42,8	42,6	42,4	42,2
ВВП, млн грн	2 328 528	2 385 367	2 444 191	2 527 423	2 608 843
Курс НБУ на кінець року, грн за євро	26,2	28,4	33,5	31,7	34,7

Джерело: розрахунки автора за [2; 3; 4; 5].

Важливим показником, що характеризує ринок страхування життя є щільність ринку, тобто розмір страхової премії на душу населення. Найбільше значення показника було зафіксовано в 2019 р. (3,2 євро), і, хоч він і має тенденцію до зростання протягом досліджуваного періоду, але в порівнянні з державами ЄС знаходиться на низькому рівні. Пояснити ситуацію, що склалась можна низькою довірою українців до страхових компаній в цілому та до страхування життя зокрема, а також, звичайно, низькими доходами та недостатньою обізнаністю.

Рівень проникнення допомагає оцінити вплив страхування життя на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому. Цей показник показує перспективи розвитку ринку страхування життя за рахунок збільшення частки премій зі страхування життя у ВВП, що призведе до зростання суми страхових резервів та значення компаній зі страхування життя як інституційних

інвесторів на фінансовому ринку, в тому числі в реальний сектор економіки, за рахунок стабільних довгострокових (терміном від 10 років до 40 років) інвестицій [6, с. 14]. Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що протягом 2015-2019 рр. цей показник не суттєво зріс в 2018 р., що пов'язано з тим що страхові премії зростали швидше ніж ВВП. Для порівняння: в ЄС цей показник в середньому за досліджуваний період становив 4,3% (в Україні – 0,1%). Отже, в цілому рівень проникнення в Україні знаходиться на недостатньому рівні.

Провівши аналіз ринку страхування життя України та ЄС, можна виділити проблеми українського ринку страхування життя:

високий рівень інфляції, що призводить до дестабілізації ринку страхування життя;

низька якість надаваних послуг і, як наслідок, не довіра українців до аналізованого ринку;

низькі доходи та недостатня обізнаність громадян України.

Проте, не зважаючи, на проблеми ринку страхування життя України він розвивається, хоч і повільними темпами, а його подальший розвиток дозволить забезпечити економіку інвестиційними коштами на довготерміновий період, а застрахованих осіб і страхові компанії – додатковими доходами.

Список використаних джерел

1. Кириченко А.В. Особливості страхування життя населення. *«Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка»*. 2019. №15(43). С. 104-107.
2. Фортиншурер : [сайт]. URL: <https://forinsurer.com/>
3. *Insurance Europe* : [сайт]. URL: <https://insuranceeurope.eu/>
4. Національний банк України : [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/>
5. Державна служба статистики України : [сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Поліщук Є. А., Маюрченко В. В. Розвиток ринку страхування життя України та країн Європи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №24. С. 10-18.

СЕКЦІЯ 3.
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
В РИНКОВИХ УМОВАХ

Онисько С. М., к.е.н., професор
Львівський національний аграрний університет

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ

Світовий та вітчизняний досвід показує, що ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств та загалом реформування аграрного сектору економіки тісно взаємопов'язані із активізацією інвестиційної діяльності та зростанням обсягів інвестицій. Підприємства, отримуючи інвестиції, акумулюють державний, приватний та змішаний капітали, що сприяє не лише їх стабільній діяльності, а й дає доступ до сучасних агротехнологій. Основним критерієм для формування інвестиційної стратегії та інвестиційної політики підприємств і держави загалом є інвестиційна привабливість регіону. В останній роки дестабілізації економічної системи держави спостерігається спад рівня інвестиційної привабливості та обсягів залучення інвестицій зокрема й у Львівській області, що негативно впливає на економіку області та розвиток сільського господарства зокрема. Це обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Інвестиційна діяльність підприємств – це складний економічний процес, що безпосередньо залежить від тенденцій на ринку, привабливості та потенціалу сектору, стабільності окремих його галузей.

Львівщина є областю індустріально-аграрного типу. Основною сферою агропромислового комплексу є сільське господарство. Воно значною мірою визначає соціально-економічний розвиток області, рівень життя населення, забезпечення його продуктами харчування, а промисловість сировиною. За обсягом виробництва на Львівщині сільське господарство посідає четверте місце після промисловості, транспорту і зв'язку та торгівлі. Його частка у загальнообласній валовій доданій вартості складає 8,6%. У сільському господарстві працює 18% зайнятого населення [4, с. 19].

Сільськогосподарський сектор економіки області займає 10 місце в рейтингу областей України за індексом обсягу сільськогосподарського виробництва, 13 місце – по питомій вазі в загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства і лише 21 місце – за обсягом виробництва в розрахунку на 1 особу [3].

Ефективна інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств безпосередньо залежить від їх фінансово-економічної спроможності, тому важливо проаналізувати динаміку загальної кількості цих підприємств.

На нашу думку, ключовою потребою підприємств в такій ситуації є вкладення і залучення додаткових інвестицій, раціональне їх використання, в тому числі розширення напрямів їх вкладення, покращення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості підприємств.

Інвестиційна діяльність в сільському господарстві є однією з основних складових економічного й соціального розвитку як Львівської області, так і України в цілому. Для того щоб інвестиційна діяльність в сільському господарстві була ефективною потрібно чітко розуміти її економічний зміст.

Отже, наявні інвестиційні ресурси стають інвестиційними вкладеннями, що можуть бути в таких формах: грошовій, фінансовій, матеріальній, майнових прав та інтелектуальних цінностей [2, с. 45]. Власне, накопичення, вкладення та матеріалізація інвестицій відображають інвестиційну діяльність підприємства, яка поступово переходить в основну. Тут можна виділити виробничу, товарну і грошову фазу обороту інвестицій, які відбуваються на четвертому та п'ятому етапі даного кругообігу. Отримання доходу (виручки) відносимо до сфери обміну, в якій відбувається розподілення доходу, зокрема на створення нових інвестицій; відшкодування, у тому числі в амортизаційний фонд; накопичення - частина прибутку направляється у фонд накопичення, а також для відсотків і дивідендів на інвестування; направлення прибутку у фонд споживання.

Таким чином, будь-яке порушення виробництва і обігу на стадіях руху капіталу перешкоджають його відшкодуванню, а отже й трансформації в інвестиції для безперервності процесу. Постійно поновлювальні власні джерела інвестицій сприяють запуску і стабільності кругообігу інвестицій, проте для покращення і розширення діяльності підприємства потрібно залучати нові джерела.

Для сільського господарства Львівської області основними джерелами інвестиційних ресурсів серед вітчизняних інвестицій є власні кошти підприємств, бюджетні кошти та кошти фінансово кредитної системи, а серед зарубіжних – вкладення приватних іноземних інвесторів у формі прямих іноземних інвестицій. Незважаючи на те, що сільськогосподарські підприємства потребують різних форм інвестицій, зокрема й інвестиції в людський капітал, в наукові дослідження, інновації, фінансові та матеріальні ресурси в основному формують капітальні інвестиції.

В такій ситуації важливим джерелом інвестицій для області завжди були прямі іноземні інвестиції. Але залучення цих ресурсів передбачає створення сприятливого інвестиційного середовища, що ускладнюється економічно-політичною нестабільністю в державі. Досить ризиковано вкладати кошти у

виробництво, не зробивши прогнозованих розрахунків на перспективу. Тому, кожен інвестор потребує впевненості у прибутковості свого вкладення, проводить для цього ряд розрахунків та аналізує низку факторів.

Отож, спостерігається зменшення кількості прямих іноземних інвестицій в економіку області загалом. Проте в окремі її види, зокрема і сільське господарство інвестиції продовжують надходити із незначним проте щорічним збільшенням.

Оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти вважають головною причиною цього недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено ряд кроків щодо удосконалення інвестиційного законодавства, зокрема, затверджено концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України, набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна», створена Національна інвестиційна Рада при Президентові України, ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів, проте поки що ці заходи не призвели до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в нашій країні [1, с. 194].

Сільське господарство Львівщини залишається однією з найперспективніших щодо інвестиційних вкладень галуззю. Проте подальша стабільність та збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій можливі за умов створення механізмів взаємодії іноземного партнера й органів державної влади, збереження та підвищення інвестиційної привабливості галузі, зменшення податкового тиску, ефективної системи страхування іноземних інвесторів і зниження рівень ризику, зменшення рівня інфляції, покращення міжнародного іміджу та інформованості потенційних інвесторів.

Інвестиційне стимулювання не лише спроможне забезпечити вихід підприємств з кризи та стабільність їх прибутків, а й сприяє інтенсивному типу розвитку, підвищенню якості продукції відповідно міжнародним стандартам, зростанню фахового рівня менеджменту. І це матиме вирішальне значення в боротьбі як за внутрішній, та і за зовнішні ринки.

Стабільність кругообігу інвестицій в сільському господарстві повинна підкріплюватись прибутковістю, збільшенням обсягів інвестицій та розширенням джерел інвестиційних ресурсів, які в основному виступають у формі капітальних інвестицій, і опускаються такі важливі форми як інвестиції в людський капітал, в наукові дослідження; інновації.

Основні обсяги інвестицій у сільськогосподарські підприємства Львівщини надходять із-за кордону. Проте для їх збереження та збільшення необхідна довгострокова державна стратегія залучення іноземних інвестицій щодо конкретних областей, з врахуванням національних цілей та пріоритетів.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є питання активізації інвестиційної діяльності сільських господарств окремих районів області в залежності від їх особливостей.

Список використаних джерел

1. Гура О. А. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Економіка: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Харків, 2015. Вип. 15. С. 188-196.
2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. *Навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 472 с
3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files>.
4. Сільське господарство Львівської області у 2019 році. *Статистичний збірник*. Львів : Головне управління статистики у Львівській області. 2020.

Воробей Р.Є., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

МЕТОДИ ОЦІНКИ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ КОМПАНІЙ

В сучасних умовах ринкових економічних відносин одним з важливих стратегічних напрямків діяльності суб'єктів господарювання є управління вартістю компанії, спрямування зусиль на максимізацію капіталізації бізнесу.

Вартість компанії є одним з ключових показників ефективності діяльності корпоративного управління, а також індикатором, який виступає основою для прийняття інвестиційних рішень. Головна мета проведення оцінки компанії полягає у визначенні загального репрезентуючого показника рівня вартості суб'єкта господарювання в грошовому виразі.

Основні цілі визначення вартості компанії:

1. Придбання компанії. Оцінка проводиться потенційним покупцем бізнесу з для визначення доцільності інвестиції.
2. Продаж компанії. Оцінка проводиться власником компанії на етапі продажу для визначення справедливої вартості угоди.
3. Стратегічне планування. Оцінка вартості компанії проводиться з метою визначення справедливої ринкової вартості активів компанії, яка на балансі суб'єкта господарювання може бути завищена або занижена.

Амортизація активів або інші коригування проводяться згідно зі стандартами обліку, але далеко не завжди можуть відображати поточну ринкову вартість активів та їх здатність створювати майбутні доходи.

4. Залучення позикових коштів. Об'єктивна професійна оцінка вартості компанії підвищує довіру кредиторів та можливості до залучення значних сум позикових ресурсів.

5. Первинне або вторинне розміщення цінних паперів. Для власників підприємств, як і для інвесторів важливо мати оцінку вартості компанії одним з альтернативних ринковій капіталізації методів, що дозволить приймати більш обґрунтовані та вчасні інвестиційні рішення.

На сучасному етапі розвитку економіки України об'єктивна оцінка майнових комплексів або окремих активів є важливою складовою процесів приватизації, в результаті проведення якої за всі роки роботи Фонду державного майна України до бюджету надійшло понад 70 млрд. грн [1].

У світовій практиці для визначення вартості бізнесу застосовують велику кількість методів та підходів, але найчастіше проводиться оцінка на основі трьох основних підходів або їх комбінацій.

Таблиця 1. Характеристика основних підходів та методів оцінки вартості компаній

Підхід	Метод	Спосіб розрахунку	Характеристика
Дохідний	Капіталізації чистого доходу	$BK = \frac{\Pi}{K_{вк}}$ Π – очікувані доходи на рік $K_{вк}$ – ставка капіталізації	Метод доцільно використовувати, коли компанія має стабільні та прогнозовані результати господарської діяльності.
	Дисконтування грошового потоку	$BK = \sum_{t=1}^n \frac{FCF_t}{(1+r)^t} + \frac{ЗВП}{(1+r)^t} + НА - ПК$ FCF_t – сума інвестиційного та операційного Cash-flow в періоді t $ЗВП$ – залишкова вартість підприємства в періоді n $НА$ – надлишкові активи $ПК$ – позиковий капітал r – ставка дисконтування	Розрахунок вартості базується на спроможності компанії генерувати грошові потоки в майбутньому з врахуванням залишкової вартості активів підприємства та коригуванням на величину позикового капіталу.
Як правило, згідно з підходами до оцінки на основі доходу, вартість компанії визначають шляхом перетворення очікуваних майбутніх потоків економічних вигод в єдину суму шляхом дисконтування до теперішньої вартості за допомогою визначеної ставки.			

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій»

Продовження таблиці 1

Підхід	Метод	Спосіб розрахунку	Характеристика
Майновий	Оцінки вартості чистих активів	$BK = Ap - Zp$ Ap – ринкова вартість активів Zp – ринкова вартість зобов'язань	Метод заснований на приведенні балансової вартості активів та зобов'язань до їх ринкової вартості. Не враховує здатність активів генерувати дохід.
	Вартості заміщення	$BK = B3pa - Z\phi$ B3pa – повна вартість заміщення активів Zφ – сума фінансових зобов'язань	Метод заснований на розрахунку витрат на повне заміщення активів. Характерний для капіталомістких компаній.
	Чистої балансової вартості	$BK = Ab - Z$ Ab – балансова вартість активів Z – балансова вартість зобов'язань	Метод заснований лише на показниках балансу. Простий у використанні. Не враховує позабалансові та ринкові фактори.
Як правило, згідно з майновими підходами до оцінки, для розрахунку вартості компанії необхідно визначити ринкову вартість активів та відняти від визначеної суми ринкову вартість зобов'язань.			
Ринковий	Минулих операцій	$BK = BПка * k$ BПка – вартість продажу аналогічної компанії на ринку k – коригуючий коефіцієнт	Метод заснований на підборі операцій з продажу подібних за розміром та галуззю економічної діяльності компаній та коригуванні суми угоди за необхідності.
	Компанії аналога	$BK = PKка * k$ PKка – ринкова капіталізація компанії аналога k – коригуючий коефіцієнт	Метод заснований на підборі подібної за розміром та галуззю економічної діяльності публічної компанії та коригуванні її ринкової капіталізації за необхідності.
Як правило, згідно з ринковими підходами до оцінки, для визначення вартості компанії використовується метод порівняння оцінюваної компанії з аналогічними компаніями на ринку. У випадку з методом минулих операцій до уваги беруться угоди з продажу аналогічних компаній, у випадку з методом компанії аналога до уваги береться ринкова капіталізація (кількість акцій помножена на ринкову вартість однієї акції) компанії аналога.			

Підсумовуючи систематизацію підходів та методів оцінки вартості компаній, що наведена в таблиці 1, варто зазначити, що жоден з підходів не є універсальним рішенням та потребує професійного судження при використанні в кожному окремому випадку. Беручи до уваги обмеженість інформаційної бази, використання дохідних та витратних методів для оцінки вартості українських компаній є доволі проблематичним та додатково потребує

внесення певних припущень, експертних оцінок та адаптації до наявних ресурсів даних.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна за 9 місяців 2020 року - Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/analitichna-dovidka-9-mis-2020_15453.pdf
2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с.
3. Корягін М.В. Оцінювання вартості підприємства в системі бухгалтерського обліку [Текст] : монографія / М.В. Корягін. — Львів; ТОВ «НВП «Інтерсервіс». — 2012. — 261 с.
4. Коупленд Т., Коллер Т., Муррін Дж. Стоимость компаний: оценка и управление. — М.: ЗАО "Олимп - Бизнес", 2005 — 576 с.

Гембарська Н. Є., к.е.н., старший викладач

Данилків Х. П., к.е.н., доцент

Садура О. Б., к.е.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ МАЛОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Розвиток економіки України, зокрема фермерських господарств, характеризуються функціонуванням в умовах невизначеності і нестачі фінансових ресурсів. Такий стан речей потребує високого професіоналізму в управлінні фінансами, пошуку ефективних методів підвищення результативності фінансової діяльності, оптимізації рівня прибутковості, мінімізації ризиків. Зважаючи на критичний стан вітчизняної економіки, особливо гостро стають питання фінансування та управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, значну частку яких становлять малі фермерські господарства.

Діяльність фермерських господарств регулює Закон України «Про фермерське господарство», а їхні інтереси представляє Асоціація фермерів і приватних землевласників України. Фермерське господарство є формою підприємництва, яку можуть створити лише родичі, об'єднавшись для виробництва, переробки і продажу сільськогосподарської продукції з метою отримання прибутку. Вони мають право наймати робітників за трудовим

договором на сезонну роботу. Кабінет Міністрів України щорічно в проекті Державного бюджету України передбачає кошти на підтримку фермерських господарств [1]. У 2021 році Уряд збільшив фінансову підтримку для малих фермерських господарств. Основними напрямками такої підтримки є: бюджетна дотація за утримання корів; часткова компенсація витрат, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами; бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь новоствореним фермерським господарствам; фінансова підтримка на поворотній основі. Це має стимулювати розвиток малих фермерських господарств, а також потребує удосконалення їх фінансового менеджменту.

На ефективність управління фінансами малого фермерського господарства впливають внутрішні (організаційно-правова форма, стратегія розвитку, кредитна, амортизаційна політика) і зовнішні чинники (законодавство, податкова, кредитна, банківська та страхова системи, цінова та інвестиційна політика).

Малий сільськогосподарський бізнес характеризується високим рівнем підприємницьких ризиків, це пов'язано із функціонуванням в умовах високої конкуренції, значними труднощами з мобілізацією грошових ресурсів для виконання своїх поточних зобов'язань, та характерними особливостями даної галузі. Серед карантинних адміністративних заходів, які безпосередньо вплинули на розвиток малого сільського господарства, виділимо:

1) закриття ринків, що позбавило можливості реалізувати вирощену продукцію, обмежило можливість закупівлі саджанців плодовоовочевих культур, наслідком чого є суттєве скорочення обсягів збору та реалізації врожаю та неможливість заготівлі плодово-овочевої продукції на наступний сезон;

2) підвищення протягом карантину цін на сільськогосподарську продукцію великими торгівельними мережами, яке відбулося незважаючи на спроби державного регулювання цін на окремі групи продовольчої продукції і вплинуло на зменшення попиту з боку населення, а також поступову зміну структури галузі, через зменшення суб'єктів виробництва сільськогосподарської продукції та, особливо, її реалізації. Саме цим обумовлене перевищення цін на продукти сільського господарства в Україні на 20-40% (за різними продовольчими групами) порівняно з країнами ЄС [2].

Усе це призвело до зменшення доходів та обігових коштів фермерських господарств, що потребує залучення додаткового фінансування, застосування методів антикризового управління.

Сільське господарство є особливо складною і дуже диференційованою діяльністю.

Об'єктом управління фінансами фермерського господарства є його грошовий обіг. Управління фінансовою діяльністю передбачає:

- 1) фінансове прогнозування та планування (допомагає чітко визначити цілі й врахувати всі аспекти, пов'язані з їх досягненням);
 - 2) аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності;
 - 3) оперативну й поточну фінансово-економічну роботу.
- Алгоритм процесу управління фінансами малого фермерського господарства (МФГ) відображений на рис. 1.

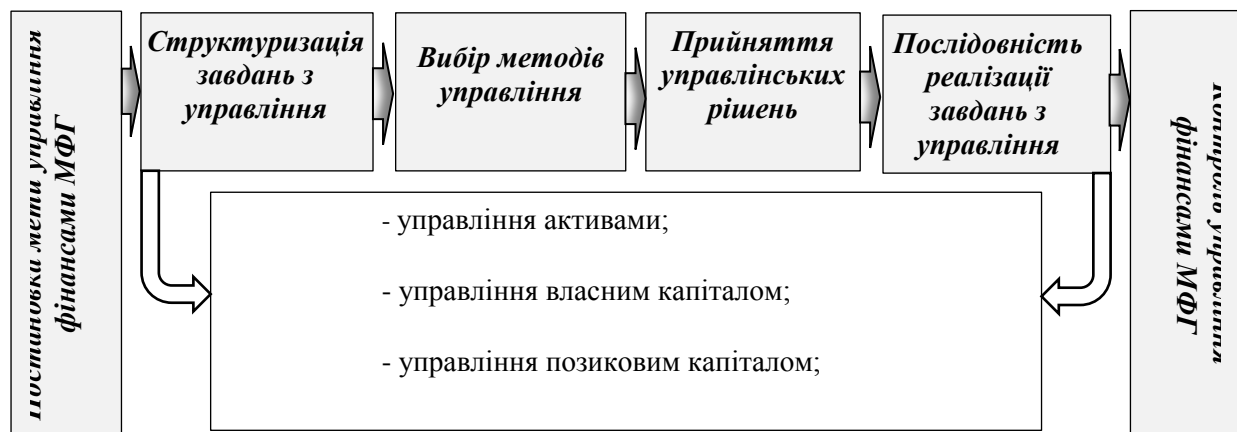

Рис. 1. Алгоритм процесу управління фінансами МФГ*

*Примітка. Систематизовано авторами

Управління фінансами малого фермерського господарства є невід'ємною складовою процесу управління підприємством в цілому і спирається на загальні управлінські функції. Зазначимо, що на малих підприємствах виконання функцій фінансиста покладають на головного бухгалтера або бухгалтера, адже дозволити мати у фінансиста не завжди є можливим і фінансово оправданим. Типовий фермер, навіть який веде малу сімейну ферму, виступає одночасно й інвестором, і управлінцем, і працівником у своєму господарстві [3, с.315].

Управління активами – це система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із оптимальним їх формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного їх використання в різних видах господарської діяльності підприємства [4].

Управління власним капіталом передбачає встановлення його оптимальних параметрів та структури з метою забезпечення фінансової незалежності і намічених перспектив розвитку фермерського господарства. Для розширення фінансових можливостей малого фермерського господарства, яке не завжди має можливість власного фінансування, необхідне залучення додаткових позикових коштів. Управління позиковим капіталом включає визначення найбільш раціональних джерел його фінансування, оптимізацію ціни і структури позичених коштів.

Метою управління інвестиціями є утворення додаткових дохідних, прибуткових потоків, які сприятимуть підвищенню ефективності інвестиційної діяльності. Мала капіталоозброєність і технічна забезпеченість фермерських господарств, обмеженість у використанні права власності на землю як ліквідного капіталу, відсутність прозорої інформаційної бази щодо інвестування фермерських господарств порівняно з іншими формами сільськогосподарських підприємств не сприяє залученню вітчизняних інвестицій, не кажучи про іноземні [5, с. 90].

Отже, на управління фінансами МФГ впливає сукупність внутрішніх та зовнішніх чинників, ефективність управління залежить від правильності обраних управлінських рішень, які дають можливість звести до мінімуму підприємницькі ризики, забезпечити оптимальну структуру капіталу та належний рівень дохідності і прибутковості.

Список використаних джерел

1. Про фермерське господарство. Закон України № 973-IV від 19 червня 2003 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
2. Карантин як механізм монополізації сільського господарства. URL: <https://bit.ly/2CVHDJL>.
3. Гнатишин Л. Б. Виробничий потенціал фермерських господарств: структура та відтворення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 22. 2018. С. 312 – 318.
4. Дудар Ю. Особливості управління фінансовими ресурсами малого підприємства. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. 2016. № 9. С. 53-65.
5. Авраменко Ю. О. Інвестиційна діяльність як інструмент підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 84 – 92.

Деркач О.О., студентка

Теслюк С.А., к.е.н., старший викладач

Волинський національний університет ім. Лесі Українки,

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Останніми роками в Україні багато підприємств знаходяться в нестабільному фінансовому стані, що призводить до збитковості або

банкрутства суб'єктів господарювання. Одним із засобів подолання фінансової кризи та запобігання банкрутства є фінансова санація. У зв'язку з цим дослідження фінансової санації підприємств у системі фінансового оздоровлення економіки набуває особливого значення та актуальності.

Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, що приділяли значну увагу дослідженню теоретичних та практичних аспектів фінансової санації підприємств, були І. Ансофф, Т. М. Білоконь, І. А. Бланк, І. М. Зеліско, І. Н. Карпунь, А. П. Михайлов, Т. В. Пепа, О. М. Поддєрьогін, В. О. Федорьова, В. О. Фридинський, Дж. К. Ван Хор, А. В. Череп та інші.

Санація є одним з найважливіших елементів економічної політики первинної ланки економіки - за допомогою неї може бути подолано кризу, забезпечено економічне зростання та збалансування діяльності окремого підприємства. Санація – комплекс процедур щодо прийняття управлінських рішень, що стосуються однієї чи декількох сфер діяльності організації, метою яких є оздоровлення або відновлення процесу її функціонування, зміна діяльності на більш конкурентний напрям на основі ефективних змін (ресурсних або організаційно-структурних) [3].

В умовах нестабільної економічної та політичної ситуації під впливом подій останнього року, а саме коронакризи українські підприємства відчували на собі згубні наслідки. Упродовж 2020 р. збанкрутувало 400 підприємств, 356 з них потрапили під повну ліквідацію. Третина, а саме 210 підприємств – саме під час коронавірусного карантину, починаючи з квітня і по серпень включно (рис.1.), [4].

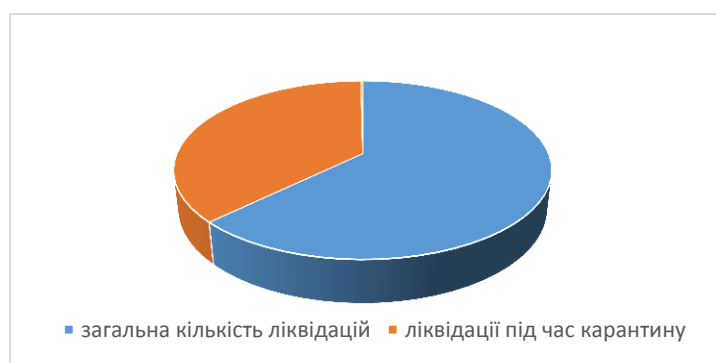

Рис.1. Кількість збанкрутілих підприємств в Україні у 2020 р.

Цікаво, що загалом за 8 років ліквідовано майже 26,5 тисяч підприємств. Згідно з даними Міністерства юстиції, спостерігається поступове зменшення кількості ліквідованих підприємств з кожним роком, починаючи з 2015-го і по 2020-й. Відтак, якщо брати 5 місяців у 2020 р., з квітня по серпень, то було

ліквідовано 210 підприємств, у 2019-му 277, у 2018-му – 335, у 2017-му – 579, у 2016-му – 546 і у 2015-му – 4219 (рис.2.), [5].

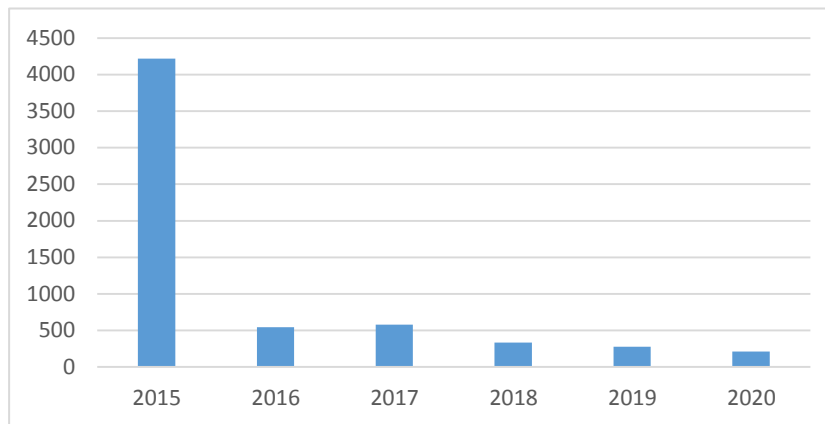

Рис.2. Динаміка ліквідації підприємств

Для того, аби вчасно реагувати на негативні тенденції, необхідним є формування системи заходів щодо виходу суб'єктів господарювання із фінансової кризи, тому актуальним залишається питання фінансової санації підприємств. Загалом санаційні заходи розділяють на такі види: гуманітарні заходи (збереження робочих місць, підвищення кваліфікації кадрів, підвищення продуктивності праці, справедлива винагорода за працю, реалізація творчого потенціалу робітників для ліквідації кризи); тактичні заходи (відновлення платоспроможності та ліквідності, покращення фінансового стану, підвищення ефективності діяльності); стратегічні заходи (оцінка зовнішніх змін, розробка стратегії санації, впровадження змін, технічне переозброєння підприємства, створення нових видів продукції, розширення ринку збуту, покращення системи управління); дослідницькі заходи (аналіз економічної діяльності, моніторинг зовнішнього середовища, розробка концепції та плану оздоровлення, оцінка запропонованих заходів, контроль за їх виконанням); прикладні заходи (реалізація санації через процеси постачання, виробництва та збуту) [2].

Основними джерелами фінансування санації можуть бути власні кошти підприємств, кошти кредиторів, державні кошти та кошти власників. Окрім того, в деяких окремих ситуаціях держава може здійснювати непрямі методи сприяння санації господарюючих суб'єктів у вигляді надання податкових пільг або створення особливих умов діяльності підприємства.

Таким чином, в складних умовах мінливості вітчизняної економіки, актуальним залишається питання її фінансового оздоровлення через застосування фінансової санації підприємств. Задля впровадження санації на

підприємстві необхідною є розробка організаційного механізму, який буде відображати послідовність дій учасників цього процесу і фінансового механізму, який повинен привести в дію оздоровчі заходи на підприємстві. Під організаційно-економічним механізмом санації суб'єкта господарювання розуміємо систему, яка включає взаємопов'язані організаційно-економічні елементи (санаційні заходи та інструменти), нормативно-правове, методичне, інформаційне і кадрове забезпечення, які спрямовані на активізацію запровадження та успішну реалізацію санації.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Зеліско І.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник. 2016. 355 с.
3. Рудика В. І., Косарева І. П., Менькова Ю. В. Санація підприємства як чинник його фінансової захищеності. Економіка і суспільство. Серія «Економіка та управління підприємствами». 2017. Випуск 11. С. 300-306.
4. Банкрутство у цифрах: що страшніше за коронакризу. Economy.24tv.ua. 2020 р. URL: https://economy.24tv.ua/bankrutstvo-tusifrah-shho-strashnishe-ekonomichni-novini-ukrayini_n1417185
5. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>

Дядечкіна С.П., магістр
Волошенко С.В., асистент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНДИКАТОР ЙОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ

Суб'єкти господарювання являють собою фундамент сучасного ринкового господарства України, вони є основними платниками податків, сприяють реалізації споживчого попиту, надають робочі місця, допомагаючи населенню в отриманні доходів. Розвиваючись, комерційні організації модернізують кошти виробництва, розширюють мережу й асортимент. Дані операції вимагають додаткового залучення коштів. Недолік власних засобів для інвестування компенсують кредитні кошти, залучення яких характеризується досить високим ступенем ризику як для позичальника, так і для кредитора.

Згідно з даними НБУ, на 01.12.2020 р. у структурі валового кредитного портфеля переважали кредити корпоративному сектору – 77,6% [1], що

підтверджує актуальність залучення підприємствами додаткових коштів та необхідність підвищення кредитоспроможності суб'єктів господарювання.

А. В. Нечипоренко під кредитоспроможністю розуміє фінансовий стан підприємства, за якого воно спроможне ефективно використовувати позикові кошти, а також вчасно повертати кредити [2].

Кредитоспроможність підприємства формується у результаті всієї його діяльності та показує, наскільки правильно воно управляє джерелами фінансування, раціонально поєднує використання власних за позикових коштів, цілеспрямовано будує взаємозв'язки з партнерами, кредиторами, бюджетом, акціонерами та інш. Таким чином, кредитоспроможність значною мірою визначає фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Кредитоспроможність підприємства можна виразити за допомогою певної системи показників. У зарубіжній та вітчизняній практиці існує багато таких систем, які ґрунтуються на фінансовому аналізі діяльності суб'єкта господарювання. Фінансовий аналіз, як правило, проводиться по наступних групах показників фінансової звітності: показники ліквідності, показники оборотності, показники прибутковості, показники фінансової стійкості. Оцінка результатів розрахунків цих показників ґрунтується, головним чином, на порівнянні їх значення у динаміці. Наприклад, система показників оцінки кредитоспроможності, що запропонована групою американських вчених, до якої входять Дж. Шим, Дж. Сигел, Б. Нидлз, Г. Андерсон і Д. Колдвел, охоплює показники ліквідності, рентабельності, показник довгострокової платоспроможності та додаткові коефіцієнти, засновані на ринкових критеріях. Ця система повно відображає ступінь кредитоспроможності суб'єкта господарювання, оскільки у ній присутні показники довгострокової платоспроможності, за допомогою яких визначається вірогідність своєчасного надходження майбутніх платежів, тобто є показники ступеню захищеності кредиторів від невиконання або несвоєчасного виконання зобов'язань позичальників. Особливий інтерес викликають коефіцієнти, що ґрунтуються на ринкових критеріях: прибуток на акцію, ринкова капіталізація, доля утримання прибутку, ступінь ринкового ризику та інш. З їхньою допомогою також вимірюється відношення біржового курсу акцій до доходів, змінність курсу акцій підприємства відносно курсів акцій інших підприємств. Недоліком даної системи є складність розрахунку деяких коефіцієнтів, що потребує використання спеціальних статистичних методів [3].

Отже, кредитоспроможність у значній мірі визначає конкурентоспроможність підприємства, потенціал його подальшого розвитку, а визначення рівня кредитоспроможності підприємства – досить трудомісткий процес, що характеризується оцінкою фінансової стабільності підприємства, а також взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання. Завданням

аналізу кредитоспроможності є визначення стану підприємства на сьогодні, прийнятних параметрів роботи та їх збереження на сформованому рівні, визначення негативних тенденцій, що потребують оперативного втручання у діяльності компанії. У процесі аналізу не тільки відкриваються й характеризуються основні фактори, що впливають на господарську діяльність, але й вимірюється ступінь їх впливу.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https:// www.bank.gov.ua/](https://www.bank.gov.ua/)
2. Нечипоренко А.В. Планування в системі управління підприємством. *Соціально-економічні реформи в контексті глобалізації та євроінтеграції*. Львів: ЛЕФ, 2014. С. 45–48.
3. Волкова Н. А., Сніткіна І. А. Сучасні методи аналізу платоспроможності суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 179-184.

Ковальчук Н.О., к.е.н., доцент
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Серед ключових проблем оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств варто відмітити ту, що переважна кількість методів розроблені західними економістами, оскільки розроблялися саме для західних підприємств. Досить часто їх намагаються використовувати в оригінальному вигляді для аналізу ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств вітчизняні економісти, що спотворює результати аналізу, не відображає реальний стан підприємств як наслідок неврахування специфіки діяльності суб'єктів господарювання в Україні.

Недосконалість методології коефіцієнтного аналізу спотворює результати аналізу так само як і невідповідність західних методик оцінки кредитоспроможності реаліям і умовам фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств. Найбільш серйозні труднощі в цьому контексті стосуються звісно ж кількісних методик, які потребують конкретного математичного обґрунтування. Адже в якісних методах легше підкоригувати оціночні ваги та окремі критерії оцінки.

Причому недоліки кількісних моделей пов'язані не стільки з методикою розрахунку відносних коефіцієнтів, адже кожен із них має те чи інше економічне значення, характеристику, підтвердив свою роль в плані аналізу протягом певного періоду часу. Проблеми виникають саме із встановленням меж, в яких мають перебувати оціночні показники. Адже, якщо підприємство працює в країні з розвинутою ринковою економікою це відповідним чином позначається і на показниках його господарювання, і на відносних показниках (коефіцієнтах). Тобто певні межі фінансових коефіцієнтів можуть бути прийнятні для підприємств, що функціонують у розвинутих країнах, та зовсім необґрунтованими для підприємств України.

Окрім чинника країни розташування підприємства потрібно враховувати специфіку окремих галузей навіть всередині однієї країни, адже галузь значно впливає на фінансові коефіцієнти, тобто трактування показника також повинно бути різним.

Не варто також забувати про такий чинник як мінливість умов господарювання, з якими, на жаль, достатньо часто стикаються підприємства в Україні. Економічна, політична нестабільність, циклічні кризи, епідемія COVID 19 – ці всі чинники лишній раз підкреслюють, що трактування результатів повинно коригуватись, нормативи і межі фінансових показників необхідно регулярно переглядати та пристосовувати до відповідних економічних реалій принаймні до тих пір, коли ситуація не стабілізується.

Проблемою вітчизняного фінансового аналізу є і його «переобтяженість» фінансовими показниками. Для оцінки лише стану основних засобів використовують 5 показників, серед яких показник зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту та коефіцієнт придатності.

Насправді, наприклад, аналіз одного показника зносу дає досить багато інформації про стан основних засобів і його зміна є наслідком зміни усіх решти 4 показників, по динаміці даного показника можна оцінити наскільки ефективні рішення щодо основних засобів на конкретному підприємстві.

Аналогічну паралель можна провести і з показниками прибутковості рентабельності. Серед значної їх кількості, зокрема рентабельності основної діяльності, рентабельності продажів, рентабельності капіталу, у тому числі власного, рентабельності активів, можна виокремити ключові та найбільш інформативні, наприклад, рентабельність активів. Саме даний показник якнайкраще демонструє ефективність господарювання, адже демонструє співвідношення прибутку з усіма фінансовими ресурсами, наявними та використовуваними на підприємстві.

Тому з метою спрощення аналітичних процедур, особливо на малих та середніх підприємствах, які не мають можливість фінансувати окремий відділ, що займається фінансовим аналізом, доцільно виділяти хоча б одного

працівника, який би мав достатньо часу провести якісний аналіз фінансового стану. З огляду на це, на нашу думку, найбільш інформативнішою системою показників фінансового стану є наступні (рис. 1).

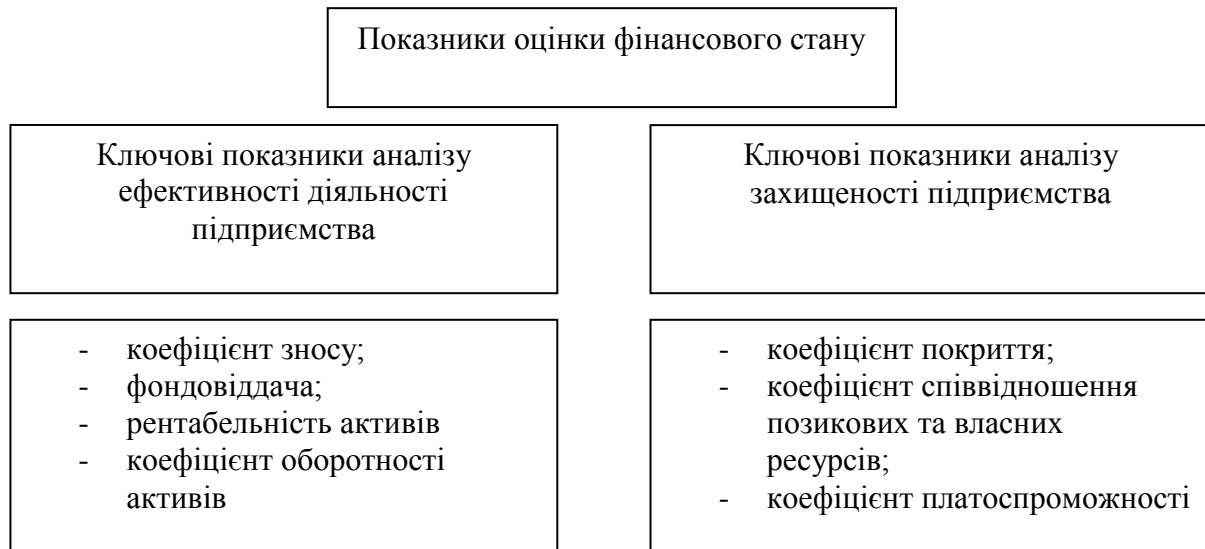

Рис. 1. Ключові показники ефективності господарювання та захищеності підприємства (розробка автора)

Отже, створення універсальної моделі прогнозування банкрутства для вітчизняних підприємств залишається відкритим, та потребує урахування світового досвіду щодо розробки моделей банкрутства, визначення як кількісних так і якісних показників та індикаторів банкрутства підприємства, врахування галузевих особливостей підприємств та особливостей циклічного розвитку економічних процесів у країні. Попри економічну та політичну нестабільність підприємства повинні виділяти фінансові ресурси на аналітичну роботу, що може стати ціною «виживання» підприємства у складних умовах господарювання.

Корзунов А.В., студент

Новокаховський гуманітарний інститут

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасної економіки для будь-якого підприємства є важливим мати можливість постійно контролювати ефективність фінансово-господарської діяльності, яка на ньому здійснюється. Основною стратегією підприємств найчастіше являється підвищення вартості капіталу, при цьому оцінка вартості бізнесу стає інструментом корпоративного контролю.

Оцінка вартості бізнесу є чітко впорядкованим процесом визначення величини вартості об'єкту в грошовому виразі з урахуванням впливаючих на неї чинників в конкретний момент часу, саме в ніші ринку яку займає саме дане підприємство. Основними факторами, які впливають на оцінку вартості підприємства є час і ризик. Час отримання прибутку вимірюється інтервалами або періодами. Тривалість прогнозного періоду напряму впливає на величину ринкової вартості. Ринкова вартість бізнесу змінюється в часі під впливом численних чинників, тому вона визначається тільки за станом на конкретний момент. Вартість підприємства може змінитися вже через декілька місяців. Отже, постійна оцінка і переоцінка об'єктів необхідна в умовах ринкової економіки. Іншим істотним чинником ринкової вартості є ризик - вірогідність того, що прибуток, які будуть отримані від інвестицій у підприємство що підлягає оцінці, виявляться більше або менше прогнозованих. Результатом проведеної оцінки, як правило, є розрахована величина ринкової вартості.

Розрахунок ринкової вартості в сучасній економіці необхідний через наступні причини:

- оцінка (визначення) ринкової вартості дозволяє потенційному продавцю «виставити» на продаж об'єкт оцінки за найреальнішою ціною, оскільки ринкова вартість враховує не тільки індивідуальні витрати і очікування, а ситуацію на ринку в цілому, очікування ринку, загальноекономічні тенденції розвитку, оцінку даного об'єкту з боку ринку;

- знання величини ринкової вартості дозволяє власнику об'єкту оптимізувати процес виробництва, для збільшення вартості об'єкту;

- періодична ринкова оцінка вартості об'єктів дозволяє підвищити ефективність управління і запобігти банкрутству;

- покупцю, інвестору оцінка вартості підприємства допомагає ухвалити вірне ефективне інвестиційне рішення;

- оцінка вартості в макроекономічному аспекті є важелем регулювання економіки з боку держави, що полегшує управління [1, с. 86].

Необхідність оцінки вартості підприємства виникає під час інвестиційного аналізу у ході прийняття рішень про доцільність інвестування коштів у те чи інше підприємство, у ході реорганізації підприємства (мета оцінки - визначення бази для складання передавального чи розподільного балансу, а також для встановлення пропорцій обміну корпоративних прав), у разі банкрутства, ліквідації чи продажу підприємства, а також у разі застави майна та при визначенні кредитоспроможності підприємства.

Вартість підприємства інколи може дорівнювати ринковій вартості його активів, але слід розуміти, що ці поняття є різними. У першому випадку йдеться насамперед про вартість, що може бути створена в результаті функціонування бізнесу. Оцінка підприємства здійснюється, як правило, на базі ринкової вартості - ймовірної суми грошей, за яку можливі купівля-продаж об'єкта оцінки на ринку.

Одна з сучасних концепцій управління підприємством – управління вартістю – дозволяє досягти стабільного зростання вартості підприємства, узгодити всі інші цілі управління та забезпечити виживання на ринку.

До групи чинників, які впливають на процес управління вартістю та оцінку вартості підприємства, належать:

- залежність (вартість потенціалу підприємства формується під впливом множини різноманітних факторів, серед яких особливу роль відіграє його місце розташування);

- відповідність (за інших однакових умов потенціал підприємства, яке найвищою мірою відповідає містобудівним, екологічним, ринковим та іншим стандартним нормам і загальнопоширеним тенденціям землекористування, має найвищу вартість);

- попит і пропозиція (дані показники збалансовані, а потенціал підприємства використовується якнайкраще і найефективніше, ринкова ціна підприємства, як правило, відображає вартість (витрати) його створення);

- конкуренція (ціни на об'єкти оцінювання складаються під впливом постійного суперництва між суб'єктами ринку, які прагнуть отримувати максимальні прибутки та застерігає від урахування надприбутків за оцінювання підприємств-монополістів, бо це спотворює їхню ринкову вартість);

- зміни (під час оцінювання вартості потенціалу підприємства та його складових урахування можливих змін їх функціонування внаслідок трансформації економічних, соціальних і юридичних умов, а також впливу регіональних і локальних факторів) [2, с. 276].

Вартість підприємства в цілому за умов ринкової економіки може бути підвищена за рахунок зовнішніх перетворень чи внутрішнього потенціалу (підвищення здатності генерувати грошові потоки), а також за рахунок фінансового інжинірингу (зменшення вартості капіталу).

В розрізі підвищення вартості підприємства за рахунок зовнішніх перетворень повинні бути проведені такі заходи, як виокремлення бізнес-ліній підприємства, аналіз ефективності діяльності кожної бізнес-лінії підприємства та ухвалення рішення щодо майбутнього бізнес-лінії.

Підвищення вартості підприємства за рахунок розвитку внутрішнього потенціалу можна попередньо виокремити на стратегічні та операційні. Стратегічні заходи спрямовані на підвищення вартості підприємства у довгостроковому періоді, в той час, як операційні заходи спрямовані на підвищення операційної ефективності.

Підвищення вартості підприємства за рахунок фінансового інжинірингу передбачає оптимізацію структури капіталу підприємства. Визначається поточна структура капіталу підприємства, вартість кожної складової джерел фінансування підприємства, визначаються оптимальні показники фінансової автономії та залежності; на базі проведеного аналізу визначається оптимальна структура капіталу. Відповідно до обраної структури ухвалюються рішення щодо необхідності залучення додаткового боргового чи власного капіталу.

Дані заходи сприятимуть підвищенню вартості підприємства, адже мінімізують поточні витрати підприємства на капітал, а також зменшать значення ставки дисконтування.

Список використаних джерел

1. Драпиковський О., Іванова І. Міжнародні стандарти оцінки: принципи, стандарти та правил. К.: УКРелс, 2017. 105с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник. К.: Знання, 2007. 378 с.

Носова А.В., студентка

Новокаховський гуманітарний інститут

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з головних причин створення будь-якого підприємства є бажання його засновника отримати прибуток, вся діяльність суб'єкта господарювання спрямована саме на це, а всі рішення, що приймаються керівництвом та увесь об'єм роботи який виконується під час виробництва спрямований на мінімізацію витрат і максимальне збільшення, можливого, потенційного прибутку.

Прибуток є найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і в кінцевому рахунку свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. Одночасно прибуток впливає на зміцнення комерційного розрахунку, інтенсифікацію виробництва при будь-якій формі власності. Він є не лише джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, а і джерелом формування бюджетних ресурсів держави.

Максимізація прибутку підприємства – це основне завдання як фінансових менеджерів так і усієї вищої керівничої ланки підприємства, а його виконання можливе лише за умов ефективного управління структурою капіталу підприємства, його джерелами формування та шляхами використання, якісного управління грошовими потоками.

Прибуток виконує такі основні функції:

- оцінка підсумків діяльності підприємства;
- розподіл доходу між підприємством і державою, підприємством і його робітниками, між сферою виробництва і невиробничою сферою;
- джерела утворення фондів економічного стимулювання і соціальних фондів завдяки збільшення трудового внеску колективу підприємства і за рахунок інших факторів [1, с. 295].

Ефективність політики управління прибутком підприємства визначається не тільки розміром сформованого прибутку підприємством, але й характером його розподілу та використання. Політика управління розподілом прибутку являє собою процес формування напрямків його подальшого використання відповідно до мети та завдань стратегічного розвитку підприємства.

Приймаючи рішення стосовно розподілу прибутку підприємства, необхідно брати за основу показники фінансового стану підприємства, ураховувати наявність та необхідність першочергових вкладень, рівень матеріально-технічної бази підприємства, рівень соціального захисту працівників підприємства, можливість здійснення ефективного фінансового інвестування тощо.

Головною метою політики управління розподілом прибутку є оптимізація пропорцій між капіталізованою часткою прибутку та часткою прибутку, що спрямовується на споживання, які забезпечують реалізацію стратегії розвитку підприємства і зростання його ринкової вартості.

Характер розподілу прибутку впливає на суттєві аспекти діяльності підприємства та його фінансові результати. Розподіл прибутку безпосередньо спрямований на реалізацію головної мети фінансового менеджменту підприємства - максимізацію добробуту власників, оскільки в процесі розподілу прибутку формуються пропорції між поточними виплатами власникам і

зростанням цих виплат у довгостроковому періоді. Розподіл прибутку є основним інструментом впливу на зростання ринкової вартості підприємства. Пропорції розподілу прибутку визначають темпи реалізації стратегічних програм розвитку підприємства. Стратегія розвитку підприємства досягається в процесі інвестиційної діяльності, обсяги якої залежать від можливостей формування підприємством достатніх фінансових ресурсів, і в першу чергу за рахунок внутрішніх джерел, основним з яких є прибуток.

Характер розподілу прибутку є важливим індикатором інвестиційної привабливості підприємства, оскільки рівень дивідендних виплат, їх регулярність, а також стабільне зростання сприяють формуванню позитивного інвестиційного іміджу підприємства.

Характер розподілу прибутку може суттєво впливати на рівень поточної платоспроможності підприємства, оскільки при значному одноразовому обсязі виплат із прибутку у вигляді дивідендів та на споживання може дещо знизити рівень поточної платоспроможності підприємства.

Структура механізму управління прибутком підприємства охоплює ринковий механізм регулювання, формування й використання прибутку, державне нормативно-правове регулювання із питань формування й розподілу прибутку, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу й використання прибутку, систему конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком.

Прибуток формується під впливом великої кількості взаємозалежних чинників. До зовнішніх чинників, що впливають на результати діяльності підприємства можна виділити наступні: економічні умови господарювання, умови ринку, платоспроможний попит споживачів, державне регулювання діяльності підприємств, та інше. Важливу увагу слід приділити рівню, динаміці і коливанням платоспроможного попиту, бо він визначає стабільність одержання прибутку. Також, варто звернути увагу на такі важливі макроекономічні показники як податкова і кредитна політика держави та політична стабільність у державі. Зовнішні чинники тісно пов'язані з внутрішніми чинниками, які також суттєво впливають на результати діяльності підприємства. Ці чинники залежать від організації роботи самого підприємства і можуть впливати на формування прибутку підприємства як безпосередньо, так і опосередковано. До них слід віднести такі чинники як: обсяг продукції, яка випускається підприємством; собівартість продукції; ціна продукції; асортимент продукції; стан та ефективність використання ресурсів підприємства та інші [2, с. 154].

Управління прибутком підприємства включає дві важливі системи: оперативну, яка повинна реагувати на поточні проблеми управління та забезпечувати прибуткову діяльність у короткотерміновому періоді та

стратегічну, яка спрямована на формування стратегічних змін, що необхідні для зміни діючої стратегії управління прибутком підприємства з урахуванням відповідності його внутрішніх можливостей умовам зовнішнього середовища.

Політика управління розподілом та використанням прибутку передбачає формування дивідендної політики на підприємстві. Дивідендна політика безпосередньо стосується розподілу прибутку в акціонерних товариствах. Але основні підходи щодо розподілу прибутку можуть бути застосовані і підприємствами інших організаційно-правових форм. Розгляд дивідендної політики на прикладі акціонерних товариств дозволяє ознайомитися з різними аспектами розподілу прибутку.

Список використаних джерел

1. Опікунова Н.В., Лопата В.Г. Управління прибутком підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 46. С. 294-298.
2. Скибенко С.Т. Формування стратегії управління прибутком підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. № 6(51). С. 152-159.

Оніщенко Ю.М., студент
Зайцева Л. О., к.е.н., доцент
*ДЗ«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м.Старобільськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ КОМПАНІЙ

Термін капіталізація є похідним від терміну капітал, та представляє процес збільшення капіталу, що виступає вимірником зміни стану компанії, в результаті цілеспрямованого створення і управління вартістю бізнесу.

Процес капіталізації, як результат зміни капіталу, досягається:

по-перше, за рахунок залучення коштів ззовні з боку інвесторів і кредиторів, збільшуючи суми статутного, додаткового капіталу, і розмірів позикового капіталу, при дотриманні умови коли рентабельність використовуваного капіталу вище середньозваженої вартості капіталу (як власного, так і позикового), $ROCE > WACC$;

по-друге, за рахунок власної ефективності, збільшуючи та реінвестують прибуток, тобто трансформують доходи або їх частини в капітал, при умові сумарного пріоритету валових доходів над валовими витратами (що включають процентні платежі за взятими позиками кредитами). Зазначене вказує, що

забезпечення позитивного рівню прибутковості та рентабельності є джерелом підвищення капіталізації [1].

Задача діяльності компаній – процес безперервного нарощування потенціалу через модернізацію виробництва, впровадження нових технологій, придбання обладнання, нематеріальних активів і оптимальним є фінансування за рахунок власних коштів. Ефективність господарської діяльності компанії залежить від процесу управління капіталізацією.

Класифікаційні ознаки: рівень агрегування, об'єкт капіталізації, форма, спосіб оцінки, траєкторія руху, характер змін, спосіб формування, одиниця виміру представлені в табл. 1 дозволяють продемонструвати багатогранність економічного явища «капіталізація».

Таблиця 1. Класифікаційні ознаки капіталізації

Критерій	Складові	Зміст розуміння
Критерій агрегування	Капіталізація підприємства	Приріст власного капіталу підприємства.
	Капіталізація фондового ринку (фіктивна)	Сумарна ринкова вартість акцій всіх компаній, що входять до лістингу або сумарна вартість довгострокових (капітальних) активів, задіяних на ринку.
	Капіталізація регіону	Сумарна вартість активів довгострокового характеру економічних суб'єктів різних організаційно - правових форм та форм власності.
За об'єктом	Капіталізація активів	Абсолютне і відносне збільшення необоротних активів
	Капіталізація пасивів	Збільшення довгострокового капіталу в джерелах фінансування
	Капіталізація доходів	Повне або часткове реінвестування
Від способу формування	Пряма капіталізація	Процес перетворення залучених ресурсів в вартість, що приносить економічну вигоду.
	Зворотня капіталізація	Збільшення капіталу за рахунок перетворення доданої вартості.
За формою прояву	Реальна капіталізація	Збільшення власного капіталу в результаті здійснення діяльності підприємства.
	Маркетингова (нематеріальна) капіталізація	Характеризує зростання ринкової вартості підприємства на основі генерування доходів від нематеріальних активів (підвищення ринкової вартості бренду, торгової марки; відображення в балансі вартості ноу-хау, гудвілу, інтелектуальної діяльності).
	Ринкова (фіктивна) капіталізація	Результат здійснення фондових операцій, шляхом котирування акцій.

Продовження таблиці 1

Критерій	Складові	Зміст розуміння
Від способу оцінки	Балансова капіталізація	За балансовою вартістю довгострокових активів / пасивів з використанням ринкових інструментів.
	Ринкова капіталізація	Добуток курсової вартості акцій на їх кількість.
	Розрахункова капіталізація	За допомогою мультиплікаторів для підприємств, які не працюють на фондовому ринку.
	Статична капіталізація	За напрямками: 1) накопичений рівень капіталізації станом на дату складання балансу; 2) котирування цінних паперів станом на певну дату за результатами фіксингу.
	Динамічна капіталізація	Розрахунок темпів змін капіталізації (графічне відображення тренду та траєкторії зміни капіталізації).
З позиції траєкторії руху	Зростаюча капіталізація	Позитивна динаміка і зростаюча траєкторія при оцінці та побудові тренду.
	Декапіталізація	Негативна динаміка і знижуюча траєкторія при оцінці та побудові тренду.
Від характеру змін капіталізації	Стійка капіталізація	Простежується протягом декількох часових періодів.
	Дискретна капіталізація	Чергування позитивної капіталізації, стагнації і декапіталізації.

Побудовано за [2].

В науковій спільноті превалюють роботи направлені на дослідження механізмів прояву та нарощування капіталу (реальна, маркетингова, ринкова капіталізація). Дані характеристики свідчать, що суб'єктами ініціювання ринкової капіталізації є зовнішні біржові структури, а для ринкової та маркетингової капіталізації – внутрішній менеджмент компанії.

Рівень капіталізації компаній залежить від безлічі макроекономічних (загальних) і специфічних (ситуаційних) факторів. Специфіку формування ринкової капіталізації компанії визначають щоденні торги на фондовій біржі, які залежать від впливу зовнішніх – макроекономічних (мають непрямий вплив та визначають перспективи розвитку економіки країни), галузевих (мають опосередкований вплив середньострокового характеру, визначають перспективи розвитку галузі) та внутрішніх – мікроекономічних (безпосередньо впливають на капіталізацію компанії, необхідні для поточного аналізу стану та перспектив розвитку в майбутньому) факторів. При цьому, якщо відсутні різкі зміни зовнішнього середовища по відношенню до компанії, ринок розвивається рівномірно й вплив зовнішніх факторів мінімальний при оцінці інвестиційної привабливості. Але в разі різкої зміни одного із факторів зовнішнього середовища, вплив може бути істотним і переkritи за своєю силою вплив всіх інших зовнішніх і внутрішніх факторів.

Процес капіталізації вартості компанії в сучасних умовах господарювання вимагає дослідження внутрішніх факторів, як прихованого резерву збільшення грошових потоків.

Список використаних джерел

1. Зайцева Л. О. Капіталізація компаній – теоретичний аспект. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 3 (39). С. 11–15.
2. Костирко Л. А. Формування механізму управління капіталізацією підприємств / Л. А. Костирко, Н. Ю. Велентейчик // *Часопис економічних реформ*. – 2017. – № 1. – С. 50-59. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2017_1_12.

Паламаренко Я.В., старший викладач
Вінницький національний аграрний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Аналіз наявних праць вітчизняних науковців проблем невизначеності та ризику дозволяє стверджувати, що здебільшого теоретичні дослідження присвячені аналізу причин виникнення, класифікації та методам кількісної оцінки ризиків, менше уваги приділяється якісним методам з врахуванням впливу неекономічних факторів на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Динамічність зовнішнього та внутрішнього середовища змушує суб'єктів господарювання ретельніше підходити до управління ризиками, підвищувати оперативність прийняття рішень та шукати нові підходи до своєчасного виявлення впливу ризиків на основні показники діяльності підприємств.

Під ризиком у фінансово-господарській діяльності підприємств розуміють ймовірність виникнення збитків, втрат або недоотримання прибутку порівняно з прогнозним варіантом. Особливість фінансових ризиків полягає в тому, що вони є наслідком взаємовідносин між суб'єктами ризику, тобто виникають через людський фактор і не мають природних стабілізаторів рівня ризику. А відтак, вони мають небезпечну властивість – постійно змінюватись, не підлягають узагальненню, є суто індивідуальними, тощо. Тому особливого значення набуває необхідність їх класифікувати, ідентифікувати, виміряти та управляти ними [2].

Дослідження в сфері оцінки фінансових ризиків дозволяє стверджувати, що на практиці цей процес здійснюється в два етапи: якісний і кількісний. З великого різноманіття методів, які пропонуються вітчизняними та іноземними науковцями, на наш погляд, можна виокремити такі основні групи методів аналізу (рис.1).

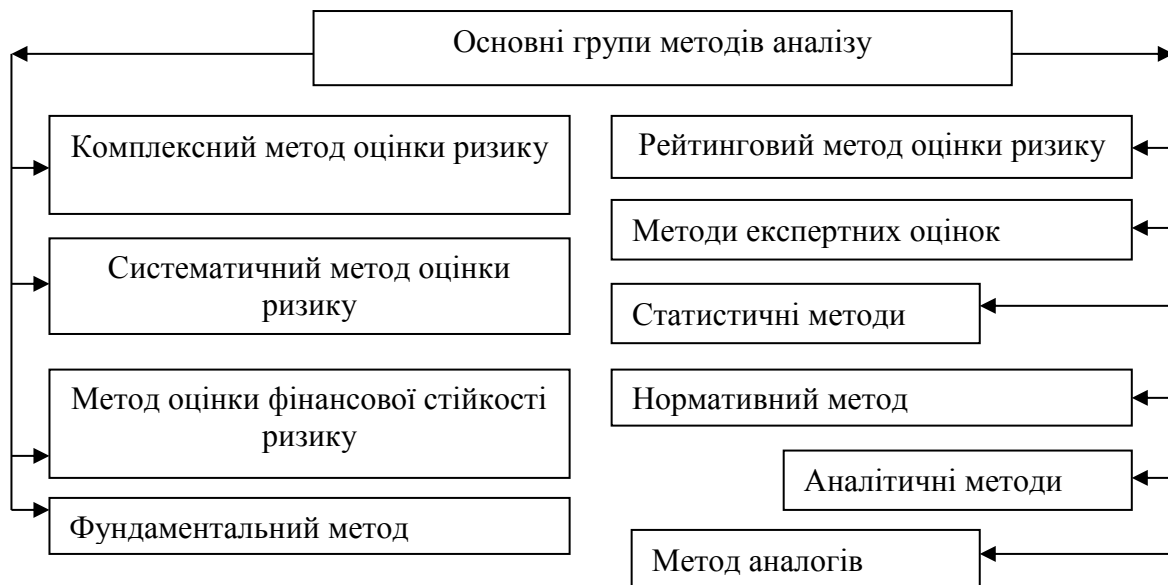

Рис.1. Основні групи методів аналізу ризиків

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Отже, дослідження існуючих на сучасному етапі розвитку методів оцінки ризику дає змогу стверджувати, що вони не вирішують одного з головних питань, яке стоїть перед суб'єктом ризику: оцінки в умовах обмеженості інформаційного контуру, з урахуванням індивідуальних особливостей певної ситуації. Необхідним, на нашу думку, є введення групи індикаторів неекономічного характеру. Цими іншими індексами ризиків є галузеві (макроекономічні) і технічні індекси.

Важливу роль в управлінні фінансовими ризиками на підприємстві відіграє механізм нейтралізації ризиків. Основна його перевага полягає в тому, що високий ступінь альтернативності прийнятих рішень залежить як від здійснення фінансової діяльності так і фінансових можливостей підприємства. Сутність страхування фінансових ризиків полягає в захисті майнових інтересів підприємства при настанні страхової події.

Для мінімізації фінансових ризиків підприємствах можна застосовувати як внутрішнє страхування, так і зовнішнє.

Управління ризиками включає аналіз можливих варіантів, які характерні при різній кількісній оцінці ризику і можливих варіацій його видів та ідентифікацію можливих факторів, що впливають на загальний

рівень фінансового ризику, а також ранжування їх за важливістю. Такий підхід забезпечує своєчасне реагування на ризикові фактори та дозволяє оперативнo корегувати стратегію ведення бізнесу.

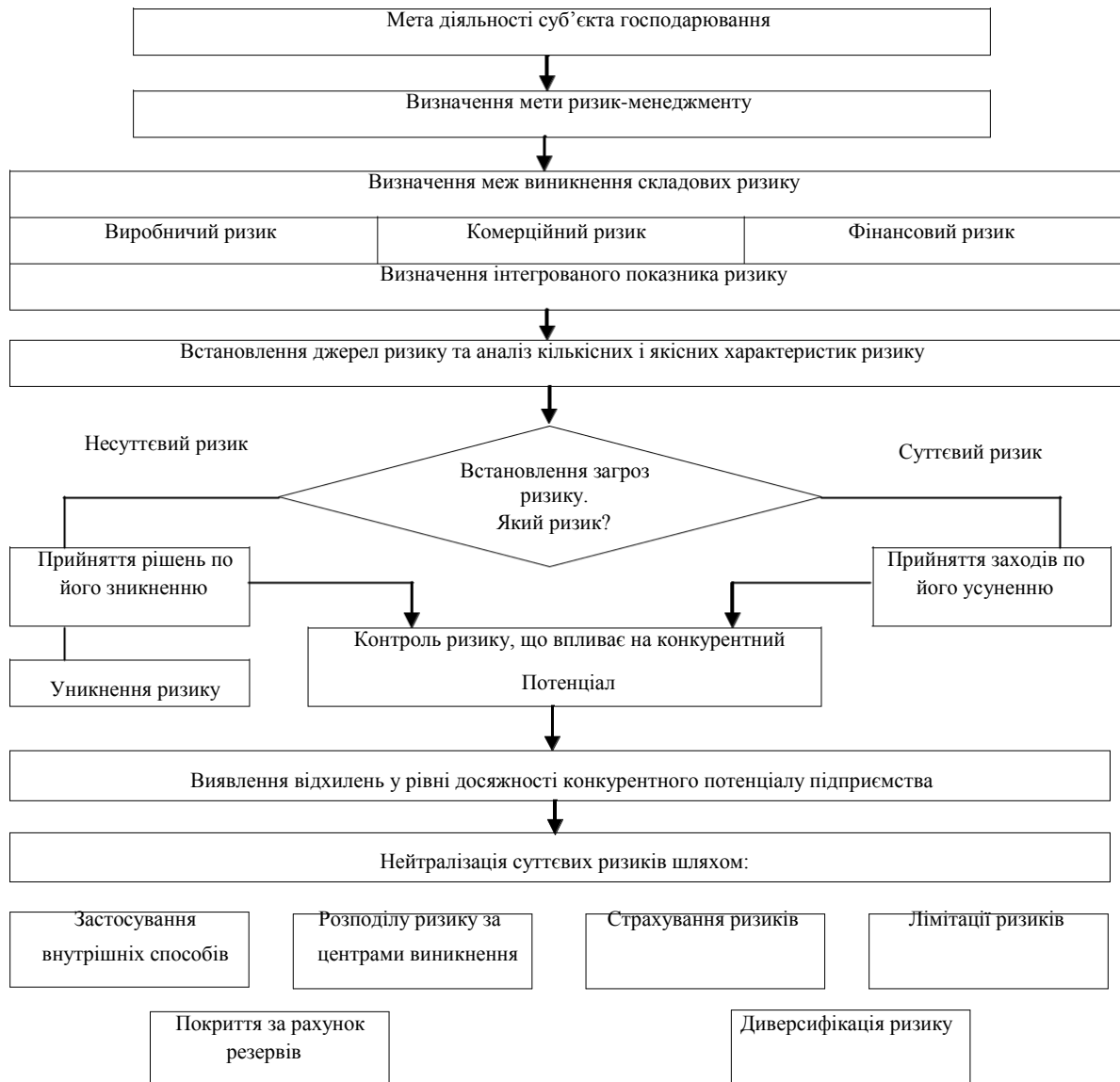

Рис. 2. Схема управління ризиками на підприємстві

Джерело: сформовано автором на основі опрацьованої літератури

Прийняття управлінських рішень у ризик-менеджменті проводиться у такій послідовності:

- виявлення проблем, що породили ризики;
- збір даних про причини та фактори, що впливають на рівень ризиковості підприємства;
- формування наглядної схеми впливу ризиків;

- аналіз і оцінка ризик-ситуації, визначення ступеня вразливості підприємства;
- верифікація та оцінка альтернативних варіантів рішень по усуненню ризиків;
- вибір оптимального рішення та доведення його до виконавців;
- виконання рішення по нейтралізації або мінімізації ризиків;
- контроль за виконанням управлінського рішення.

Цікавим моментом в прийнятті управлінських рішень щодо ризиків є розробка антиризикових управлінських рішень або їх повна нейтралізація. Антикризові заходи є: превентивні (попереджуючі), обмежуючі та компенсуючі. На підприємствах у системі формування конкурентного потенціалу головне місце займає нейтралізація ризиків, пов'язаних з втратою прибутків чи збільшенням витрат виробництва.

Загальна схема управління ризиками підприємства приблизно має наступний вигляд (рис. 2).

Отже, після даного дослідження стало зрозумілим, що підприємству для зменшення ризику необхідно створювати страхові фонди для фінансування можливих збитків. В результаті узагальнення теоретичних та практичних аспектів управління фінансових ризиків можна зробити наступні висновки: до основних факторів фінансового ризику підприємств реального сектору економіки відносяться: волатильність ринкових цін, стабільність національної валюти, інфляція, доступність фінансування, волатильність відсоткових ставок, ефективність використання активів підприємства, рівень узгодженості грошових потоків, структура пасивів підприємства.

Регулювання ризиками у формуванні потенціалу підприємства полягає у зменшенні можливих збитків на рівні підприємства з урахуванням макроекономічних методів регулювання чи підтримки. Серед методів регулювання впливу ризиків на підприємствах можуть застосовуватися: об'єднання задля усунення ризику з партнерами по бізнесу; локалізація ризику; компенсація ризику в результаті понесених втрат.

Список використаних джерел

1. Белякова В.П. Інтеграція процесів ризик-менеджменту та внутрішнього контролю. *Вісник ЖДТУ*. 2011. №2 (56). С.6-12
2. Кузьмінець Т.Г., Перегняк Ю.А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 677-679.

Приходченко О.Ю., старший викладач
Смоляга М.І., студентка
Національна металургійна академія України

СУТНІСТЬ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ФІНАНСОВОМУ ПЛАНУВАННІ

Бюджетування є невід'ємною складовою процесу планування на підприємстві. Вітчизняні та зарубіжні вчені в своїх працях надають різні визначення терміну "бюджет". За словами Стоянової Є.С., бюджет - кількісне втілення плану, що характеризує доходи і витрати на певний період, і капітал, який необхідно привернути для досягнення заданої планом мети [1]. А Хруцький В.Є. визначає бюджет як фінансовий план, що охоплює всі сторони діяльності організації, що дає змогу зіставити всі понесені витрати й отримані результати у фінансових термінах на майбутній період загалом і за окремими підперіодами [2]. В праці Шеремета А. Д. бюджет - це "фінансовий план дій" і відзначається відповідність терміна "бюджет" терміну "кошторис", що підкреслює тим самим зв'язок процесу оперативного планування як однієї з функцій управління з управлінським обліком [3]. Ч.Т. Хорнгген та Дж. Фостер у своїй книзі писали: "Бюджет - це кількісне вираження плану, інструмент координації і контролю за його виконанням" [4].

Отже, вивчаючи різні підходи, можна констатувати, що, з одного боку, бюджет є своєрідним робочим інструментом реалізації запланованих заходів, конкретизованих за виконавцями, часом і засобами. Це визначення поняття "бюджет" (кошторис) відноситься до поточного планування. Однак з іншого боку, не можна не визнати, що далеко не кожний поточний план є бюджетом. Таким чином, бюджет конкретизує стратегічні плани та, можна сказати, проводить зв'язок між стратегічним і поточним плануванням [5]. Тобто більшість авторів розуміють під терміном "бюджет" саме вираження планів підприємства у фінансовому вираженні і лише декілька авторів розглядають "бюджет", як один з методів планування. Якщо зібрати всі визначення в одне, можна сказати, що бюджет - метод розподілу ресурсів підприємства у кількісній формі, створений для досягнення цілей, які теж представлені у кількісній формі.

Бюджетне планування витрат та доходів необхідно для того аби зекономити грошові кошти, мати більшу оперативність та функціональність в управлінні цими коштами, знизити непрямі витрати, а також можливі втрати. Бюджети, зазвичай, складаються річні з поквартальним розбиттям.

Планування бюджету відбувається виходячи з норм, прийнятих у цьому напрямку або об'єкті, при цьому враховується їх минула діяльність.

Завдяки аналізу причин відхилення значень фактичних показників від планових бюджет є інструментом управління на основі. Можливість управління грошовими потоками за допомогою бюджетних інструментів спричинила популярність бюджетів в управлінському обліку та фінансовому менеджменті.

Сам бюджет являє собою, так званий оперативний фінансовий план, у якому будуть відображатись грошові вхідні і вихідні потоки з фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Важливим аспектом бюджетування виступає індивідуальний підхід до кожного з об'єктів планування. Вимоги та деякі нюанси бюджетування, в залежності від специфіки та сфери підприємства, можуть кардинально відрізнятися. Саме тому слід враховувати багато факторів при складанні бюджетів - галузь, специфіку та інше.

Технологія бюджетування за своїм змістом одна з технологій обліку, планування, аналізу та контролю усіх потоків на підприємстві - матеріальних, фінансових та інформаційних. Бюджетування охоплює всі можливі сфери діяльності підприємства: керування персоналом, адміністрування, виробництво, закупівлі, контроль якості, маркетинг, збут тощо. В сучасних умовах просто вести облік недостатньо, він повинен бути підпорядкований стратегічним цілям. Різні питання щодо бюджетування досліджуються багатьма науковими школами, консалтингові компанії їх розглядають як спеціальну послугу [6], але проблема комплексної концепції бюджетування для підприємств залишається повністю нерозкритою.

Якісне бюджетування на підприємстві базується на добре налаштованій бюджетній системі, яка у свою чергу пов'язує усі діючі елементи при складанні та реалізації бюджетів.

В залежності від особливостей підприємства, його функціонування, розміру, етапу життєвого циклу, галузі, спеціалізації та інших індивідуальних факторів, підприємство самостійно обирає структуру та склад бюджетів. Проаналізувавши різні літературні джерела, можна узагальнити підходи, які існують до класифікації бюджетів за різними ознаками: цільовим призначенням, видами витрат, способом врахування витрат, рівнем пристосування бюджетних показників до змін середовища функціонування, сферами діяльності, рівнем узагальнення.

Кожне підприємство, спираючись на поставлені цілі, робить вибір бюджетів, які буде складати та реалізовувати.

Планування та бюджетування, як поняття у різних джерелах можуть ототожнювати, але їх слід розрізняти: планування бере за орієнтир прогнозувати шляхи і засоби для досягнення поставлених цілей у всіх перспективах - і короткострокових, і довгострокових. В той час, як

бюджетування ставить за головне фіксацію та координацію показників, частіше у короткостроковому періоді.

Тож, можна сказати, що бюджетування, в деякому розумінні, є складовою, методом, засобом планування. Тому не можна уявити одного без іншого - це два однаково важливих аспекти в адекватній системі управління діяльністю підприємства. Бюджетне планування спирається при побудові планових форм фінансової документації на те, що слід їх здійснювати на основі ретельно вже вивірених умов формування активів, пасивів, доходів і витрат.

Список використаних джерел

1. Финансовый менеджмент: учебник (для студ. ВУЗов) / Е.С. Стоянова и др. – М.: Изд-во «Перспектива», 2005 – 537 с .
2. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование/ В.Е. Хруцкий, Т.В. Сизова – М.: Изд-во «Финансы и статистика», 2002. – 542 с.
3. Шеремет А.Д. Фінанси підприємств: менеджмент і аналіз : навч. посібник для економ. вnz / А.Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 536 с.
4. Хорнгрен Ч., Дж.Фостер Управленческий учет /Ч. Хорнгрен, Дж.Фостер. – СПб., 2005. – 521 с.
5. Ілляшенко Т. О. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств / Т. О. Ілляшенко, К. В. Ілляшенко, М. В. Скобенко; Сумський державний університет, м. Суми Вісник СумДУ. Серія “Економіка”, №3'2012
6. Бюджетирование: теория и практика: учебное пособие / Л. С. Шаховская, В. В. Хохлов, О. Г. Кулакова. – М.: КНОРУС, 2009. – 400 с..

Романяк О.М., викладач юридичних дисциплін
Вишнянський коледж ЛНАУ

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Фінансово-економічна безпека аграрної сфери – це такий стан захищеності економіки аграрного сектору по його галузях та складових економічної діяльності, який дозволяє гарантувати постійний її розвиток та захищеність від негативного впливу чинників з зовнішнього і внутрішнього середовища на стан аграрної сфери та аграрного сектору в цілому. При формуванні фінансово-економічної безпеки аграрної сфери потрібно враховувати особливості діяльності тієї чи іншої галузі, а саме: географічне розташування та природно - кліматичні умови її діяльності, стан та форму

господарювання, галузь виробництва та її особливості. Фінансова безпека аграрного підприємства дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді, задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства, забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства.

Фінансово-економічна безпека аграрного сектору – це оптимальна взаємодія в ланцюгу забезпечення засобами виробництва → виробництво сільськогосподарських товарів та послуг → переробка сільськогосподарської продукції → збут продукції → споживання, яка:

- забезпечує населення продуктами харчування відповідної якості і видового різноманіття, тобто сприяє виконанню критеріїв продовольчої безпеки;

- дозволяє підприємствам залишатися рентабельними, фінансово-стійкими, платоспроможними і ефективно використовувати свій потенціал (інвестиційний, виробничий, інноваційний, науковий);

- забезпечує можливості розширеного відтворення з урахуванням діяльності екологічних і соціальних факторів.

Ефективна інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств аграрного сектору забезпечує фінансову стійкість і гарантує досягнення високих фінансових результатів. Саме прибуткові сільськогосподарські підприємства можуть бути активними учасниками не тільки інвестиційного процесу в державі, а й найбільш привабливими суб'єктами кредитних відносин [4]. Використання інноваційних технологій позитивно впливає на зростання попиту на сільськогосподарську продукцію [2]. Оптимальне поєднання комплексної системи інновацій забезпечить підвищення рівня екологічної безпеки аграрної галузі, під якою потрібно розуміти стан і сукупність дій, спрямованих на недопущення екологічного дисбалансу при виробництві сільськогосподарської продукції відповідної якості. Розвиток і впровадження екологічно-орієнтованих систем сільського господарства, виробництво екологічно чистих продуктів харчування є одним з найбільш перспективних напрямів розвитку аграрного сектору економіки України і забезпечення економічної і продовольчої безпеки держави. Механізм забезпечення фінансової безпеки сільського господарства повинен враховувати джерела формування фінансових ресурсів і мінімізації фінансових ризиків. Саме від них залежить удосконалення економічних відносин і забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, що досягається завдяки фінансовим інструментам, важелям та методам, що, впливаючи на фінансову безпеку галузі, формують її рівень, який базується на фінансовій самодостатності, надійності, незалежності, стійкості та стабільності. Базовими елементами механізму фінансової безпеки

розвитку сільського господарства виступають фінансові методи або організаційно-економічні форми забезпечення фінансової діяльності, які включають: фінансове планування, фінансове забезпечення, фінансовий контроль, оперативне управління, фінансове регулювання і фінансове стимулювання. Крім того, найактивнішими елементами даного механізму є фінансові важелі (фінансові норми і нормативи; фінансові ліміти і резерви; фінансові стимули; фінансові санкції), які приводяться в дію відповідними фінансовими методами [3].

Передумовою ефективного функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки сільського господарства, а водночас і складовим його елементом, є наявність правового, нормативного та інформаційного забезпечення, яке регулює взаємодію усіх його елементів.

Першочерговими заходами у напрямі формування ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств повинні стати такі:

- 1) розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки та підтримка процесів її реалізації адекватною фінансовою політикою на всіх ієрархічних рівнях управління підприємством;
- 2) раціоналізація відносин з контрагентами у сфері виконання умов підписаних договорів, проведення своєчасних розрахунків за власними борговими зобов'язаннями, управління дебіторською заборгованістю підприємства;
- 3) організація періодичного моніторингу та діагностики фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств з подальшим формулюванням практичних висновків та результатів, що є основою для розробки та прийняття управлінських рішень в аспекті підвищення рівня фінансової безпеки;
- 4) забезпечення контролю у сфері фінансових відносин підприємства;
- 5) формування інституційного середовища забезпечення фінансової безпеки, передусім, в аспекті узгодження впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища сільськогосподарського підприємства на процеси розвитку фінансової безпеки;
- 6) розробка превентивних заходів протидії загрозам фінансової безпеки підприємств на засадах ідентифікації їх джерел, усунення причин їх виникнення та запобігання можливості їх прояву в перспективі;
- 7) диверсифікація діяльності сільськогосподарських підприємств;
- 8) стимулювання процесу залучення фінансових інвестицій.

Отже, щоб забезпечити фінансову стабільність галузі впродовж тривалого періоду, необхідно постійно стежити за фінансовим станом її суб'єктів господарювання, оперативно реагувати на зміни, вивчати їх закономірність і причини відхилення від критичної межі задовільної оцінки за ознаками фінансової стійкості, платоспроможності, вживати заходи для підвищення

ефективності фінансово-господарської діяльності [5]. Для підвищення фінансової безпеки необхідно організувати постійний моніторинг, забезпечити високий рівень капіталізації, розробити та запровадити методологічне забезпечення безпеки. Інноваційна безпека аграрної галузі передбачає забезпечення конкурентоспроможності аграрної продукції за рахунок впровадження розробок науки в галузі селекції, насінництва, зберігання, транспортування аграрної продукції тощо. Фінансові відносини в аграрному секторі економіки ґрунтуються на можливій соціальній і економічній вигоді від застосування вкладеного капіталу.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. - 759 с.
2. Горошкова Л.А. Аналіз детермінант економічної безпеки галузей національного господарства / Л.А. Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. – 2012. – Вип. 19. – С. 113- 129.
3. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення [Текст] / М.М. Єрмошенко – К.: Київ.нац.торг.-економ.ун-т. – 309 с.
4. Марченко О.М. Концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства / О. М. Марченко // Вісник Львівського університету. - Сер.: Економічна. - 2013. -Вип. 32. - С. 104-110.
5. Механізм забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/90_2015/59.pdf
6. Петрина О.Б. Теоретичні аспекти поняття "фінансова безпека підприємства" та його складових елементів / О.Б. Петрина // Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького, 2010. -Т. 12, № 3 (45), ч. 5. - С. 214-223.

Рубай О.В., к.е.н., доцент

Агрес О.Г., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНЕ КАЗНАЧЕЙСТВО ТА ЙОГО РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Незаперечним залишається той факт, що нині органи Державної казначейської служби України є одними із найактивніших учасників управління загальнодержавними та регіональними фінансовими ресурсами завдяки можливостям використання прийнятих на законодавчому рівні механізмів та процедур обслуговування бюджетів всіх рівнів. Системне управління процесом виконання бюджетів є невід'ємною запорукою розвитку економіки в цілому.

Державне казначейство організовує свою діяльність відповідно до Положення про Державну казначейську службу України (ДКС) та реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів і бухгалтерського обліку виконання бюджетів [1]. У своїй діяльності Державна казначейська служба взаємодіє з органами законодавчої і виконавчої влади, національним і комерційними банками України, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами, організаціями, іншими учасниками бюджетного процесу та фінансовими інституціями. Головним призначенням ДКС є сприяння оптимальному фінансовому управлінню державними ресурсами шляхом забезпечення своєчасного отримання бюджетними установами необхідних ресурсів для успішного функціонування державних служб при одночасному зменшенні видатків на державне фінансування [1].

Відокремлення держави від банківської системи у справі контролю і обліку доходів та платежів має багато переваг: по-перше, кошти надходять до кінцевого утримувача найкоротшим шляхом. У такій стадії ліквідується навіть можливість щонайменшої їх затримки на рахунках бюджетних установ різного рівня; по-друге, здійснення щоденного перерахування на державний рахунок податків та зборів дасть можливість негайно їх використовувати, поліпшить управління грошовими потоками; по-третє, консолідація інформації про стан виконання бюджету на всіх рівнях ієрархічної вертикалі створить підґрунтя для своєчасної, надійної та вичерпної бюджетної звітності, що врешті-решт позитивно вплине на вдосконалення процесу підготовки бюджету [2, с. 236].

Зростає роль казначейства у вирішенні проблем обмеженості фінансових ресурсів і відсутності ефективних механізмів управління ними у процесі касового виконання державного бюджету, які стають чинником нераціональних запозичень для покриття касових розривів; втрат від невикористання тимчасово вільних державних фінансових ресурсів; відсутності оперативності, прозорості та контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, своєчасністю надходження учасникам бюджетного процесу державних коштів. Особливо актуальним є пошук шляхів покращення функціонування казначейської системи виконання державного та місцевих бюджетів, підвищення її дієвості й ефективності.

Створена система казначейства, мала б бути зацікавленою у достовірності та прозорості даних обліку і звітності, у чіткості проведення платежів без затримок, в управлінні фінансовими ресурсами не на власний розсуд, а чітко дотримуючись фінансової дисципліни та бюджетного законодавства – в умовах сьогодення важлива складова державного управління.

Система казначейства займає визначальне місце в управлінні фінансовими ресурсами держави. Саме вона є тим головним фінансовим інститутом держави, завдяки якому суттєвих змін зазнав процес управління видатками державного бюджету [3, с.6]. Запровадження казначейського обслуговування бюджетних коштів внесло суттєві новації та якісно нові підходи до управління фінансовими ресурсами як на державному так і на місцевому рівнях. З огляду на це, безумовно, змінились і правові взаємовідносини між усіма учасниками бюджетного процесу, що задіяні як на кожному рівні так і на кожній його стадії.

Практичний досвід показав, що в сучасних умовах органи Державної казначейської служби постають одними з найактивніших учасників у процесі управління державними та регіональними фінансовими ресурсами завдяки використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства, оскільки саме від ефективності таких механізмів залежатимуть потенційні можливості економічного розвитку та фінансова безпека країни.

Опираючись на світовий досвід та вітчизняну практику можна сказати, що найкращий результат в управлінні державними фінансовими ресурсами забезпечує використання казначейської системи касового виконання бюджетів. Переваги казначейського обслуговування переконливо свідчать про те, що він є ефективним і доцільним, оскільки сприяє: вчасно і в повному обсязі здійснювати зарахування надходжень до бюджетів; оперативно опрацьовувати та надавати необхідну інформацію про поступлення коштів органам державного управління та місцевого самоврядування; здійснювати ефективний та своєчасний перерозподіл бюджетних ресурсів задля виконання задач

соціальної політики, а також можливість нагромаджувати ресурси задля реалізації державних програм і розрахунків за зобов'язаннями; забезпечити прозорість бюджетного процесу й підвищити ефективність використання бюджетних коштів; покращити прийоми і методи державного фінансового контролю в системі казначейства.

Слід також відмітити, що з метою забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів держави підприємствам і організаціям, які фінансуються з державного бюджету, проводиться відкриття асигнувань на погашення зобов'язань, прийнятих ними та зареєстрованих в органах казначейства. Відкриття асигнувань на погашення зобов'язань розпорядників і одержувачів коштів з державного бюджету дозволило оптимізувати процес доведення бюджетних асигнувань із забезпеченням ефективного їх використання, мінімізуючи залишки коштів на рахунках, оскільки вони гарантовано забезпечені ресурсами єдиного казначейського рахунку. Фінансування з ЄКР здійснюється тільки відповідно до бюджетного розпису й не передбачає ніякого відхилення.

Участь казначейства в управлінні фінансовими ресурсами держави стикається з вимогою часу вирішувати складні й багатопланові проблеми, пов'язані із формуванням адекватного сучасним вимогам бюджетного законодавства; вдосконалення бюджетного процесу та міжбюджетних відносин; політики управління бюджетними коштами, спрямованої на створення такого механізму оперативного управління державними фінансовими ресурсами, який забезпечить своєчасність розрахунків за зобов'язаннями держави і сприятиме вирішенню проблеми незбалансованості в часі надходжень і видатків державного бюджету.

Усі ресурси держави повинні працювати максимально ефективно з дотриманням принципу наявності мінімально необхідної суми залишків коштів на рахунках Державного казначейства. З цієї точки зору найбільш прийнятним є використання ЄКР, який дозволяє оптимізувати процес управління державними коштами.

Концентрація на єдиному казначейському рахунку дозволяє не лише акумулювати фінансові ресурси, контролювати їх цільове використання, прогнозувати майбутні залишки або нестачу бюджетних коштів, а й показує його роль у процесі управління. Від того, яким чином буде організовано роботу системи казначейства, насамперед такої його функції, як управління фінансовими ресурсами, залежатимуть і виконання бюджету, і макроекономічні процеси в державі. За наявності своєчасної і достовірної інформації про надходження до бюджету, здійснені видатки та наявні зобов'язання можна оперативно ухвалювати рішення щодо розміщення тимчасово вільних залишків або здійснення запозичень.

Список використаних джерел

1. Положення про Державну казначейську службу України затверджено указом Президента України від 13.04.2011 року №460/2011. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4602011-13032> (дата звернення: 22.03.2021).
2. Суханова А. В. Основні передумови створення казначейської системи виконання бюджетів в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 1. С. 222–238.
3. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія / Е. І. Курганська, Т. Б. Кублікова. Одеса: ОНЕУ, 2015. 323 с.

Сова О.Ю., к.е.н., доц.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Підприємства України роками перманентно працюють на ринках, які знаходяться в стані кризи, і це дуже позначається на інструментах управління їхньою фінансовою стійкістю. Накопичений раніше досвід такої діяльності автоматично переносити на наступну фазу кризового стану не доречно, а використовувати іноземний досвід без відповідної адаптації до нормативно-правового поля та особливостей регуляторної політики часто буває загрозово.

Ми можемо спостерігати, як за останній час до банкрутства було доведені відомі компанії, які донедавна мали позитивні тенденції розвитку. Продовжує зростати частка підприємств, які декларують збиткову діяльність. Це сукупно негативно впливає на залучення капіталу і призводить до ризиків у питаннях підтримки фінансової стійкості, оскільки саме прибуток є основним джерелом самофінансування та індикатором для інвесторів для залучення капіталу. Збитковість зростає у підприємств, що працюють на виробничих, транспортних, торгівельних підприємств, а також у галузі операцій з нерухомим майном та складського господарства [1].

У коронакризових умовах сьогодення ефективне використання виробничих та трудових ресурсів і забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості залежить від досягнутого фінансового потенціалу підприємств. У випадку нестійкого ризикового функціонування підприємства важливо звернути уваги на кількісні, якісні та структурні показники фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, які витікають із значних втрат ресурсів,

галузевих особливостей розвитку та банально недбалим відношення до фінансового стану установи. Використання й зміцнення фінансового потенціалу до відповідного рівня повинно надавати підприємству можливості для більш ефективного та прибуткового застосування вже наявних ресурсів, а в результаті сприяти компенсації зовнішніх й внутрішніх факторів ризику та дестабілізації. Це все разом буде свідченням стійкості функціонування [2, с. 16].

До основних факторів, які визначають фінансову стійкість фірми, слід, в першу чергу, віднести фінансову структуру капіталу (співвідношення позикових коштів та власного капіталу, довгострокових і короткострокових джерел тощо), а також політику фінансування окремих компонентів активів (зокрема запасів і необоротних активів). З цього випливає, що для максимально об'єктивної оцінки фінансової стійкості фірми слід аналізувати не тільки структуру фінансових ресурсів, але також і напрямки їх інвестування [3, с. 62].

Для оцінки ступеня фінансової стійкості фірми найчастіше проводиться аналіз відповідних показників. Крім усього іншого, оцінку та управління фінансовою стійкістю проводять в контексті оцінки достатності джерел коштів, які будуть спрямовані на придбання запасів. Під запасами і витратами фірми, для цілей цього аналізу, слід розуміти вартість поточних активів.

Як відомо, власний капітал, а також довгострокові позики, рекомендується направляти, головним чином, у поповнення необоротних активів. Розуміємо, що для забезпечення стабільної платоспроможності, потрібно, щоб оборотні кошти покривали короткострокові пасиви. Таке зіставлення дасть можливість провести оцінку та прогнозування фінансової стійкості з позиції достатності джерел коштів, що будуть спрямовані на фінансування запасів.

Мета реалізації оперативних механізмів підвищення фінансової стійкості – усунення поточної неплатоспроможності підприємства. Для повного її усунення необхідно використовувати тактичні методи фінансового оздоровлення, які представляють собою систему заходів, які сприяють зростанню фінансової стійкості. Очевидно, що вся система тактичних механізмів підвищення фінансової стійкості підприємства повинна бути спрямована на забезпечення перевищення обсягів власних коштів над зобов'язаннями підприємства.

Забезпечити генерування власних фінансових ресурсів можна за рахунок реалізації наступних механізмів підвищення фінансової стійкості: оптимізація цінової політики, розширення ринків збуту, скорочення витрат, оптимізація податкового навантаження, реалізація невикористовуваних активів.

Напрямами вдосконалення фінансової стійкості компанії зазначимо: облік ризиків макросередовища та їхнє хеджування; оптимізація структури

капіталу; управління оборотним капіталом, яке являє собою сукупність дій, спрямованих на збалансованість, оптимальність статей оборотного капіталу, і є функцією, яка входить у короткострокову фінансову політику компанії; збільшення ліквідності балансу; оптимізація операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Вважається, скорочення обсягу споживання власних фінансових ресурсів можливо шляхом: зниження інвестиційних вкладень, заморожування виплат дивідендів, зміни мотивації найманих працівників з урахуванням усунення залежності отримання доходів від розміру отриманого прибутку, відмови від реалізації соціальних програм, що фінансуються за рахунок прибутку.

Проте в такій діяльності установа буде стикатися з низкою проблем, які можна об'єднати за такими групами:

- відсутність статистичної інформації про вплив зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства;
- змінність зовнішнього середовища – конкуренти вводять нові продукти, оновлюється нормативно-правове поле тощо;
- недостатність інформації про діяльність самого підприємства.

Якщо з першими двома групами важко щось зробити без суттєвих витрат, які можуть стати економічно-необґрунтованими для окремо взятого підприємства, то глибоке вивчення процесів всередині підприємства надає значний шанс на стабілізацію та покращення фінансової стійкості підприємства. Запровадження системи Enterprise Resource Planning (ERP) дозволяє фіксувати всі події, витрати, доходи, дії персоналу тощо, а також ідентифікувати їх вплив на фінансово-майновий стан підприємства та на його фінансову стійкість.

Як висновок підсумуємо: ситуацію на підприємстві треба знати якомога глибше, щоб прогнозувати подальший його розвиток та фінансову стійкість. Саме запровадження ERP дозволить чітко реагувати на зовнішнє середовище та своєчасно розраховувати вплив макроекономічних факторів.

Підприємство може та повинно робити спроби подолання кризи в процесі погіршення макроекономічних умов своєї діяльності саме через повну ідентифікацію внутрішніх процесів. У зв'язку з цим, для запобігання і попередження реалізації фінансових ризиків, і безпосередньо ризику банкрутства, підприємствам рекомендується формувати систему антикризового фінансового менеджменту на основі даних ERP-систем з врахуванням особливостей галузі та специфіки самого підприємства.

Список використаних джерел

1. Пігуль Н.Г., Клименко А.В., Пігуль Є.І. Аналіз фінансової стійкості підприємств України. Приазовський економічний вісник. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2019, Випуск 1 (12). С. 186-190.
2. Горбонос Ф.В.. Економіка підприємств: Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 463 с.
3. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

Тарасюк І.О., студентка

Лизак М.П., асистент

Львівський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективна робота будь – якого підприємства у довгостроковому періоді, його економічне зростання визначаються правильним вибором стратегічних орієнтирів, що дозволяють найкращим чином реалізувати технічний та людський капітал й інші ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства. На сьогодні винятково важливим стає організація такого управління, яке змогло б забезпечити адаптацію підприємства до швидких змін умов ведення бізнесу.

Складність поняття фінансових ресурсів підприємства, методів і джерел формування та використання, їх важливе значення для розвитку підприємства вимагають ефективного управління. Оскільки фінанси є частковою функцією менеджменту, який, в свою чергу, має різночасову спрямованість, управління фінансовими ресурсами також повинно мати споріднену розгалуженість у часі, що виражається у стратегічному, тактичному, оперативному.

Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства, і як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації послуг, до невиконання плану прибутку. Саме тому необхідно забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів підприємства з метою підвищення його фінансової стійкості.

Ефективність використання ресурсів і підвищення рівня економічної стійкості підприємства в сучасних економічних умовах значною мірою залежить від наявності, використання й удосконалення економічного потенціалу підприємства.

Однією з особливостей нестійкого функціонування сучасних підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість економічного потенціалу, що зумовлена великими втратами ресурсів у здійсненні реформ і складним фінансовим становищем підприємств. Тому першочерговим етапом у покращенні фінансового стану підприємства має стати пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу, а також необхідність стабілізації фінансової стійкості підприємств в умовах фінансової нестабільності: усунення зовнішніх факторів банкрутства; удосконалення поточного календаря - фінансового документа, у якому відображається грошовий обіг підприємства; вживання локальних заходів з поліпшення фінансового стану.

Система заходів для підтримки економічної стійкості підприємства згідно розробленої стратегії повинна передбачати: постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього станів підприємства. Якщо моніторингом виявлено недостатній рівень фінансової стійкості підприємства, то мають бути реалізовані такі дії: оптимізація руху фінансових ресурсів підприємства і врегулювання фінансових відносин, які виникають під час розрахункових відносин між господарюючими суб'єктами; розробка проектів перспективних і поточних фінансових планів, визначення джерел фінансування господарської діяльності, а також бюджетне фінансування, довго - та короткострокове кредитування тощо.

Реалізація фінансової стратегії підприємства у тісному взаємозв'язку з інноваційною стратегією, з врахуванням усіх поставлених цілей та підцілей дасть змогу підприємству підвищити свою конкурентоспроможність, покращити фінансовий стан та стане запорукою успіху в процесі реалізації транспортної стратегії на макроекономічному рівні.

Список використаних джерел

1. Костирко Л. А. Стратегія фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта: методологія і організація : монографія. Луганськ : СНУ ім. В.Даля, 2002. 110 с.
2. Опарін В. М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. *Вісник НБУ*. 2008. № 5. С. 11.

Черевко І.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

НІШОВИЙ НАПРЯМОК АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ЧИННИК ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВИРОБНИКІВ

Фінансовий стан виробників аграрної продукції в Україні, особливо малих за розмірами, визначається головним чином їх доходами, оскільки доступ до кредитних ресурсів цієї категорії виробників є обмежений, рівно як і обсяг державної підтримки їх діяльності. Тому вони функціонують здебільшого за рахунок власних ресурсів, виходячи із своїх реальних можливостей, намагаючись збільшити свій прибуток на засадах покращення економічного рахунку - як різницю між виторгом від реалізації продукції та її собівартістю.

Звичайно, ще одним важливим чинником формування фінансового стану сільськогосподарських виробників є відрахування на сплату податків. І цей чинник регулюванню з боку виробника не підлягає.

На рівень доходів виробників сільськогосподарської продукції в частині внутрішніх чинників позитивний вплив має диверсифікація напрямів їх діяльності за рахунок розвитку нішевого агровиробництва та організації переробки його продукції як способу збільшення присутності доданої вартості у структурі загальної вартості кінцевої продукції, яка в процесі її реалізації проявляється у її ціні, що й формує відповідний рівень прибутку, а значить і фінансовий стан виробника.

Сутність нішевізації аграрного виробництва полягає у пошуку найменш зайнятих ніш на ринках аграрної продукції і переорієнтація виробництва у відповідному напрямі. Специфіка нішевого аграрного виробництва полягає у можливості його здійснення на відносно невеликих площах і при цьому забезпечувати високий питомий вихід прибутку.

Недоліком переходу на нішеве виробництво, який повинен обов'язково братись до уваги при прийнятті відповідних рішень, є те, що цей процес потребує певного часу (кілька років), протягом яких, як правило, виробник прибутку не одержує, тому успіх такої диверсифікації залежить від фінансово-економічної інерції, тобто здатності функціонувати без одержання прибутку. Виходом із ситуації може бути не генеральний, а поступовий перехід на нішевий напрямок виробництва з «порційним» розширенням нішевої сфери протягом кількох років. Ще однією «незручністю» нішевого напрямку аграрного виробництва є проблеми із пошуком стабільного збуту продукції, оскільки цивілізованої культури споживання багатьох нішевих продуктів в Україні поки що немає, тому доводиться орієнтуватись у багатьох випадках на експорт цієї продукції, що має місце також і внаслідок відсутності в країні потрібної

переробної бази. Хоча є приклади, коли виробник нішевої продукції, налагоджуючи її випуск, одночасно створює і переробну базу, або шукає можливості для кооперування у відповідній сфері з метою створення можливості формування необхідних розмірів партій продукції для її оптового експорту, що полегшує пошуки надійного споживача за кордоном. Але тут у гру вступають і вимоги сертифікації якості такої продукції, з чим в Україні все ще існують певні проблеми.

Подібна ситуація є, наприклад, із їстівним квітами, виробництво яких є досить новим для України напрямом нішевого виробництва. Мова йде про квіти настурції, кількох сортів чорнобривців, нагідки, цвіт кабачків та цукіні, білі і сині квіти огірочника лікарського та багато іншого – мало хто знає, що їх не то що можна, але й дуже корисно і смачно їсти [3]. В міжсезоння все більшої популярності набуває так званий мікрогрін - молоді ростки капусти, редиски, дайкону, соняшнику, броколі та гороху продають відразу порційними упаковками [3]. І мікрогрін, і їстівні квіти потребують локального ринку збуту, оскільки є проблеми із їх збереженістю під час тривалого транспортування, тому для їх виробництва найкраще підходять площі, що знаходяться поближче до міст, де при відповідній промоції можна сформувати відносно стабільний ринок. Їстівні квіти — це не той продукт, без якого не виживе жоден ресторан. Проте ця ніша є дуже привабливою та перспективною, бо площа навіть у 50 соток дає можливість нормально заробляти і поступово збільшувати обсяги [4].

Майже дві тисячі селян в Україні почали вирощувати шафран. На 15 сотках землі можна зібрати 2 кг шафрану. 1 грам спеції продається не дешевше ніж по 5 доларів, частіше по 6,5 – 7,5 доларів [2]. Поки що загалом в Україні шафрану збирають не більше 10 кілограмів на рік. Але за кілька років це може бути врожай на рівні Греції - до 10 тонн щорічно. Найдорожча спеція в світі здатна підняти економіку країни та оздоровити націю.

З 2019 р. з України експортовано майже 300 тис. т слимаків. У 2020 р., попри карантин, обсяги продажів зросли у 2,5 рази. За 5 років в Україні з'явилося близько 200 равликових ферм [1].

Різновидів нішевих напрямів аграрного виробництва як чинника покращення фінансового стану є дуже багато, остаточний вибір за конкретним з них – за виробником. При цьому слід мати на увазі два моменти: нішеве виробництво не є панацеєю від всіх фінансових проблем; багато напрямів нішевого виробництва має тимчасовий характер і може з часом переходити у групу традиційних.

Список використаних джерел

1. В Україні набирають популярності равликові ферми. 2020. <https://agronews.ua/news/v-ukraini-nabyraiut-populiarnosti-ravlykovi-fermy>
2. В Україні шафран почали вирощувати майже дві тисячі селян. 2020. <https://www.seeds.org.ua/v-ukra%dl%97ni-shafran-pochali-viroshhuvati-majzhe-dvi-tisyachi-selyan/>
3. На Київщині сімейне господарство вирощує їстівні квіти лют2021 <https://kurkul.com/news/24863-na-kiyivschini-simeyne-gospodarstvo-viroschuye-yistivni-kviti>.
4. Made in Ukraine // Мініферма під Києвом вирощує для ресторанів їстівні квіти. 2021. <https://agroportal.ua/ua/special-projects/made-in-ukraine-miniferma-pod-kievom-vyrashchivaet-dlya-restoranolv-sedobnye-tsvety/>

Швець Ю.О., к.е.н., доцент

Сопіна А.Є., студентка,

Запорізький національний університет

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інвестиційна діяльність відіграє важливу роль в економіці підприємства, а саме забезпечує оновлення устаткування, стимулює інноваційну діяльність задля покращення якості продукції та створює умови для поліпшення соціального, економічного та екологічного стану в країні. Завдяки цьому підвищується конкурентоспроможність підприємства. Через механізм управління підвищення інвестиційної привабливості підприємство може залучати більше коштів для розвитку в іноземних інвесторів.

Інвестиції – всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. Інвестиційна діяльність – сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1].

Інвестиційна діяльність провадиться за рахунок:

- 1) коштів державного бюджету;
- 2) коштів місцевих бюджетів;
- 3) власних коштів підприємств та організацій;
- 4) кредитів банків та інших позик;
- 5) коштів інвесторів-нерезидентів;
- 6) коштів населення на будівництво житла;

7) інших джерел фінансування.

В Запорізькій області обсяг капітальних інвестицій у 2019 році розподілявся наступним чином: кошти державного бюджету – 3,2 %; кошти місцевих бюджетів – 13,5%; власні кошти підприємств та організацій – 79,7%; кредити банків та інші позики – 2,2%; кошти інвесторів-нерезидентів – 0,1%; кошти населення на будівництво житла – 0,7%; інші джерела фінансування – 0,7% [2].

Обсяг капітальних інвестицій за видами економічної діяльності промисловості Запорізької області у 2019 році: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 8,9%; переробна промисловість – 75,6%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 13,6%; водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 1,6%. Переробна промисловість включає в себе: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 7,8%, текстильне виробництво; виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 0,3%, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 0,2%, виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення – 4,2%, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 0,9%, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 0,1%, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 3,4%, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 30,7%, виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 0,3%, виробництво електричного устаткування – 4,6%, виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань – 3,3%, виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 17,2%, виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування – 2,6% [2].

Від рівня соціально-економічного та екологічного розвитку регіону залежить рівень життя та добробут населення. Згідно з джерелом [3], топ -10 областей України за рівнем соціально-економічного розвитку – Київська, Дніпропетровська, Харківська, Рівненська, Чернівецька, Львівська, Черкаська, Вінницька, Полтавська та Тернопільська області.

На сайті tsn.ua [4] визначили рівень забрудненості українських областей. У топ – 5 екологічно чистих увійшли Чернівецька, Закарпатська, Волинська, Тернопільська та Івано-Франківська області. Запорізька область не входить у десятку найбільш соціально-економічно розвинутих областей України, займає 23 місце по рівню забрудненості і 10 місце по обсягу капітальних інвестицій.

Порівнюємо обсяг капітальних інвестицій Запорізької, Чернівецької, Полтавської областей та міста Київ (табл. 1).

Таблиця 1. Обсяг капітальних інвестицій в Україні

	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Переробна промисловість	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами
Запорізька обл.	9%	75,6%	13,7%	1,7%
Чернівецька обл.	1,1%	50,4%	45,9%	2,6%
Полтавська обл.	69,9	22,4	4,3%	1,4%
М. Київ	49,8%	16,6%	32,3%	1,3%

Примітка: складено автором на основі [2]

Можна виділити проблеми інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області:

- 1) недостатній обсяг капітальних інвестицій на промислових підприємствах Запорізької області за всіма видами;
- 2) невелика частка інвестування в заходи, які б покращували екологічний стан довкілля та запобігали потраплянню відходів в навколишнє середовище;
- 3) невелика частка виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції;
- 4) інвестування переважно в один вид промислової діяльності, а саме в переробну промисловість.

Пропозиції щодо покращення інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області:

- 1) збільшити обсяг інвестицій за всіма видами;
- 2) впровадження ефективного механізму збільшення інвестиційної привабливості підприємств, задля залучення коштів іноземних інвесторів;
- 3) збільшити обсяг інвестування заходів, які б покращували екологічний стан довкілля та запобігали потраплянню відходів в навколишнє середовище;
- 4) проведення державою податкової політики стосовно підприємств, які активно проводять інвестиційну діяльність (надання пільг, субсидій, тощо);
- 5) зробити можливість кредитування більш доступною шляхом зменшення відсоткової ставки.

Таким чином, інвестиційна діяльність відіграє важливу роль в економіці як підприємства, так і в цілій країні. Інвестиції також суттєво впливають на рівень життя населення. Інвестиційна діяльність промислових підприємств

Запорізької області більше направлена на вдосконалення переробної промисловості, тому доцільно буде збільшити обсяг інвестицій щодо утилізації відходів.

Список використаних джерел:

1. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Baker Tilly. URL: <https://bakertilly.ua/news/id46261>.
4. Офіційний сайт ТСН. URL: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/gde-v-ukraine-naibolee-chisto-reyting-zagryaznennosti-oblastey-infografika-764969.html>.

СЕКЦІЯ 4.
ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Агрес О.Г., к.е.н., доцент

Рубай О.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

В Україні стрімко зростає розвиток нових технологій, а саме безконтактні розрахунки. Адже, половина операцій (54%) у pos-терміналах цього року здійснюється безконтактно.

Водночас, зараз значна частина нових інноваційних платіжних послуг потребують змін чинного законодавства. Після понад року роботи Національний банк передав до Верховної Ради свої пропозиції до регулювання платіжного ринку – законопроект про платіжні послуги (4364). Цей законопроект здатний повністю змінити платіжний ландшафт в Україні.

71% українців регулярно користуються інтернетом, водночас майже половина з них мають дохід середній або вище середнього. Тож не дивно, що 2020 року кожна третя безготівкова операція з платіжною карткою – це операція в інтернеті. Це понад 455 млрд гривень (за січень-вересень 2020 року).

Смартфони увійшли у наше життя і змінили його назавжди. Саме смартфон – основний пристрій для виходу в мережу для понад половини українських користувачів інтернет. І для безготівкових оплат сьогодні нам часто теж достатньо лише смартфона: завантажте мобільний додаток, токенизуйте свої платіжні картки – і традиційний гаманець вам вже не потрібний. У 2020 році в Україні кожна дев'ята операція у pos-терміналах здійснювалася за допомогою смартфонів та інших гаджетів. Цьогоріч за три квартали у такий спосіб було витрачено майже 70 млрд гривень. Це, зокрема, покупки у супермаркетах, розрахунки у кафе, ресторанах та готелях, оплата послуг.

Слід відмітити, що 2020 року фінансовий ринок отримав можливість впровадження інструментів для віддаленої ідентифікації клієнтів. Наприклад, тепер відкрити рахунок у банку чи стати клієнтом страхової компанії можна не виходячи з дому чи офісу. Уже щонайменше три банки – а це більше ніж 25 млн клієнтів – мають можливість дистанційно відкривати рахунки. В умовах пандемії це допомагає зберегти здоров'я громадян та мінімізує їхні соціальні контакти, не обмежуючи їхню фінансову свободу. Національний банк

продовжує обговорювати з банками і небанківськими фінансовими установами ці моделі і регуляції для їхньої можливої оптимізації у майбутньому. Також Національний банк активно розвиває державну систему віддаленої ідентифікації Bank ID НБУ. Клієнти вже 23 банків - учасників системи мають можливість отримувати віддалені цифрові послуги як у державному секторі, так і комерційному.

Важливим кроком стане впровадження Open banking. У цій моделі лише клієнт вирішує, хто має отримати доступ до його рахунку та інформації про нього. Саме власник рахунку зможе надати такі дозволи тим установам, які найкраще, найшвидше, найдешевше (бажане підкресліть) задовільнять його потребу. Наприклад, допоможуть вести сімейний бюджет, або на основі аналізу доходів підкажуть, який кредит обрати, або зекономлять час та дозволять автоматично здійснювати регулярні платежі.

Посилені вимоги до інформаційної безпеки будуть єдиними для всіх учасників ринку і жорстко контролюватимуться Національним банком. Захист онлайн-платежів забезпечить автентифікація користувачів під час надання згоди на платіж.

Законопроект принесе платіжному ринку й інші можливості та перспективи для розвитку. По-перше, розшириться перелік платіжних послуг. Зараз існує одна послуга – переказ коштів. У новому законі їх з'явиться дев'ять, з них сім – фінансових, дві – нефінансові.

По-друге, з'являться нові типи учасників ринку, наприклад, надавачі послуги з надання відомостей з рахунків. Нові учасники ринку зможуть вибрати одну платіжну послугу і сконцентруватися на розробці крутих сервісів саме для неї. Уявіть, що ви зможете в одному додатку стежити за інформацію про всі ваші рахунки в різних фінансових установах.

Третє, НБУ переглянув роль небанківських надавачів платіжних на платіжному ринку. Зараз надавати послуги з переказу коштів можуть банки або небанківські установи за умови їхньої участі у платіжній системі. Завдяки майбутнім змінам ринок трансформується і участь у платіжних системах від надавачів платіжних послуг не вимагатиметься. Вони зможуть самостійно працювати на платіжному ринку, це спростить їхню діяльність.

Також у небанківських надавачів платіжних послуг з'явиться можливість відкривати платіжні рахунки. Сьогодні можливість відкривати та вести рахунки клієнтів мають лише банки. Після ухвалення нового закону учасники фінансового ринку зможуть відкривати рахунки, що використовуватимуться виключно для платіжних операцій: зараховувати гроші, знімати їх готівкою або виконувати платіжні операції. На них не можна буде накопичувати кошти, нараховувати відсотки на залишок, вони не гарантуватимуться Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Проте це розширить спектр послуг та

можливості небанківських компаній на платіжному ринку. Клієнтів такі рахунки можуть привабити, наприклад, простішою та швидшою процедурою відкриття або вигіднішими тарифами на обслуговування.

Ключова ж перевага нового регулювання платіжного ринку – фінтех-компанії зможуть налагодити взаємовигідну співпрацю з банками та отримати більше можливостей для розвитку бізнесу. Це сприятиме появі нових платіжних стартапів та забезпечить здорову конкуренцію на платіжному ринку.

Список використаних джерел

1. Шабан О. Початок революції на платіжному ринку. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/706102.html>

Марків Г.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СТВОРЕННЯ НЕОБАНКІВ ЯК СПОСІБ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Цифровізація є найбільш важливою для банківських установ, оскільки довгострокові глобальні прогнози свідчать про те, що рентабельність та чиста рентабельність власного капіталу (ROE) банківського бізнесу залишатимуться на стагнації. За останні 10 років середня глобальна рентабельність інвестицій банків становить 8-10%, що ледве покриває вартість їх власного капіталу. А до 2025 року, рентабельність інвестицій банківського сектору неухильно скорочуватиметься, та у результаті становитиме 5,2-9,3% . За таких прогнозів бажання банків вийти за межі сектору фінансових послуг у більш вигідні сегменти виглядає логічним.

Також під час тривалих відносно низьких процентних ставок майбутня прибутковість банків є все більш спірним питанням. Дебати часто зосереджуються на деякій обмеженості традиційної діяльності, що спричинена переходом до цифрового формату. У цьому контексті портали, платформи та екосистеми характеризуються тим, що вони є особливо перспективними та критично важливими для успіху установи. Існують навіть прогнози KPMG, згідно з якими до 2030 року всі банки будуть «невидимими» для клієнтів, що вражатиметься у провадженні дистанційних послуг з використанням цифрових технологій, що реалізовуватимуться в електронній формі під виглядом послуг, персональних помічників та всіляких додатків. На думку експертів KPMG Global, основними змінами в банківській галузі на 2030 рік стануть глобальна персоналізація за допомогою штучного інтелекту, а взаємодія з клієнтами буде

здійснюватися через голосовий помічник та біометрію. Банки створять цифрові платформи, за допомогою яких вони будуть пропонувати клієнтам різноманітні як власні послуги, так і від зовнішніх постачальників. Питання довіри користувачів до безпеки своїх даних та їх використання за призначенням буде відігравати важливу роль, а системи кібербезпеки використовуватимуть штучний інтелект для захисту даних.

Одним з найефективніших способів впровадження цифрових технологій у банківському секторі є створення необанків. Банки такого нового типу, так звані необанки – це фінансово-кредитні установи, які працюють виключно через Інтернет, тобто вони не мають фактичних традиційних відділень чи філій. Вони від самого початку функціонування побудовані на новітніх технологіях, надають послуги виключно дистанційно на відміну від інфраструктури традиційних банків.

Згідно з дослідженнями FinTech, Україна має можливості розвивати необанки та інші стартапи у фінансовому секторі. Так, в Україні на кінець 2019 року частка людей, що користуються Інтернетом складає 65%. При цьому, рівень концентрації власників смартфонів становить 48%, а рівень покриття 3G та більш новітньої мережі сягає близько 45%. Понад 22,5 мільйона людей користуються фінансовими послугами, з яких понад 63% мають відкритий рахунок хоча б в одній фінансовій установі, 49% мають дебетову картку, 39% використали дебетову або кредитну картку для здійснення покупок, при цьому більше ніж 29% використовували картки для проведення розрахунків за покупки в Інтернет, а 18% використовували Інтернет для доступу до фінансового рахунку. Як засвідчує статистика, Україна у партнерстві з Fintech активно впроваджує новітні продукти та програми у банківському секторі. Але сьогодні першим повністю реалізованим стартапом у галузі «необанк» є проект "Монобанк". Монобанк – це яскравий приклад віртуального банку, але він не є тим банком, що асоціюється з його традиційним форматом.

На даний час проект не має виданої НБУ банківської ліцензії, що дає право проводити розрахункові операції, приймати гроші на депозити або видавати позики відповідно до специфіки діяльності традиційного банку. Тобто, Монобанк – це просто портал в Інтернеті, що надає доступ до банківських послуг. UniversalBank є фінансовим партнером та виконує прямі операції. Інакше кажучи, підключившись до онлайн-сервісу, користувач фактично стає клієнтом UniversalBank. Але він не має прямого доступу до своїх послуг у відділеннях Universal, а проводить їх віддалено через сервіси Монобанк. По суті, Монобанк пропонує своїм клієнтам можливість проводити розрахунки (перекази між картками, оплата за різні послуги та продукти (поповнення мобільного рахунку, комунальні та бюджетні платежі)) а також

наявний кредитний ліміт, доступні депозити, а також є можливість повернення готівки за здійснені покупки та послуги розстрочки.

Попри велику кількість позитивних аспектів нових можливостей технології необанкінгу від Монобанк, він все ще не є лідируючим фінансовим посередником через реалії специфіки регулювання банківського сектору в Україні, особливо в частині відкриття та ведення банківських рахунків. Однією з причин є досить консервативний підхід діючого законодавства.

Отже, наразі реалізація необанківського проекту в Україні в будь-якому разі вимагає співпраці новітньої банківської установи з одним з існуючих банків. Може бути й інший шлях: відкрити рахунки та виготовити платіжні інструменти за кордоном, проте цей шлях буде більш затратним для запуску діяльності установи, а також буде передбачати більшу, в порівнянні з тарифами вітчизняних банків, плату за обслуговування карткового рахунку.

Хоча Інтернет-банки стають все більш популярними у світі та в Україні через ряд їх переваг над традиційними, вони також мають багато недоліків. Основними недоліками необанків є:

- висока вартість створення та впровадження спеціалізованих послуг та програм, що забезпечують сферу обслуговування споживачів;
- значні витрати на розробку та впровадження надійного захисту від інтернет-шахраїв та кібервірусів;
- відсутність інвестиційних фондів;
- необхідність великих капіталовкладень на розвиток необанку;
- наявність недовіри до органів, що забезпечують приватність та захист персональних даних фізичних осіб, а також малих та середніх підприємств, банківської діяльності загалом та небанківських зокрема;
- якщо є проблеми із серверами, облік та документація можуть бути призупинені на невизначений час до закінчення їх обслуговування та налагодження;
- низький рівень грамотності в країні та світі, що невілює технічні переваги необанкінгу перед традиційним банком;
- поява інших ризиків, джерелом походження яких є необхідність підтримання конкурентоспроможності банків на фінансовому ринку; – висока конкуренція та короткострокові витрати;
- наявність недовіри щодо переходу до альтернативних платіжних систем;
- необхідність конкурувати з традиційними банками, а також кидати виклик таким відомим компаніям, як Google, Apple, WeChat та Uber, які мають доступ до великої клієнтської бази та надають їм широкий спектр інструментів, у тому числі і фінансових.

Таким чином, поява небанків банків як нової форми банківської діяльності пов'язана із значним розвитком Інтернет-технологій та появою нового покоління споживачів, які активно використовують смартфони у повсякденному житті та віддають перевагу тотальному дистанційному контролю власними фінансами. Інтернет-банкінг завоював значну частку ринку, оскільки пропонує своїм клієнтам цінніші переваги, ніж традиційні банки, від знижених комісій до можливості відкриття та ведення рахунків без відвідування банку. Однак для України, як уже зазначалося, основними проблемами є законодавча база, можливість створення небанківського обслуговування, можливість надання традиційних банківських послуг через мережу Інтернет-банкінгу, потреба у значних інвестиціях та інші аспекти, що уповільнюють впровадження та знижують рентабельність банків, що повністю базуються на цифрових технологіях.

Список використаних джерел

1. Касян І. Ю. Передумови трансформації банків України у екосистеми [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8381>
2. Шелудько С.А. Вплив цифровізації на банківський бізнес в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/59.pdf
3. Крухмаль О. В. Розвиток банківського бізнесу в умовах цифрової економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/100.pdf
4. Кльоба Л. Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6741>

Марченко О.В., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ВИЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ КАДРОВОЮ БЕЗПЕКОЮ, КАДРОВОЮ СТРАТЕГІЄЮ ТА ЗАГАЛЬНОЮ СТРАТЕГІЄЮ БАНКУ

В науковій літературі кадрову безпеку прийнято розглядати як функціональну складову безпеки суб'єкту господарювання. Вона досліджується як з позицій захисту працівників від зовнішніх загроз, так і з точки зору убезпечення підприємства від несанкціонованих дій з боку власного персоналу [1]. А отже кадрова безпека є саме тим чинником безпеки, нехтування яким може не тільки нанести збитки, а й унеможливити подальшу діяльність господарюючого суб'єкта загалом. Зважаючи на соціально-економічне значення фінансових інститутів, проблема забезпечення кадрової безпеки в банківській сфері постає особливо гостро [2].

Мета кадрової безпеки банку конкретизується у завданнях. В свою чергу завдання можуть визначатись в залежності від [3]:

- рівнів управління;
- типів загроз;
- груп ризику.

Розглядаючи завдання кадрової безпеки залежно від рівня управління потрібно зауважити, що в складі корпоративної безпеки кадрова безпека спочатку реалізується на рівні стратегії, а вже потім відбувається подальша її конкретизація в програмах та методиках банку. Кадрова політика також формується на стратегічному рівні, вона має узгоджуватись з загальним напрямом розвитку банківської установи та визначати основні орієнтири роботи служб безпеки та управління персоналом. Ключовими завданнями на даному етапі є виявлення проблемних зон діяльності банку, визначення шляхів їх рішень, формування внутрішньокорпоративних правил та норм, обов'язкових для всього персоналу, що сприяють забезпеченню кадрової безпеки.

Стратегія кадрової безпеки, кадрової політики й загальна стратегія банку загалом мають бути чітко сформульованими й зрозумілими для працівників служб безпеки та управління персоналом банку.

Відповідно до стратегічних цілей кадрової політики банківської установи, служба управління персоналом визначає вимоги до якісних характеристик працівників. Далі, на оперативному рівні базові засади стратегії банку оформлюються в нормативні документи для подальшого використання службою управління персоналом та службою безпеки. В цих документах прописуються чіткі вказівки щодо питань забезпечення кадрової безпеки (заходи з кадрової безпеки реалізуються відповідно до цих інструкцій).

На оперативному рівні відповідні нормативні документи, що підпорядковуються стратегічним цілям, дають можливість співробітнику служби управління персоналом визначитися, що необхідно робити, та розкриває вимоги кадрової безпеки у практичних рекомендаціях.

Для інших співробітників банку, що безпосередньо не пов'язані із забезпеченням кадрової безпеки, цей рівень також пов'язаний із посадовими інструкціями, інструкціями з техніки безпеки, обов'язковими нормами та правилами, метою яких є забезпечення кадрової безпеки.

Ідеї документів верхніх рівнів управління реалізуються на нижчому рівні. На цьому рівні співробітник служби управління персоналом застосовує свої вміння, навички та здібності згідно з нормативними актами банківської установи.

Список використаних джерел

1. Галаз Р. І. Еволюція поняття «кадрова безпека підприємства». Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2013. №.10. С.340-343.
2. Марченко О.В. Проблеми управління кадровою безпекою в банківських установах. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. м.Полтава, 31 березня 2021 року. Полтава, 2021. С. 455-456.
3. Панченко В.А. Місце кадрової безпеки в системі економічної безпеки підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. №21. Ч.2. С.53-60.

Новосьолова О.С., к.е.н., доцент

Щербина С.І., студент

Херсонський національний технічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Страховання життя, як відомо, є видом особистого довгострокового страхування. Воно передбачає, взяття страховиком на себе зобов'язання виплатити обумовлену суму після настання страхового випадку. В той же час страхувальник зобов'язується вчасно та безперервно вносити страхові платежі.

В таблиці 1 проведемо аналіз динамік чистих страхових премій за договорами страхування життя в Україні в розріз відповідного статусу у 2017-2019 рр. Аналізуючи дані таблиці, можемо сказати, що у 2017-2019 рр. найбільше чистих страхових премій за договорами страхування життя було

отримано від резидентів, в середньому за три роки це склало 99,82% всіх премій. Основну питому вагу чистих страхових премій було отримано від страхувальників – фізичних осіб, що в загальній структурі складає 96,95% всіх премій отриманих від резидентів.

Таблиця 1. Динаміка чистих страхових премій за договорами страхування життя в Україні в розрізі відповідного статусу у 2017-2019 рр. *

Показники	млн. грн.			Абсолютне відхилення	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/2017	2019/2018
Чисті страхові премії	2913,7	3906,1	4623,9	+992,4	+717,8
Від резидентів у тому числі:	2907,2	3899,6	4617,0	+992,4	+717,4
від страхувальників - фізичних осіб;	2808,4	3787,1	4484,5	+978,7	+697,4
від страхувальників-юридичних осіб (крім перестраховальників);	98,8	112,5	132,5	+13,7	+20,0
від перестраховальників	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Від нерезидентів у тому числі:	6,5	6,5	6,9	0,0	+0,4
від страхувальників - фізичних осіб;	4,7	5,8	6,2	+1,1	+0,4
від страхувальників-юридичних осіб (крім перестраховальників);	1,8	0,7	0,7	-1,1	0,0
від перестраховальників	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Чисті страхові премії, що отримані від резидентів, збільшились в період 2017-2019 рр. на 1709,8 млн. грн. Від страхувальників – фізичних осіб на 1676,1 млн. грн., а від страхувальників – юридичних осіб (крім перестраховальників) на 33,7 млн. грн.

Від нерезидентів отримано чистих страхових премій в середньому за три роки 0,18% всіх страхових премій. Основну питому вагу чистих страхових премій, що надійшли, було отримано від страхувальників – фізичних осіб, що в загальній структурі складає 83,80% всіх премій отриманих від нерезидентів.

Чисті страхові премії, що отримані від нерезидентів, збільшились в період 2017-2019 рр. на 0,4 млн. грн. Від страхувальників – фізичних осіб на 1,5 млн. грн., а від страхувальників – юридичних осіб (крім перестраховальників) премії зменшились на 1,1 млн. грн.

В таблиці 2 проведемо аналіз динамік чистих страхових виплат за договорами страхування життя в Україні в розрізі відповідного статусу у 2017-2019 рр.

Таблиця 2. Динаміка чистих страхових виплат за договорами страхування життя в Україні у 2017-2019 рр., млн. грн. *

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення	
				2018/2017	2019/2018
Чисті страхові виплати	556,3	704,9	575,9	+148,6	-129,0
Резидентам у тому числі:	526,0	657,4	522,9	+131,4	-134,5
фізичним особам	493,4	612,2	500,2	+118,8	-112,0
юридичним особам (крім перестраховальників)	32,6	45,2	22,7	+12,6	-22,5
перестраховальникам	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нерезидентам у тому числі:	6,4	4,3	4,8	-2,1	+0,5
фізичним особам	6,4	4,3	4,8	-2,1	+0,5
юридичним особам (крім перестраховальників)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
перестраховальникам	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Страхові виплати у вигляді анuitетів	23,9	43,2	48,2	+19,3	+5,0

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Аналізуючи дані таблиці 2, можемо сказати, що у 2017-2019 рр. найбільше чистих страхових виплат за договорами страхування життя було сплачено резидентам, в середньому за три роки це склало 92,82% всіх виплат. Основну питому вагу чистих страхових виплат було сплачено страхувальникам – фізичним особам, що в загальній структурі складає 94,20% всіх виплат сплачених резидентам. Чисті страхові виплати, що були сплачені резидентам, зменшились в період 2017-2019 рр. на 3,1 млн. грн., з них страхувальникам – фізичним особам виплати збільшились на 6,8 млн. грн., страхувальникам – юридичним особам (крім перестраховальників) виплати зменшились на 9,9 млн. грн.

Нерезидентам було сплачено чистих страхових виплат в середньому за три роки 0,86% всіх страхових виплат. Всі 100% виплат було сплачено страхувальникам – фізичним особам. Чисті страхові виплати, що були сплачені нерезидентам, зменшились в період 2017-2019 рр. на 1,6 млн. грн. Також збільшились страхові виплати у вигляді анuitетів на 24,3 млн. грн.

Список використаних джерел

1. Наглядова статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.04.2021).

Сус Л. В., к.е.н., доцент

Сус Ю. Ю., к.е.н., доцент

Поліський національний університет м. Житомир

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОЦЕСІВ КОНЦЕНТРАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

Руйнування невеликих за розміром активів і капіталу комерційних банків, злиття банківських організацій в більші призводять до зміни макроекономічної ролі комерційних банків, які з фінансових посередників перетворюються в регулятори найважливіших економічних процесів. Швидка зміна умов функціонування, вплив глобальних екзогенних викликів та ендегенних перетворень, необхідність своєчасних внутрішніх перетворень визначають потреби постійного контролю процесів концентрації банківської системи.

Теоретико методичні засади процесів концентрації банківської системи досліджуються у працях вчених-економістів: Баланюк М. В., Степаненко С. В. [3], Гасюк М. О. [4], Намонюк В. Є. [6] та інших.

Механізм ринкової економіки не здатен повністю урівноважувати стан банків, а отже, існує можливість будь-яких неочікуваних змін у структурі та складі банків. Варто відзначити, що тенденція до збільшення концентрації капіталу в банківському секторі є типовою для більшості розвинених економік [6, с. 7]. Для наочності даних по рівню концентрації варто порівняти вітчизняні показники з аналогічними коефіцієнтами зарубіжних банківських систем. Для порівняння розрахованих значень концентрації було використано дані про рівень ННІ країн ЄС. Нами побудовано рейтинг банківських систем Європейського Союзу за показником Херфіндала-Хіршмана (рис.1).

За даними рис. 1 встановлено, що найбільш концентрованою за показником загальних активів є банківська система Естонії – 2,545. При цьому найменшу частку концентрації спостерігається в Німеччині – 0,277. Швеція, Польща, Франція, Італія, Австрія, Великобританія – це ті країни, в яких відсутній високий рівень концентрації. Зазначимо, що показники концентрації відображають ряд структурних чинників. Банківські системи у великих країнах, таких як Франція, Німеччина та Італія, є більш фрагментовані і включають сильні ощадні і кооперативні банківські сектори, тому рівень концентрації нижчий у цих країнах. На відміну від цього, банківські системи в невеликих країнах, зазвичай, менш роздрібнені і більш концентровані (наприклад Естонія, Фінляндія, Греція і Латвія) та мають значно вищі, ніж Україна, показники концентрації [4, с. 102]. Україна перебуває на 8 місці даного рейтингу. Станом на 01.01.2021 року цей показник становить 1,097. Банківська система України за рівнем концентрації є подібною до Чехії, Данії та Іспанії.

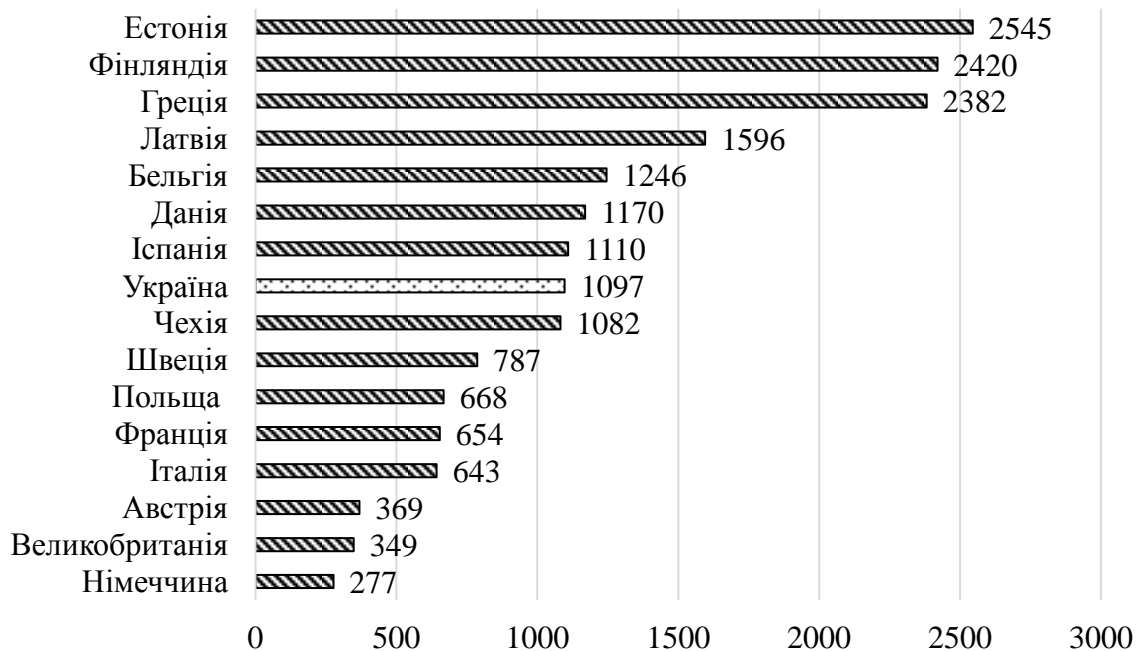

Рис. 1. Рейтинг показника концентрації банківських систем ЄС та України станом на 01.01.2021 р.

Джерело складено автором за даними [2, 7].

Проведені емпіричні дослідження наочно демонструють, що чим вищим рівень конкуренції у банківській системі, тим нижчою є ймовірність прояву дестабілізуючих факторів в економіці країни. Зокрема, дослідники центру Світового банку [1] виявили пряму кореляційну залежність між рівнем концентрації на ринку банківських послуг та фінансовою стабільністю в країні, оскільки посилення конкуренції стимулює банки приймати на управління більш диверсифіковані ризики та ухвалювати раціональні управлінські рішення.

В економічній літературі про взаємозв'язок між структурою банківського сектору і фінансовою стабільністю існують дві абсолютно протилежні концепції: «концентрація – стійкість» і «концентрація – нестійкість». Прихильники концепції «концентрація – стійкість» вважають, що неконцентровані банківські системи уразливіші до криз, аніж концентровані. Це пояснюється тим, що банківські системи з високим рівнем концентрації більш стійкі до впливу зовнішніх ризиків, легше піддаються контролю з боку держави і прибутковіші [4, с. 99-100].

Аналіз впливу індексу концентрації банківської системи за показником чистих активів на розміри чистого прибутку банків представлено на рис. 2.

Проведений кореляційний аналіз, показав, що розмір прибутковості банківської системи України значною мірою залежить від рівня концентрації та має достатній ступінь тісноти зв'язку ($R^2 = 0,8223$).

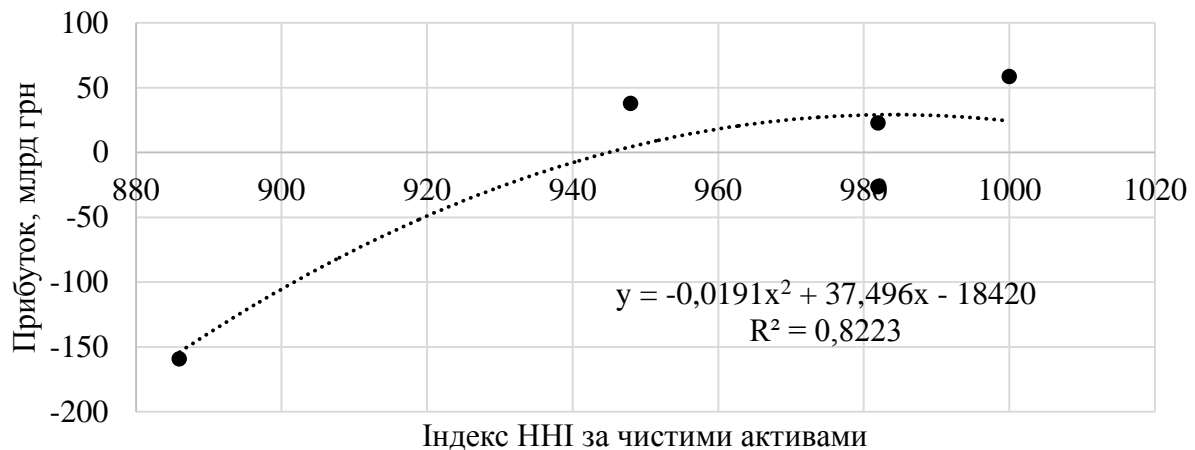

Рис. 2. Вплив індексу концентрації банківської системи на розміри чистого прибутку банків

Джерело: власні розрахунки на основі [5, 7].

Висвітлена модель є спрощена в деталізації, оскільки вона використана лише для часткового прогнозування тенденцій впливу та встановлення рівня залежності результативної ознаки (розміру чистого прибутку) від факторної (рівня концентрації банківської системи).

Захист ринкових позицій банків є одним із початкових принципів державної політики забезпечення стабільності розвитку та конкурентоспроможності національної економіки. З розвитком процесів світової глобалізації побудова ефективної державної політики у сфері концентрації банківського капіталу стає все більш актуальною.

Список використаних джерел

1. How Does Bank Competition Affect Systemic Stability. Policy Research Working Paper 5981. The World Bank. 2012. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/3267/WPS5981.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення 20.04.2021).
2. Report on financial structures // ECB. – 2020. URL : https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.pr200608_ssi_table~3054d55051.en.pdf. (дата звернення 20.04.2021).
3. Баланюк М.В., Степаненко С.В. Концентрація банківської діяльності в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2020р. Том 5. № 2. С.33–39.

4. Гасюк М.О. Оцінка індексів концентрації банківської системи України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016 Випуск 2 (118). С. 99-104.

5. Дані наглядової статистики. Офіційний сайт НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення 20.04.2021).

6. Намонюк В. Є. Аналіз динаміки концентрації банківської системи України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 8(2). С. 7-10.

7. Огляд банківського сектору. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення 20.04.2021).

Східницька Г. В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Dr Marcin Hyski

Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ БАНКІВ

Банківський сектор України є одним із найважливіших секторів економіки нашої держави. При здійсненні банківської діяльності, банки піддаються впливу великій сукупності ризиків, дію яких доцільно оптимізувати, а там де це можливо - нейтралізувати. З метою успішного та ефективного функціонування банківської сфери, необхідною умовою є побудова ефективної і дієвої системи управління операційними ризиками.

На думку колективу авторів - Дмитрової О. С., Гончарової К. Г. та Меренкової О. В, слід виокремити три основні підходи до визначення сутності операційного ризику банку. Перший підхід охоплює помилки персоналу, збої комп'ютерів та іншої техніки, а також неналежну послідовність процедур здійснення операцій. Сутністю другого підходу є класифікація банківських ризиків на фінансові та не фінансові, де до не фінансових ризиків належить й операційний ризик. Останній включає ризики трьох категорій: ризики внутрішніх подій, ризики зовнішніх подій та бізнес-ризик. Третій підхід визначає досліджуваний ризик як ризик прямих та побічних втрат, що є результатом нераціональності та неефективності бізнес-процесів. На їх думку, другий підхід не має досконалого обґрунтування, а третій підхід є найбільш вдалим та узагальнюючим [1, С. 66-72].

Операційний ризик нерозривно пов'язаний з банківською діяльністю і зумовлюється його наявністю складністю операційного циклу.

Операційний цикл - це ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат чи недонадходження запланованих доходів через недоліки та помилки в організації внутрішніх банківських операційних процесів, випадкових чи невідповідних дій працівників банківських установ або інших осіб, збоїв у роботі інформаційно-технічного програмного забезпечення операційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх непередбачуваних факторів.

Збільшення кількості випадків суттєвих збитків та втрат внаслідок реалізації операційного ризику зумовлено встановлення вимог до капіталу його покриття. Окрім мінімальних вимог до капіталу банківських установ під покриття операційного ризику встановлюються вимоги до управління ним.

До основних категорій операційного ризику слід віднести процеси; фізичних та юридичних осіб; системи та вплив зовнішніх факторів.

Слід відзначити, що значну увагу управлінню операційним ризиком у банківській сфері почали приділяти наприкінці 1998 р., а у 2001 р. з'явився консультативний документ, який консолідував методичні вказівки та регламентував процес управління операційним ризиком з метою безпечної діяльності банків. У 2004 р. Національним банком України запропоновано три походи розрахунку капіталу під операційний ризик та узагальнено вимоги до капіталу під покриття операційного ризику у Basel I II, а у 2017 р. – запропоновано Basel III – стандартизований підхід до розрахунку капіталу під покриття операційного ризику. Впродовж всього періоду проводився збір даних про збитки, які понести впродовж досліджуваного періоду банківські установи при настанні операційного ризику, а також аналізувалися обсяги збитків, які мали місце в банківському секторі України. Як відомо з 01 січня 2022 р. НБУ планується запровадити новий підхід у мінімізації операційного ризику банків.

Інтеграція управління операційними ризиками сприятиме формуванню додаткової вартості для банківських установ в частині підтримки репутації та довіри до банку на високому рівні; підвищення якості обслуговування клієнтів та стабільної роботи банку; забезпечення достатньої впевненості керівництва банку в тому, що цілі організації можуть бути досягнуті; вдосконалення системи прийняття рішень в банку; підвищення організованості та контрольованості діяльності банку, а також попередження можливих втрат шляхом своєчасного виявлення операційних ризиків.

Аналіз відповідності системі управління операційним ризиком банку повинен здійснюватися у відповідності до вимог Положення про організацію системи управління операційними ризиками в банках України та банківських групах, яке затверджене постановою правління НБУ від 11.06.2018 р. № 64.

З метою проведення якісного аналізу причин настання операційного ризику доцільно, передусім, виокремити наступні практичні аспекти застосування системи управління операційними ризиками (далі – СУОР):

1. **політика управління операційними ризиками** – повинна обґрунтовано доводити необхідність СУОР в банківській установі, визначати критерії, яким банк має відповідати, а також чітко та аргументовано доносити основну мету своєї реалізації;

2. **таксономія операційного ризику** – має бути основою для подальшого впровадження інструментів управління операційним ризиком, сприяти систематизації отриманої інформації про випадки настання операційних ризиків на основі аналізу причинно-наслідкового зв'язку (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація операційного ризику

Стандарти класифікації операційного ризику є фундаментальною базою для інтегрованої системи управління ризиками разом із узгодженим та структурованим збором даних.

Поділ подій операційного ризику за бізнес-лініями, передусім, виник для цілей розрахунку потреб у капіталі на його покриття на вимогу регуляторів. Проте згодом банківською установою з метою внутрішнього контролю та управління ризиками, напрямки діяльності банку розширювалися, використовуючи при цьому їх все більшу кількість з імплементацією принципу гнучкості банківського сектору України. Отож, тепер до існуючих відносять й оновлені напрями діяльності банків - корпоративне фінансування, платежі та розрахунки, торгівлю та продаж, роздрібний та корпоративний бізнес, агентські послуги, управління активами, а також брокерські послуги роздрібним клієнтам.

3. **інструменти управління операційним ризиком** - детальна регламентація практичного застосування процесів і правил інструментів

управління, а також систематичний моніторинг їх застосування із елементами вдосконалення;

4. **культура управління операційними ризиками.** Доцільно значну увагу приділяти поінформованості, навчання чи просвітницьких заходів стосовно культури управління операційними ризиками серед усіх працівників банківської установи на основі реалізації принципу „tone at the top”, а також налагодити дію комунікаційної вертикалі з метою формалізації функціональних обов’язків ризик-координаторів.

З метою вдосконалення системи управління операційними ризиками доцільно, передусім, систематизувати практичні аспекти застосування цієї системи в розрізі застосування обов’язкових та додаткових інструментів виявлення та вимірювання операційного ризику. До обов’язкових інструментів відносять результати перевірок внутрішнього та зовнішнього аудиту, внутрішні події та самооцінка операційного ризику, ключові показники ризику та сценарний аналіз, до інших інструментів слід зарахувати – додаткові інструменти виявлення та вимірювання операційного ризику, аутсорсинг та ризик-апетит.

Вдосконалення системи управління операційними ризиками визначено забезпечення процесу ефективної агрегації даних і підвищення об’єктивності бази даних щодо подій операційного ризику; використання системи інформативною внутрішньої звітності, що передбачає якісну, кількісну оцінку, а також прогнозування рівня операційного ризику; використання системи критеріїв, лімітів та індикаторів рівня операційного ризику, що відображають специфіку діяльності банку; формування корпоративної культури управління ризиком і підтримка високого рівня кваліфікації персоналу; забезпечення захисту інформації та банківської таємниці [2].

Отже, застосування пропонованої системи управління операційними ризиками дозволить банківським установам допоможе звести до мінімуму обсяг фінансових втрат, а також сприятиме їх сталому розвитку і процвітання.

Список використаних джерел

1. Дмитрова О. С., Гончарова К. Г., Меренкова О. В. та ін. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку : монографія. Суми. 2010. 264 с.
2. Кузьмак О. М. Методи оцінки операційних ризиків банківських установ. Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. 2013. Вип. 10 (1). [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/escnof_2013_10\(1\)_40.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/escnof_2013_10(1)_40.pdf). (Дата звернення 05.05.2021).

Шелудько С.А., к.е.н., доцент

Боровська О.В., студентка

Одеський національний економічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КЛІЄНТІВ БАНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ЛОКДАУНУ

У сучасному світі в умовах глобалізаційних процесів все більшого поширення набувають практики відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму та іншої протиправної діяльності. Ці явища справляють негативний вплив не лише на окремі банки, залучені у ці процеси, а й на банківську систему та стан економіки в цілому. Саме тому, система фінансового моніторингу набуває вкрай важливого значення у контексті протидії легалізації незаконно отриманих коштів.

Відповідно до визначення НБУ, фінансовий моніторинг – це діяльність із виявлення незаконно отриманих грошей і запобігання фінансуванню тероризму. Основну функцію щодо підтримки системи фінмоніторингу покладено на банківську систему. Здійснюючи процес фінмоніторингу, банки проводять перевірку клієнтів і аналізують здійснювані ними фінансові операції. На міжнародному рівні принципи здійснення фінансового моніторингу регулює FATF за допомогою Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Фінансовий моніторинг в Україні реалізовано відповідно до цього документу. Окрім НБУ, його суб'єктами є Держфінмоніторинг, Міністерство фінансів України тощо. Згідно з рекомендаціями FATF, усі процедури та методи фінансового моніторингу вирішують три функціональних завдання:

- ідентифікація учасників фінансової операції;
- фіксування відомостей про підозрювані операції та їх учасників;
- інформування уповноваженого органу про підозрілі операції.

Розглянемо детальніше процес ідентифікації учасників банківської операції як одного із завдань фінансового моніторингу (таблиця 1).

Таблиця 1. Підходи до здійснення ідентифікації

Підхід		
Загальний	Вибірковий	
Ідентифікація усіх без винятку фінансових операцій.	Суб'єктивний	Формалізований
	Ідентифікація лише тих клієнтів та їх операцій, які викликають підозру суб'єктів фінмоніторингу.	Встановлений перелік відомостей, які суб'єкти фінмоніторингу повинні зібрати про свого клієнта.

Джерело: складено на основі [1, с. 359].

Ідентифікація – це процес порівнювання, ототожнення, розпізнавання. Як видно з табл. 1, існує два підходи до процесу ідентифікації учасників банківських операцій. Загальний підхід дозволяє найбільш повно охопити усі можливі злочинні контакти, проте серед його недоліків – збільшення тривалості та вартості операції. Вибірковий підхід, своєю чергою, поділяється на суб'єктивний та формалізований. Перший з них передбачає збирання більш повних відомостей про клієнта, проте до недоліків цього підходу можна віднести великі труднощі при організації контролю. За формалізованого підходу встановлюється закритий перелік відомостей про клієнтів, його недоліками є збільшення тривалості банківських операцій та їх собівартості внаслідок всебічного та детального вивчення ризикових клієнтів, зниження продуктивності фінансових установ та дохідності фінансової системи в цілому.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» банк зобов'язаний проводити ідентифікацію та верифікацію клієнта до встановлення ділових відносин, вчинення правочинів, проведення фінансової операції, відкриття рахунка. При ідентифікації фізичних та юридичних осіб резидентів та нерезидентів банки вимагають різні пакети документів. Окрім зазначених випадків, банк також проводить ідентифікацію та верифікацію клієнта при виникненні підозри; при проведенні клієнтом фінансової операції, що підлягає фінансовому моніторингу або при перевищенні порогових сум фінансових операцій. Разом із набуттям чинності Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів» з 28 квітня 2020 року здійснення банками ідентифікації та верифікації не вимагає особистої присутності клієнта. [2] Ця можливість стала для українських банків особливо актуальною та корисною в умовах локдауну. Саме тому, НБУ було розроблено нові моделі ідентифікації та верифікації з використання дистанційних інструментів [3]:

1. Повноцінні безлімітні моделі: BankID + КЕП (кваліфікований електронний підпис); відеоверифікація; Дія.

2. Спрощені моделі: BankID; КЕП (кваліфікований електронний підпис) клієнта; дистанційне зчитування даних з чипу ID картки; верифікація даних через бюро кредитних історій; перша операція на символічну суму.

Банки мають можливість проводити ідентифікацію, використовуючи повноцінні або спрощені моделі. Ці дві групи моделей відрізняються простотою з точки зору побудови процесу для банків та доступністю для певних верств населення.

Повноцінні безлімітні моделі передбачають верифікацію ідентифікаційних даних клієнта за допомогою Системи BankID НБУ та отримання копій ідентифікаційних документів, підписаних кваліфікованим електронним підписом клієнта. Також ідентифікація можлива шляхом

спілкування клієнта та уповноваженого працівника банку через відеотрансляцію. Останній спосіб ідентифікації при повноцінній моделі – це отримання е-паспорта клієнта, завіреного електронною печаткою ДІА та фотофіксація клієнта або отримання копії ідентифікаційного документа чи опитувальника, підписаного КЕП.

Якщо ж розглядати спрощену систему, окрім використання КЕП та BankID, можна ідентифікувати клієнта шляхом зчитування ідентифікаційних даних із безконтактного електронного носія, імплантованого до ID-картки або отримати ці дані та фінансовий номер телефону з БКІ (бюро кредитних історій). Також можливий такий спосіб ідентифікації, як здійснення першої операції на символічну суму з переказу коштів із власного рахунку клієнта, відкритого в іншому банку України. Слід зазначити, що зі спрощеною моделлю ідентифікації та верифікації банкам рекомендується працювати, якщо ризик ділових відносин з клієнтом є низьким. Також для спрощеної моделі існують наступні ліміти:

– на проведення видаткових фінансових операцій за всіма рахунками та електронними гаманцями, відкритими клієнту в банку, не перевищує 40 тис. грн на місяць (еквівалент) та 400 тис. грн на рік (еквівалент);

– загальний залишок за всіма рахунками та електронними гаманцями, відкритими клієнту в банку, не перевищує 40 тис. грн (еквівалент).

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що ідентифікація та верифікація клієнтів в умовах локдауну зазнала значних змін, що призвело до спрощення цих процесів як для клієнтів, так і для банків. Тепер клієнтам не слід приходити до відділення аби підтвердити свою особу, слід всього-навсього використати доступні інструменти дистанційного підтвердження особистості. Таке спрощення позитивно вплине на саму процедуру фінмоніторингу та значно пришвидшить її.

Список використаних джерел

1. Коваленко В. В. Методичні підходи до реалізації етапів фінансового моніторингу. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 7. С. 356–368.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 12.04.2021).

3. Дистанційна ідентифікація та верифікація клієнта. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/2_pr_2020-11-20.pdf?v=4 (дата звернення: 13.04.2021).

СЕКЦІЯ 5.
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ
І СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Солодовнік О.О., д.е.н., професор
Андрущенко А.С., студент
Харківський національний університет будівництва та архітектури

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ БАНКУ

Сучасна глобальна криза, пов'язана з високою невизначеністю щодо подальшого поширення коронавірусу, негативно впливає на усі сфери суспільного життя, але їх домінантою є фінансово-економічна сфера, важлива роль в якій належить банківському сектору. Нинішні загрози в банківській діяльності характеризуються своєю різноманітністю, мають комплексний характер і діють у сукупності. Разом із тим, результати їхньої реалізації, як правило, виявляються у фінансових наслідках діяльності банків – зниження прибутковості, ліквідності, капіталізації тощо. За таких умов актуалізується завдання забезпечення фінансової безпеки банків та банківської системи в цілому.

Питання забезпечення фінансової безпеки банків є актуальним для будь-якої країни, оскільки від стабільного функціонування банківської системи залежить не тільки розвиток сфери банківських послуг, а й соціально-економічний розвиток держави в цілому. Втім, вивчення наукової літератури з цієї проблематики вказує на те, що на сьогодні не існує єдиного підходу до трактування поняття «фінансова безпека банку». Узагальнюючи результати дослідження можна виділити такі сутнісні ознаки даного поняття: стан банку, захист інтересів від загроз, сукупність умов. На наш погляд, усі ці ознаки є значущими для формування дієвої системи забезпечення фінансової безпеки банку, тому найбільш повним вважаємо визначення, запропоноване В.Я. Вовк [1]: фінансова безпека банку - це такий стан банку, що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім та внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та розвитку в умовах дестабілізуючого впливу оточуючого середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави). Відповідно, ключовими характеристиками фінансової безпеки банку є: забезпечує рівноважний і стійкий фінансовий стан банку; сприяє ефективному функціонуванню і розвитку банку; дозволяє ефективно реалізувати інтереси основних груп стейкхолдерів; дає змогу

своєчасно виявити проблеми в діяльності банку та мінімізувати негативний вплив факторів середовища функціонування банку.

Діяльність щодо забезпечення фінансової безпеки банку має здійснюватися постійно і безперервно. Для досягнення бажаних результатів така діяльність ґрунтується на певній концепції, що включає мету, завдання та принципи забезпечення фінансової безпеки банку.

Основною метою забезпечення фінансової безпеки банку є досягнення необхідного рівня надійності банку та його конкурентоспроможності на ринку банківських послуг, реалізація стратегічних і тактичних цілей, недопущення можливості втрати частини прибутків і капіталу внаслідок реалізації внутрішніх і зовнішніх загроз. Для досягнення цієї мети система забезпечення фінансової безпеки банку має вирішувати наступні завдання:

- своєчасне виявлення та ідентифікація загроз банківської діяльності, що перешкоджають досягненню цілей функціонування та розвитку банку, втіленню його інтересів та інтересів основних груп стейкхолдерів;
- об'єктивне та достовірне оцінювання рівня фінансової безпеки банку;
- формування ефективних стратегії і тактики захисту інтересів банку та його стейкхолдерів від загроз банківської діяльності;
- організаційно-економічне забезпечення реалізації заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банку;
- впровадження системи моніторингу стану фінансової безпеки банку;
- контроль за виконанням заходів щодо нейтралізації загроз банківської діяльності та своєчасне їх коригування залежно від зміни стану середовища функціонування банку, цілей і завдань банку.

Формування ефективної системи забезпечення фінансової безпеки банку ґрунтується на таких принципах, як: законність; комплексність; альтернативність; об'єктивність; безперервність й оперативність; конфіденційність; економічна доцільність; пріоритетність цілей і завдань.

Для розробки адекватних заходів забезпечення фінансової безпеки банку особливо важливими є своєчасна ідентифікація та стратегічне бачення загроз, що продукуються зовнішнім і внутрішнім середовищем його функціонування. У контексті нашого дослідження під загрозами банківської діяльності будемо розуміти дії, умови та фактори, що створюють небезпеку для нормального функціонування та розвитку банку відповідно до його цілей та інтересів. Основними загрозами фінансовій безпеці банку є:

- зовнішні загрози - глобальні фінансові кризи; несприятливі макроекономічні умови; недосконалість банківського законодавства; нестійкість податкової, кредитної та страхової політики; інфляція; значні коливання курсу національної валюти відносно інших валют, збільшення спекулятивних операцій; негативні зміни процентних ставок; несприятливі

умови кредитування реального сектора економіки; низький рівень інвестиційної активності; високий рівень недовіри до банківської системи; відтік депозитів; недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг; експансія ринку банківських послуг банками іноземних банківських груп; відтік капіталу за кордон; зростання кримінальних і фінансових злочинів у фінансово-кредитній сфері; політична нестабільність; кібератаки та ін.;

- внутрішні загрози - недосконалість організації системи фінансового менеджменту банку, помилки в стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку, визначенні джерел капітального зростання при прийнятті тактичних рішень; низька ефективність проведення основних банківських операцій; неефективна система ризик-менеджменту і неефективність методик оцінювання ризиків банку; скорочення кредитного портфелю банку та зниження його якості; збиткова діяльність; падіння капіталізації банку; зниження ліквідності; добір некомпетентного персоналу, недостатній кадровий потенціал для вирішення завдань забезпечення безпеки банку; слабкість маркетингової політики банку, відсутність дієвої реклами; втрата репутації банку; наявність витоку банківської інформації; зловживання і шахрайство з боку персоналу банку; помилки в організації схоронності фінансових і матеріальних цінностей банку та ін.

Отже, проведене дослідження дало змогу визначити концептуальну основу побудову системи забезпечення фінансової безпеки банку, практичне використання якої сприятиме вирішенню актуальної проблеми убезпечення банків від загроз, що продукуються сучасними кризовими умовами банківської діяльності.

Список використаних джерел

1. Вовк В.Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 200-204.

Бондаренко Н.В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Фінансова безпека держави являє сталий розвиток фінансової системи та економічне зростання країни. При цьому основним завданням системи фінансової безпеки є забезпечення захищеності фінансових інтересів усіх суб'єктів господарювання. Умовно виокремлюють фінансову безпеку двох типів: відсутність небезпеки, тобто стан мінімального рівня потенційних загроз

для функціонування банку; реальна захищеність від небезпек завдяки дії економічних та фінансових механізмів, які нейтралізують негативний вплив загроз [1]. До складових елементів фінансової безпеки належать банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека та грошово-кредитна безпека.

Важливість ефективного регулювання банківської діяльності насамперед зумовлюється необхідністю забезпечення стабільності банківського сектору, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів банківських послуг.

Основний напрям фінансової безпеки банків повинен орієнтуватися на підвищення економічної ефективності і мати своєю метою ріст обсягу та ефективності використання фінансових ресурсів. Однак має місце і низка слабких сторін, які є негативними чинниками в боротьбі за банківську безпеку.

Під банківською безпекою розуміють сукупність зовнішніх і внутрішніх умов банківської діяльності, при яких потенційно небезпечні для банківської системи дії або обставини попереджені, припинені або зведені до такого рівня, при якому не здатні нанести збиток установленому порядку банківської діяльності і перешкодити досягненню банком уставних цілей [2]. Основними завданнями безпеки банківської діяльності є: захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика й попередження правопорушень і злочинних посягань на власність та персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, що заважає їхній нормальній діяльності; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підрив безпеки банку [3].

Фінансову безпеку банківської системи варто розглядати в двох аспектах. По-перше, з позиції фінансових наслідків діяльності комерційних банків для економічної безпеки країни загалом та окремих клієнтів і контрагентів. По-друге, з позиції недопущення та відвернення явних і потенційних загроз фінансовому стану банківської системи країни на рівні як центрального банку, так і комерційних банків [4].

Банківська система виступає результатом дії як об'єктивного, так і суб'єктивного чинників впливу на формування, реалізацію і розвиток фінансової безпеки держави. Показовим для оцінки фінансової безпеки банків є показник частки присутності іноземного капіталу, який станом на 01.10.2016 року становив 56,0%. Такий рівень цього показника є небезпечним для фінансової безпеки держави через те, що він наближається до критичного

значення 60%. Однак у 2018 р. даний показник перебував у допустимих для фінансової безпеки банків межах – між задовільним та оптимальним рівнями, становив 28,2% і був найнижчим впродовж аналізованого періоду. Позитивною з точки зору фінансової безпеки є динаміка рівня рентабельності активів лише у 2018 р., додатне значення якого склало 1,65% і перебувало в діапазоні між оптимальним і задовільним рівнями, тобто прибуткова діяльність банків у 2018 р. у розмірі 21726 млн грн дозволила досягти позитивного значення прибутковості активів [5].

Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері зумовлена специфікою і розмаїттям самої банківської діяльності. Тому питання її забезпечення має вирішуватися комплексно з урахуванням необхідності дотримання фінансової безпеки як окремих комерційних банків, банківського сектору національної економіки, Національного банку України, так і вітчизняної банківської системи загалом. Також значної уваги потребує гарантування їхньої депозитної, кредитної та інвестиційної безпеки. Система фінансової безпеки банку має знаходитися у постійному розвитку та постійно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектора, стійкості та стабільності роботи якого визначають фінансову рівновагу в країні та забезпечує перехід до інноваційної моделі зростання національної економіки.

Список використаних джерел

1. Гамза В. А., Ткачук И. Б. Безопасность банковской деятельности: ученик. М.: Маркет ДС, 2006. 424 с.
2. Кириченко О. А., Кім Ю.Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12. С. 53-65.
3. Ситник Н.С., Васьків І.М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. *Гроші, фінанси і кредит*. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 29 (68). № 6, 2018. С. 129-132.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека. К.: Фенікс, 1999. 338 с.
5. Музичка О. М., Журибіда Н. Р., Галько Є. О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Економіка фінанси, грошовий обіг і кредит*. Бізнесінформ. № 3. 2019. С.323-327.

Булик О.Б., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спрямованість України на входження до європейської спільноти вимагає від неї перш за все підвищення конкурентоспроможності економіки, оскільки лише так наша держава зможе бути повноправним членом Європейського союзу (ЄС), партнером для високорозвинених держав. В іншому випадку Україна може стати джерелом сировини та дешевої робочої сили. Наша країна є індустріально-аграрною, проте в структурі експорту (в тому числі до ЄС) все ще лідирує продукція агропромислового комплексу (АПК), при чому в більшості – сировина, а не готова продукція з високою доданою вартістю. Однак це не означає, що нам світить участь виключно продуктового партнера. Незважаючи на поширену думку про те, що аграрна країна не може бути багатою, шанси на підвищення рівня життя в Україні через використання можливостей у сфері АПК дуже високі.

Економічна безпека аграрних підприємств – це постійний циклічний процес, під час якого реалізується система різноспрямованих заходів. З одного боку, це заходи, спрямовані на підвищення фінансової стійкості, ліквідності, конкурентоспроможності аграрних підприємств та створення сприятливих можливостей для забезпечення економічних переваг аграрного виробництва. З іншого боку, це заходи, що повинні позитивно впливати на рівень та умови життя населення, яке безпосередньо зайнято в аграрному виробництві, на жителів прилеглих територій та на стан навколишнього середовища

Український сільськогосподарський сектор є, з одного боку, самодостатньою галуззю народного господарства (він годує країну), а, з іншого боку, експорт сільгосппродукції є ключовим для економіки, одним з найважливіших джерел наповнення держбюджету, а також припливу валюти. Тому експорт продукції сільгоспвиробництва, поряд з експортом промислових товарів і послуг, так важливий для економічного розвитку України [1, С.98].

Протягом 2000-х років зростання економіки України було обумовлене переважно зовнішніми факторами. Перший – низькі ставки ФРС привели до українського будівельного і споживчого буму, що здійснило істотний внесок в тодішнє економічне зростання. Другий – бурхливі темпи зростання в Китаї та деяких інших країнах Південно-Східної Азії забезпечили високий попит і хороші ціни на продукцію української металургійної галузі. Тепер у нас сформувалися нові драйвери зростання – внутрішній споживчий та інвестиційний попит. Припинення дії драйверів, які давали зовнішній імпульс для зростання української економіки в середині 2000-х років, призвело до зупинки її

розвитку [2]. А що буде, якщо припинять діяти нинішні драйвера зростання економіки України? Таке цілком можливо – зростання споживчого попиту носить відновлювальний характер (після падіння в 2013-2015 роках) і не факт, що він триватиме довго. А, якщо підприємства відчують стагнацію споживчого попиту, то припинять нарощувати виробничі потужності, що спричинить за собою зниження інвестиційного попиту.

В 2020 році експорт української агропродовольчої продукції до країн ЄС впав на 10,8% в порівнянні з 2019 роком, при цьому, Україна закрила 11 квот на безмитний експорт до ЄС. Україна минулого року повністю використала квоти на безмитний експорт агропродукції до ЄС по наступним групам товарів: мед, цукор, крупи і борошно, оброблений крохмаль, оброблені томати, виноградний і яблучний соки, яйця, кукурудза, м'ясо птиці, оброблена продукція із зернових та крохмаль. Порівняно із 2019 роком змінилася ситуація з використанням квот по поставкам в ЄС яєць, пшениці та вершкового масла. Так, у 2020 році було повністю використано квоти по поставкам яєць, хоча поза минулого року вона була використана лише на 80%. Квоту на поставку до ЄС пшениці у 2020 році використали лише на 78%, хоча у 2019 році вона була використана повністю. Експорт зернових культур у минулому році зменшився на 2% через посуху в центральних та південних областях України. Експорт насіння олійних у 2020 році скоротився на 28% порівняно із 2019 роком через зменшення виробництва сої та ріпаку. Експорт залишків і відходів харчової промисловості збільшився на 6%. Продажі до ЄС м'яса та їстівних субпродуктів скоротилися на 8%, зокрема через карантинні обмеження з боку ЄС на імпорт м'яса птиці [3].

Зарубіжні експерти стверджують, що Україні потрібне створення середовища, у якому сільгоспвиробники (в тому числі і малі домогосподарства) мали б змогу використовувати свій потенціал повністю. Щоб зберігати високий рівень конкурентоспроможності і мати змогу підтримувати достатній рівень економічної безпеки АПК, в Україні потрібно впроваджувати інтенсивний тип виробництва у сільському господарстві. Необхідно фінансування освіти, наукових досліджень, при чому не лише у сфері сільського господарства. Враховуючи складність поняття «економічна безпека» та значимість складових, що базуються на інноваціях (інформаційна, інтелектуальна, технологічна безпека тощо), стає зрозумілим важливість розвитку економіки знань для всіх сфер економіки країни, у тому числі і АПК [4, С.102].

Хоча економічна безпека кожного підприємства є індивідуальною, в сучасних ринкових умовах господарювання можна виділити ряд загальних зовнішніх і внутрішніх чинників, що мають негативний вплив на забезпечення надійності кожної із функціональних складових, зокрема : сучасний стан

галузі; законодавчо-правова база; недостатня і неефективна державна підтримка; занепад сільської місцевості; низька інвестиційна привабливість; низький рівень забезпеченості виробничими ресурсами; рівень забезпеченості фінансовими ресурсами.

Одним з аспектів державної аграрної політики має стати політика стимулювання створення вертикально інтегрованих структур, що об'єднують виробників, які діють у рамках єдиних продуктових ланцюжків, ефективність організаційно економічних відносин в яких сприяє зниженню небезпек з боку диспаритету цін [5, С.118]. Створення подібних структур сприятиме вирішенню задач:

- ✓ встановлення довгострокових партнерських відносин між сільськими товаровиробниками і підприємствами харчової промисловості, а також кредитно фінансовими установами через розвиток товарного кредиту і фінансового лізингу;

- ✓ поліпшення інвестиційних умов в АПК, концентрації інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку цього комплексу;

- ✓ розвитку виробничої кооперації уздовж технологічних ланцюжків АПК і в сфері реалізації готової продукції;

- ✓ розвитку ринкової інфраструктури в АПК;

- ✓ впровадження прогресивних технологій в сільськогосподарське виробництво, що сприяє технологічному оновленню харчової промисловості;

- ✓ вдосконалення організації закупівель та поставок продовольства в державний фонд.

- ✓

Список використаних джерел

1. Васильчак С. В. Економічна безпека підприємства та її складова в сучасних умовах. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20. С. 98-105.

2. Зеліско Н. Б., Васирина О. Р., Булик О. Б. Концептуальні аспекти економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Регіональна економіка та управління: науково-практичний журнал. № 4 (26), листопад 2019. С.126-130.

3. Експорт агропродукції до ЄС.Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3178310-eksport-agroprodukcii-do-es-torik-skorotivsa-na-108-eksperti.html> (дата звернення 03.05.2021р.)

4. Ільїн В. Формування стратегії управління конкурентоспроможності аграрних підприємств України в умовах глобалізації. Часопис економічних реформ. 2013. № 4. С. 99-105.

5. Калетнік Г.М., Козловський С.В., О.Г Кіреєва. Управління регіональною продовольчою безпекою в умовах економічної нестабільності: [моногр.]. Вінниця: Меркьюрі Поділля, 2015. 252 с.

Войцехівська С. І., аспірантка
*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Світова фінансово - економічна криза впливає на всі аспекти економічного життя суспільства переважної більшості країн світу та сприяє виникненню великої кількості проблем з ліквідністю комерційних банків, зниженню рівня доходів експортерів, скороченню доходів населення, досить довготривалому зниженню рівня активності на ринку цінних паперів, падінню курсу національної валюти, непростому механізму доступу українських позичальників до зовнішніх фінансових ринків, та є свідченням посилення впливу зовнішніх загроз на фінансову безпеку України, що безпосередньо говорить про достатньо слабкий механізм її забезпечення, наголошує на необхідності зростання рівня захисту фінансової системи держави.

В нинішніх умовах проблеми фінансової безпеки в Україні є надзвичайно актуальними, оскільки гостро постає питання зростання зовнішньої заборгованості держави, збільшення дефіциту Державного бюджету України, а особлива увага приділяється негативним тенденціям динаміки золотовалютних резервів та платіжного балансу.

Фінансова безпека, як і кожна економічна категорія вимагає наукового осмислення її економічної сутності та дослідження, розробку методів оцінки (перегляду теоретичних підходів) з метою розробки ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки держави.

Досить активно проблеми фінансової безпеки досліджували у своїх працях такі науковці, як: В. Мунтіяна, О. Барановського, Г. Пастернак-Таранушенка, І. Бінька, В. Шлемка, О. Василика, А. Сухорукова, Є. Ведути, Н. Кравчука, М. Єрмошенка та ін [1].

Основою для забезпечення фінансової безпеки держави є механізм забезпечення фінансової безпеки держави, що являє собою систему організаційних та інституційно - правових заходів впливу, які спрямовані на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави [2].

Основними елементами механізму забезпечення фінансової безпеки є:

– діяльність держави спрямована на виявлення, попередження зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці;

– всебічний та об'єктивний моніторинг фінансової сфери та економіки з метою виявлення і прогнозування зовнішніх та внутрішніх загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки;

– розрахунок граничнодопустимих та порогових значень фінансових показників, оскільки їх перевищення може провокувати фінансову нестабільність та фінансову кризу в цілому [3].

– Механізм має доволі складну структуру, яка потребує відповідної інфраструктури. За фінансову безпеку в цілому мають відповідати Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України та структури, що нею координуються, а за функціональні напрямки фінансової безпеки – економічний блок Кабінету Міністрів України з виділенням відповідних підрозділів, Розрахункова палата і Національний банк України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а також органи судової влади і прокуратури [5].

З метою підвищення рівня фінансової безпеки держави потрібно вживати системні дії, які б мали в собі механізми у сфері бюджетної та монетарної політики, фондового ринку, а також у сфері регулювання корпоративного сектору економіки [4].

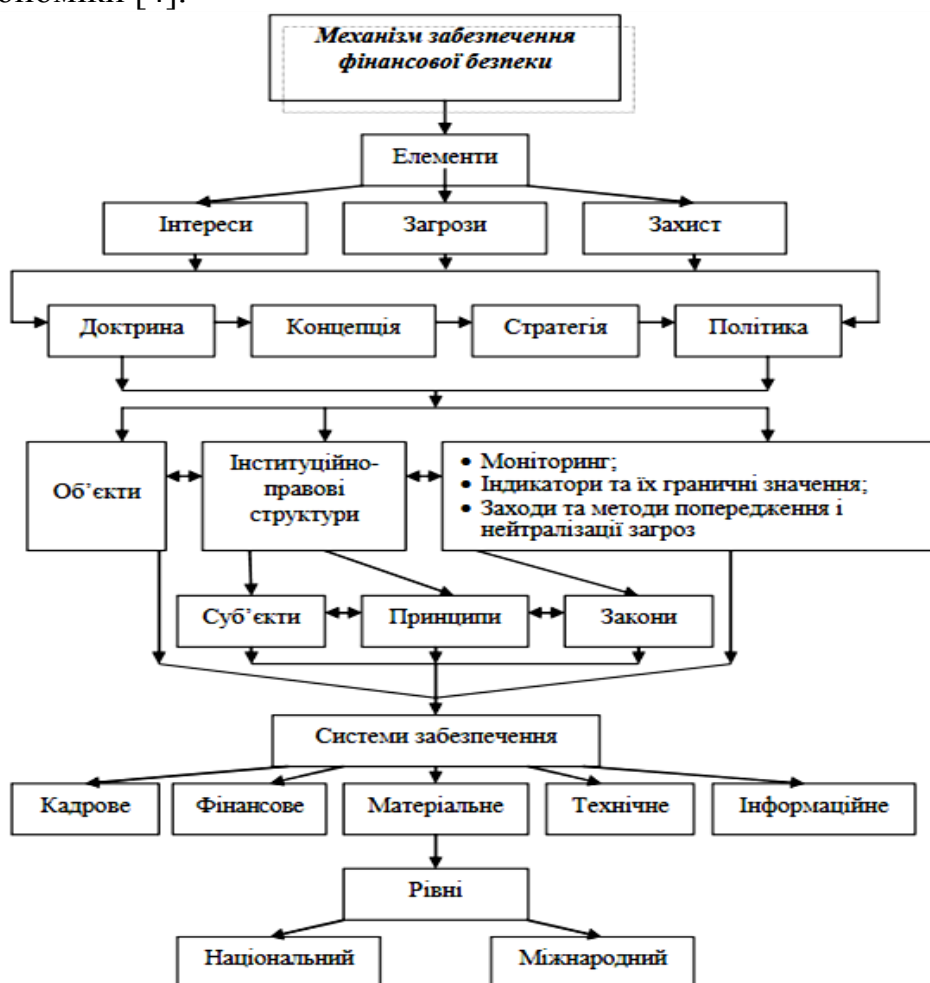

Рис. 1 Механізм забезпечення фінансової безпеки [5]

Аналізуючи нинішній рівень розвитку економіки України, можна сказати, що першочергово потрібно приймати рішення саме в напрямку удосконалення системи фінансової безпеки, такі як:

— визначення та встановлення граничнодопустимої межі участі іноземного капіталу в капіталі вітчизняних організацій;

— запровадження певних галузевих обмежень, а саме: тотальне обмеження або ж повна заборона доступу інвестування іноземного капіталу в галузі, які є стратегічно важливими для економічного, соціального та культурного розвитку країни;

— створення діючої системи контролю за процесом залучення та використання коштів іноземних позик.

Система повинна забезпечувати вирішення наступних завдань:

— створення повноцінної національної валюти та підтримання її в стабільному і конкурентоспроможному стані;

— насичення економіки та ринку грошовою масою в обсязі, необхідному для їх повноцінного функціонування та розвитку;

— створення умов, які забезпечують інтенсивне утворення конкурентоспроможного національного фінансового капіталу номінованого в національній валюті;

— забезпечення в середньостроковій перспективі (5-10 років) фінансового паритету з основними конкурентами України.

Слід зазначити, що Україна має унікальні можливості, що здатні забезпечити їй таке становище. У першу чергу це її величезні багатства, більшість яких, за відсутності необхідної для цього правової бази та інфраструктури, не залучені в процес економічних відносин і не створюють доданої вартості, що суттєво знижує ефективність національної економіки.

Таким чином однією з основних складових національної безпеки будь-якої країни є її фінансова безпека, оскільки саме її рівень визначає благополуччя держави в цілому. З метою забезпечення найвищого рівня фінансової безпеки державі необхідно виробити механізм її забезпечення, а також впровадити ефективну інфраструктуру, яка забезпечить фінансову безпеку. Головним аспектом у досягненні фінансової безпеки держави виступає постійний моніторинг та оцінка її рівня, а також розробка та застосування заходів щодо зміцнення фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Фінанси: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. –К.: Знання, 2008. – 611 с.

2. Давиденко Н.М. Методологічні підходи до визначення загрози фінансової безпеки аграрних формувань. Молодий вчений. – 2015. – №2. – С.45 – 48.

3. Ревак І.О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: Теоретичний аспект//Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2009. – No2. – С.1-10.

4. Davydenko N. Modern paradigm of agrarian units' financial security assessment. Економічний часопис ХХІ. – 2015. – №5 – 6. – С. 90 – 93.

5. Колодізев О.М. Державна система управління фінансовою безпекою України та правові засади функціонування / О.М. Колодізев, А.В. Середина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5941/1/10_30_47.pdf

Зеліско Н.Б., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Забезпечення фінансової безпеки складна і багатогранна проблема, якій необхідно приділяти постійну увагу.

Незадовільний стан фінансової та пов'язаної з нею банківської, грошово-кредитної, податкової, валютної, митно-тарифної систем, нестача або обмеження доступу до фінансових ресурсів у процесі вирішення, передусім, пріоритетних економічних та соціальних завдань, поява кібер-тероризму у фінансовій сфері, геополітична нестабільність тощо, як правило, негативно впливають на фінансову безпеку об'єктів та суб'єктів на різних рівнях управління. Вирішення цих завдань як на рівні країни, так і на рівні окремо взятого підприємства завжди потребує певних ресурсів, у т.ч. фінансових. Кардинально змінюють передумови забезпечення фінансової безпеки стрімка інформатизація та поява нових викликів через абсолютно нові проблеми, з якими може стикнутися будь-яка країна та підприємці (зокрема, як це відбулося внаслідок пандемії і локдауну).

Залежність всіх аспектів національної безпеки країни від її фінансової безпеки на перший погляд дуже проста: відсутність фінансових коштів призводить до недофінансування часом найбільш невідкладні потреб у різних сферах економіки і становить загрозу національній безпеці. Разом з тим ця зовні проста, найбільша загальна взаємозв'язок знаходить конкретне вираження

в різних за своїм економічним характер явищах і процесах. Є зворотній зв'язок між фінансовою безпекою країни і її національною безпекою в цілому.

В сучасних умовах в Україні використовуються наступні шляхи вдосконалення системи фінансової безпеки: встановлення меж іноземної участі в капіталі вітчизняних організацій; галузеві обмеження (обмеження або заборона доступу іноземних інвестицій у галузі, які визнані особливо важливими для економічного та соціокультурного розвитку держави); заходи щодо кампаній, що здійснюють обмежувальну ділову політику, що спотворює умови конкуренції; вимоги у сфері виробництва, використання місцевих компонентів, передачі технологій тощо; розробка дієвих систем контролю залучення і використання коштів іноземних запозичень. Відзначається прагнення іноземного фінансового капіталу впливати на спрямованість і темпи реалізації найважливіших державних програм в області оборони, науки і техніки, витіснити продукцію України з міжнародного ринку озброєнь і військової техніки, отримати необмежений доступ до стратегічних ресурсів нашої країни, сучасним технологіям, нав'язати контракти на поставку застарілих і екологічно шкідливих виробництв і технологій.

Своєрідним відображенням безпеки фінансової системи країни як сукупності видів фінансових відносин є індекс фінансового стресу в країні, динаміку змін якого варто відстежувати, намагаючись прогнозувати фінансові перспективи розвитку як країни, так і підприємств. Так, наприклад, Україна протягом останніх дванадцяти років не один раз перебувала у стані достатньо гострого фінансового стресу (рис. 1), що безумовно негативно впливало на фінансову стійкість та фінансове забезпечення у процесі ведення господарської діяльності багатьох українських підприємств.

Є очевидним, що цей індекс є інтегральним показником відповідних соціально-економічних критеріїв.

Узагальнюючи проведені дослідження, найбільш пріоритетними заходами щодо зміцнення фінансової безпеки України мають бути:

- комплексний підхід до реформування бюджетного процесу на державному, місцевому рівнях та рівні міжбюджетних відносин;
- розробка поетапної стратегії скорочення бюджетного дефіциту за рахунок нарощення власного доходного потенціалу;
- зменшення зовнішнього боргу України шляхом прямого зменшення чистих зовнішніх запозичень уряду та погашення довгострокових запозичень реального сектору економіки;
- забезпечення потреб економічного зростання країни шляхом розробки та впровадження виваженої грошово-кредитної політики, стабілізації рівня національної грошової одиниці, зниження рівня інфляції;

- припинення відтоку капіталу за кордон за допомогою створення сприятливих умов для репатріації вивезеного капіталу;
- оптимізація структури золотовалютних резервів шляхом нарощення в них частки золота.

Графік ІФС1. Індекс фінансового стресу

Джерело: НБУ.

Рис. 1. Динаміка змін індексу фінансового стресу в Україні за 2008-2019 рр.

Ефективність заходів із забезпечення фінансової безпеки держави потребує окреслення принципів управління фінансовою безпекою, серед яких виділяють як загальні, так і специфічні принципи [3,6]:

1. Загальні: пріоритет прав і свобод людини та громадянина; верховенство права; пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфлікту; своєчасність та адекватність заходів захисту національних фінансових інтересів реальним і потенційним загрозам; чітке розмежування повноважень і взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної, економічної та фінансової безпеки; використання в інтересах країни міждержавних систем і механізмів міжнародної колективної безпеки; визначення і затвердження на державному рівні національних інтересів фінансової безпеки.

2. Специфічні: забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, національної єдності на основі демократичного поступу суспільства та суверенності прав держави на використання економічного та фінансового потенціалу; наявність сукупності основних критеріїв фінансово-кредитної сфери з погляду дотримання її безпеки; досягнення балансу між індивідуальними, корпоративними і державними інтересами; демократизація

прийняття та ефективність виконання державних рішень у фінансовій сфері; захист прав власності і свободи економічного вибору; забезпечення макрофінансової стабільності, динамічного зростання економіки та відносної фінансової незалежності держави; забезпечення ефективності розподілу фінансових ресурсів і капіталу та державний контроль над їх використанням.

Отже, невід'ємною складовою економічної безпеки та запорукою національної безпеки держави є фінансова безпека, виражена у певному стані фінансових потоків у межах грошово-кредитної, фінансової, банківської, бюджетноподаткової, валютної, розрахункової, інвестиційної та фондових систем країни, які характеризуються стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, збалансованістю, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи, фінансову стійкість та економічне зростання у цілому.

Список використаних джерел

1. Бригінець О.О. Діалектика виникнення та теоретико-методологічний інструментарій дослідження фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. № 5. С. 23-26.
2. Вашай Ю.В. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки України на сучасному етапі. *Галицький економічний вісник*. 2012. №6(39). С.137-144
3. Колодізев О.М., Середіна А.В. Державна система управління фінансовою безпекою України та правові засади її функціонування. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2010. Т. 30. С. 383–398.
4. Радзівіл К. С. Поняття та зміст фінансової безпеки держави. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 5. С. 94-97
5. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України. *Економіка: реалії часу*. 2014. №3(13). С. 30-36.
6. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: монографія. К.: Національна академія управління, 2010. 232 с.

Іваницький І.Є., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ

Забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях управління є важливим завданням. Неможливо вирішити економічні проблеми, що стоять перед підприємством, не забезпечивши їм фінансову безпеку. Це завдання стає особливо важливим в умовах нестабільності та фінансової кризи.

Управління фінансовою безпекою входить до загальної системи управління безпекою підприємства, при цьому вона становить найважливішу його функціональну підсистему, яка забезпечує реалізацію управлінських рішень переважно в фінансовій сфері діяльності суб'єкта господарювання [1].

У системі управління фінансовою безпекою велике значення має інформаційно-аналітичне забезпечення, що є сукупністю інформаційних джерел, економічних параметрів, включає вибрану методика проведення оцінювання та аналізу рівня фінансової безпеки суб'єкта. Метою інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства є її підтримання на належному рівні.

Для ефективного функціонування механізму управління фінансовою безпекою підприємства необхідні відповідні інформаційно-аналітичні матеріали. За допомогою цих матеріалів можна проводити моніторинг стану фінансової безпеки, оцінювати рівень фінансової безпеки, аналізувати і визначати чинники, які впливають на той чи інший стан фінансової безпеки, прогнозувати її стан на майбутнє. Інформаційне забезпечення робить значний вплив на усі форми і методи захисту фінансової безпеки. Постійне використання моніторингу сприяє безперервному функціонуванню системи. Без ефективного функціонування системи інформаційного та аналітичного забезпечення на основі застосування сучасних комп'ютерних і комунікаційних технологій управління фінансовою безпекою буде неефективним. Забезпечення фінансової безпеки є основною складовою інформаційно-аналітичної роботи. Під інформаційною системою розуміємо функціональний комплекс, який забезпечує процес безперервного підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних оперативних рішень по усіх аспектах фінансової безпеки підприємства [2]. Проте, таке розуміння комплексу інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки є несистемним, тому що залишає поза межами його межам завдання щодо забезпечення інформацією про ризики, загрози, фінансові інтереси підприємства.

Інформаційно-аналітична діяльність полягає у формуванні і використанні інформаційних ресурсів з питань забезпечення фінансової безпеки підприємства, створенні і використанні інформаційних технологій і комунікацій, захисті інформаційних ресурсів[3].

Інформація для прийняття рішень відносно фінансової безпеки повинна бути точною і достовірною. Ця вимога дозволяє оцінити, наскільки інформація, що формується, адекватно відображує реальний стан фінансової безпеки і результати фінансової діяльності підприємства. Ефективні рішення щодо забезпечення фінансової безпеки можна прийняти лише тоді, коли фінансова інформація буде повною.

Систему інформаційно-аналітичного забезпечення доцільно доповнити прогнозуванням, тобто передбаченням процесів у фінансовій діяльності на майбутнє. Наявність прогнозування у складі системи інформаційно-аналітичного забезпечення дозволить більш системно підтримувати необхідний рівень фінансової безпеки.

Система інформаційно-аналітичного забезпечення є важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства, ефективна діяльність якої сприяє виявленню слабких сторін у фінансовій безпеці і виробленню правильних управлінських рішень щодо її належного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Загорельська Т.Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві / Т.Ю. Загорельська // Вісник ДНУ. – Сер. В: Економіка і право, Вип.2. – 2009. – С. 243-247.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Орехова К.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління фінансовою безпекою підприємства / К. В. Орехова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2013. - Вип. 2. - С. 203-212.
4. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.

Мельничук О.О., аспірант¹

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ АГРОСЕКТОРУ ЗА СТРУКТУРНОЮ СКЛАДОВОЮ

Фінанси агросектору є важливою складовою фінансової системи держави. За показниками балансу діяльності підприємств 2013-2019 рр., на їх частку припадає 9,4% фінансових ресурсів галузей економіки у середньому, причому в 2013 році- 5,48%, а у 2019 році – 8,96%, тобто ніша участі агросектору у загальноекономічних фінансах впевнено розширюється. Найбільш високий показник був у 2016 р., коли частка аграрного сектору у балансі підприємств економічних галузей сягнула 15,39%. При цьому аграрний сектор відіграє значну роль у реалізації фінансової політики держави, насамперед тому, що є бюджетоформуючою галуззю, займає понад третину експорту, демонструє стабільно високі за роками показники рентабельності та переважну частку прибуткових підприємств у фінансових результатах.

Галузь є гарантом продовольчої безпеки, тому держава постійно здійснює моніторинг стану фінансових ресурсів аграрних підприємств і їх регулювання шляхом прямої бюджетної підтримки, податкових преференцій, а також регулятивних заходів для підтримання конкурентоздатності галузі в економіці та різних форм господарювання у агросекторі. Можна припустити, що впевнена роль аграрних фінансів на економічному ринку в значній мірі залежить саме від політики державного протекціонізму.

Вимір впливу державної підтримки на галузь розкривається насамперед через бюджетні видатки, як частину фінансового потенціалу галузі за обсягами та мотивацією їх формування [1, с. 38]. У 2019 р. в Бюджетному кодексі діяла норма, щодо частки видатків на галузь, а саме не менше 1% випуску аграрної продукції за попередні три роки. Саме тому ефективність цих видатків у порівнянні з динамікою макропоказників галузі є найбільш вагомим критерієм, що показує ступінь і інтенсивність фінансової політики держави щодо галузі.

Роль бюджету у формуванні фінансових ресурсів агросектору як правило, аналізують через загальну динаміку видатків на сільське господарство з Державного бюджету, частку видатків на галузь у бюджеті. За період 2011-2020 рр. частка аграрного у державному бюджеті постійно знижується. Якщо на початок періоду вона становила 1,65%, то у 2020 році – 1,04%. У видатках бюджету на економічні галузі на початок періоду на агросектор припадало 13,24%, у 2020 р – 7,9%. У проміжку 2011-2020 рр. виділяється 2017 рік – часта

¹ Науковий керівник - к.е.н., доцент, с.н.с. ННЦ «ІАЕ»О.Д. Радченко

агробюджету у держбюджеті була 1,25%, у видатках бюджету на економіку – 22,4%.

Макроекономічний аналіз аграрних видатків свідчить, що серед економічних галузей вони досить суттєві і відповідають чинним до 2019 р. вимогам БК щодо фінансування галузі не нижче 1% випуску продукції. Потенціал зростання абсолютних величин видатків і їх частки у структурі державного бюджету досить значимий – за поліноміальним розподілом даних (значення R^2) - 77%. З 2020 року намітився спад, оскільки у бюджеті, за потреби стабілізації економіки через пандемію COVID-19, фінансуються в першу чергу соціально захищені видатки, проте на 2021 рік у функціональних видатках закладено 1,32% держбюджету, а це 18,2% видатків на економіку, що вище рівня 2020 року, оскільки крім 4,5 млрд грн на фінансування програм, додатково виділять 6,78 млрд грн (за рахунок інших міністерств) на відновлення профільного міністерства.

Важливе значення мають не лише обсяги державної підтримки, а й напрями її надання. У Законі про держпідтримку визначено, що до них відносяться: пряма бюджетна державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, що виплачується у вигляді субсидій, дотацій і компенсацій; державна підтримка кредитування; державна підтримка по напрямках: фермерства, тваринництва, садівництва, насінництва, органічної продукції тощо. На даний час у сфері державної підтримки аграрного сектору визначено такі основні напрями: підтримка тваринництва, компенсація вартості придбання сільськогосподарської техніки, фінансування фермерських господарств, агрострахування, протидія засухам, розвиток зрошення, ставка на органічну продукцію, картоплярство, садівництво, виноградарство та хмелярство.

Динаміка видатків на агросектор свідчить, що за період 2015-2020 рр. середньорічні видатки становили 3,3 млрд грн. Структура програм за обсягами фінансування у 2020 році наступна: фінансова підтримка заходів шляхом здешевлення кредитів - 26,52%, підтримка тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції - 26,24%, фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників - 24,90%, підтримка садівництва, виноградарства - 7,32%, підтримка фермерів - 0,81%. Ці напрями підтримки обумовлені оцінкою галузей, видів продукції, форм господарювання переважно за загальним їх станом. Разом з тим, «концептуальні засади здійснення державної фінансової підтримки аграрного розвитку, з огляду на необхідність забезпечення ефективності усіх видів діяльності, вирівнювання умов господарювання в галузі та формування раціональної структури аграрної економіки одним із ключових мотивів повинні передбачати забезпечення

достатнього рівня рентабельності тих видів діяльності, в розвитку яких заінтересована держава» [2, с. 71].

Таким чином, роль бюджету у формуванні фінансових ресурсів агросектору України досить значна і спрямована на посилення впливу бюджетних важелів щодо обсягів та структури фінансування. Аналіз бюджетної підтримки аграрного сектору підтверджує певні позитивні зрушення в напрямку удосконалення умов надання підтримки кредитування; цілеспрямовані дії в напрямку підтримки дрібного товаровиробника та посилення матеріально-технічного забезпечення через компенсацію вартості техніки та обладнання. Тобто, за тими напрямами, які реально потребують державного регулювання в ринкових умовах.

Але загалом система державної підтримки фінансування агросектору знаходиться поки що у фазі виявлення та систематизації факторів розвитку підприємств та галузей, форм господарювання та видів продукції, пошуку невикористаних резервів підвищення ефективності для різних господарських форм, зокрема щодо малого підприємництва, як найбільш незахищеної форми щодо нарощування фінансових ресурсів, особливо залучених. У цьому напрямі на 2021 рік у державному бюджеті передбачено значний пласт програм, різних за направленістю і потужністю фінансування. Це програми підтримки кредитування, тваринництва, страхового захисту, органічного виробництва.

Важливим для посилення державної фінансової політики в частині бюджетної підтримки агросектору є досвід бюджетної підтримки фермерів Спільної аграрної політики Євросоюзу (САП ЄС). Для цього необхідно проаналізувати досвід розподілу бюджетних коштів у країнах, що близькі до умов України, оцінити їх ефективність за макропоказниками, порівняти з чинними національними програмами та визначити топові точки контролю держави у процесі формування фінансових ресурсів агросектору України.

Список використаних джерел

1. Радченко О. Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2019. №1. С. 27-38.
2. Тулуш Л., Грищенко О. Оцінювання рентабельності діяльності як передумова надання держфінпідтримки сільгоспідприємствам. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 60-71.

Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В нинішніх умовах нестабільності та фінансової кризи ефективна діяльність підприємств залежать від якісної та надійної системи фінансової безпеки, яка є однією з найважливіших складових економічної безпеки. Неможливо вирішити економічні проблеми, що стоять перед підприємством не забезпечивши їм фінансову безпеку. Проблеми фінансової безпеки доцільно вирішувати, виходячи з міждисциплінарного підходу, який включає аспекти фінансово-економічного, правового, інформаційного, соціального характеру.

Фінансова безпека підприємства – це стан стабільності та захищеності фінансових ресурсів підприємства, його економічних інтересів, спроможність суб'єкта підприємницької діяльності до функціонування й реалізації соціально-економічних задач; здатність ідентифікувати, уникати та управляти ризиками підприємницької діяльності, формуючи ефективну фінансову стратегію підприємства; ефективне управління ресурсами підприємства задля забезпечення його стабільної діяльності та створення стійкого економічного підґрунтя на довгострокову перспективу відповідно до місії [1, с. 209].

Поняття фінансової безпеки можна тлумачити всіляко, але в будь-якому випадку, це такий стан підприємства, при якому його фінансова система спроможна зберігати стабільність та стійкість фінансових інтересів, долаючи можливі зовнішні та внутрішні загрози (рис. 1).

Для кожного підприємства загрози можуть носити суто індивідуальний характер, причому як зовнішні, так і внутрішні. Зовнішні загрози не залежать від самого підприємства і вони не керовані, тоді як внутрішні загрози виникають внаслідок прорахунків та помилок в управлінні підприємством.

До визначальних принципів фінансової безпеки підприємства варто віднести: принцип системності побудови – управління **фінансовою безпекою** підприємства повинно здійснюватися **системно**; принцип своєчасності – миттєва реакція системи безпеки підприємства на загрози і ризики; принцип обґрунтованості – вартість витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства не повинна перевищувати рівня загроз і ризиків та фінансових можливостей підприємства; принцип законності – дотримання нормативно-законодавчих актів щодо системи фінансової безпеки; принцип науковості – дотримання вимог та особливостей економіки, що обумовлюють необхідність використання світового досвіду здійснення інновацій; принцип планованості – безперервність забезпечення фінансової безпеки; принцип цільової

спрямованості – орієнтація на стратегічні та тактичні цілі розвитку підприємства; принцип оптимальності – вибір варіанту інноваційного розвитку, який забезпечить максимальне задоволення інтересів споживачів і підприємства при наявних ресурсах; принцип моніторингу – моніторинг ефективності діяльності фінансової безпеки; принцип стратегічної орієнтації – розробка фінансової безпеки в інтеграції з головною стратегією підприємства.

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні загрози фінансової безпеки підприємства.

Дотримання наведених принципів допоможе створити ефективну систему фінансової безпеки підприємства, спроможну протидіяти несприятливим чинникам і забезпечити його сталий розвиток.

На підприємстві повинна бути розроблена концепція фінансової безпеки, яка має включати шляхи виявлення й усунення загроз, принципи, які необхідно при цьому застосовувати, інструменти і технології та алгоритм забезпечення фінансової безпеки. Така концепція є основою для розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Поділяємо думку науковців, що основними стратегічними цілями системи фінансової безпеки підприємства є: максимізація прибутку; оптимізація структури капіталу і забезпечення фінансової стійкості підприємства;

забезпечення інвестиційної привабливості підприємства; поліпшення конкурентних позицій підприємства на ринку [2, с. 92].

Звідси, забезпечення фінансової безпеки є одним із основних принципів ефективного і стабільного функціонування підприємства. Для підтримання конкурентних позицій на ринку підприємства повинні планувати рівень фінансової безпеки та оцінювати фінансову стійкість.

Список використаних джерел

1. Слободянюк Н. О., Шокер Р. І. Моделювання механізму фінансової безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. №10. С. 206-212.
2. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89-93.

СЕКЦІЯ 6.
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАТКОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Дема Д.І., к.е.н., професор
Поліський національний університет

СУЦІЛЬНЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ТА МАЙНА ГРОМАДЯНАМИ
УКРАЇНИ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР БОРОТЬБИ З ТІНЬОВОЮ
ЕКОНОМІКОЮ

За даними компанії Ernst & Young розмір тіньової економіки в Україні в 2018 році становив 23,8% ВВП або 846 млрд грн, а за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України за січень- вересень 2020 року – 31.0% [1]. Можна стверджувати, що економіка України практично поділена між окремими групами впливу між собою, які вміло застосовують своє монопольне право на діяльність та отримання доходів в галузях, що ними контролюються. Серед дослідників існує думка, що значна частина тіньових доходів формується великим бізнесом. Так, з цим можна погодитися, коли мова йде про фінансові інструменти, тобто вкладення тіньових доходів в цінні папери та інші фінансові активи. Разом з тим, значна частина тіньових доходів формується підприємствами малого та середнього бізнесу та громадянами. Основними сферами формування таких доходів є роздрібна торгівля, послуги по ремонту та будівництву житла та комерційної нерухомості, продаж нерухомості, пасажирські перевезення, сільське господарство, побутові послуги, громадське харчування, операції щодо оренди житла та ін.. Більшість розрахунків тут здійснюються в готівковій формі та без застосування РРО. Однією із головних причин існування та розвитку тіньової економіки в Україні можна вважати відсутність суцільного та всеохоплюючого декларування доходів та майна(активів) громадянами України, які їх отримують чи набувають. З іншої сторони, ст. 67 Конституції України зобов'язує громадян сплачувати податки та збори в порядку та розмірах визначених законом, тобто Податковим кодексом України та іншими нормативними документами. Відмітимо, що громадяни зобов'язані сплачувати податки, а не декларувати доходи та майно. Разом з тим, ст. 179 Податкового кодексу України зобов'язує платника податку подавати річну декларацію про майновий стан і доходи, що вказує на нетотожність змісту термінів «платник податку» та «громадянин». Таким чином, можна

стверджувати, що на сьогодні законодавчо не закріплено обов'язок громадян, за виключенням окремих категорій громадян та випадків, щодо подання щорічної декларації про отримані доходи та набуті права на майно. Практично відсутня і відповідальність за неподання річних декларацій про доходи і майно для тих хто її зобов'язаний подавати. Це підтверджують дані про подані декларації. Так, в 2020 році подали декларацію про майно і доходи отримані в 2019 році 572 тисячі Українців [6]. Звичайно, слід відмітити, що протягом останнього часу в Україні проводиться законодавча робота щодо розробки та прийняття нормативних документів, які сприятимуть боротьбі з тіньовими доходами та розвитком тіньової економіки. Значну роботу проводить НБУ та комерційні банки України щодо збільшенню безготівкових платежів та встановленню POS-терміналів, які приймають платіжні картки. За даними Mastercard, сьогодні лише 38 % суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні надають клієнтам можливість оплати за товари та послуги безготівково, решта – 62% підприємств працюють виключно в тіні [1; 2]. Прийнято законодавчі акти щодо посилення контролю за працевлаштуванням громадян та збільшено розмір мінімальної заробітної плати, що сприяло виведенню частини доходів з тіні.

Позитивним напрямом роботи законодавців можна вважати розробку ряду проектів законів щодо декларування раніше не задекларованих доходів та інших активів громадянами України шляхом їх «нульового» декларування [3;4].

Цими проектами пропонується врегулювати особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб, під яким розуміється «особливий порядок добровільного декларування фізичною особою, належних їй активів, розміщених на території України та/або за її межами, якщо такі активи фізичної особи були одержані (набуті) такою фізичною особою за рахунок доходів, що підлягали в момент їх нарахування (отримання) оподаткуванню в Україні та з яких не були сплачені податки і збори відповідно до вимог законодавства з питань оподаткування та/або міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та/або які не були задекларовані в порушення податкового та валютного законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, протягом будь-якого з податкових періодів, що мали місце до 1 січня 2021 року» [5].

Проектом закону № 5153 пропонується оподатковувати незадекларовані раніше доходи за ставками 2,5, 5 та 9 % в залежності від виду активу та обраного способу виконання податкового обов'язку, а також 18 % — у разі встановлення порушення декларантом деяких вимог щодо умов розміщення валютних цінностей у банківських та/або в інших фінансових установах, відсутності відповідного документа, що підтверджує право вимоги (у тому числі, відсутності договору позики між декларантом та юридичною особою

та/або нотаріального посвідчення договору позики між декларантом та іншою фізичною особою) [5]. При успішному прийнятті цих законодавчих актів, декларування буде триватиме з 1 липня 2021 року до 1 липня 2022 року. На нашу думку, це звичайно позитивний крок у боротьбі з тіньовою економікою, але це не вирішить повністю цієї проблеми. Зокрема декларування буде необхідне практично тим громадянам, які згідно законодавства будуть зобов'язані подавати декларації, що пов'язане з рядом посад в органах державної влади та участі у виборних процесах. Виходячи з цього, на нашу думку для боротьби з тіньовою економікою та тіньовими доходами необхідно законодавчо зобов'язати всіх громадян, які отримують доходи, мають майно, набувають право на майно та доходи, незалежно від віку подавати щорічно декларації про доходи та майно. Звичайно, найкращий час для запровадження цього процесу був зразу після проведення грошової реформи в Україні у 1996 році. Якби це було б зроблено, на сьогодні Україна була б іншою країною. Разом з тим, цю роботу слід розпочати та провести протягом кількох років. Не зрозуміло також чому МВФ, при виділенні кредитів Україні до цього часу не вимагає запровадження суцільного декларування доходів громадянами України. На сьогодні це набагато легше запровадити оскільки інформаційні технології сприяють цьому. З іншої сторони, слід закінчити роботу по запровадженню РРО та переходу на безготівкові платежі у всіх сферах діяльності та посилити відповідальність за приховування доходів.

Список використаних джерел

1. Дослідження тіньової економіки в Україні. URL: <https://cutt.ly/2bKmVTk> (дата звернення 05.05.2021 р.)
2. Платіжна інфраструктура у 2019 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-2019-rik> (дата звернення 05.05.2021 р.)
3. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету, №5153 від 25.02.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71231 (дата звернення 05.05.2021 р.)
4. Про внесення зміни до статті 16 Закону України «Про валюту і валютні операції» у зв'язку із внесенням змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету»,

№ 5155, URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ04468А> (дата звернення 05.05.2021 р.)

5. «Нульова декларація» законопроекти про добровільне декларування прийняті за основу. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100023679-nulova-deklaratsiya-zakonoprojekti-pro-odnorazove-dobrovilne-deklaruvannya-priynyati-za-osnovu> (дата звернення 05.05.2021 р.)

6. Чи подають українці декларації. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/04/27/673340/> (дата звернення 05.05.2021 р.)

Богущька О.А., старший науковий співробітник
відділу проблем економіки підприємств
Інститут економіки промисловості НАН України

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРАРІЇВ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ

На сьогодні в Україні існує декілька напрямків державної фінансової підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема: державна фінансова підтримка аграрного сектору, яка направлена, у тому числі, на стимулювання вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу; державна фінансова підтримка суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва; підтримка експортної діяльності національних виробників.

З метою підтримки аграріїв згідно із діючими нормативно-правовими актами [4-8] на сьогодні існує декілька державних програм, в рамках яких передбачені компенсації за рахунок бюджетних коштів: Програма здешевлення кредитів підприємствам галузі тваринництва; Програма зі здешевлення кредитів для агропідприємств усіх форм власності; Програма компенсації вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів (у розмірі 25%); Програма компенсації за дорадчі послуги (у розмірі 90 процентів вартості, але не більше ніж 10 000 гривень); Програма компенсації вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва (у розмірі 25%).

Останню прийнято з метою стимулювання розвитку агробізнесу та вітчизняного машинобудування в Україні згідно із таким нормативно-правовим забезпеченням:

Постановою КМУ від 8 лютого 2017 р. № 77 [8], де визначено механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою “Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників”;

Постановою КМУ від 1 березня 2017 р. № 130 [4], де визначено механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою “Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників” за напрямом “Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва”;

Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 7 квітня 2021 р. № 712-21[3], де визначено та оновлено на сьогодні перелік вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсується за рахунок бюджетних коштів;

Законом України від 7 лютого 2002 року № 3023-III [9], який визначає основні напрями державної політики пріоритетного розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу, створює сприятливі економічні умови для збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської техніки та обладнання для харчової і переробної промисловості;

Постанови КМУ від 27 травня 2013 р. № 369 [10], де встановлено механізм визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу.

В рамках цієї програми сільськогосподарським товаровиробникам частково компенсується вартість техніки та обладнання, що закуплені у вітчизняних виробників (їх дилерів), на безповоротній основі у розмірі 25 %. Перелік техніки та обладнання, вартість яких частково компенсується за рахунок бюджетних коштів, формується Мінекономіки [3].

Для розвитку економіки України ця програма дає подвійний ефект – крім надання державою прямої фінансової підтримки агровиробникам за рахунок бюджетних коштів, опосередковано стимулює їх до придбання техніки вітчизняного виробництва, що, в свою чергу, створює для деяких вітчизняних машинобудівних підприємств цінні конкурентні переваги перед іншими виробниками сільськогосподарської техніки. В короткостроковій перспективі це дає можливість машинобудівним підприємствам розширити ринки збуту та налагодити ланцюжки поставок продукції, в довгостроковій – стимулює їх до інтелектуалізації виробництва, підвищення якості продукції, інвестицій в інновації тощо, що в подальшому дає їм можливість конкурувати з іншими виробниками сільськогосподарської техніки неціновими методами.

Прийняття цієї програми демонструє поєднання двох інституціональних моделей фінансування реального сектору економіки: непрямого стимулювання (держава-регулятор) та прямого фінансового забезпечення (держава-інвестор)

[2]. Реалізація моделі "Держава-регулятор" передбачає найбільш проявлення стимулюючої ролі держави у забезпеченні інвестиційної активності підприємств, модель "Держава-інвестор" – пряме втручання в інвестиційні процеси шляхом надання інвестиційних ресурсів та подальшого контролю за результатами інвестиційної діяльності, кожна з яких реалізується із допомогою специфічних методів та інструментів.

До прямих методів, які більш властиві реалізації моделі "Держава-інвестор", можна віднести програмно-цільові методи та відповідні ним інструменти, за якими інвестиційні ресурси виділяються на виконання визначеної програми або проекту. Непрямі методи (модель "Держава-регулятор"), які сприяють створенню сприятливих умов для залучення інвестицій та вивільненню фінансових ресурсів на інвестиційні потреби, передбачають більш застосування інструментів фінансового стимулювання та створення інституціональних умов для активізації інвестиційної діяльності [1].

Кожній моделі (механізму) характерні свої методи, інструменти, а також інститути, які приводять в дію цей механізм. Також різниться роль держави у реалізації кожного з цих механізмів. При використанні непрямих методів стимулювання, роль держави полягає у забезпеченні конкуренції та контролем за виконанням контрактів, пряме державне втручання передбачає участь державних структур у інвестиційному процесі та створення інститутів розвитку.

Поєднання деяких елементів цих двох моделей дає можливість визначити Україні власний механізм фінансово-кредитного стимулювання, де держава одночасно виступає і регулятором і інвестором (змішаний тип).

Список використаних джерел

1. Bogutska O. Financial and economic mechanism of ensuring investment activity of enterprises within institutional models of financing the real sector of economics. *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries*. 2018. No. 3 (5). Pp. 79-86.

2. Кирдина С. Г. Институциональные модели финансирования реального сектора. *Журнал Новой экономической ассоциации*. 2013. № 2 (18). С. 129–155.

3. Про внесення змін до оновленого переліку вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсується за рахунок бюджетних коштів. *Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України* від 7 квітня 2021 р. № 712-21. URL: www.me.gov.ua.

4. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва. *Постанова КМУ* від 1

березня 2017 р. № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/130-2017-%D0%BF#Text>.

5. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів. *Постанова КМУ* від 29 квітня 2015 р. № 300. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF#Text>

6. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції. *Постанова КМУ* від 07 лютого 2018 р. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-2018-%D0%BF#Text>.

7. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств. *Постанова КМУ* від 7 лютого 2018 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text>

8. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників». *Постанова КМУ* від 8 лютого 2017 р. № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF#n8>.

9. Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу. *Закон України* від 7 лютого 2002 року № 3023-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3023-14#Text>

10. Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу та встановлення показників ступеня локалізації виробництва тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів. *Постанова КМУ* від 27 травня 2013 р. № 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2013-%D0%BF#n9>.

Власюк С.А., к.е.н., доцент
Цимбалюк Ю.А., к.е.н., доцент
Ролінський О.В., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Після спалаху коронавірусу агропродовольчий сектор України демонструє свою стійкість, і продовжує забезпечувати населення високоякісними та безпечними продуктами харчування. Проте, товаровиробники стикаються з певними фінансовими труднощами, в т.ч. недостатнім фінансовим забезпеченням.

Забезпечення продовольчої безпеки залишається одним із ключових завдань країни. Зазвичай, державна підтримка товаровиробників аграрної сфери спрямовувалась:

- на підтримку шляхом здешевлення кредитів;
- на державну підтримку галузі тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції;
- на компенсацію по закупівлі сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва;
- на програму розвитку фермерських господарств;
- на надання сімейним фермерським господарствам додаткової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- на підтримку галузі садівництва, виноградарства та хмелярства.

В квітні 2021 році Уряд розширив державну підтримку, доповнивши її новими програмами, серед них:

- державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції;
- відшкодування втрат від пошкодження посівів сільськогосподарських культур внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- державна підтримка сільгоспвиробників, які використовують меліоровані землі;
- державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції;
- державна підтримка виробників картоплі;
- державна підтримка сільгоспвиробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь (гречка) [1].

Основні умови отримання державної підтримки:

– обмеження загальної суми державної підтримки на одного реципієнта (не більше 10 тис. розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року (60 млн грн));

– отримувачами можуть бути товаровиробники, які не мають боргів та статусу банкрута;

– пропорційність отримання держпідтримки у разі дефіциту бюджетних коштів.

«Європейський зелений курс» є дорожньою картою заходів, які перетворюють Євросоюз на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку, визначають засоби перетворення Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року, стимулюючи розвиток економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформують кліматичні та екологічні виклики на можливості у всіх сферах та політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу [2].

В рамках реалізації «Європейського зеленого курсу» Європарламент в 2021 року 30% прямих дотацій фермерам спрямують на екологічні програми. Для цього фермери мають перебудувати модель бізнесу та мінімізувати шкоду для екології. 35% аграрного бюджету в ЄС спрямують на збереження навколишнього середовища на сільських територіях. 10% від усіх земель сільськогосподарського призначення європейські парламентарі рекомендують перепрофілювати під зелені насадження, невеликі водойми тощо. Всього – за 7 років Євросоюз вкладе у свій агропром 387 млрд євро. Для порівняння, в Україні вся держпідтримка АПК – 4 млрд грн. на 2021 рік. При цьому необхідні вітчизняному АПК інвестиції в рамках впровадження «Європейського зеленого курсу»: 2,6 млрд євро – для сталого управління (моніторингу) ґрунтами; 1,4 млрд євро – для сталого управління (моніторингу) ґноєм; 600 млн євро – для управління лісосмугами (наразі в кадастрі інформації немає); 2,2 млрд євро – для зменшення використання викопного палива с/г технікою [3].

Отже, нові механізми підтримки товаровиробників аграрної сфери допоможуть вирішувати нагальні питання (у випадку пандемії, посухи, ризиковості діяльності, низької оборотності коштів, низької рентабельності вирощування певних культур тощо), забезпечити стабільну діяльність та розширення виробництва, що в свою чергу, покращить продовольчу безпеку України та доступність товарів вітчизняного виробництва для кінцевого споживача.

Список використаних джерел

1. Уряд розширив державну підтримку аграріїв на 2021 рік. *Інформаційно-аналітичний портал України АПК*. URL : <https://agro.me.gov.ua/ua/news/uryad-rozshiriv-derzhavnu-pidtrimku-agrariyiv-na-2021-rik>
2. Європейський Зелений Курс. *Представництво України при Європейському*. URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>
3. Озвучено суму необхідних інвестицій в український агросектор в рамках реалізації «Європейського зеленого курсу». *AgroPolit.com*. URL : <https://agropolit.com/news/20355-ozvucheno-sumu-neobhidnih-investitsiy-v-ukrayinskiy-agrosektor-v-ramkah-realizatsiyi-yevropeyskogo-zelenogo-kursu>

Жидовська Н.М., к.е.н., доцент

Прокопишин О.С., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ «ДОСТУПНА ІПОТЕКА 7 %»

Проблеми розвитку іпотечного кредитування в Україні набувають все більшої актуальності. Це пов'язано з тим, що іпотечний ринок є вагомим чинником житлової, аграрної та фінансової політики, а також займає одне з найважливіших місць серед фінансових механізмів і стабільного розвитку країни.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про іпотеку», «іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом». [1]

1 березня 2021 р. український уряд запустив програму «Доступна іпотека 7 %», в рамках якої надаються кредити під 7% річних коштом того, що частина ринкової процентної ставки банкам буде компенсована коштом бюджету.

При придбанні нерухомості на умовах іпотечного кредитування 7% позичальник повинен відповідати певним вимогам (табл.1).

Таблиця 1. Вимоги до позичальника відповідно до програми «Доступна іпотека 7 %»

Категорія позичальника	Вік позичальника	Дохід позичальника
Резиденти України, які мають на меті придбання першого об'єкта житлової нерухомості або майнових прав на такий об'єкт нерухомості, а також поліпшення житлових умов, якщо площа об'єкта житлової нерухомості не перевищує нормативної площі.	На дату закінчення строку іпотечного кредиту не має перевищувати 60 років (включно).	Середньомісячний грошовий дохід позичальника та кожного із членів його сім'ї за останні шість місяців не має перевищувати десятикратного розміру середньої місячної заробітної плати у відповідному регіоні України, де міститься предмет іпотеки, розрахованого за даними Держстату.

При цьому банки дуже часто висувають вимогу, що позичальник повинен сам оплатити частину житла, що купується – так званий початковий внесок, який може становити чверть, третину або половину вартості нерухомості.

Умови програми «Доступна Іпотека 7%» подано в таблиці 2. [2]

Таблиця 2. Умови програми «Доступна іпотека 7 %»

Основні платежі за умовами договору	
Сума кредиту	від 100 тис. до 2 млн грн
Максимальна вартість предмета іпотеки	2,5 млн грн
Строк кредитування	від 12 до 240 місяців
Річна процентна ставка компенсації	7%
Платежі за додаткові та супутні послуги, обов'язкові для укладання договору	
Страховання іпотеки	0,5% від вартості нерухомості
Особисте страхування	0,5% від суми кредиту
Разова комісія	0,5% від суми кредиту
Послуги нотаріуса	12 000 грн (орієнтовно)
Оцінювання нерухомості	3 500 грн (орієнтовно)

Станом на 26 квітня поточного року уповноваженими банками з виконання державної програми «Доступна іпотека 7%» підписано 173 кредитні договори на загальну суму 139,25 млн грн, зокрема на первинному ринку - 31,66% і 68,34% - на вторинному.

Зазначимо, що уповноваженими банками розглядаються 408 заявок на участь у програмі на загальну суму 363,66 млн грн, з яких 24,07% становить первинний ринок і 75,93% – вторинний.

До державної програми «Доступна іпотека 7%» долучилися 14 уповноважених банків.

ТОП-5 банків за кількістю поданих заявок виглядає наступним чином: [3]

1. АТ «Ощадбанк» - 96;
2. АБ «УКРГАЗБАНК» - 90;
3. АТ КБ «ПриватБанк» - 89;
4. АТ КБ «Глобус» - 73;
5. АТ «КРЕДОБАНК» - 54.

У програмі задіяно 22 регіони та м. Київ. Найактивніші з них, відповідно до наданих громадянами заявок на отримання кредитів, є:

- м. Київ (35,2%),
- Київська обл. (25,7%),
- Харківська обл. (7,2%),
- Львівська обл. (6,6%),
- Рівненська обл. (4,4%),
- Вінницька обл. (4,0%),
- Волинська обл. (3,0%),
- Одеська обл. (2,2%),
- Інші (12,1%).

Відмітимо, що незважаючи на карантинні обмеження, які негативно впливають на активність позичальників, спостерігається постійний розвиток програми. Приріст порівняно з даними початку минулого тижня становить: + 36% – кількості кредитів та + 40% – суми кредитів; + 16% – кількості заявок та + 13% – суми заявок. [4]

Банки, які долучилися до видачі доступних кредитів, оцінили сильні і слабкі місця програми.

Виконавча директорка Незалежної асоціації банків України Олена Коробкова, яка брала активну участь у запуску цієї програми, зазначила, що плюсами держпрограми є низька процента ставка, що розширяє коло людей, спроможних виплачувати отриманий кредит, а також подача позичальником відповідних документів для отримання кредиту і компенсації безпосередньо до банку, а не до державної структури. Для банків позитивним моментом є те, зауважила Коробкова, що компенсація розраховується на пів року і зараховується на ескроу-рахунок банку. Тому банк поступово списує кошти і не залежить від тимчасових перебоїв із бюджетним фінансуванням. [5]

Мінусом програми ми можемо назвати той факт, що сьогодні пропонується незначний вибір квартир у забудовників, оскільки обмеження програми — це фінансування у вигляді майнових прав і фонду фінансування будівництва. Відповідно усі великі забудовники залишилися поза доступом до потенційних позичальників.

Доцільно відмітити, що раніше доступну іпотеку планували надавати лише людям, які перебувають на квартирному обліку, молодим сім'ям, внутрішньо переміщеним особам, науково-педагогічним працівникам, медикам чи працівникам бюджетної сфери, але тепер ці вимоги скасували.

Фонд розвитку підприємництва і надалі продовжує роботу щодо залучення банків до програми «Доступна іпотека 7%». Всі уповноважені банки, які вже долучилися до держпрограми, удосконалюють власні процедури відповідно з умовами програми, проводять навчання персоналу, удосконалюють інформаційні матеріали для потенційних позичальників тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Іпотеку» від 19.10.2016 № 898-15. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/898-1>
2. Іпотека під 7%. URL: <https://privatbank.ua/kredyty/ipoteka-pod-7>
3. Програма пільгової іпотеки. Скільки українців отримали кредити на житло (інфографіка). URL: <https://glavcom.ua/news/programma-pilgovoji-ipoteki-skilkom-ukrajincyam-vzhe-vidali-krediti-na-zhitlo-infografika-744448.html>
4. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3236195-za-programou-dostupna-ipoteka-7-vidali-kreditiv-na-139-miljoniv-minfin.html>
5. Плюси та мінуси іпотеки під 7%. Роз'яснення банкірів. URL: <https://azuz.org.ua/press/plyusy-ta-minusy-ipoteku-pid-7-roz-yasnennya-bankiriv/>

Зарева Ю. Ю., студент

ВСП « Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЇЇ ПОБУДОВИ

Становлення системи оподаткування в нашій державі почалося з ухваленням 25 червня 1991 р. Закону України "Про систему оподаткування". В цьому Законі було визначено принципи побудови і призначення системи оподаткування, дано перелік податків, зборів, названо платників та об'єкти оподаткування. Таким чином було закладено основи системи оподаткування, створено передумови для її наступного розвитку.

Податок – це економічна категорія, що визначає сукупність відносин між державою і членами суспільства з приводу безеквівалентного вилучення і присвоєння частини доходів державою для здійснення своїх функцій.

Податкова система — це сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету і державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку.

Система оподаткування – це продукт діяльності держави, її важливий атрибут. Кожна держава формує свою систему оподаткування з урахуванням досвіду інших країн, стану економіки, розвитку ринкових відносин, необхідності вирішення конкретних економічних і соціальних завдань, власних національних особливостей.

До суб'єктів оподаткування належать держава та платники податків. Платниками є фізичні та юридичні особи, на яких, згідно із законодавством, покладено обов'язки утримувати та сплачувати податки і збори, пеню та штрафні санкції. Разом з тим, особливістю операцій з оподаткування є те, що функції з проведення контролю та стягнення податків, а також застосування штрафних санкцій, виконують спеціально створені для їх виконання органи державної виконавчої влади. Це, як правило, державна податкова служба, митні органи та правління державних цільових фондів, місцеві органи влади, державне казначейство та ін.

Функції податку - це проявлення його сутності в дії, спосіб вираження його властивостей.

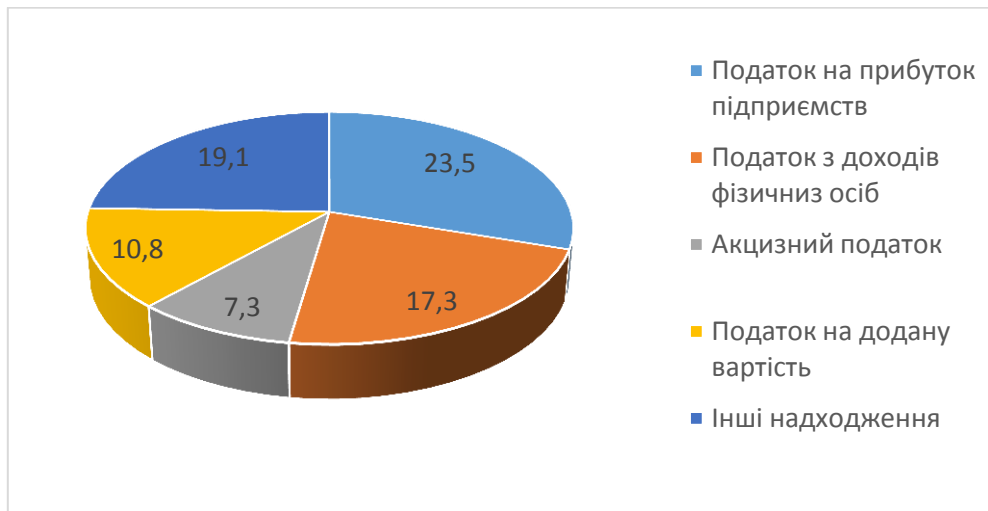
Виходячи із сутності податку як категорійного поняття та враховуючи те, що податки виступають необхідним елементом централізації частини вартості національного продукту в бюджеті для фінансування державних суспільних благ і засобом перерозподілу цієї вартості, можна визначити дві функції даної категорії: фіскальну і регулюючу.

Вказані функції носять об'єктивний характер і існують з моменту виникнення податків. Але конкретні прояви їх рис пов'язані з умовами суспільного розвитку. Спочатку податки у всіх державах вводилися з метою виконання фіскальної функції, тобто забезпечення держави джерелами грошових коштів для фінансування державних витрат.

За підсумками 2020 року податкові надходження забезпечили формування 75,5% усіх доходів зведеного бюджету (78млрд.грн):

Збір податків – виключне право держави, жоден інший суспільний інститут не має такого права. Адже держава є політичною організацією, яка представляє все населення на певній території на відміну від будь-якої іншої організації, що діє в суспільстві і представляє окремі локальні групи інтересів за ознакою. Тому держава повноважна встановлювати і збирати податки з усіх суб'єктів (фізичних і юридичних осіб), що перебувають на її території, як певну плату за послуги, які вона надає суспільству, забезпечуючи ті чи інші спільні потреби всіх громадян. Податки – основа формування бюджету країни, а отже і фінансування цілої низки суспільно необхідних галузей життя – освіти, науки, культури, медицини, соціальних та економічних програм тощо, утримання державного апарату. Світова практика збирання податків накопичила величезний обсяг знань у податковій сфері. Практика податкової системи

України функціонує і розвивається в одному напрямі з податковою практикою інших держав світу, що розвиваються.

Податки не сприяють нарощуванню виробництва і фінансовому оздоровленню підприємництва. У чинній системі оподаткування переважають фіскальні інтереси бюджету і не працюють функції регулювання і стимулювання. Оподаткування досягло такого рівня, що робить виробництво не вигідною сферою вкладення капіталу, гальмує структурну перебудову підприємства. Діюча податкова система України не повною мірою відповідає вимогам нинішнього стану економіки та суспільних взаємовідносин і вимагає кардинальної заміни окремих елементів податкових механізмів. Для цього не обов'язково повністю замінювати чинні елементи податкової системи, оскільки це може призвести до хаосу, знищення звичних для платників податків механізмів. Тому при підготовці розділу проекту Податкового кодексу України, яким регулюється справляння податків, не ставилася мета вносити кардинальні зміни до порядку його справляння, а лише передбачалося їх вдосконалити.

Список використаних джерел

1. Податкова система : навчальний посібник / Андрущенко В. Л., Осмятченко В. О., Ізмайлов Я. О., Тучак Т. В. та ін. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 492 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 155).
2. Закон України «Про систему оподаткування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text>.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755 - VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-vi>.

Станько В.Ю., к.е.н., доцент

Станько С.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ЛІЗИНГОВА ФОРМА КРЕДИТУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Із здобуттям незалежності в Україні відбуваються структурно-функціональні перетворення, серед яких чільне місце посідають фінансово-кредитні відносини.

Податкова політика держави є основним інструментом впливу на економічну активність підприємств, яка у свою чергу залежить від інвестиційного середовища. Змінюючи розміри податків, встановлюючи податкові пільги, збільшуючи або зменшуючи строки амортизації, держава, таким чином, визначає галузі більш прибуткового вкладення капіталів, що призводить до розвитку економіки у потрібному їй напрямку.

За таких умов стає можливим застосування якісно нових методів оновлення матеріальної бази і модернізації основних фондів підприємств різних форм власності і масштабів виробництва. Одним із найбільш ефективних методів товарного кредитування є лізинг, як механізм передачі майна в тимчасове користування на умовах певного терміну, зворотності та платності. Ще у 1997 році на XXV щорічних зборах членів Європейської федерації національних лізингових асоціацій (LEASEUROPE) Україну прийняли до членів цієї Європейської економічної структури та вступив в дію Закон України “Про лізинг” [1], однак ця прогресивна форма економічних відносин між суб’єктами ринку до цих пір не отримала належного розвитку.

Акцентуючи увагу на розвитку лізингових послуг, ми виходимо із досвіду світової практики, яка підтвердила ефективність лізингу протягом тривалого часу його існування. Лізинг може стати серйозною і вигідною альтернативою кредитним коштам і для малого підприємства, невеликі активи якого та дефіцит обігових коштів значно ускладнюють повернення банківського кредиту, взятого на розвиток виробництва. Це стає можливим за рахунок переваги лізингу безпосередньо пов’язувати термін оплати за нього із здатністю генерувати кошти і терміном служби активів при подальшому збереженні права власності на них.

Актуальність розвитку лізингових схем оновлення основних засобів в Україні зумовлена наступними обставинами:

1) національна економіка характеризується високим ступенем зношеності основних фондів, а джерелами інвестиційних ресурсів переважно є власні кошти, оскільки кредити банків, кошти інститутів спільного інвестування та

інші джерела зовнішнього фінансування складають порівняно невеликий відсоток від загального обсягу капітальних вкладень в економіці.

2) ускладнений доступ до кредитних ресурсів в Україні суттєво гальмує розвиток малого та середнього бізнесу, який є пріоритетним напрямком оздоровлення економічного середовища в умовах кризи.

Масові неповернення кредитів змусили вітчизняні банки переглянути кредитну політику та зробити її жорсткішою. Пошук шляхів мінімізації ризику змусив банки акцентувати увагу на застосуванні лізингових схем, як альтернативному шляху кредитування підприємницьких структур. Однак існує ряд проблем, що гальмують національний ринок лізингових послуг, а саме [2]:

1. Законодавча неврегульованість лізингу як поняття, що проявляється у різному його трактуванні у Законах України “Про фінансовий лізинг”, “Про оподаткування прибутку підприємств” та ін., а також неузгодженість положень Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України і Закону України “Про фінансовий лізинг” між собою. Ці неузгодженості можуть негативно вплинути не лише на договірні відносини між суб’єктами лізингу при розв’язанні конкретних правових спорів, а також і на оподаткування лізингових операцій, оскільки, розбіжності у визначеннях лізингу та деяких інших положеннях, між зазначеними законодавчими актами, можуть спричинити ситуацію, коли учасники лізингових відносин не зможуть довести податковим органам факт існування між ними саме лізингових правовідносин. Встановлення конкретного типу та механізму оподаткування багато в чому визначає зміст, доцільність та прибутковість лізингової операції.

2. Банківські кредити, від можливості отримання яких істотно залежить ефективність діяльності юридичних осіб, що здійснюють лізингову діяльність, мають переважно короткостроковий характер, а їх висока вартість є додатковим тягарем для лізингоодержувачів, які виплачують вартість кредитів у складі лізингових платежів. За цих умов, ефективним джерелом формування ресурсів для здійснення лізингової діяльності можуть стати амортизаційні відрахування. Запровадження прискореного порядку нарахування амортизації, з одного боку, підвищить зацікавленість у придбанні техніки на умовах лізингу, а з іншого – стимулюватиме надходження фінансових ресурсів на виробництво техніки.

3. Недостатня кількість платоспроможних лізингоодержувачів суттєво підвищує ризики несвоєчасності лізингових платежів. Ця проблема зумовлена в першу чергу недостатнім нормативно-правовим захистом прав кредиторів.

Отже, для успішного розвитку лізингу в Україні необхідно врегулювати існуюче законодавство шляхом внесення відповідних поправок, зробивши закони зрозумілими і недвозначними, а також узгодити ці закони з іншими чинними нормативно-правовими актами.

Щодо галузевих напрямків пріоритетного використання лізингу в Україні слід віднести агропромисловий комплекс, високотехнологічні наукомісткі галузі, металургію, будівництво, а також виробництво товарів народного споживання. Особливу увагу слід приділити розвитку лізингу в інвестуванні малого та середнього підприємництва.

Оскільки лізингові операції є дієвим і реальним механізмом фінансування виробництва, на сьогоднішній день саме лізинг – найбільш перспективний фінансовий інструмент, здатний ефективно розвивати виробництво, активізувати інвестиційний процес в країні.

Таким чином, нинішня економічна ситуація в Україні сприяє розвитку лізингу, який у значній мірі вирішує протиріччя між підприємством, у якого немає засобів на модернізацію власного виробництва, і інвестором, який надаючи фінансові ресурси хоче отримати гарантії їх повернення.

Список використаних джерел

1. Про лізинг : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 16. – С. 68.
2. Черевко Г.В. Економіка зернопродуктового підкомплексу АПК / Г.В.Черевко, П.М. Гарасим, В.А.Колодійчук та ін. – Львів: Українські технології, 2000. – 198 с.

Кобаль А.І., студент
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Бюджет формується з дохідної та видаткової частин. Тому вдосконалення формування бюджету повинно включати в себе два аспекти: вдосконалення дохідної та видаткової частини державного бюджету України.

Я вважаю, що серед першочергових завдань бюджетної політики провідне місце має посідати розробка науково-обґрунтованих концепцій доходів держави, побудова оптимальної моделі податкової системи, чітке дотримання податкового законодавства.

Бюджет об'єктивно необхідний для забезпечення існування держави, розвитку економіки і соціально-культурних заходів. На мою думку, державний бюджет потребує чіткого правового оформлення, адже він тісно пов'язаний з правовими відносинами. Проте, як свідчить аналіз чинного законодавства в Україні, упродовж останніх років у сфері державних фінансів ми маємо повну відсутність правових гарантій з боку держави. Також великою проблемою є

надмірна централізація фінансових ресурсів у державному бюджеті. Їхня децентралізація має відбуватися не перерозподілом засобів державного бюджету, як законодавчим закріпленням джерел бюджетних доходів територіальних громад, а завдяки докорінній зміні підходу до правового регламентування управління державним бюджетом[1]. Отже, ефективне формування державного бюджету і зокрема функціонування бюджетного механізму формування доходів можливе при умові створення належної законодавчої та нормативної бази.

Ще одним із напрямів ефективного формування дохідної частини Державного бюджету є детальний аналіз виконання кожної статті протягом попередніх років та врахування певних об'єктивних причин відхилення від передбачених показників. Необхідно чітко визначити та закріпити за окремими міністерствами та відомствами функції відносно виконання відповідних статей дохідної частини бюджету та державних позабюджетних фондів та покласти на них відповідальність за їх наповнення в затверджених розмірах.

Ефективне використання коштів місцевих бюджетів є одним з найважливіших результатів управління місцевими бюджетами, досягнення і покращення якого сприятиме удосконаленню механізму розподілу та використання коштів бюджетних коштів.

Отже, на мій погляд, основними напрямками підвищення ефективності використання бюджетних коштів є :

- розробка стимулів та мотивацій головних розпорядників коштів щодо ефективного використання коштів;
- визначення науково-обґрунтованих підходів до проведення послідовної оцінки ефективності використання бюджетних коштів;
- застосування інноваційних підходів щодо прийняття рішень з питань бюджету для вибору оптимального напрямку використання коштів місцевих бюджетів в процесі їх використання.
- формування бюджету більш ніж на один рік. За допомогою такого планування, місцеві бюджети можуть бути впевненими у своїй дохідній і видатковій базі. Також, середньострокове планування державного бюджету дозволяє реалізовувати довгострокові проекти.

Список використаних джерел

1. Каленський М.М. Контрольно-ревізійна служба - суб'єкт державного фінансового контролю підприємницької діяльності / М.М. Каленський, І.Б. Стефанік. - К.: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2009. - 203 с.

Тофан І.М., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Важливим напрямом підвищення стійкості системи державних фінансів є ідентифікація фіскальних ризиків та пошук напрямів їх недопущення. Доцільним є і вдосконалення практики управління фіскальними ризиками з метою їх мінімізаційного впливу на бюджетоутворюючі процеси. З початку поширення коронавірусної пандемії у 2020 році, світова економіка стикнулася з глобальним викликом щодо фіскальних ризиків, вітчизняна складова не є винятком. Карантинні обмеження та безпрецедентні заходів безпеки серйозно пригальмували загальноекономічний розвиток та негативно вплинули на фінансові показники формування державного бюджету. Саме тому перегляд можливих фіскальних ризиків уже при виконанні бюджету, саме в державному секторі економіки викликає цілу низку побоювань та внесення необхідних коректувань.

Так, за даними Фонду Державного майна України (надалі ФДМУ), загальний огляд суб'єктів господарювання державного сектору економіки, станом на 01.01.2020 в Україні налічувалось 3 452 суб'єкта господарювання державного сектору економіки (державні підприємства, їх об'єднання, дочірні підприємства та господарські товариства, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 %) [1]. Доцільно зазначити що основним органом що реалізує державну політику в сфері управління об'єктами державної власності, є Мінекономіки.

За результатами проведення Міністерством економіки України [2] єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності за 2019-2020 роки, загальна кількість суб'єктів господарювання державного сектору економіки станом на 01.01.2020 становила 3 207 одиниць.

Загальнодержавний фінансовий результат діяльності господарюючих суб'єктів за 2019 році становив 52,1 млрд грн прибутку після оподаткування. Лідером у державному секторі економіки був АТ «НАК «Нафтогаз України» - 50,7 млрд грн., натомість найбільший збиток мав АТ «Укртрансгаз» - 23,6 млрд гривень). А вже у 2020 році АТ «НАК «Нафтогаз України» задекларував збиток – 19 млрд.грн. Що в свою чергу призвело до кардинальних кадрових рішень у вигляді зміни керівників наглядової ради та самого керівника компанії. Питома вага господарюючих суб'єктів державного сектору економіки в складі економіки України за 2019 рік становила 8,3% та зменшилась порівняно із 2018 роком на 0,6%.

Поряд із задекларованими збитками, протягом останніх років великі державні компанії і надалі залишаються основними бюджетоутворюючими суб'єктами. Так у 2019 році до компаній які найбільше поповнили державний бюджет за рахунок податкових платежів, за даними державної фіскальної служби, належать – АТ «Укргазвидобування», АТ «НАК «Нафтогаз України», ДП НАЕК «Енергоатом», ПАТ «Укрнафта», АТ «Укрзалізниця», АТ «Укртрансгаз» та ПрАТ «Укренерго». Сумарно до державного бюджету ними сплачено – 77,2 млрд грн, або близько 72% загальної суми надходжень від державного сектору економіки. Погіршення фінансового стану зазначених підприємств, створює величезні фіскальні ризики для зведеного бюджету України у 2021 році на тлі запланованих обсягів державних доходів.

Оцінювання фіскальних ризиків господарюючих суб'єктів у державному секторі економіки проводить Міністерство фінансів України. Основним критерієм даного відомства є затверджена Методика визначення фіскальних ризиків, до якої у 2021 році включено більше 20 ризикових суб'єктів господарювання [3]. Усі вони є великими платниками податків, володіють значними обсягами активів та запозичень. Позики та запозичення отримані під державні гарантії, зобов'язання за кредитами в іноземній валюті та ще й потребують постійної державної підтримки. Зважаючи на те, що мова йде про підприємства які є у державній власності, незрозумілою є кадрова та фінансова політика Уряду щодо витрачання коштів на утримання чиновницького апарату та оновлення товаро-матеріальних цінностей компаній.

Відповідно до прийнятого Державного бюджету на 2021 рік, прогнозні розрахунки є невтішними. Адже існують значні суми заборгованості від ДП «НАЕК «Енергоатом» – 600 млн. грн та ДП «Регіональні електричні мережі» 260 млн. грн. І державний бюджет надалі буде виступати спонсором неоплачених боргів найбільших платників податків державного сектору економіки.

Саме тому, проведення правдивого і дієвого аудиту великих державних компаній поряд із зміною стратегії фінансового менеджменту є першочерговим завданням влади на шляху до створення ефективних та прибуткових суб'єктів господарювання у державному секторі економіки.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка про роботу ФДМУ та хід приватизації державного майна за 9 місяців 2020 року. [Електронний ресурс] // Фонд Державного майна України, 2021.К. – Режим доступу до ресурсу: URL:http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/analitichna-dovidka-9-mis-2020_15453.pdf

2. Система управління державною власністю. [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України, 2021.К. Режим доступу до ресурсу: URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=812e8ef8-6c39-4d3a-8382-7868c0481576&title=KorporativneUpravlinniaVDerzhavnikhKompan>.
3. Управління фіскальними ризиками. [Електронний ресурс] // Міністерство Фінансів України, 2021.К. – Режим доступу до ресурсу: URL:<https://www.mof.gov.ua/uk/upravlinnja-fiskalnimi-rizikam>

**СЕКЦІЯ 7.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ**

Черевко Г.В., д.е.н., професор
Львівський національний аграрний університет

FOREX – SPECIFIC CURRENCY MARKET

The modern foreign exchange market began forming during the 1970s. This followed three decades of government restrictions on foreign exchange transactions under the Bretton Woods system of monetary management, which set out the rules for commercial and financial relations among the world's major industrial states after World War II [4]. The Forex determines the value, also known as an exchange rate, of the majority of currencies. Foreign exchange can be as simple as changing one currency for another at a local bank [3].

Forex is always traded in pairs. Traders need and offer sophisticated trading tools, competitive spreads and exceptional execution quality on over 80 currency pairs [6]. Currency pairs can be found within the foreign exchange market and measure the value of one currency against another. The currency pair is split into the 'base' currency, which is the first named currency; and the secondary currency, which is called the 'quote' currency. The price displayed shows how much of the quote currency is required to buy one unit of the base currency [5]. The currency pair itself can be thought of as a single unit, an instrument that is either bought or sold. Examples are the euro and US dollar (EUR/USD). The first currency in an FX pair is known as the base. The base currency is the one that a trader thinks will go up or down against the second currency in the pair. This second currency is known as the quote or counter currency. The euro against the US dollar is a widely traded pair. An example of a currency price is EUR/USD = 1.3560/1.35602 (sell rate/buy rate). In this instance, the euro is the base currency and the US dollar is the quote currency. To buy one unit of the base currency, the trader will have to pay 1.3562 in the quote currency - US dollars in this case. Conversely, if the trader wishes to sell one euro, they would receive 1.3560 US dollars [7].

In the forex market currencies trade in lots, called micro, mini, and standard lots. A micro lot is 1,000 worth of a given currency, a mini lot is 10,000, and a standard lot is 100,000. This is different than when you go to a bank and want \$450 exchanged for your trip. When trading in the electronic forex market, trades take place in set blocks of currency, but you can trade as many blocks as you like. For example, you can trade seven micro lots (7,000) or three mini lots (30,000) or 75 standard lots (7,500,000), for example [3]. A trader thinks, that the European Central Bank (ECB) will be easing its monetary policy in the coming months as the

Eurozone's economy slows. As a result, the trader bets, that the euro will fall against the U.S. dollar and sells short €100,000 at an exchange rate of 1.15. Over the next several weeks the ECB signals that it may indeed ease its monetary policy. That causes the exchange rate for the euro to fall to 1.10 versus the dollar. It creates a profit for the trader of \$5,000 [3].

When you're making trades in the forex market, you're basically buying or selling the currency of a particular country. But there's no physical exchange of money from one hand to another. That's contrary to what happens at a foreign exchange kiosk—think of a tourist visiting Times Square in New York City from Japan [3].

This global market has two tiers. The first is the interbank market. It's where the biggest banks exchange currencies with each other. Even though it only has a few members, the trades are enormous. As a result, it dictates currency values. The second tier is the over-the-counter market, which has become very popular since there are many companies that offer online trading platforms. New traders, starting with limited capital, need to know more about forex trading. It's risky because the forex industry is not highly regulated and provides substantial leverage [1].

The forex market is unique for several reasons, mainly because of its size. Trading volume in the forex market is generally very large. The forex market has an estimated turnover of \$6.6 trillion a day [2]. The forex market is extremely liquid and dwarfs, by a huge amount, the daily trading volume of the stock and bond markets. The largest forex trading centers are London, New York, Singapore, Hong Kong, and Tokyo [3]. Since U.K. trading forms almost half of the global forex trading bulk, the United Kingdom holds the most dominant and influential forex trading center in the world [2]. There are fewer rules, which means investors aren't held to as strict standards or regulations as those in the stock, futures, or options markets. That means there are no clearing houses and no central bodies that oversee the forex market. Since trades don't take place on a traditional exchange, you won't find the same fees or commissions that you would on another market. Next specifics - there's no cutoff as to when you can and cannot trade. Because the market is open 24 hours a day, you can trade at any time of day. Finally, because it's such a liquid market, you can get in and out whenever you want and you can buy as much currency, as you can afford for Yourself.

Bibliography

1. Amadeo K. 2020. Foreign exchange market <https://www.thebalance.com/foreign-exchange-market-3306088> (date of access: 12.03.2021).
2. Bureau of International Settlements. Triennial Central Bank Survey “[Foreign Exchange Turnover in April 2019](#),” (date of access: 14.03.2021).

3. Foreign Exchange (Forex). 2021. [https://www.investopedia.com/terms /f/foreign-exchange.asp](https://www.investopedia.com/terms/f/foreign-exchange.asp) (date of access: 2.04.2021).
4. Foreign exchange market. 2020. https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_exchange_market (date of access: 2.04.2021).
5. Forex currency pairs. 2020. <https://www.cmcmarkets.com/en-gb/trading-guides/forex-currency-pairs> (date of access: 12.03.2021).
6. Forex Trading. 2020. <https://www.forex.com/en/markets/forex/> (date of access: 2.04.2021).
7. What are forex currency pairs? 2020. <https://www.cmcmarkets.com/en/trading-guides/forex-currency-pairs> (date of access: 12.03.2021).

Morozov V.I., Associate Professor of Economics and Marketing
*Kharkiv National Technical University of Agriculture
named after Petro Vasylenko*

THE MOST COMMON TRENDS IN THE MODERN DEVELOPMENT OF THE WORLD FINANCIAL MARKET

Globalization and digitalization, in the current period, are the most modern and relevant processes and features that characterize the current period of development of the global financial market as a holistic system [2].

At the present stage of development, integration processes between states and world macroeconomic regions are the hallmarks of the modern world economic system. Today, the globalization of global financial markets is a natural economic process in the world economy, which leads to their transformation into a single global market of financial resources and assets. Over the past 15-20 years, financial globalization has confidently become a defining trend of global financial institutions, as evidenced by relevant statistics. Thus, according to the IMF (International Monetary Fund) and the IBRD (International Bank for Reconstruction and Development) for the period from the early 1980s to 2015. global financial assets increased 15 times [4].

The current global trends in the globalization of international financial markets, leading analysts, currently include the following:

- integration of international capital markets, which is conditioned by the entry into national capital markets of global creditors, financial intermediaries and investors, due to the elimination of certain previous obstacles in this area;

- merger and absorption of financial structures, which leads to the emergence of global financial institutions, the structure of which combines pension and mutual funds, insurance companies, commercial and investment banks, etc .;

- the tendency to a growing increase in purely speculative transactions in global financial markets, the growth of the trading sector of secondary financial instruments (futures, options, warrants and swaps) [1];

- Introduction of the Chinese yuan into the top five official reserve currencies of the IMF at the end of 2015, where it immediately took third place, after the US dollar and the euro [5].

All the above and other trends in the modern development of the global financial system, make it possible to determine the various consequences of the globalization of global financial markets, both positive and vice versa [3].

Among the positive consequences of the process of globalization of global financial markets, the following are noted:

- growth of inflows to the countries of investment and credit capital on attractive conditions and with acceptable interest rates;

- the possibility of the World Bank to implement various programs to improve the financial sector in different countries;

- development of competition between different subjects of the financial market;

- growth of financial market operations due to maximization of market trading volumes.

At the same time, the globalization of the financial market has a number of undesirable consequences, which include:

- the impact of the global financial industry on the political and economic situation in many countries, especially underdeveloped and developing, their dependence on the state, conditions and resources of the world market;

- acquisition or liquidation of national market participants in favor of transnational players;

- risks of unfair business practices on the part of international global structures.

So, summarizing all the above, we can conclude that currently the globalization of the global financial market is an integral part of the development of the world economy and trade. Despite a number of precautionary factors leading to this process, Ukraine needs to enter harmoniously into the global movement of financial market development and make full use of the opportunities and prospects it offers for various national markets.

References

1. Goodhart C. “The Role of Macro-Prudential Supervision”, Presented at the Federal Reserve Bank of Atlanta 2010 Financial Markets Conference: Up from the Ashes: The Financial System after the Crisis, Atlanta, Georgia May 12, 2010.
2. Дронева А.Н. Вплив глобалізації на розвиток фінансових ринків. К.: Центр учбової літератури, 2013. 240 с.
3. Луцишин З.М. Асиметрія та парадокс фінансової глобалізації. Міжнародна економічна політика. 2008. № 1-2, с. 88-121.
4. Мамотенко Д.Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Вип. 39, с. 229-237.
5. Сведенцов В.Л. Азиатский банк инфраструктурных инвестиций как фактор политики «мягкой силы» КНР в странах Азиатско-Тихоокеанского региона. Проблемы национальной стратегии. 2017. № 3(42), с. 172-187.

Байрачна А.С., асистентка

Безпала Є.О., студентка

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок – це економічні відносини, які відповідають за розподіл фінансових ресурсів. Тобто саме фінансовий ринок забезпечує підприємствам потрібну основу для заохочення коштів та продажу тимчасово вільних ресурсів. На даний момент серед 125 країн світу Україна посідає 120 позицію. І саме через це вона потребує сучасних тенденцій для свого розвитку та розвитку країни в цілому [1].

Національний банк України працює у напрямку покращення стану фінансового ринку досить давно. Більшість уваги НБУ приділяє виконанням цілей монетарної політики через пропонування кредитів, розміщення депозитних сертифікатів, купівлю-продаж цінних паперів та іноземної валюти. Таким чином вплив на фінансовий сектор економіки НБУ вирішує впливом на вартість грошей та управлінням інфляцією через монетарний трансмісійний механізм.

Пріоритетність монетарного трансмісійного механізму, насамперед, несе за собою досягнення цінової стабільності – незначного зростання цін, а не їх незмінність. Саме так заощадження підприємців та простих українців не буде знецінено, навпаки, це буде сприяти розвитку вітчизняної економіки.

Вивчаючи та аналізуючи фінансовий ринок сучасності можна виділити декілька головних пунктів, що в майбутньому допоможуть вийти Україні на певний рівень:

1. Фондовий ринок витісняє банківський сектор. Через таку значну конкуренцію банки повинні переглядати свою діяльність та місце у фінансовій системі. Першочергово банківська система займається мобілізацією ресурсів. Але і цьому є певні перешкоди: перевага безготівкової форми заощадження грошей.

2. Інтернет-технології. Прогрес не стоїть на місці, і тому фінансовий ринок провідних країн пристосований і до цього. Оновлення технологій надає все більших підстав до конкуренції на фінансовому ринку. Найбільш пристосовані мають більші шанси на лідерство [2].

3. Глобалізація економічних процесів у світі. Це передбачає злиття та пристосування українських установ до іноземних корпорацій.

4. Взаємозв'язок з реальним сектором економіки. Через брак фінансових ресурсів доцільно заощаджувати внутрішні ресурси, а також правильно та розумно притягати іноземних інвесторів.

Все вищеперераховане є доцільним за умов розвиненого фондового ринку, якого в Україні не має. Тому слабкі сторони, такі як низький технологічний рівень, низька обізнаність населення з питань фондового ринку та нерозвиненість правової бази позначається на стані фінансового ринку.

За даними Кабміну повноцінно Фондовий ринок може почати свою діяльність у 2023 році. Підставою для цього стало прийняття закону №738 у 2019 році щодо спрощення залучення іноземних інвестицій і нових фінансових інструментів.

В цілому, для досягнення високого рівня фінансового ринку України треба провести ряд певних заходів для спрямованості на стабільність фінансової системи та раціонального використання фінансових ресурсів, що частково починає виконуватися. Фінансовий ринок має значно зміцнитися задля нормального функціонування на макрорівні, тим самим забезпечивши ефективність роботи ринкової інфраструктури. За останні півтори роки Україна значно ступила вперед: було прийнято закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг». Окрім цього лишаються законопроекти, ухвалення яких дозволить, аби фінансовий ринок мав належну законодавчу базу, потрібну для його продуктивної праці [1].

Список використаних джерел

1. Україна займає 120 позицію з розвитку фінансового ринку [Електронний ресурс] // Финансовый клуб. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://finclub.net/ua/news/ukraina-zaimaie-120-pozytsiiu-z-rozvytku-finansovoho-rynku.html>.
2. Клименко В. В. Фінансовий ринок / В. В. Клименко, Л. М. Акімова, Л. М. Докієнко. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 358 с.

Вольневич Ю. С., магістр
Захарченко Н. В., д.е.н., професор
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Одну з центральних ролей в сучасній економіці відіграє збалансованість фінансового сектора - фінансової структури, від якої в значній мірі залежать темпи та якість економічного розвитку. В даний час більшість дослідників зійшлися на думці, що головними функціями фінансового сектора є наступні:

- забезпечення ефективної аллокації ресурсів в рамках національної економіки, включаючи збереження і примноження вартості накопиченого багатства (заощаджень) і підтримання фінансової безпеки громадян;
- трансформація заощаджень в інвестиції, перш за все довгострокові;
- трансформація (розподіл, перерозподіл і диверсифікація) ризиків підприємницької діяльності, включаючи інвестиційну;
- забезпечення ефективного (справедливого) ціноутворення на фінансові активи [1, с. 31].

Таким чином, вивчення тенденцій розвитку світового фінансового ринку і як наслідок його інструментів має велике значення для розуміння процесів глобального фінансового ринку та розвитку світової економіки в цілому.

Останнє десятиріччя характеризувалося великими змінами як в структурі, так і в технологіях світового фінансового сектора. Деякі зміни, що відбуваються не нові, але істотно інтенсифікувалися за масштабами і динамікою; інші - якісно змінюють сферу фінансових послуг. Перші, в найбільш загальному сенсі, можна розглядати як інтеграцію фінансової індустрії, а зміна їх інтенсивності переважно пов'язана з глобалізацією. Другі - обумовлені якісними змінами в сферах обробки даних і комунікаційних технологій [2].

У сучасному функціонуванні міжнародного фінансового ринку (далі МФР) можна виділити наступні основні тенденції:

- глобалізація міжнародного фінансового ринку;
- інтеграція і конвергенція МФР;
- зростання міжнародної конкуренції, особливо між глобальними учасниками ринку;
- зростання числа злиттів і поглинань;
- вимивання посередництва (дезінтермедіація);
- спеціалізація учасників МФР;
- кластеризація і регіоналізація міжнародного фінансового ринку;
- наростання глобальних дисбалансів;
- відсутність ефективної системи наднаціонального регулювання міжнародного фінансового ринку [3].

Головною спрямованістю сучасного розвитку МФР є його глобалізація. Глобалізація надає подвійний ефект на еволюцію МФР. З одного боку, фактично фінансова глобалізація стала можливою виключно внаслідок структурування та стрімкому розвитку МФР, а з іншого - глобалізація МФР стала каталізатором його розвитку.

До основних результатів впливу глобалізації на МФР відносяться наступні: капіталізація МФР в кілька разів перевершує обсяг світового ВВП; обсяг транскордонних та крос-секторальних переміщень капіталів в десятки разів перевершує обсяг торгових потоків; національні, регіональні і міжрегіональні ринки стають частиною МФР; налагоджена ментальна передача інформації [2].

Прогресивної еволюції МФР сприяли і інші фактори. До них відносяться розвиток нових інформаційних технологій, які з'єднали основні фінансові центри і різко знизили не тільки операційні витрати, а й час на проведення міжнародних фінансових операцій; модифікація умов діяльності учасників МФР в зв'язку з лібералізацією банківської діяльності та операцій з міжнародними фінансовими продуктами і послугами; формування і модифікація нових продуктів МФР, включаючи крос-секторні, на основі механізмів хеджування, управління ризиками та сек'юритизації [3].

Поряд з цим прискорився розвиток глобальних валют. Даний процес протікає в двох формах: поява наднаціональних валют, найбільш життєздатною з яких на даний момент є євро, і криптовалюта, поява яких поставило питання про можливість їх використання в легальному грошовому обігу, про доцільність і механізмах державного регулювання їх обігу, про запобігання ризиків їх використання з метою ухилення від податків і здійснення нелегальних операцій [4].

Все це стало можливим завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій, які не тільки полегшують виробництво товарів і послуг, але і знаходять широке застосування на фінансовому ринку. Найбільш перспективним з них, з точки зору застосування в фінансовому секторі, є блокчейн. На думку фахівців, безпосереднім результатом його впровадження має стати істотне зниження витрат, пов'язаних з функціонуванням фінансових посередників і ринків [2].

Як результат, з'явилася тенденція до дезінтермедіації - відмова від посередника (брокерів, банків, спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів), яка стала наслідком розвитку фінансових технологій та лібералізації МФР в цілому. Вона дозволяє обом сторонам фінансової угоди знизити свої витрати, відмовившись від комісій та інших зборів фінансовими посередникам. Процеси відмови від посередників супроводжуються активним проникненням небанківських установ в сферу фінансово-банківських операцій. Підсумком цього процесу стало зростання тіньового банкінгу та поширення хедж-фондів. Пов'язано це з тим, що у відповідь на спроби держави посилити регулювання і контроль операцій з фінансовими продуктами і послугами ринок створює нові інститути, які не підпадають під його безумовний контроль [2].

Не можна також не відзначити той факт, що в даний час ставиться під сумнів незалежний статус центральних банків, а також активно обговорюється зміна пріоритетів їх діяльності [3].

До негативного ефекту глобалізації міжнародного фінансового ринку можна віднести появу нових типів фінансових криз. Специфіка міжнародних фінансів останніх років полягає в одночасності виникнення фінансових криз. А саме, банківські, боргові та валютні кризи формувалися і розвивалися одночасно, що значно ускладнювало систему заходів попередження і подальшого управління ними [4].

Крім того, тенденцією останніх років стало посилення конкуренції між транснаціональними компаніями і глобальними фінансовими інститутами, а також банківськими та небанківськими установами за фінансові ресурси. Результатом посилення такої конкуренції стало зростання в десятки разів обсягів угод по злиттю і поглинанню фінансових інститутів на міжнародному фінансовому ринку. Ресурси міжнародного фінансового ринку сконцентрувалися у обмеженого числа глобальних учасників, здатних вести великі операції на сучасному міжнародному фінансовому ринку [2].

Таким чином, фінансовий сектор, який традиційно розглядався як одна з найбільш консервативних сфер діяльності, в даний час характеризується посиленням процесів глобалізації, швидким поширенням цифрових технологій і появою нових суб'єктів, що конкурують з традиційними фінансовими посередниками.

Перераховані тенденції і особливості еволюції світової фінансової ринку показують, що це надзвичайно складна система, в якій валютні (грошові) потоки учасників звертаються самостійно, незалежно від звернення реальних товарів. Цей ринок маніпулює різними валютно-фінансовими інструментами, обслуговується різноманітними учасниками і має в своєму розпорядженні розгалужену інфраструктуру і, як результат, має істотний вплив на економіку в цілому.

Список використаних джерел

1. Международный финансовый рынок: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / В. В. Антропов [и др.]; под общ. ред. М. А. Эскиндарова, Е. А. Звоновой. – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 453 с.
2. Любкина Є. В., Батковський В. О. Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків. *Інноваційна економіка*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-tendentsii-razvitiya-finansovyh-rynkov/viewer>
3. Ескиндаров М. А. Фінансовий ринок. URL: https://studme.org/314974/finansy/mezhdunarodnyu_finansovyy_rynok
4. Струк Т. Г. Сучасні тенденції розвитку світового фінансового сектору. Тенденції економічно росту в ХХІ столітті. 2019. С. 363-366. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/237741/1/363-366.pdf>

*Досин О.М., викладач економічних дисциплін
Івано-Франківський коледж
Львівського національного аграрного університету*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Фінансовий ринок є частиною фінансової системи, в межах якої капітали нагромаджуються, концентруються, централізуються та вкладаються у виробництво або стають джерелом покриття державного боргу. За своїм змістом фінансовий ринок мало чим відрізняється від інших видів ринків. Тут також діють продавці, покупці та посередники, проводиться реклама та маркетингові дослідження. Специфіка полягає у товарі – фінансових інструментах, які є формою фіксації певних економічних відносин: власності, позики, купівлі-продажу. У той час як звичайні товари виробляються, фінансові інструменти випускаються в обіг; якщо для усіх ринків необхідне просування товару до покупця, то для фінансового – фінансових інструментів до інвестора.

Матеріальною основою фінансових потоків на фінансовому ринку є рух реальних вартостей, представлених усією сукупністю вироблених товарів і послуг.

Отже, фінансовий ринок представляє собою механізм, що забезпечує переміщення потоків грошових фондів від суб'єктів, які мають заощадження, до суб'єктів, які потребують інвестицій (позичальників).

XXI століття відзначилося такими тенденціями у розвитку фінансового ринку, як:

1. Виявилась тенденція до створення валютних блоків навколо лідируючих західних валют;

2. Фінансові ринки стали основним структуроутворюючим чинником фінансового сектора. Банківський сектор остаточно поступився роллю механізму перерозподілу фінансових коштів на користь фондового ринку (25% і 75% відповідно). В умовах зростаючої конкуренції банки вимушені переглядати своє місце у фінансовій системі, проводити реструктуризацію, посилювати інвестиційну спрямованість своєї діяльності.

3. Змінилась структура фінансових інструментів на користь корпоративних цінних паперів та їх похідних. Валюта як інструмент фінансового ринку поступово втрачає самостійне значення. Зі зростанням масштабів переливу капіталів валютні операції все більше обслуговують рух капіталу.

4. Ринок державних облігацій розвинених країн став більш консолідованим з уніфікованими процентними ставками. Все більше операції з державними цінними паперами здійснюється в межах електронних позабіржових систем, що підвищує динаміку і посилює інтеграційні процеси у цьому сегменті фінансового ринку.

5. Зросли масштаби глобального технологічного переозброєння фінансових ринків на основі інтернет-технологій. Останні не лише стирають національні кордони між фінансовими ринками, а й сприяють встановленню безпосередніх зв'язків між інвесторами та емітентами не залежно від їх національної приналежності. Процес оновлення технологічних систем надає новий аспект конкурентній боротьбі на фінансовому ринку. У ній виграють ті інститути, що здатні інвестувати значні фінансові кошти у новітні технології і створювати на їх базі нові інструменти ринку, підвищувати якість послуг і знижувати трансакційні витрати.

6. Поглибився взаємозв'язок між фінансовим і реальним секторами економіки. Для промислових компаній, насамперед новостворених, емісія цінних паперів (акцій і облігацій) стала основним засобом мобілізації інвестиційних ресурсів. У свою чергу, механізм фінансового ринку забезпечує перерозподіл коштів на користь найбільш перспективних компаній, що

стимулює структурні перетворення. Операції на фінансовому ринку стали каталізатором науково-технічного прогресу у реальному секторі, забезпечили зростання продуктивності праці. Нові напрями діяльності створюють нову економіку XXI ст., основою якої є інформаційні технології, електронна торгівля і банківське обслуговування, електронні комунікаційні системи. Вони сприяють підвищенню динаміки розвитку, надають гнучкість економіці і зменшують її залежність від кон'юнктури світового ринку сировини.

7. Змінилась ідеологія діяльності міжнародних валютно-фінансових організацій. Новим у їх діяльності став акцент на підвищення відповідальності країн, що розвиваються, за стабільність національних ринків. Міжнародні організації відмовляються виконувати роль гаранту стабільності країн, що розвиваються. Останні вимушені домовлятися з приватними і державними кредиторами, а лише потім узгоджувати свої програми стабілізації з МВФ. Видача кредитів МВФ узгоджується з конкретними результатами структурної перебудови у країнах, що розвиваються. Обсяги і строки кредитування скорочуються, самі ж кредити надаються лише в особливих випадках.

Визначені такі основні умови видачі кредитів:

- реструктуризація і зміцнення банківських систем;
- забезпечення доступу іноземних банків на національні фінансові ринки;
- прийняття і виконання зобов'язань щодо стандартів фінансової діяльності (скорочення бюджетних дефіцитів, забезпечення прозорості бюджетних процесів, раціоналізація державних видатків);
- надання оперативної і достовірної інформації державними органами.

8. Усе більше коло приватних осіб вбачає в операціях на фінансовому ринку можливість вигідного і досить надійного розміщення своїх заощаджень, не зважаючи на фактори ризику. Значною мірою цьому сприяє налагоджена і чітка система регулювання операцій на ринку, забезпечення прав інвесторів, широкі можливості розміщення коштів – починаючи від банківських вкладів, захищених системою гарантій приватних депозитів, інвестицій у пенсійні, страхові, взаємні фонди, надійність яких гарантована національними законодавчими актами і внутрішніми правилами цих інститутів, до самостійної купівлі акцій, за якої інвестор приймає на себе весь пов'язаний з цим ризик.

Таким чином, під впливом технологічних змін зростають динаміка і обсяги операцій на фінансовому ринку, трансформується діяльність інститутів ринку, а самі вони усе більше стають частиною глобального фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Клименко В. В. Фінансовий ринок [текст]: навч. посіб. / за ред. Павлова В.І. [В. В. Клименко, Л. М. Акімова, Л. М. Докієнко] – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – С. 186.

Журавка О.С., к.е.н., доцент
Шенкаренко В. О., студент
Сумський державний університет

НЕОБХІДНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Важливим питанням, особливо в умовах пандемії, залишається саме питання ефективного функціонування суб'єктів фінансового ринку. Тому доречно буде дослідити, які саме умови покращать та забезпечать роботу учасників фінансових відносин.

Наразі ні для кого не новина, що фінансовий ринок характеризується широким спектром послуг, які пропонуються його суб'єктами. Таким чином, можна більш точно підійти до класифікації учасників фінансового ринку. Загальна класифікація виглядає наступним чином:

- 1) домогосподарства;
- 2) суб'єкти господарювання;
- 3) держава.

Щодо суб'єктів господарювання, то до них відносять як емітентів, так і посередників на ринку фінансових відносин. До домогосподарств відносять інвесторів, які також є активною частиною фінансового ринку.

Ефективне функціонування фінансового ринку забезпечується системою перерозподілу коштів, яку і складають суб'єкти. Цілісне забезпечення перерозподілу коштів та надання суб'єктами послуг можливе при таких тенденціях, як:

1) прозорість та інформативність: доступність до інформації займає провідне місце в діяльності кожного суб'єкта;

2) цілісність: єдина фінансова політика, єдиний ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, а також визначення єдиних курсів на усі цінні папери допоможе суб'єктам приймати відповідні рішення на фінансовому ринку;

3) контроль з боку держави: ефективне державне регулювання створить рівні можливості щодо доступу всім суб'єктам до фінансового ринку. Також важливим питанням є створення гнучкої системи регулювання на ринку фінансових відносин, що дозволить захистити інвесторів та запобігти шахрайству.

Основним питанням також залишається вдосконалення правової бази, яка буде чітко регламентувати діяльність суб'єктів та їх взаємовідносини між собою.

Зокрема, наразі у комітеті Верховної Ради перебуває законопроект, який пропонує розширити можливості для кредитних спілок надавати нові види послуг, збільшити рівень доступності фінансових послуг для домогосподарств, вдосконалити вимоги щодо ліцензування кредитних спілок, а також підвищити їх рівень капіталізації та стресостійкості для зміцнення рівня довіри споживачів до фінансового сектору та загалом покращити його надійність [3].

Також депутатами Верховної Ради був запропонований законопроект щодо надання платникам податків податкового інвестиційного кредиту. Він передбачає перенесення строків сплати платником податків його грошових зобов'язань на термін до 60 місяців, при якому платник податків може протягом певного терміну зменшувати сплату податків [4]. Дана ініціатива буде доступна для суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію проектів, що мають стратегічне значення для національної економіки, а також для проектів, пов'язаних з розвитком та впровадженням енергоощадних технологій і транспортної інфраструктури.

Іншою ініціативою щодо поліпшення умов функціонування на ринку фінансових послуг став законопроект «Про захист прав позичальників в рамках договорів мікрокредитування і мікропозик», в якому прописані деталі щодо договору мікрокредитування, встановлення певної відсоткової ставки за кредитом, порядок погашення мікрокредиту, заборона на продаж боргу за договором мікрокредитування, гарантії прав позичальника.

В законопроекті №3803 «Про відновлення платоспроможності або ліквідацію кредитних спілок України» було запропоновано створення постійного діючого механізму, який буде підтримувати ліквідність та допоможе запобігти банкрутству кредитних спілок, а також створення механізму розвитку кредитування суб'єктів малого бізнесу через кредитні спілки [5].

У Проекті Закону № 5065 пропонується розширити джерела поповнення капіталу кредитних спілок, перелік її можливих членів, а також перелік фінансових послуг. Важливим є запровадження нових вимог до системи корпоративного управління та внутрішнього контролю, які будуть відповідати європейським стандартам [6].

Отже, в умовах пандемії найбільш вагомим питанням серед суб'єктів фінансового ринку стає можливість кредитування та отримання певних податкових пільг. Вищеназвані ініціативи допоможуть зменшити податкове навантаження на суб'єкти малого та середнього підприємництва, а також запобігти банкрутству надавачів фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Комарницька М.С. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3257>
2. «Круглий стіл»: як політсили пропонують розширити доступність кредитування? Слово і діло: аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/07/stattja/polityka/kruhlyj-stil-yak-politsyly-proponuyut-rozshyryty-dostupnist-kredytuvannya>
3. Проект Закону «Про кредитні спілки» № 5125 від 22.02.2021. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71194
4. Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо надання платникам податків податкового інвестиційного кредиту» № 3063 від 13.02.2020. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68136
5. Проект Закону «Про відновлення платоспроможності або ліквідацію кредитних спілок України» № 3803 від 07.07.2020. Ліга Закон: веб-портал. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/II02640A.html
6. Проект Закону «Про фінансові послуги та фінансові компанії» № 5065 від 15.02.2021. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71092

Колодій А.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Забезпечення достатньо високого рівня розвитку життя у країні вимагає відповідних джерел фінансування, розумний баланс яких базується на виваженій економічній та фінансовій політиці. Досягнути цього можна за допомогою ефективного планування, розвитку і гармонізації відповідних цілей пов'язаних між собою в межах усіх суміжних сфер розвитку держави. Маючи належним чином розвинену систему соціального страхування, що базується і функціонує згідно основних принципів соціального страхування, держава у змозі дієво мінімізувати та нівелювати низку соціальних загроз та ризиків.

Окремі процеси в економіці країни, що мають негативний характер, спричиняють погіршення рівня життя населення та зумовлюють загострення соціальної напруженості. Зважаючи на це, серед основних напрямів розвитку держави слід виокремити розв'язання питань соціального страхування, які є

беззаперечною основою соціального захисту населення в Україні. Як складова соціально орієнтованої економіки, діюча система соціального страхування в Україні не в повній мірі відповідає її вимогам. З огляду на це, систему соціального страхування необхідно постійно удосконалювати та адаптувати до сучасних економічних умов з метою підвищення її ролі. Кількісні та якісні характеристики системи соціального страхування характеризують рівень економічного та соціального розвитку суспільства.

Результативні показники та показники ефективності системи соціального страхування та соціального захисту перебувають у прямій залежності від перерозподільних процесів, які відбуваються у межах бюджетного процесу та залежать від фінансових можливостей держави. Проаналізуємо деякі показники, що характеризують стан фінансування соціального захисту населення в Україні (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка окремих показників фінансування соціальних видатків в Україні у 2017-2020 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2017 р., %
Валовий внутрішній продукт, млн. грн.	2982920,0	3558706,0	3974564,0	4194102,0	140,6
Частка соціальної сфери у ВВП, %	9,6	8,7	8,1	8,3	-1,3п.
Видатки зведеного бюджету України, млн. грн.	1056759,9	1250173,6	1370113,0	1595289,7	151,0
у т. ч. видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, млн. грн	285761,2	309363,6	321786,7	346719,5	121,3
Частка фінансування соціальних видатків за рахунок бюджету, %	27,04	24,75	23,49	21,73	-5,31п.

Оцінка даних таблиці свідчить, що в загальному ефективність системи соціального страхування дещо знизилась. Спостерігаємо зростання суми видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення на 21,3% у 2020 р. порівняно з 2017 р. Однак, поряд із цим бачимо зменшення частки цього показника з року в рік. Зокрема, у 2020 р. частка фінансування соціальних видатків за рахунок бюджету складала 21,73 % у загальній структурі видатків і зменшилась на 5,31 відсоткових пункти порівняно з 2017 р. Аналогічно, відбулося зменшення частки соціальної сфери у валовому внутрішньому

продукті, яка у 2020 р. складала 8,3 %, що на 1,3 відсоткових пункти менше, ніж було у 2017 р. Загальний висновок, який можна зробити виходячи з наявних даних характеризує здатність нашої держави лише мінімально забезпечувати потреби громадян.

Як зазначає Слободенюк О.В. «модернізація чинної вітчизняної системи соціального страхування має відбуватись за трьома напрямками. Перший з них – подальше, якомога повніше втілення страхового принципу в системі соціального страхування. Другий напрям модернізації системи соціального страхування полягає у вдосконаленні адміністрування діючої системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Насамкінець, третій напрям – це запровадження нових інституцій в галузі соціального страхування, які передбачені чинним законодавством, апробовані найкращою світовою практикою, проте наразі відсутні в Україні» [4].

На нашу думку, основною проблемою сучасної системи соціального страхування є недостатнє наповнення позабюджетних фондів соціального та пенсійного страхування, що в подальшому призводить до неможливості у повній мірі здійснювати на відповідному рівні соціальні виплати. Зважаючи на це, першочерговим завданням мають стати заходи спрямовані на забезпечення фінансової стійкості системи соціального страхування, у якій витрати на соціальні виплати були б не лише збалансованими з відповідними надходженнями, а й у повній мірі (максимально) їх забезпечували.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. Видатки зведеного бюджету за роками. 2017-2020. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2020/>.
2. Підлипна Р. Місце соціального страхування у формуванні ресурсів системи соціального захисту. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 2. С. 108-120.
3. Ріппа, М. Б., Тучак, Т. В. Соціальне страхування в системі соціального захисту населення України. Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України: зб. *Матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 26-27 березня 2020 р.)*. Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2020. С. 68-70.
4. Слободенюк, О. В., Бошняк, Т., & Палиця, А. (2019). Реформаційні процеси в сфері соціального страхування України. Моделі розвитку економіки: новітні технології в менеджменті, обліку та фінансах: *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 22 листопада 2019 р.)*. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. С. 46-48.

Лобода Н. О., к.е.н., доцент

Поливкан А. В., студент

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ДИНАМІЧНИЙ АСПЕКТ

Фінансовий ринок України має дуже важливу роль в її розвитку, адже впливає на розвиток кожного сектору економіки держави. Для нашої країни становлення та розвиток фінансового ринку є передумовою потоку інвестицій, які будуть спрямовуватися в найбільш затребувані сектори економіки.

Фінансовий ринок – це складна відкрита економічна система, яка представляє собою сукупність економічних відносин та інститутів, пов'язаних з перерозподілом капіталу [1].

Сьогодні розвиток фінансового сектору в Україні визначається Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року, Угодою про співробітництво між Україною та ЄС, Меморандумом про економічну та фінансову політику та ін. Однак, заходи, які регулюють розвиток фінансового ринку повинні дозволити відкрити весь потенціал в економіці країни [2].

Фінансовий ринок України та його складові розвивалися по-різному. Так, одні сегменти ринку більш розвинені, інші відстають у розвитку. Аналізуючи 2012-2019 рр. (рис. 1), можна зазначити, що за кількістю залучених компаній на фінансовому ринку України переважають ті, які займаються наданням фінансових кредитів, позик, фінансовим лізингом, наданням гарантій, поручительств, здійснюють операції з факторингу, операції з обміну валют та переказу грошових коштів. У 2019 р. у порівнянні з 2012 р. їх загальна кількість збільшилась у 3,3 рази і становила 1032 і 312 компанії відповідно.

Кредитні спілки та ломбарди за кількістю учасників ринку посіли друге і третє місце. У 2019 р. у порівнянні з 2012 р. їх загальна кількість суттєво зменшується. Кількість кредитних спілок у 2019 р. складала 337 компаній, а у 2012 р. - 708 компаній. Максимальна кількість ломбардів була у 2015 р. (482 компанії). Станом на 2019 р. їх кількість становила тільки 313 компаній.

Страхові компанії посідають четверте місце: їх кількість у 2019 р. склала 225 компаній. Найбільша кількість була у 2012 р. - 414 компаній.

Банки та недержавні пенсійні фонди представлені у найменшій кількості. У 2019 році кількість банків була 75, що на 99 банків менше, ніж у 2012 році (скорочення більше ніж у 2,3 рази). Кількість недержавних пенсійних фондів у 2019 році склала 63 фонди, що на 31 фонд менше, ніж у 2012 р. (скорочення

більше ніж у 1,4 рази). Кількість недержавних пенсійних фондів зменшується протягом всього досліджуваного періоду.

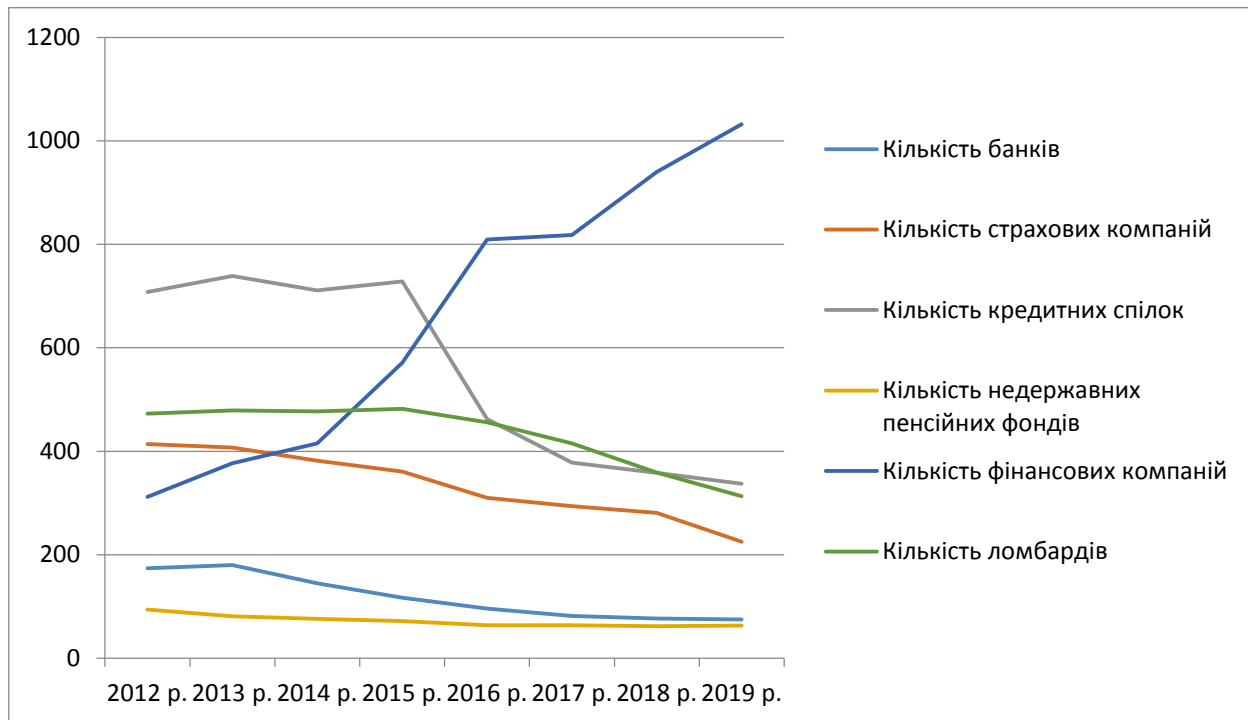

Рис. 1. Динаміка кількості компаній фінансового сектору України за 2012-2019 рр., шт.

Джерело: складено на основі [3]

Досліджуючи динаміку кількості компаній фінансового сектору України, можна стверджувати, що фінансові компанії, ломбарди і кредитні спілки переважають на фінансовому ринку України. Але в цій ситуації також треба враховувати не тільки кількість компаній, але і обсяг діяльності (обсяг активів, капіталу). Проаналізувавши, можна зазначити, що лідером за обсягом активів у фінансовому секторі України є банківські установи, що свідчить про банкоцентричність фінансової системи України.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що фінансовий ринок України має достатньо велику кількість проблем та потребує впровадження послідовних дій щодо його розвитку. Удосконалення організації функціонування фінансового ринку має відбуватися з урахуванням того, що держава повинна регулювати економіку, але процес державного втручання не повинен зводитись лише до регулювання – держава має визначати пріоритети її розвитку.

Список використаних джерел

1. Савінова Ю. М. Особливості розвитку фінансового ринку України як основи функціонування системи фінансового посередництва. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2042>.
2. Шишпанова Н. О. Фінансовий ринок: сучасний стан, проблеми на перспективи розвитку / Н. О. Шишпанова, А. О. Іванов // Електронне наукове видання з економічних наук «Modern Economics», № 1 (2017). – С. 66-72.
3. Офіційний web-сайт Державної служби статистики України. Соціально-економічне становище України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Савчук О.Я., викладач вищої категорії
Івано-Франківський коледж ЛНАУ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок є найважливішою складовою економіки держави. Тому від його стану та ефективності функціонування залежить економічний розвиток країни. Сьогодні, на жаль, в Україні відбувається функціонування фінансового ринку у складних економічних умовах, тому необхідно визначити сучасні тенденції розвитку фінансового ринку, оскільки він є основним індикатором розвиненості фінансової системи країни.

Найактивнішими учасниками фінансового ринку України є комерційні банки, страхові компанії, фондові біржі, адже саме вони складають найбільшу частку фінансових ресурсів держави.

Сьогодні активними учасниками фінансового ринку України є комерційні банки. Їх активи становлять вагомую частку активів усіх фінансових установ. Варто відмітити, що станом на 01.01.2021 року кількість банків в Україні більш як вдвічі менша, ніж на початку 2015 року, зокрема за рахунок скорочення банків з вітчизняним капіталом.

Важливим елементом фінансового ринку України є фондовий ринок. Так, загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-грудні 2020 року, становив 113,4 млрд грн, що менше на 79 млн грн порівняно з відповідним періодом 2019 року (113,48 млрд грн). Фондовий ринок характеризується, насамперед, обсягом біржової торгівлі цінними паперами. За результатами торгів на організованому ринку протягом січня-грудня 2020 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами склав 335,41 млрд грн. Протягом січня-грудня 2020 року порівняно з даними аналогічного періоду

2019 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі збільшився на 10% (січень-грудень 2019 року – 304,97 млрд грн) [2].

Важливе місце на фінансовому ринку України належить установам небанківського типу – страховим компаніям. Попри коронакризу у 2020 році більшість сегментів небанківського сектору отримали прибутки, а сектору загалом вдалося зрости за підсумками року. Так, активи страхових компаній почали зростати в останньому кварталі 2020 року після падіння у II та III. Зросли валові страхові премії, рівень виплат становить 35% для ризикового страхування та 13% для страхування життя.

Сектор показав рекордні прибутки за результатами року – 2,2 млрд грн. Рентабельність активів сегменту становить 3,4%, що є найкращим показником серед всіх небанківських фінансових установ [1].

Дослідивши показники фінансового ринку, варто зазначити, що деякі позитивні кроки на шляху врегулювання системи зроблені, проте, все ж наявний цілий ряд проблем. Так, щодо банківського сектору, то скорочення кількості банків протягом останніх років призвело до скорочення кількості робочих місць, тоді як інфляція та негативна репутація деяких банків призводять до того, що населення не готове брати кредити та вкладати гроші на депозити до тих банків, які зараз функціонують.

Щодо ринку цінних паперів, то також спостерігається «кволий» розвиток даного сектору. Причинами цього є недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень захисту прав інвесторів та акціонерів, нерозвиненість фінансової та фондової інфраструктури, недостовірність інформації про функціонування підприємства тощо.

Ситуація на ринку страхування також не є досконалою. Так, за оцінками експертів, покриття страхового поля в Україні становить 3-5%, тоді як у країнах Західної Європи – понад 90%. Це говорить про наявність в Україні великих невикористаних резервів розвитку страхового ринку, реалізація яких значною мірою залежить від ефективності функціонування національної економіки.

Фінансовий ринок залишається дуже фрагментарним із низькою капіталізацією через нестабільні умови ведення бізнесу, незахищеність права власності та низький рівень корпоративного управління. Тому на даному етапі головним завданням є втілення системних реформ у фінансовому секторі для налагодження ефективної роботи фінансового ринку. Такими реформами, на нашу думку, може бути комплекс заходів. У банківській сфері варто підвищити роль та функції наглядових рад банків і небанківських фінансових установ, впроваджувати нові вимоги до систем внутрішнього аудиту та контролю в банках і в небанківських фінансових установах. Варто створити таку систему гарантування вкладів населення, що сприятиме отриманню гарантованої суми, зменшенню фактору морального ризику для більш відповідального вибору

вкладниками банків та небанківських фінансово-кредитних установ. В галузі страхування варто запровадити накопичувальну систему пенсійного забезпечення. Це сприятиме збільшенню кількості доступних фінансових інструментів на внутрішньому ринку [3].

Отже, на сьогодні в Україні головне завдання – це розроблення та запровадження постійно діючого механізму вдосконалення й розвитку фінансового ринку з урахуванням світових тенденцій.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Офіційний сайт. Небанківські фінустанови відновлюють діяльність до докарантинного рівня – звітність за 9 місяців 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nebankivski-finustanovi-vidnovlyuyut-diyalnist-do-dokarantinnogo-rivnya--zvitnist-za-9-misyatsiv-2020> (дата звернення: 03.05.2021)
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 03.05.2021)
3. Татарин Н.Б., Петрович А.З., Педченко І.І. Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. *Молодий вчений*. 2020. № 3 (79). С. 273-277

Содома Р. І., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНИЙ ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ФОРМА ОСВОЄННЯ СВІТОВИХ РИНКІВ

Сучасна світова економіка характеризується високим ступенем глобалізації та інтеграції, а Державні кордони стають все менш значущими. Інтернаціоналізація та транснаціоналізація сприяють зближенню національних економік, формуванню економічних союзів та єдиного економічного простору. Франчайзингові відносини сприяють швидкому просуванню сучасних технологій як у сфері виробництва, так і у сфері послуг.

За визначенням Європейської франчайзингової федерації: франчайзинг – це система збуту товарів або послуг, або технологій, заснована на щільному триваючому співробітництві юридично і фінансово незалежних підприємців, франчайзера та індивідуального франчайзі, в якій перший надає другому право з обов'язком вести підприємницьку діяльність відповідно до концепції франчайзера [2]. Однак, за визначенням Міжнародної асоціації франчайзингу:

«Франчайзинг – це договірні відносини між франшизодавцем і франшизоодержувачем, де франшизодавець пропонує або зобов’язується виявити постійний інтерес до діяльності франшизоодержувача в таких сферах, як ноу-хау та навчання персоналу, тоді як франшизоодержувач здійснює власну діяльність під спільним фірмовим найменуванням, форматом і/чи процесом, яким володіє франшизодавець, та вклав або вкладе значні інвестиції у це підприємство із власних ресурсів» [3].

Досвід західних країн свідчить про те, що успішний розвиток економіки країни визначається інтеграцією дрібних фірм і великих компаній, які є основними елементами системи західної економіки. Великі фірми приносять в цю систему стабільність і керованість, а малі, які формують конкурентне середовище, забезпечує гнучкість та індивідуалізацію виробництва. Очевидно, що посилення взаємодії великого і малого бізнесу на основі франчайзингу необхідно і для успішного розвитку економіки України.

Найбільшій популярності франчайзинг досяг у США, Франції, Німеччині, Великобританії та Польщі. Свідченням того є кількість брендів, які розвивають свої мережі через франчайзинг (рис 1).

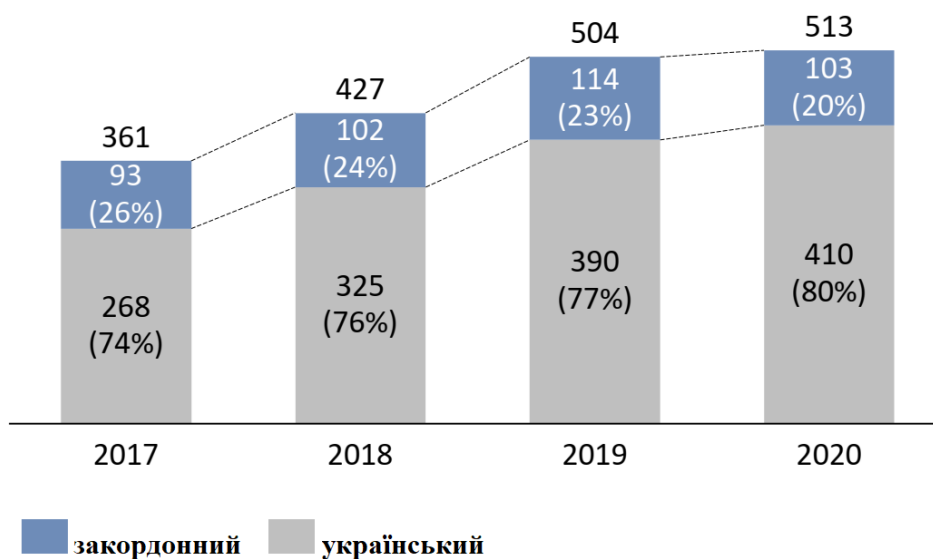

Рис 1. Походження франчайзингових брендів, 2017-2020 рр.

До найдорожчих франшиз США належать: “Hampton Hotels” (готелі), “Anytime Fitness” (фітнес салони), “Subway” (фаст-фуд), “Jack in the Box” (фаст-фуд), “Supercuts” (перукарські послуги), “Jimmy John’s Gourmet Sandwiches” (фаст-фуд), “Servpro” (клінінг), “Denny’s Inc.” (фаст-фуд), “Pizza Hut Inc.” (фаст-фуд), “7-Eleven Inc.” (продукти) [1]. Особливого розвитку набула франчайзингова система створення ресторанів швидкого харчування (25 %),

побутових послуг (17 %) та нерухомості (15 %). Одним з найбільш наочних і переконливих прикладів розвитку і становлення франчайзингової системи є діяльність всесвітньо відомої фірми “McDonald’s Corporation”, яка в даний час може розглядатися як безперечний лідер в індустрії швидкого обслуговування. Сьогодні на ринку США активно працюють канадські, європейські та японські франчайзери, що вже досягли успіхів у своїх країнах. Міжнародний франчайзинг вважають в США засобом швидкого отримання іноземної валюти з відносно маленькими фінансовими інвестиціями. У Західній Європі франчайзинг менш поширений, ніж у США. Його частка в роздрібному товарообороті становить 30%. Лідерами франчайзингового бізнесу в Європі є Великобританія, Німеччина та Франція.

Франчайзинг є дуже зручним способом виходу на закордонний ринок, за якого підприємство стає елементом великої корпорації з відомим товарним знаком, логотипом, визнаним рівнем менеджменту, ексклюзивною технологією та обладнанням, якісною продукцією і високим рівнем обслуговування. Міжнародний франчайзинг дає змогу франчайзеру бути присутнім на багатьох ринках без додаткових витрат. Однією з основних переваг такої стратегії є висока швидкість створення мережі франшиз в одній чи декількох країнах, а також сприятливі умови для входження як на невеликі, так і на великі ринки. Таким чином франчайзинг впливає не лише на формування єдиного ринку ЄС, а також на інтеграцію до нього країн-сусідів.

Франчайзинг у сучасних умовах охоплює багато сфер господарювання та є ефективним способом виходу підприємств на світові ринки, не потребуючи для цього значних коштів, а надаючи можливість продавати свою розроблену модель ведення господарської діяльності. Для того, щоб міжнародний франчайзинг міг активно розвиватися та наповнювати ринки своєю продукцією доцільно: проводити сегментування зовнішніх ринків та орієнтуватися на потреби покупців; при продажі франшиз коригувати діяльність підприємства відповідно до культурних особливостей даної місцевості; впроваджувати інноваційні технології та залучати інвестиції у найпривабливіші для розвитку франчайзингу сектори економіки (готельно-ресторанний бізнес, роздрібна торгівля та сфера послуг).

Список використаних джерел

1. Франчайзинг в цифрах: рынки США и России. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://topfranchise.ru/stati/franchajzing-v-cifrahrynkissha-i-rossii/>.

2. FRANCHISING: a Driver for Economic Growth in Europe. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.efffranchise.com/Data/PUBLICATION%20Franchising%20%20A%20vector%20for%20Economic%20Growth%20in%20Europe%20%20finalp.pdf>.

3. IMF World Economic Outlook (WEO). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf>. [stries/Consumerindustries/franchising.html](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf).

М. В. Шарова, магістр
Одеський Національний Економічний Університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогодні слід констатувати, що єдиним способом отримати заробітну плату найманим працівникам є участь в процесі праці. Для того необхідно протягом усього робочого дня виконувати службові обов'язки. Оплата, як правило, видається в кінці робочого дня та визначається тривалістю робочого часу, кількістю і якістю праці. В результаті, у найманих працівників формується стійке уявлення, що вони при найму на роботу продають або обмінюють на заробітну плату свою працю [1].

Науковці зазначають, що робоча сила є особистою власністю громадян. Таким чином, кожен працівник має право обирати професію. Однак, сучасні умови суспільного розвитку не завжди дають змогу людині обирати місце праці. Праця виступає як засіб до життя кожного працездатного індивіда, але подібного роду сила належить суспільству [2].

Дослідження показують, що сучасний стан розвитку економіки України, зростання інфляції, подорожчання життя свідчать про неможливість заробітної плати виконувати функцію відтворення робочої сили працівників та забезпечення членам їхніх сімей достатнього рівня [3].

Задача кожного роботодавця стимулювати робітників та установити залежність заробітної плати працівника від його трудового внеску, від результатів виробничо-господарської діяльності підприємства, причому зазначена залежність повинна зацікавити працівника в постійному поліпшенні результатів своєї праці [4].

Науковці підкреслюють, що в Україні існує проблема в подоланні бідності та становленні середнього класу в країні. Це пов'язано з галузевими відмінностями економіки регіонів та міжгалузевою диференціацією заробітної плати. Насамперед із територіальною диференціацією заробітної плати пов'язані розбіжності в цінах, а отже, і в реальних купівельних можливостях

заробітної плати працівників бюджетної сфери, соціальних трансфертів і кінець-кінцем державних соціальних гарантій у цілому [5].

Список використаних джерел

1. Колективно-договірне регулювання оплати праці: проблеми та напрями удосконалення / Т. Г. Кицак, І. Ф. Коваленко // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. – 2018. - № 1. – С. 169-171.
2. Удосконалення організації оплати праці в акціонерних товариствах / А. Г. Семенов, Г. О. Закаблук // Наукові праці Кіровоградського національного університету Економічні науки. – 2012 – Вип. 22(2). – С 50-51.
3. Петрович Й. М. Економіка і фінанси підприємства / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів: Магнолія, 2014. – 406 с.
4. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко. – Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2015. – 466 с.
5. Цивінська Т.М. Актуалізація питань оплати праці на підприємствах / Т.М. Цивінська // Ринок праці та зайнятість населення. – 2013. – № 1 (34). – С. 19-20.

СЕКЦІЯ 8.
ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ І ВИЩОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Bernatska I.Ya., associate Professor
Lviv National Agrarian University

CONCEPT OF ENTERPRISE INNOVATION AND INVESTMENT
ACTIVITY MANAGEMENT

Evaluation of investment and innovation projects is a very important stage in the preparation of information for management decisions in case of choice of financing for innovations implementations. The main task in the process of innovative projects evaluation is the formation of priorities in this area based on the analysis of their prospects, implementation and effectiveness. The formed priorities in development of innovative activity at the enterprise are the basic reference points at a choice of investment projects and distribution of financial resources. This places a greater responsibility on the process of their formation, which requires its scientific substantiation.

To increase the level of consistency of the selected priorities for the development of innovation and the tasks of project implementation directly, it is necessary to select them on the basis of coordination of technological capabilities of the enterprise and market demand for innovative products. To reduce the risk of innovation, the company needs to conduct a thorough assessment of the proposed innovation project. There is no universal project appraisal system, but there are a number of factors that are common to most innovative enterprises. Based on these factors, the criteria for innovative projects evaluation are determined, which combine: the goal, strategy, policy and values of the enterprise; marketing; research and development work; finance and production.

Since the introduction of innovations requires significant financial resources, from the standpoint of investing in innovative projects, in their evaluation it is necessary to implement the analysis of financial and economic activities and analysis of market demand. Execution of these works requires the necessary information support, which is characterized by uncertainties. An attempt of quantitative analyze of possible financial and economic situations and make management decisions based on them has led to the creation of special economic and mathematical methods of decisions choice in conditions of market uncertainty.

In modern conditions of the enterprise operation it is necessary scientifically-substantiated and calculated for the prospect investment in projects innovative projects that assumes performance of qualitative forecasts.

A particularly important factor that determines the development of the enterprise in the future is the dynamics of needs and demand: the dynamics of development of competing enterprises, market conditions, sales policy, raw materials base.

There is a need to forecast the production of those innovative products that are likely to develop if not markets, then niches, where there is minimal competition and a sufficiently high potential of the domestic innovation and investment complex.

The growing instability of industrial enterprises functioning requires the company's management to make scientifically sound management decisions to ensure a balanced and sustainable economic mechanism of the enterprise, which strengthens the role of economic and mathematical methods and models based on them. The risk is throughout the implementation of the innovation project, so, not only to maintain competitive positions, but also the possibility of the enterprise survival in a market environment, its management forms an innovation portfolio that allows the company to adapt quickly and flexibly to constantly changing market conditions.

An innovation project risk assessment must be carried out with due to its impact on the projects cash flows that are part of the innovation portfolio, and the strategic focus of the enterprise as a whole. That is why there are risks that reflect the impact on cash flows of innovation and investment portfolio projects and the strategic focus of the enterprise:

- - risks that will affect the cash flows of the project under consideration, but will not affect the cash flows on other projects of the innovation portfolio and the strategic focus of the enterprise;

- - risks that affect both the cash flows of the project under consideration and other projects of the innovation portfolio, but it is possible to achieve a balanced innovation portfolio without changing the strategic focus of the enterprise. In assessing these risks, high competence and professionalism of management staff are more important;

- - risks that affect both the cash flows of the project under consideration and other projects that are part of the portfolio, but without the ability to adjust and maintain the balance of the innovation portfolio, which leads to a change in the strategic focus of the enterprise as a whole;

- - risks that have a negative impact on the cash flows of the project under consideration, but at the same time achieves high efficiency of the innovation portfolio of the enterprise and the results of the enterprise as a whole;

- - risks that have a positive impact on the cash flows of the project under consideration, but reduce the efficiency of the innovation portfolio and the results of the enterprise as a whole, which requires strategic reorientation of the enterprise in accordance with changing market conditions.

Each manager must be able to anticipate the causes and sources of various production situations and have a set of scenarios for their development and appropriate mechanisms for their modeling to select the right algorithm for solutions, based on available resources and criteria in which there is an advantage.

A very important procedure for evaluating innovative projects is to forecast the results of the introduction of innovations in the enterprise. Under conditions of market economy, the role of forecasting has increased significantly, primarily due to the uncertainty of market factors. To make a better decision, it is necessary to predict the development of the enterprise in the process of introducing innovations, taking into account the behavior of competitors, the dynamics of consumer demand and other factors.

To predict and decide on the need to update products and the possibility of positioning in the markets for innovative products, accounting and analysis of the following factors is required:

- definition of priority areas and directions of innovation policy of the enterprise;
- analysis of existing domestic and foreign innovative developments in selected areas;
- analysis of the financial condition of the enterprise, possible sources and conditions of financing of innovative projects;
- the presence of intellectual potential: knowledge, experience, software products, models, algorithms, information technology.

The concept of management of innovation and investment activities of the enterprise at the present stage of development of market relations in Ukraine involves the study and development of methods and models for solving the following tasks:

- development of evaluation methods and selection of innovation and investment projects;
- development of evaluating and forecasting financial results methods from the introduction of innovation and investment projects;
- development of administrative decisions preparation methods in the conditions of risk and uncertainty;
- development of making managerial decisions methods in the process of selection and implementation of innovation and investment projects.

In modern conditions implementation of the tasks of evaluation and selection of innovation and investment projects in industrial enterprises requires

the development of the necessary information, personnel, organizational and methodological support for the formation of a mechanism for training and management decisions under conditions of risk.

Войнич Л.Й., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ПЛОЩИНИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ

В умовах глобалізації та постійного загострення конкуренції, основою конкурентоспроможності виступають інновації, які дозволяють країнам, що володіють інноваційними конкурентними перевагами, займати гідне місце в світовому співтоваристві. На жаль, і до теперішнього часу застосування інновацій, як одного з головних чинників підвищення рівня конкурентоспроможності в Україні системно, не здійснюється. Таким чином, одним із основних стратегічних завдань країни є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки на інноваційних засадах, що має створити переваги для вітчизняних виробників у боротьбі з економічними суперниками на внутрішніх і міжнародних ринках та допомогти Україні зайняти гідне місце поряд із економічно розвинутими країнами світу. Пропонуємо виділити площини формування інноваційного портфеля вітчизняного бізнесу та відповідно сформуванати структуру інвестицій (рис.1).

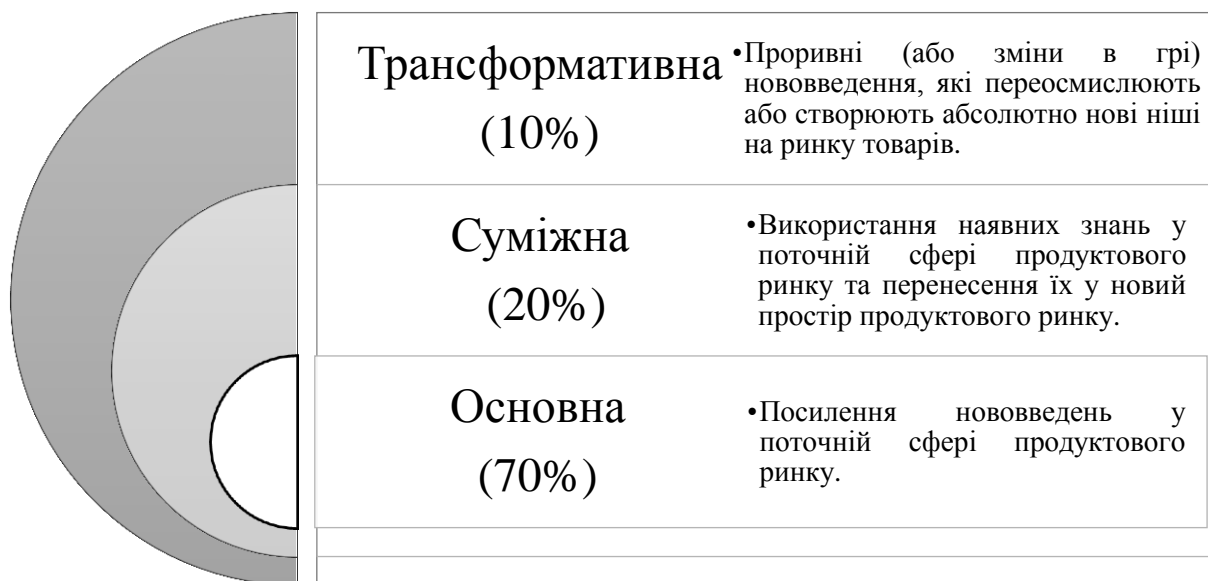

Рис.1. Структура інвестицій при формуванні площини інноваційного портфеля.

Таким чином, основою нового стратегічного курсу, його визначальним пріоритетом для нашої країни, має стати реалізація програми спрямованої на інноваційний розвиток вітчизняного бізнесу. Успішні інновації в основному бізнесі покладатимуться на пошук найкращих ідей, а також на активний розвиток та їх швидку реалізацію.

Темпи прогресу, які диктують умови функціонування сучасного ринкового середовища, можуть відрізнятись від прогресу, який пропонують новітні технології. Це означає, що хоча сьогодні інновації можуть видаватися непридатними (а це проривні інновації), уже завтра вони можуть цілком задовольняти наші потреби.

Проривна інновація описує процес, за допомогою якого продукт або послуга спочатку захоплює незначну частку ринку - як правило, є менш дешевою і доступною, а потім невпинно, стрибкоподібно захоплює ринок, зрештою витісняючи встановлених конкурентів.

Розглянемо основні ідеї проривних технологій:

Проривні технології випереджають попит. Темпи прогресу, яких потребує або які здатен підхопити ринок, можуть відрізнятись від прогресу, який може запропонувати технологія. Це означає, що хоча сьогодні продукти можуть нашим споживачам видаватися непридатними (а це проривні технології), уже завтра вони можуть цілком задовольняти їхні потреби. Усвідомлюючи таку можливість, не слід очікувати, що наші споживачі приведуть нас до тих інновацій, які не потрібні їм зараз.

Більше продукту – більше технологій. Упродовж життєвого циклу продукту основи конкуренції змінюються, а сам еволюційний цикл визначається явищем надлишку продуктивності, тобто умовами, за яких забезпечена технологією продуктивність перевищує фактичні потреби ринку. Досвід показує, що надлишок продуктивності відкриває двері для простіших, дешевших, зручніших (і майже завжди проривних) технологій.

Головний ресурс – співробітники. Управління інноваціями віддзеркалює процедуру розподілу ресурсів: досягти успіху можуть інноваційні пропозиції, які отримують потрібні для їхньої реалізації людські ресурси. Натомість пропозиції, яким присвоюється (формально чи фактично) низький пріоритет, відчуватимуть брак ресурсів і матимуть невисокі шанси на успіх.

Вдосконалення продукту – шлях до невдачі. Якщо один бік кожної інноваційної проблеми — розподіл ресурсів, то інший — відповідність ринку і технології. Регулярно надаючи своїм клієнтам дедалі більше кращих версій того, що, як вони кажуть, бажають клієнти, успішні компанії здобули відпрацьовану на практиці спроможність впроваджувати на ринок нові підсилювальні технології. Це цінна спроможність для управління

підсилювальними інноваціями, але з неї небагато користі, коли маємо справу з проривними технологіями.

Досвід показує, що успішніший підхід — знайти новий ринок, на якому цінують теперішні параметри проривної технології. Проривні технології треба зустрічати як маркетинговий, а не технологічний виклик.

Проривні технології вимагають нових підходів. Спроможності організацій здебільшого набагато спеціалізованіші, ніж того хотілося б менеджерам, а все тому, що вони розвиваються всередині мереж створення цінності. Звідси випливає, що організації спроможні виводити певні нові технології лише на певні ринки. Вони не зможуть впровадити технологію на ринок в інший спосіб.

Лідерство – не завжди умова успіху. Нерозумно беззастережно дотримуватися лише однієї технологічної стратегії і завжди бути або лідером, або послідовником. Компаніям слід застосовувати одні підходи до управління проривними технологіями і зовсім інші до управління підсилювальними технологіями.

Натомість, з підсилювальними інноваціями дуже часто лідерство не є важливою передумовою досягнення успіху. Існують досить переконливі докази того, що компанії, які постійно та поступово вдосконалюють традиційні технології, досягають не гірших результатів за ті, які обрали стратегію далеких технологічних стрибків, що одразу забезпечують становище лідера галузі.

Малі компанії мобільніші. Чи не найкращим захистом для невеликих фірм-новачків, які створюють нові ринки для проривних технологій, є те, що вони займаються чимсь, що просто не має жодного сенсу для визнаних лідерів. Попри наявність технологій, брендів, виробничу досконалість, управлінський досвід, розгалужені системи збуту та й просто гроші на рахунок, успішні компанії з класними менеджерами справді виснажувалися, роблячи те, що не відповідало їхній моделі отримання прибутку.

Розглянемо можливість формування інноваційних конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств шляхом напрацювання площини формування інноваційного портфеля та структурування інвестицій в аграрному бізнесі (рис. 1). Пропонуємо виділити «проривну» площину формування інновацій (нововведення, які переосмислюють або створюють абсолютно нові ніші на ринку сільськогосподарської продукції). Прикладом таких інновацій може бути «крапельне землеробство». Наступна площина формування інновацій – це суміжна (використання наявних знань у поточній сфері ринку сільськогосподарської продукції та перенесення їх у новий простір продуктового ланцюга). В основу даної площини покладено концепцію «кругової економіки»- це збереження цінності продукту, матеріалів із яких він

зроблений, а також якомога довше використання його в середині виробничого циклу.

Основна площина інновацій в агробізнесі – це основне виробництва спрямоване на діджиталізацію виробничого процесу.

Розроблені рекомендації дають можливість збалансувати інноваційний та інвестиційний портфель агропідприємства з використанням результатів основної виробничої діяльності для фінансування можливостей діяльності у зовсім інших ринкових нішах в майбутньому.

Запропонований механізм формування інноваційного портфеля підвищить конкурентоспроможність вітчизняного агробізнесу на інноваційних засадах та створить переваги для вітчизняних агровиробників у боротьбі з економічними суперниками на внутрішніх і міжнародних ринках.

Кравчук С.М., старший викладач

Українська академія друкарства

Чабанюк О.М., к.е.н., доцент

Львівський торговельно-економічний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКИ ТА ОСВІТИ: ШЛЯХ ТА ТЕНДЕНЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІІІ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Світові глобалізаційні процеси зумовлюють об'єктивну закономірну потребу вибору нових стратегічних орієнтирів та пріоритетів розвитку науки та вищої економічної освіти у тому числі. Актуальним є інноваційний тип прогресу, з яким пов'язується майбутній поступальний розвиток цивілізації.

Готовність осмислити та вирішити глобальні техногенні соціально-культурні проблеми під силу лише інноваційній людині. Інноваційна особистість виховується через освіту, її гармонійний розвиток. Для трансформації та природної інтеграції до міжнародного інноваційного простору особливо важливим є формування сучасного нормативно-правового регулювання та розвиток освітньої галузі.

Про розбудову освітньої галузі є багато інформації у працях В.П. Андрущенко, В.Д. Бондаренка, Л.В. Губерського, С.М. Гусарова, В.Г. Кременя, В.І. Лугового, Р.В. Шаповала та багатьох інших учених.

Роль знань є надзвичайно важливою. Вони є основою життя. Знання сьогодні забезпечують можливість прийняття багатьох важливих оптимальних управлінських рішень. Функціонування наукової та освітньої галузей забезпечується реалізацією людиноцентризму. Людина розглядається як

найвища соціальна цінність. А інноваційна людина – людина яка здатна утвердити наведений постулат реально.

Особливо важливим стає поєднання освітянської діяльності з науковою: участь навчальних закладів, науковців, педагогів, студентів у найрізноманітніших наукових проєктах, у тому числі економічного характеру.

Міжнародна співпраця – стратегічне завдання всієї державної політики. Інноваційне ж є таким, що здатне забезпечити конкурентоспроможність на міжнародному ринку інтелектуальних послуг. Водночас освітня діяльність є важливим та основним засобом формування правової та економічної культури особистості, як складових інноваційного розвитку у сучасних умовах.

Термін «інновація» вперше був використаний у 2002 році в такому законодавчому акті як Закон України «Про вищу освіту». Він не був невідомий законодавцю у 90-х роках.

Проблема удосконалення вищої освіти у світлі пріоритетних інноваційних прагнень та покращення соціально-економічного розвитку держави, підіймалася на парламентських слуханнях «Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні» (2004 р.) [1.]. Наголошувалось про відсутність належних умов для реалізації законодавства щодо освітянської діяльності. Гальмівним фактором було й досить низьке матеріально технічне та фінансове забезпечення освітянської сфери загалом. Механізм забезпечення інноваційного розвитку науки та освіти в Україні довгий час не знаходив свого пріоритетного втілення навіть у нормативно-правових актах. Це є додатковим маркерним критерієм труднощів на цьому шляху.

У 2011 році була прийнята Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Програмувалось виховання людини інноваційного типу мислення, культури. *Акмеологічне середовище в освітньому* процесі ставилось на перший щабель. Феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини щодо формування інноваційного середовища та перебування людини у ньому було визнано на державному рівні та сформовано відповідні цілі для високого рівня розвитку людини через освіту. Запити людини та держави були розглянуті збалансовано для розвитку демократії, верховенства права та консолідації всіх інституцій, гуманізації соціально-економічних відносин. [2.].

Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.), було встановлено правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти. Мета даного закону – підготовка фахівців для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізація особистості. Людський капітал був покликаний стати конкурентоспроможним для міжнародної інтеграції. [3.].

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.) визначив правові, фінансові засади функціонування та розвитку наукової та

науково-технічної діяльності. Де-юре було створено умови. Утім, де-факто він так і не став визначальним чинником інноваційного прогресу, покращення добробуту громадян та наступної належної реалізації інтелектуального потенціалу людини, який би мав світове чи принаймні європейське визнання. Проте, все ж Україна сьогодні перебуває на шляху входження у Європейський дослідницький простір та науковий світовий. Попри все, механізми стимулювання інноваційної діяльності наукових установ є недостатніми. Сучасні регуляторні ресурси є вичерпаними та потребують реформації, особливо в епоху цифрових технологій, штучного інтелекту (ШІ) та всесвітньої економічної та культурно кризи у зв'язку з COVID-19. На практиці спостерігаємо не забезпечувану належну реалізацію багатьох прийнятих нормативно-правових актів. Багато норм не мають практичних механізмів їх реалізації та мають відкрито декларативний характер. Так, ні органи влади, ні навчальні заклади, ні ринок праці не використовуює сьогодні Національну рамку кваліфікацій (2011 р.). [4.].

Щодо інновацій переважають надмірні очікування при фактичній бездіяльності: повільне оновлення нормативної бази з питань освіти, відсутність критеріїв якості інновацій як таких, фінансова автономія вищих навчальних закладів, наукових установ, – виступає чинником байдужості з боку контролю держави за станом матеріального забезпечення та розподілу коштів. Вище освітянське законодавство позбавлене гнучкості, мобільності щодо змінюваних суспільних умов.

У 2014 році була створена Державна наукова установа “Інститут модернізації змісту освіти” на базі державної наукової установи «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» з віднесенням його до сфери управління Міністерства освіти і науки України.

Загалом сучасний освітній простір всіх рівнів підлягає ретельному моніторингу. 16 лютого 2021 року було створено такий орган як Консультативна рада з питань сприяння розвитку системи загальної середньої освіти.

За ініціативою Президента було презентовано Стратегію розвитку освітньої галузі на 2021 рік, яка містить акценти продовження реформування освіти. Зокрема, затверджено нову редакцію базового компонента дошкільної освіти. У 2021 році в Україні запуснуть Єдину міжвідомчу електронну платформу для набору іноземних студентів.

Щодо закону «Про вищу освіту», то наразі модернізовано процедури обрання керівників вишів, так у лютому 2021 року було доповнено ст. 42 Закону України «Про вищу освіту». Забезпечується волевиявлення трудового колективу, якість виборчого процесу, усуваються корупційні ризики, які виникають при призначенні виконувача обов'язків керівника закладу вищої

освіти, а також численні проблемні питання щодо умов і порядку обрання та призначення на посаду його керівника. [3.].

В грудні 2020 році було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні на кшталт наявного документа у Європейському Союзі та інших країнах. [5.]. ШІ – інструмент збереження глобального лідерства, розвитку суспільства. Вона охоплює різні аспекти ШІ – науку, економіку, державне управління тощо. Розділ I присвячений питанням освіти. Цікавими з теоретичної точки зору видаються різні тлумачення поняття ШІ. У Концепції його визначають як «властивість систем коректно інтерпретувати зовнішні дані відповідно до поставленої мети, навчатися з таких даних та використовувати результати навчання для досягнення поставлених цілей, у тому числі зі збирання та використання нових даних шляхом взаємодії з навколишнім середовищем». *Отже, важливим завданням освіти та її реформ є питання підготовки фахівців, здатних розробляти та використовувати системи, що мають таку властивість.*

Список використаних джерел

1. Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні / Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 13 травня 2004 р. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 184 с.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. – URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
3. Закон України «Про вищу освіту». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Впровадження Національної рамки кваліфікацій. – URL: <http://ipq.org.ua/ua/research/formuvanniya/34>.
5. Розпорядження КМ України «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

Лизак М.П., асистент
Львівський національний аграрний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В турбулентних умовах сьогодення в аграрному секторі економіки країни спостерігається значне зацікавлення у новітніх інформаційних технологіях. Зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу все більше зростає потреба агротоваровиробників у сучасних наукових розробках щодо діджиталізації управління сільськогосподарським виробництвом.

На сьогодні підвищення конкурентоздатності сільськогосподарської продукції, покращення позицій на ринку має відбуватися на підставі цифровізації агропродовольчого сектору, що значно змінить структуру ринку праці та характер роботи. На підставі результатів, отриманих за допомогою інформаційних технологій, можливо одержати досить вірогідні висновки щодо реальних процесів, які відбуваються в діяльності агропідприємств та ухвалити найбільш оптимальне управлінське рішення.

Зростання цифрових технологій в сільському господарстві відкриває безліч стратегічних можливостей для агротоваровиробників від високошвидкісного збору та аналізу великого обсягу даних до ухвалення обґрунтованих, критично важливих та своєчасних рішень. Цифрове сільське господарство дозволяє створити системи, для яких будуть характерні прогнозованість, високий рівень продуктивності, здатність швидко адаптуватися до змін, що сприятиме підвищенню рівня продовольчої безпеки, а також стійкості та доходності агропідприємств. Встановлено, що використання цифрових технологій в сільськогосподарських підприємствах має відповідати певним умовам: 1) комп'ютерна грамотність, освіта в сфері ІТ, фінансова забезпеченість, державні програми щодо підтримки цифрових стратегій та державні онлайн платформи цифрового сільського господарства; 2) використання Інтернету, мережеве покриття, мобільних телефонів та соціальних мереж, навички роботи з цифровими технологіями, підтримка культури підприємництва та інновацій до сфери АПК (бізнесінкубатори, хакатони, програми навчання тощо) [1].

Слід зазначити, що для дрібних фермерських господарств використання цифрових технологій надає значні переваги стосовно експансії щодо зв'язків з постачальниками, споживачами, доступу до інформації, можливості наймання талановитих працівників, формування стратегічних партнерських механізмів, доступу до освітніх, фінансових, юридичних послуг підтримки тощо. У той же час, існують проблеми щодо впровадження цифрових технологій до діяльності

агропідприємств, а саме: нерозвинуте мережеве покриття, погане володіння працівниками комп'ютерними програмами, відсутність єдиної онлайн платформи, стандартизації та сумісності технологій стосовно обміну даними, що значно обмежує можливість застосування аграрних додатків та використання соціальних мереж стосовно підтримки агросектору та обміну інформацією між фермерами. Отже для підвищення знань та вмінь працівників аграрних підприємств щодо впровадження цифрових технологій доцільно використовувати сучасну модель навчання. З метою підвищення рівня зацікавленості у використанні цифрових технологій в АПК вченими пропонується використовувати такі складові: суспільні зв'язки, що включають новини, інформацію про аграрну діяльність, форуми взаємодії з державними органами, юристами, організаціями тощо; eLearning, де люди можуть отримати або підвищити свій рівень з питань сільського господарства; супроводження проблем виробника від перспективного планування (бізнеспланування) до збуту та реалізації щоденних операцій; супроводження надання консультаційних послуг; супроводження наукових розробок та досліджень; використання Web-технологій та мережі Інтернет, так як вони дають унікальні можливості доступу до інформації та реалізації інтерактивного дистанційного навчання і консультування [2, с. 287]. Крім цього, існують різноманітні сервіси, сайти, заходи, які надають інформацію щодо сучасного цифрового світу та допомагають підвищити аграрний IQ. Найбільш розповсюдженим варіантом заповнення нестачі з фаховою інформації та знань є проходження онлайн-курсів. В мережі Інтернет можна обрати зручну платформу для дистанційного навчання. Прикладом таких веб-сайтів для проходження аграрних курсів є: 1) EdX - всесвітньо відома платформа дистанційного навчання; 2) Coursera - веб-сайт, який має загальні та спеціалізовані модулі про сільське господарство; 3) Udemy - сайт з лекціями про актуальні та сучасні технології та впровадження аграрного сектору; 4) Factor Academy - платформа, яка має онлайн-курс про особливості обліку в сільському господарстві; 5) «Бізнес-інкубатор» від Укрдержфонду - курс про те, як фермеру отримати від держави поворотну фінансову допомогу; 6) Вебінари Українського проекту бізнес-розвитку плодово-овочівництва (UHBDP).

Останнім часом спостерігається значне зростання темпів розвитку розумних технологій. Так, певні проекти вже успішно використовуються в практиці роботи вітчизняних аграрних підприємств: 1) комплексне управління технікою; 2) системний облік палива – встановлюються системи, які на апаратному та програмному рівні ведуть облік витрат палива, з похибкою максимум 1%. 3) облік виконання робіт – відстеження якості робіт, що виконуються: установка системи контролю починається з оснащення техніки, потім до програмного забезпечення вносять карти і створюють робочі плани

агрегатів. Таким чином диспетчер веде облік, контролює швидкість проведення операцій та відстежує порушення. 4) точне землеробство – система, яка дає змогу значно підвищити урожайність сільськогосподарських культур та заощадити ресурси: установка системи розпочинається з приготування техніки та обладнання, далі формуються аналітичні дані для побудови карт завдань, відбувається підбір програмного забезпечення і кваліфікованих фахівців (або навчання вже наявних працівників). Машина оснащується GPS-трекерами, комбайни – датчиками врожайності, вологості, бортовим комп'ютером. Складання карт здійснюється за допомогою супутникового моніторингу. У той же час, точне землеробство ґрунтується на процесному підході та передбачає не тільки збір даних з певних пристроїв, але й накопичення інформації про всі операції, що відбуваються в сільськогосподарському підприємстві. 5) розумне землеробство являє собою процес застосування інформаційних технологій та технологій Big Data з метою оптимізації складних систем землеробства. Отже головним є не стільки точне вимірювання або визначення відмінностей у структурі полів, скільки доступ до даних та їх застосування під час управління агровиробництвом. 6) цифрове землеробство, до якого інтегруються розумне та точне землеробство, сутність його полягає у створенні цінності з отриманих даних, що дозволяє покращити виробничі процеси за рахунок автоматизованого збору та цілеспрямованого аналізу даних з метою підвищення рівня прозорості та покращення оцінки поточної ситуації, створюючи нові можливості для операційного управління. Разом з тим, головним технологічним підходом до цифрового управління землеробством є точне сільське господарство, яке передбачає здійснення процесів спостереження, вимірювання та аналізу потреб окремих полів й сільськогосподарських культур на підставі використання інформаційних систем та технологій

Отже, зниження витрат на виробництво аграрної продукції, підвищення її якості та конкурентоспроможності на основі ефективного використання ресурсів та цифрових технологій зміцнить конкурентні позиції вітчизняних сільськогосподарських підприємств. За рахунок підвищення продуктивності праці, ефективності управління, прискореної автоматизації виробничих процесів, безпечності виробництва вітчизняний агробізнес стане більш привабливим для інвестицій. Таким чином, використання цифрових технологій в аграрних підприємствах дасть змогу якісно зберігати великий масив даних, проводити аналіз отриманих результатів, на підставі чого ухвалювати обґрунтовані рішення, які будуть сприяти мінімізації витрат, максимізації прибутку та підвищенню конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва. Створення системи інформаційної підтримки аграрних підприємств на основі сучасних комп'ютерних та мобільних технологій є стратегічним завданням подальшого розвитку вітчизняного агробізнесу.

Основними напрямками якого є комп'ютеризація сільськогосподарських підприємств, навчання і підвищення кваліфікації працівників, зайнятих в сільськогосподарському виробництві, створення системної бази, а у перспективі – формування єдиного інформаційного агропростору.

Список використаних джерел

1. Смарт-технології в агроменеджменті. АгроКебети : веб-сайт. URL: <https://blog.agrokebety.com/smarttehnologii-v-agro-menedgменте-ua> (дата звернення: 04.05.2021).
2. Коваль І. В. Агроконсалтинг як інструмент підвищення ефективності аграрного сектора та розвитку сільських територій Західного регіону України. Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України. 2013. Вип. 6 (104). С. 281-291.

Нікішина О.В., завідувачка відділом
ринкових механізмів та структур
*Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН Україна (м. Одеса)*

ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Із семи стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011-2021 рр., визначених Законом «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (ст. 4) [1], вектор сталого розвитку мають 5 напрямів:

- 1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- 2) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- 3) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- 4) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- 5) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища.

У межах цих стратегічних пріоритетів постановами Кабінету Міністрів України затверджені середньострокові пріоритетні тематичні напрями наукових досліджень і розробок, а також пріоритетні напрями інноваційної діяльності.

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій»

У 2019 р. обсяг державних видатків на НДР і інновації за напрямом сталого розвитку склав 1424,9 млн. грн., збільшившись порівняно з 2015 р. на 79,6 % (табл. 1). Частка видатків за цим напрямом досягла 28,3 % від загальної суми бюджетних коштів, виділених на науку та інновації. Найбільшу частку серед пріоритетних напрямів сталого розвитку мають науки про життя (13,9 %), вдвічі менші – раціональне природокористування (6,1 %) та нові речовини і матеріали (5,1 %), найменшу частку – енергетика та енергоефективність (3,1 %). За досліджуваний період найвищі темпи зростання обсягів фінансування мали напрями науки про життя (на 145 %) та нові речовини і матеріали (на 77,3 %); темпи зростання інших двох напрямів коливалися від 25 % до 31 %.

Таблиця 1. Обсяги бюджетного фінансування НДР та інновацій за пріоритетними напрямами сталого розвитку, млн. грн.*

Пріоритетний напрям	Роки					2019 р. у % до 2015р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
1. Енергетика та енергоефективність	126,25	103,85	150,12	170,86	157,33	124,6
<i>у % до загального обсягу</i>	<i>3,9</i>	<i>3,5</i>	<i>5,3</i>	<i>3,5</i>	<i>3,1</i>	<i>X</i>
2. Раціональне природокористування	235,93	205,71	290,28	348,57	309,49	131,2
<i>у % до загального обсягу</i>	<i>7,3</i>	<i>7,0</i>	<i>10,3</i>	<i>7,1</i>	<i>6,1</i>	<i>X</i>
3. Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань	286,21	323	406,62	574,22	701,14	245,0
<i>у % до загального обсягу</i>	<i>8,8</i>	<i>11,0</i>	<i>14,4</i>	<i>11,7</i>	<i>13,9</i>	<i>X</i>
4. Нові речовини і матеріали	144,95	160,51	199,28	230,12	256,96	177,3
<i>у % до загального обсягу</i>	<i>4,5</i>	<i>5,5</i>	<i>7,0</i>	<i>4,7</i>	<i>5,1</i>	<i>X</i>
5. Всього видатки за напрямом сталого розвитку (1+2+3+4)	793,3	793,1	1046,3	1323,8	1424,9	179,6
<i>у % до загального обсягу</i>	<i>24,4</i>	<i>27,0</i>	<i>36,9</i>	<i>26,9</i>	<i>28,3</i>	<i>X</i>
6. Загальний обсяг бюджетного фінансування	3249,74	2939,07	2831,89	4915,04	5032,36	154,9

* Розраховано автором за даними [2, 3].

У структурі сукупних державних видатків за напрямом сталого розвитку найвищу питому вагу займає пріоритетний напрям науки про життя – 49,2 % в 2019 р. Частка раціонального природокористування склала 21,7 %, нових речовин і матеріалів – 18 %, енергетики та енергоефективності – 11,1 %. Слід відзначити, що в звітному році порівняно з 2015 р. відбулися структурні зміни в

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій»

напрямі зростання бюджетного фінансування наук про життя (на 13,1 %) за рахунок скорочення видатків на раціональне природокористування (на 8 %) та енергоефективність (на 4,8 %). Такі структурні зміни відображають зміну пріоритетів державного фінансування наукових досліджень та інновацій в Україні.

Таблиця 2. Динаміка і видова структура бюджетного фінансування НДР та інновацій за пріоритетним напрямом «Раціональне природокористування» в Україні, млн. грн.*

Пріоритетний тематичний напрям	2015 р.		2019 р.		2019 р. у % до 2015 р.	Зміни структури (7-2)
	млн. грн.	%	млн. грн.	%		
1. Технології сталого використання, збереження і збагачення біоресурсів, збереження біорізноманіття	42,42	18,0	79,01	25,5	186,3	+7,5
2. Технології моделювання стану природного середовища	31,74	13,5	41,15	13,3	129,6	-0,2
3. Технології утилізації та видалення побутових відходів	2,7	1,1	3,29	1,1	121,9	-0,1
4. Технології підвищення ефективності очищення стічних вод	4,57	1,9	18,41	5,9	402,8	+4,0
5. Технології очищення та запобігання забрудненню атмосферного повітря	0,42	0,2	2,58	0,8	614,3	+0,7
6. Технології раціонального використання ґрунтів	27,07	11,5	42,67	13,8	157,6	+2,3
7. Технології виявлення і оцінки корисних копалин	28,05	11,9	24,12	7,8	86,0	-4,1
8. Перспективні технології АПК та переробної промисловості	98,96	41,9	91,62	29,6	92,6	-12,3
9. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки, розширення генофонду сортів рослин	0	X	6,64	2,1	X	+2,1
Разом за пріоритетом	235,93	100,0	309,49	100,0	131,2	X

*Розраховано автором за даними [2, 3].

У 2019 р. реалізація пріоритетних напрямів здійснювалася переважно за рахунок базового фінансування НДР (98,5 %). За напрямками бюджетного фінансування «Державні цільові наукові та науково-технічні програми», «Розробки за держзамовленням» та «Проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва» у звітному році спрямовано лише 1,5 % загальних видатків. Так, частка видатків за цими трьома напрямками бюджетного фінансування у загальному його обсягу складала для напрямку

енергоефективності 6,9 %, раціонального природокористування – 3,8 %, наук про життя – 3,1 %, нових речовин і матеріалів – 4,5 % [2, с. 46].

Слід зазначити, що така тенденція є вкрай негативною, оскільки відповідно до ст. 5 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» основними механізмами реалізації пріоритетних напрямів є розроблення та виконання державних цільових наукових і науково-технічних програм, а також державне замовлення на науково-технічну продукцію [46].

Державні видатки на наукові дослідження та інновації за напрямом «*Раціональне природокористування*» розподіляються на 9 пріоритетних тематичних напрямів (табл. 2). За досліджуваний період обсяги бюджетного фінансування скоротилися за такими тематичними напрямами, як технології виявлення та оцінки корисних копалин (на 14 %) та перспективні технології АПК і переробної промисловості (на 7,4 %). За іншими тематичними напрямами відбулося зростання державних видатків, при цьому найвищі темпи були притаманні технологіям очищення атмосферного повітря (в 6,1 рази) та стічних вод (в 4 рази).

За досліджуваний період найбільш вагомою структурною зміною стало скорочення частки тематичного напрямку «Перспективні технології АПК і переробної промисловості» (на 12,3 %) за одночасного зростання питомої ваги напрямів «Технології сталого використання, збереження і збагачення біоресурсів, збереження біорізноманіття» (на 7,5 %) та «Технології підвищення ефективності очищення стічних вод» (на 4 %).

Список використаних джерел:

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України №3715-VI від 08.09.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
2. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати в 2019 році: аналітична довідка. К.:УкрІНТЕІ, 2020. 60 с.
3. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати в 2015 році: аналітична довідка. К.:УкрІНТЕІ, 2016. 51 с.

СЕКЦІЯ 9.
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Синявська Л.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет
Dorota Chudy-Hyski, Prof. UŚ, dr hab.
Uniwersytet Śląski w Katowicach

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ В УКРАЇНІ

Соціальна політика – це система дій органів державного управління та місцевого самоврядування, які забезпечують вирішення ключового завдання держави – підвищення рівня і якості життя громадян, у тому числі за рахунок ефективного використання громадських (державних і муніципальних) фінансів.

Державна соціальна політика України базується на ідеї соціальних мінімумів: мінімальна зарплата, мінімальна пенсія, прожитковий мінімум тощо. На основі прожиткового мінімуму запроваджено нову систему соціальних стандартів, що стало ключовим етапом реформування соціальної політики.

На сьогодні національна правова основа щодо встановлення, затвердження та застосування прожиткового мінімуму в Україні базується на положеннях законів України "Про прожитковий мінімум" і "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії", згідно з якими прожитковий мінімум є вартісною величиною достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Тобто з напрацьованих світовою практикою різних варіантів методики формування прожиткового мінімуму вітчизняним законотворцем обрано саме нормативний метод, згідно з яким Кабінет Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг встановлює, а Верховна Рада України щороку затверджує прожитковий мінімум у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення.

Відповідно до статті 7 Закону України "Про Державний бюджет України на 2021 рік" прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць передбачений у розмірі з 1 січня 2021 року - 2189 гривень, з 1 липня - 2294

гривні, з 1 грудня - 2393 гривні, а для основних соціальних і демографічних груп населення:

дітей віком до 6 років: з 1 січня 2021 року - 1921 гривня, з 1 липня - 2013 гривень, з 1 грудня - 2100 гривень;

дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2021 року - 2395 гривень, з 1 липня - 2510 гривень, з 1 грудня - 2618 гривня;

працездатних осіб: з 1 січня 2021 року - 2270 гривень, з 1 липня - 2379 гривень, з 1 грудня - 2481 гривня. [2]

На жаль, Урядом на 2021 рік визначено показники прожиткового мінімуму без врахування його фактичного розміру. Закладений у Держбюджеті розмір прожиткового мінімуму порушує положення: Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії"; Закону України "Про прожитковий мінімум"; Конвенції Міжнародної організації праці N 117 про основні цілі та норми соціальної політики (п. 2 ст. 5), що ратифікована Україною 16.09.2015.

Тобто розмір прожиткового мінімуму, визначений у Держбюджеті на 2021 рік, значно менший навіть від поточного фактичного прожиткового мінімуму, обрахованого у цінах листопада 2020 року - у майже 2 рази.

Разом з цим, прогнозований фактичний розмір прожиткового мінімуму необхідно розраховувати з урахуванням індексу споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) у 2021 році - 107,3 % відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. N 671.

Таким чином, законодавчо затвердженим рівнем прожиткового мінімуму закріплено значно нижчий розмір базового соціального стандарту, що не враховує знецінення грошових доходів та заощаджень громадян внаслідок цінової інфляції і зумовить зниження купівельної спроможності населення (й відповідно формування ВВП), погіршення рівня його життя та соціальної захищеності, створить передумови подальшого зубожіння, особливо найбільш уразливих верств населення, зокрема, тих, для кого пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги є основним, зазвичай єдиним, джерелом існування.

Прожиткового мінімуму припинив виконувати функцію базового соціального стандарту для визначення достатнього рівня життя громадян та використовується лише у якості номінального показника для обрахунку інших соціальних гарантій

Сучасний розрахунок прожиткового мінімуму здійснювався відповідно до Методики визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, затвердженої Наказом Мінпраці, Мінекономіки та Держкомстату України виходячи з наборів продуктів харчування, мінімальних наборів непродовольчих

товарів та послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів № 656 від 14 квітня 2000 року. [3]

Споживчий кошик в Україні характеризується чотирма недоліками, які впливають на прожитковий мінімум:

1. Вміст споживчого кошику був затверджений 14.04.2000 р. Постановою Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 року N 780 були внесені зміни та доповнення. Хоча, згідно Закону України «Про прожитковий мінімум», набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для основних соціальних і демографічних груп населення мають переглядатися не рідше одного разу на п'ять років. Як наслідок, склад споживчого кошику не задовольняє мінімальні потреби людини:

- у частині набору продовольчих товарів спостерігається невідповідність медичним нормам споживання продуктів харчування, що рекомендовані Українським НДІ гігієни харчування МОЗ. За всіма основними категоріями продовольчих товарів, окрім хлібних продуктів, є значне заниження норм споживання (до 61 % для молока та молочних продуктів). Відтак це впливає на вартість прожиткового мінімуму та суперечить його змісту – забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я (ст. 1 Закону України «Про прожитковий мінімум»). [1]

Вартість споживчого кошика в країнах Євросоюзу та Америки, на відміну від України, визначається не в абсолютних, а у відносних показниках. Суть полягає в тому, що споживчий кошик визначається як фіксований набір продуктів та послуг, які споживає типовий покупець. При цьому споживчий кошик є підставою для обрахунку індексу споживчих цін. При зміні ІСЦ автоматично корегується мінімальна заробітна плата. Таким чином споживчий кошик в економічно більш розвинутих країнах потрібен для обрахунку ІСЦ, на основі якого визначаються рівні інфляції та бідності.

Крім того, споживчий кошик складається з різних великих категорій, які об'єднують групи товарів та послуг. Кількість позицій в споживчому кошику ЄС та Америки значно відрізняється від українського, в якому знаходиться трохи більше 150 одиниць: в Німеччині це 700 одиниць, у США та Франції – біля 305, у Швейцарії – 1046.

Ще однією відмінністю є те, що прожитковий мінімум в країнах ЄС, який визначається на основі споживчого кошику, не обраховується нормативно. Норми споживання замінюються середньою заробітною платою. Прожитковий рівень складає майже 60% від середньої заробітної плати. На основі цього вираховується межа бідності по країні й, відповідно, кількість тих, хто має право на соціальну допомогу від держави. Таким чином, країни ЄС не підраховують бідність, а розраховують нормальний рівень життя. В той же час

нормальний рівень життя має властивість змінюватися, що відображається і в споживчому наборі товарів та послуг.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/kp000656?an=2>

2. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>

3. Споживчий кошик українця – за визнаною у світі межею бідності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kolo.poltava.ua/2011/12/15/>.

Барабаш Л.В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ

У сучасному світі економіки та фінансів все частіше науковці діагностують причини виникнення наявних економічних процесів і явищ у площині не лише традиційних факторів впливу, а й у сферах, що мають дотичний, для звичного розуміння, характер – психології і соціології. Поєднання традиційних фінансів з соціальними та поведінковими науками дало поштовх до формування нових аспектів державної діяльності – поведінкових фінансів, що от уже понад 50 років є трендом фінансово-економічної науки близького та далекого зарубіжжя.

Вперше загальносвітового визнання поведінкові фінанси досягли в умовах економічної кризи, коли традиційна неокласична теорія очікуваної корисності виявилася неспроможною пояснити й усунути негативні економічні явища [2]. Саме в цей час увагу стали звертати на поведінку індивідів, особливо у фінансовому секторі. З'являються дослідження, які вивчають емоційний і психологічний стан людей в умовах прийняття необхідних фінансових рішень, що доводять ірраціональність, необґрунтованість і нелогічність останніх, а відтак – і непередбачувані для фінансово-економічної сфери наслідки.

В умовах поведінкових фінансів саме очікування, усталені соціальні й індивідуальні традиції, когнітивні упередження та практиковані моделі

економічної поведінки виходять на перший план у державному менеджменті. Їй особливої уваги з даної позиції кардинальних змін потребує податкова система.

Податкова система є складним механізмом, у якому визначена державою система податків і платежів поєднується з умовами їх функціонування, адмініструванням та контролем. Таким чином, податкова система поєднує низку функцій: суто податків як економічної категорії – фіскальну та регулюючу; податкового адміністрування – економічна та правова; податкового менеджменту – планування, прогнозування, стимулювання, контролю.

Поєднання психологічних і соціальних прагнень та очікувань індивідів з означеними вище функціями податкової системи є доволі суперечливим. А тому для успішного функціонування податкової системи в умовах поведінкових фінансів необхідний кардинальний перегляд підходів до провадження оподаткування. Високий рівень фіскалізації податкової системи сформував у платників негативне ставлення до оподаткування, що посилює тіньові тенденції в економіці держави. Невідповідність сум сплачених податків якості й обсягам отримуваних від держави послуг і благ, а також низький рівень соціальних гарантій викликало загальний когнітивний дисонанс, що переріс в упередження та набув загальнонаціонального соціального характеру, сформувавши модель економічної поведінки, що фактично заперечує визначальну роль держави у житті сучасного індивіда. «Сьогодні людина може обійтися без держави навіть легше, ніж будь коли: внутрішню безпеку в країні забезпечують приватні охоронці, соціальний захист гарантують приватні страхові компанії та пенсійні фонди, медичні послуги надають приватні медичні установи, освітні – приватні навчальні заклади. Слід зазначити, що монополія держави на багатьох напрямках порушена...», – зазначає у своєму дослідженні В. Палехова [1]. Дане зауваження є цілком слушним, однак існує низка сфер, де присутність держави є необхідною. І першою з таких є оборонна сфера, що покликана виконувати захисну функцію, адже присутність декількох приватних армій призведе до внутрішніх суперечок і протистоянь та заперечить базові підвалини державності. Аналогічним є поділ природних ресурсів, формування мережі доступного загалу системи соціального та пенсійного захисту.

Таким чином, потреба підтримки держави та реформування податкової системи відповідно до умов поведінкових фінансів є наразі беззаперечною. Відтак слід, перш за все, діяти за актуальним в умовах поведінкових фінансів логічним ланцюгом «потреба → інтерес → мотивація → дія».

Кожен громадянин має низку потреб, задовольнити які в змозі лише держава (наприклад, захист). Однак наразі, за рахунок низького рівня фінансової грамотності, більшість індивідів не усвідомлюють значимість держави та необхідність сплати податків, які є її фінансовими ресурсами.

Відтак маємо неусвідомлення потреби, що й зумовлює сучасну ситуацію у податковій сфері. Проте доручення до фінансової грамотності широких верств населення дозволить активувати інтерес громадян до механізмів функціонування держави в цілому та податків зокрема. Водночас кожен платник має потребу у покращенні власних фінансових умов життя, що можливо реалізувати за рахунок податкового стимулювання діяльності платників податків. А відтак можемо окреслити пріоритетні напрями оптимізації функціонування податкової системи в умовах поведінкових фінансів, серед яких базовими є переорієнтація функціональної основи податкової системи з фіскальної на регулюючу та моделювання поведінки індивідів за рахунок підвищення рівня фінансової грамотності. Як якісну передумову слід розглядати посилення рівня прозорості адміністрування та розподілу сум податкових платежів.

Список використаних джерел

1. Палехова В.А. Моделі економічної поведінки: еволюція та сучасність. *Наукові праці*. Економіка. Том 72. С.47–51 URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2007/72-59-9.pdf> (дата звернення 03.05.2021)
2. Повод, Т., Адвокатова, Н. Поведінкова економіка: сутність та концептуалізація поняття. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020 (2). 213–221. URL: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/68> (дата звернення 02.05.2021)

Бінерт О. В., к.е.н., в.о.доцента
Львівський національний аграрний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Успіх будь-якої організації залежить не тільки від її внутрішніх змінних, а й від тих сил, які діють у зовнішньому оточенні. Зовнішнє середовище, яке є динамічним, все частіше стає джерелом проблем для сучасних організацій. Керівництво повинне обов'язково враховувати фактори цього середовища, оскільки організація - відкрита система і залежить від зовнішнього світу. А саме змінюються швидкими темпами вимоги споживачів щодо якості продукції, вирішальними для успіху організації є конкуренти, постачальники, джерела трудових ресурсів. І саме маркетингова діяльність є одним з необхідних елементів, яка визначає підтримку товару на високому

конкурентному рівні. Зниження ціни реалізації, покращення сервісу реалізації та підвищення якості продукції являються основними вимогами споживачів щодо продукту.

Для того, щоб успішно функціонувало підприємство, основною метою повинно бути однозначно підвищення конкурентоспроможності його, оскільки це важливий і надзвичайно визначний елемент ринку, який відіграє помітну роль у підвищенні якості різних робіт та продукції, а також зменшенні виробничих витрат й освоєнні наукових досягнень виробничим процесом та ін.

Стосовно спеціальних чинників забезпечення конкурентоспроможності продукції, то головні з них такі: ціноутворення залежно від якості продукції; інноваційна політика; інвестиційна діяльність; оподаткування; кредитна політика; регулювання експорту; валютне регулювання; санкції за порушення умов щодо якості.

Розглянемо на рис. 1 спеціальні умови, які впливають на конкурентоспроможність продукції.

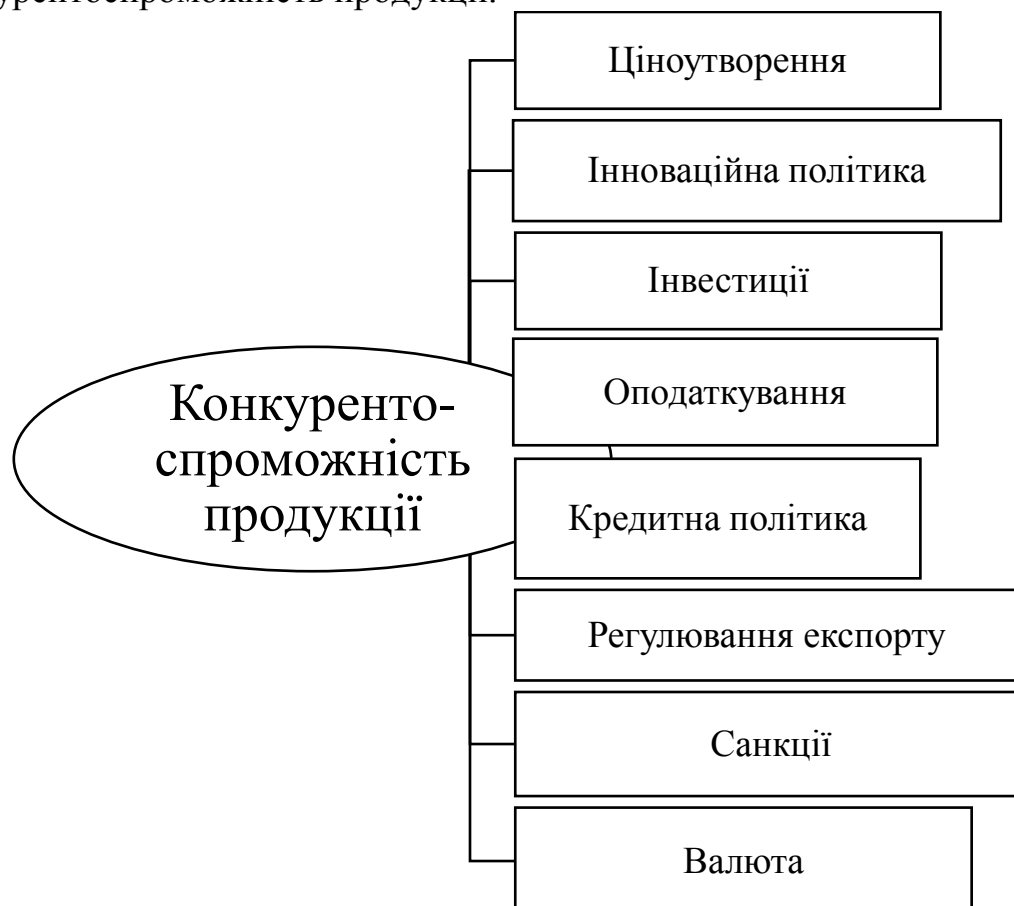

Рис. 1. Чинники, які впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції.

Обґрунтуємо доцільність впливу кожного з чинників на конкурентоспроможність продукції.

Перше процес ціноутворення залежно від якості продукції має бути побудований на нормативних методах, які забезпечують зв'язок цін з технічним рівнем та якістю (споживчими нормами) продукції, із передбаченими умовами старіння і, звичайно, кон'юнктури ринку. Власне й ціни можуть бути реалізовані в межах ринкового регулювання ціни. Науковець Павленко А.Ф., Корнієв В.Л. зазначають, що «маркетингова цінова політика – це комплекс заходів щодо визначення відпускної ціни, знижок, умов оплати за товари чи послуги, управління цінами з урахуванням побажань та можливостей споживачів, а також одночасного забезпечення прибутку підприємства-виробника чи продавця[2].»

Інноваційна політика у підвищенні якості продукції повинна мати плановий і спрямований характер для державних програм із створення якісної продукції, - це можуть бути впроваджені різні програми щодо державних замовлень, а також програми, які стосуються управління і поліпшення якості та інші програми.

Інвестиційну політику аграрного господарства щодо підвищення якості товару потрібно спрямовувати на розвиток різноманітних форм інвестицій у виробничі системи, у розробку, у реалізацію продукції високої якості, а саме від вкладених інвестицій за рахунок державного бюджету до широкого притягування венчурного капіталу.

Кредитна політика має передбачати й регулювати відсоткові ставки зі сторони держави на кредити банківських установ (державних та комерційних), які направлені на заохочення створення виробництва високої якості продукції.

Валютне регулювання, що стосується експортування продукції, однозначно повинно впливати на вивіз мито в залежності від якості продукції, яка експортується, а також її сертифікації та стандартизації, відповідне направлення валютного регулювання на освоєння новітньої продукції.

Оподаткування сільськогосподарських підприємств, які створюють новітню й сучасну продукцію високої якості, повинне базуватися на пільгових домовленостях щодо відношення фінансових питань, які направляються на повторне чи додаткове виробництво такої продукції.

Коли надаються пільги аграрному підприємству, які займаються виробництвом якісної екологічно-чистої продукції і при цьому застосовуються новітні високоефективні технології, то потрібно однозначно враховувати економічний, еколого-господарський рівень виробництва.

Екологічна, економічно-господарська концепція функціонування агропромислового розвитку повинна бути орієнтована та направлена на

зростання виробництва, і безперечно, підвищення конкурентоспроможності, покращення якості товарів, послуг, продукції переробки згідно дотримання санітарних й екологічних норм, а також безпека продукції для задоволення потреб споживачів.

Розглянемо наступний чинник - це регулювання експорту, який повинен передбачати безпосередній вплив держави на експортну продукцію, а саме податок на додану вартість та акцизний збір, страхування й кредитну систему. Експортні операції, є найважливішим джерелом одержання прибутку держави. Це одна із складових зовнішньої торгівлі.

Санкції за порушення вимог за якість товарів однозначно мають бути підтвержені законодавством (нормативними актами). На організації (державні та громадські) повинен бути покладений контроль за додержанням цих активів.

Отже, варто впроваджувати вдосконалений і покращений організаційно-економічний механізм для підвищення конкурентоспроможності продукції. Він розглядається як ціла система технологічних, організаційних, економічних та екологічних чинників й важелів управління якістю товару агроформування, які в процесі взаємозв'язку забезпечують ступінь високої споживчої якості продукції й стабільний попит на ринку продовольства при витратах на їхнє виробництво. І рівень цін для виробників при реалізації товарів постачальникам і споживачам за різноманітними каналами збуту, гарантує ефективне ведення господарської діяльності в ринкових умовах.

Доцільністю підвищення конкурентоспроможності товару є й безумовно, проведення реклами, яка потребує величезних витрат. Стратегією просування товарів є проведення різних програм, конкурсів, виставкових платформ, різна інформаційна діяльність, де можна ознайомити й укріпити торгові марки продукції. Заслугове більшої уваги, безперечно, високої якості та екологічно-чистий продукт. Таким чином, для формування ствердого іміджу товару перш за все необхідно здійснювати позитивну рекламну кампанію, на яку потрібно великі затрати, а також розробляти різні програми для активізації продажу певних товарів.

Обґрунтування конкурентоспроможності продукції ґрунтується на дослідженні потреб споживачів і ринку загалом. Щоб товар задовольняв потреби споживачів, він має відповідати відповідним економічним, нормативним та технічним нормам і вимірам.

Список використаних джерел

1. Білецький Е. В., Янушкевич Д. А., Шайхлісламов З. Р. Управління якістю продукції та послуг . Харків : ХТЕІ КНТЕУ, 2015. 222 с.
2. Павленко А.Ф., Корінев В.Л. Маркетингова політика ціноутворення : монографія. К: КНЕУ, 2014. 332с.

3. Система управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT), ДСТУ ISO 9000:2007. Київ : Держспоживстандарт України(Національний стандарт України), 2008. 29 с.

Брух О.О., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ІМІДЖ, ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах функціонування підприємства у внутрішньому та зовнішньому середовищі вагомому роль відіграє імідж компанії.

Жорстка ринкова конкуренція між товаровиробниками, загострення питань щодо завоювання ринків збуту та привабливості потенційного клієнта виокремлює імідж посеред основних чинників успіху. В умовах процесів глобалізації, діджиталізації та інтелектуальності капіталу підприємства відкривають для себе особливості іміджу, який стає або головною причиною поразки, або ж здобутку в бізнесі.

Метою створення іміджу є не лише отримання організацією визнання чи популярності, а й забезпечення позитивного ставлення до неї. Під впливом різних факторів, обставин й інформації імідж може легко трансформуватися (як в позитивний так і в негативний) й видозмінитися. Він створюється цілеспрямованими зусиллями та залежить від кожного працівника [2]

Імідж – враження, яке організація та її співробітники справляють на людей і яке фіксується в їх свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень (думок, суджень про них). Тобто це узагальнений та емоційно забарвлений образ конкретного об'єкта, що існує в масовій свідомості. Практика свідчить, що імідж формується як на основі думки людини про компанію (товар, послугу), так і під впливом оцінок та думок інших людей. Отже, імідж має зовнішню форму і внутрішній зміст (провідну ідею), про взаємовідповідність, динамічну єдність і рівновагу яких потрібно дбати постійно [4].

Основними характеристики іміджу є:

1. Адекватність, реалістичність — створений імідж повинен відповідати тому, що є насправді.
2. Комплексність – формування комплексної індивідуальності компанії. Мова йде не лише про торгову марку, дизайн чи окрему картинку, що легко запам'ятовується. Це ретельно пророблена та сформована історія фірми,

оскільки споживач звертає увагу не лише на текст та ілюстрації, а підсвідомо цікавиться якістю, що утворює індивідуальність та унікальність підприємства.

Імідж організації може бути як позитивним, так і негативним. Основою позитивного іміджу є довіра до організації, відповідна стереотипізація її сприймання [1]. Етична поведінка підприємства – потужний засіб формування позитивного іміджу. Кожен підприємець та керівник повинен постійно турбуватися про те, щоб уся діяльність фірми працювала на створення позитивного іміджу. Негативний імідж проявляється у недовірі до організації та її репутації. Як правило, позитивний образ організації економить її ресурси, а негативний – значно збільшує витрати. Позитивний імідж організації залежить від певних факторів: ефективність управління; корпоративна культура; екологічна безпека; якість, фінансова спроможність та конкурентоспроможність товарів (послуг); тиражування імені організації через засоби масової інформації [3].

Формування позитивного іміджу традиційно відбувається за певними принципами:

1. Принцип повторення – спирається на властивості людської пам'яті: добре запам'ятовується та інформація, що повторюється.

2. Принцип безперервного посилення впливу – обґрунтовує підсилення аргументованого й емоційного звернення.

3. Принцип «подвійного виклику» – повідомлення сприймається не тільки й не стільки розумом. Найважливішу роль відіграють підсвідомі психічні процеси, емоційна сфера психіки людини.

Отже, імідж компанії – це об'єктивний фактор, який відіграє важливу роль в оцінці підприємства, у сприйнятті його в очах клієнтів, співробітників та й самого керівника. Правильно сформований імідж підприємства дає змогу контролювати сприйняття його діяльності суспільством і клієнтами, зміцнює конкурентні позиції, сприяє успішній діяльності підприємства в подальшому, збільшує популярність, що відбивається на рівні продажів і полегшує впізнання продукції підприємства на ринку.

Таким чином, формування і постійна оцінка ефективності іміджу є важливим етапом у житті будь-якого підприємства в умовах ринку.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. М., Ліфар К. В. Імідж організації: сутність, зміст та основні етапи формування. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2014. № 2 (11). С. 1-7.

2. Ксьондз С., Яскал І., Мадей І. Концептуальні підходи до кількісного визначення іміджу підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. С. 26-32.

3. Семенчук Т. Б., Басараб Н. А. Формування іміджу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. Режим доступу до ресурсу: http://www.economyandsociety.in.ua.journal/7_ukr/79.pdf

4. Снітинський В.В., Завальницька Н.Б., Брух О.О. Діловий етикет в міжнародному бізнесі. Діловий етикет в міжнародному бізнесі : Навчальний посібник. Львів, ЛНАУ, 2008. 225с.

Гуменюк І. М., викладач кафедри соціальної роботи та психології
Палилюлько О.М., к. і. н., викладач кафедри соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПРИСКОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

Стабільний економічний розвиток країни неможливий без формування соціально благополучного суспільства. Поєднання проблем розвитку ринкових відносин із посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення, стабільного становища людини впродовж усієї трудової діяльності й після її завершення. Саме інтелектуальний капітал нації дедалі більше перетворюється на провідний чинник економічного зростання та міжнародного обміну, радикальних структурних зрушень, стає головним у визначенні ринкової вартості високотехнологічних компаній і формуванні високого рівня конкурентоспроможності.

Перехід економіки в новий якісний стан – процес складний і суперечливий. Щоб його здійснити, потрібні потужні реформи, здатні подолати інерцію сформованого типу розвитку, усунути чинники які його гальмують. На жаль, зараз ми знаходимось у смузі соціально-економічної кризи. І самі його умови вимагають від нас розуму, зваженого підходу до всіх проблем, врахування світового досвіду. Економічна наука повинна допомогти господарській практиці досягти тих цілей, які поставлені реформами. Як зазначив Дж. Кейнс: «...Економічна наука не дає готових рекомендацій, які безпосередньо використовуються в господарській політиці. Вона, скоріше, постає як метод, аніж як учення, як інтелектуальний інструмент, техніка мислення, допомагаючи тому, хто володіє нею, робити правильні висновки...». Саме економіка повинна формувати політику, а не навпаки. [1].

Початкове і визначальне значення для наукового розуміння і практичної оцінки того, що відбувається нині в нашому суспільстві має концепція прискорення соціально-економічного розвитку суспільства.

У процесі дослідження було узагальнено розробки таких видатних учених: Л. Безчасного, А. Гальчинського, В. Геєця, Л. Бальцеровича, Г. Мюрдаля, А. Кругера, Г. Кларке, Е. Лібанової, Д. Лук'яненко, Р. Нурєєва, М. Хвесика та інших.

Слід зазначити, що практичні та теоретичні аспекти державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства в межах нових реформ досліджені недостатньо.

Перехід національного господарства України на модель сталого розвитку значною мірою залежить від наявного потенціалу розширеного відтворення ресурсної бази соціально-економічного піднесення на новій інституціональній і технологічній основі. Досвід передових країн та наслідки структурної і системної перебудови більшості сегментів національного господарства свідчать, що реальні зрушення в напрямі формування передумов сталого розвитку як держави загалом, так і окремих регіонів можливі лише за умови нарощення не лише виробничого, а й природно-ресурсного, демографічного, науково-технічного, рекреаційного, інформаційного та соціально-культурного потенціалу. Тобто йдеться про всі складові соціально-економічного потенціалу, а також людський фактор та інституціональні зміни в системі економічних відносин під час вибору пріоритетів переходу національного та регіональних господарських комплексів на модель сталого розвитку [3, с. 7].

Поняття «економічний розвиток» можна розкрити, з одного боку, за допомогою висвітлення різних аспектів власне цього процесу, з іншого – на основі порівняння економічного розвитку з такими близькими категоріями, як прогрес, еволюція, модернізація, зростання тощо. Загалом економічний розвиток суспільства прийнято узагальнювати в понятті «економічне зростання». Аналіз економічного зростання становить основну проблему оцінки ефективності будь-якої системи господарювання. Темпи і рівень економічного зростання свідчать про можливості суспільства з освоєння досягнень науково-технічного прогресу, використання господарського потенціалу.

Центральним моментом будь-якої програми економічного оздоровлення є зміцнення довіри з боку населення, підприємств і організацій. Новаторський характер і величезна мобілізуюча сила концепції прискорення полягають у тому, що вона містить чітку програму практичних дій із метою досягнення нового стану. У провідних індустріальних країнах генетичне коріння формування науково-технічної та інноваційної політики лежало саме в соціальних проблемах. Впровадження науково-технічних досягнень за наявності раціональної політики дає змогу підтримувати рівень життя основної маси населення над межею, критично небезпечною для соціальної стабільності; забезпечувати соціальну впевненість завдяки постійному розширенню спектра

споживаних матеріальних благ і послуг; розвивати інтелектуальний потенціал особистості й суспільства; охороняти соціум від деградації.

За дослідженнями закордонних учених до технологічного ядра входить Японія, США, Канада, Південна Корея, Австралія. Організація інноваційної діяльності в країнах-лідерах має такі риси: горизонтальна інтеграція НДДКР, проектування і навчання, створення обчислювальних мереж, проведення спільних досліджень, державна підтримка нових технологій. Лідери передових країн виразно відчували, що знання, інтелектуальний ресурс держави стає вирішальним фактором розвитку не колись у далекому майбутньому, а вже сьогодні. Отже, сучасна економіка західних країн – це високоорганізована, інноваційно-підприємницька економіка, в якій відбитий багатомісячний досвід ринкової свободи, конкуренції і демократичного порядку. У ній гідне місце приділяють державному впливу. Без ефективною держави сталий розвиток, економічний і соціальний – неможливий.

До національної інноваційної системи України належать такі елементи. По-перше, це комплекс інститутів, які беруть участь у виробництві, передачі і використанні знань: фірми та створені ними мережі; наукова система; дослідницькі установи; елементи економічної інфраструктури. По-друге, це решта елементів, які впливають на інноваційний процес: контекст, що створюється макроекономічною політикою та іншими формами державного регулювання; система освіти та професійної підготовки; особливості товарних ринків; особливості ринку праці; система фінансування інновацій; комунікації.

Технологічний розвиток є результатом складного комплексу взаємозв'язків між учасниками системи – підприємствами, університетами та державними науковими установами [2, с. 72]. Ефективність інноваційних процесів значною мірою визначається тим, яким чином всі його суб'єкти взаємодіють між собою в єдиній інноваційній системі [4, с. 14].

В умовах соціально-ринкової трансформації держава має виступити соціальним амортизатором перетворень і одночасно проводити активну соціальну політику на нових, адекватних ринковим вимогам засадах. Необхідністю з боку держави є наповнення реформ соціальним змістом; розвиток демократії, забезпечення прав і свобод, формування громадянського суспільства; активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері; забезпечення гідних і безпечних умов життя та праці, зростання добробуту громадян; створення кожній людині можливостей реалізувати її здібності, одержувати дохід відповідно до результатів праці, компетентності, таланту; стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, становлення середнього класу; забезпечення відтворення населення, оптимізація ситуації на ринку праці; гармонізація відносин між різними соціальними групами, формування

почуття соціальної солідарності; формування ефективної системи соціального захисту населення; реформування пенсійної системи; розвиток соціальної інфраструктури, створення умов для виховання, освіти, духовного розвитку дітей, молоді; зміцнення сім'ї, підвищення її ролі в суспільстві.

Головним у соціальній сфері на сьогодні повинно стати зниження рівня бідності та зменшення диференціації доходів населення за рахунок стимулювання випереджальних темпів зростання заробітної плати, посилення адресної соціальної підтримки. Водночас відчутне поліпшення життя людей можливе лише за умови успішного функціонування та розвитку реальної економіки.

Тому необхідно досягти нової якості в реалізації вищої мети нашого суспільства – підвищення добробуту народу і всебічного розвитку особистості. Висновки. Отже, сьогодні як ніколи зрозуміло, що побудувати сучасну ефективну економіку старими методами не можна. Вихід із важкого становища – в прискоренні господарських реформ, спрямованих на створення повноцінної сучасної економіки з відповідними механізмами соціального захисту. Хоча розвиток подій в економіці не піддається точному прогнозуванню, однак наполеглива реалізація намічених реформ здатна швидко дати бажані результати. Щоб вийти на траєкторію сталого економічного розвитку, побудувати відкрите демократичне суспільство з європейським рівнем життя, вже сьогодні треба акумулювати творчі, інтелектуальні сили. Назріла потреба створити якісно новий суспільно-психологічний клімат, який сприяв би соціально-економічним новаціям і більшій самореалізації людини в нашій країні.

Список використаних джерел

1. Белєвцева В. Принципи функціонування та удосконалення державного управління у сфері національної інноваційної системи в Україні // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 5. С. 70–78.
2. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. Лібанової, акад. НААН України М. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
3. Ніколаєнко С. Національна інноваційна система України: формування та проблеми реалізації // Інтелектуальна власність. 2007. № 6. С. 13–19.
4. Новіков В. Потенціал стабільної соціальної політики // Україна: аспекти праці. 2005. № 1
5. Соціальний захист як ознака цивілізаційного суспільства. Віче, 2005, №5.

Деркач О. О., студентка
Тоцька О. Л., к. е. н., доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Задля економічного розвитку Україна в контексті глобальних трансформацій потребує залучення іноземних інвестицій. У першу чергу, для підвищення якості життя в країні, стимулювання конкуренції, збільшення виробництва тощо. Саме тому питання залучення іноземних інвестицій в економіку України є актуальним.

Окремі аспекти інвестування досліджували такі зарубіжні та вітчизняні науковці: Дж. В. Бейл, Ю. Коваленко, А. Непран, Д. Тюпа, У. Шарп, Ю. Швець й ін.

У науковій літературі існує багато підходів до визначення прямих іноземних інвестицій. На нашу думку, найкраще розкрила суть цього терміну С. Тесля: «прямі іноземні інвестиції – це матеріальні й нематеріальні капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку, за умови довготермінового економічного інтересу та наявності права брати участь в управлінських рішеннях» [2].

Законом України «Про режим іноземного інвестування» для іноземного інвестора встановлено національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, тобто рівні умови діяльності з вітчизняним інвестором. Іноземним інвесторам надаються державні гарантії захисту їх капіталовкладень [1].

За даними Державної служби статистики, надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну в 2020 р. склали 453 млн дол. США, що порівняно з 2019 р. (2610 млн дол. США) менше майже в 6 разів [3].

Дані попередніх років наведено на рис. 1.

На ньому можна побачити тенденцію до зменшення прямих іноземних інвестицій, зокрема найнижчі показники спостерігаємо в 2014 р. та 2020 р. На нашу думку, причиною цього є економічні кризи (в 2020 р. спричинена коронакризою). Серед причин зниження обсягу іноземних інвестицій також можна виділити: високий рівень корупції в країні, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, економічної та політичної ситуації, монополізація ринків і несприятливий інвестиційний клімат [4].

За даними Державної служби статистики, основними країнами-інвесторами в 2019 р. були: Кіпр – 29,4 %, Нідерланди – 22,0 %, Велика

Британія – 6,1 %, Німеччина – 5,2 %, Швейцарія – 4,9 %, Австрія – 3,4 %
Віргінські острови – 3,1 % [3].

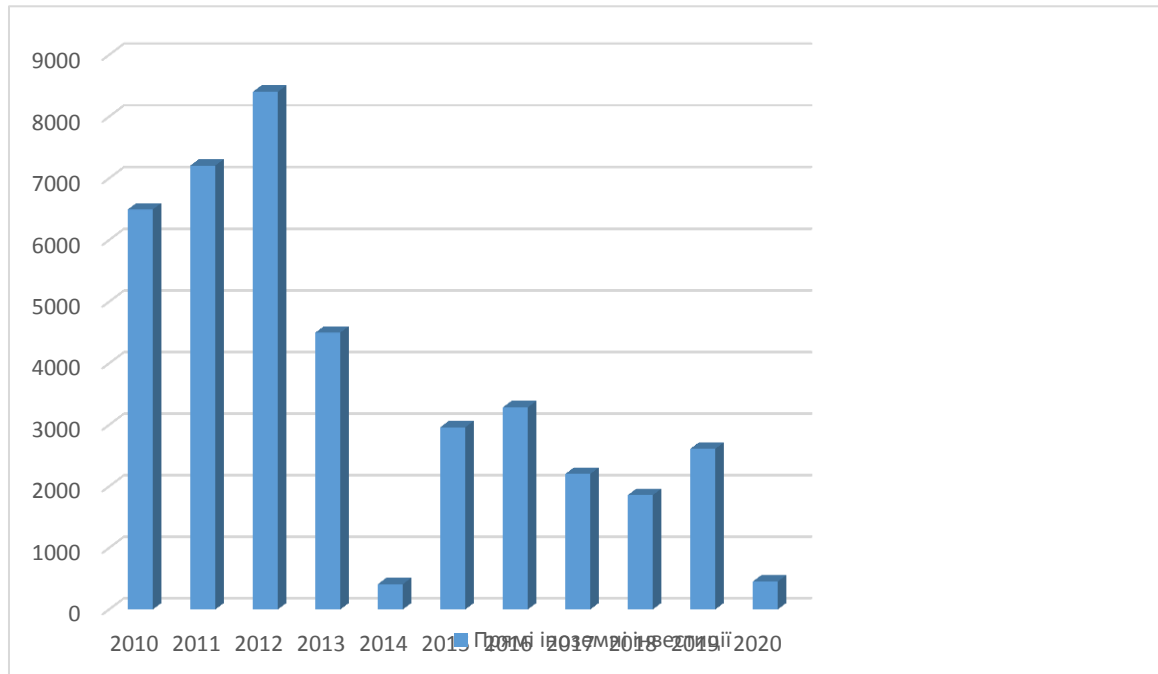

Рис. 1. Динаміка надходження/вкладення прямих іноземних інвестицій в економіку України впродовж 2010–2020 рр., млн дол. США

Зауважимо, що більшість інвестиційних надходжень – з офшорних зон. До того ж, основна частина – це гроші українських бізнесменів, які, ухиляючись від податків, виводять кошти у вигляді прямих інвестицій.

Отже, у нашій країні інвестиційний клімат є не дуже сприятливий. Для вирішення проблем державі необхідно:

- покращити законодавство у сфері іноземного інвестування,
- покращити інвестиційний клімат шляхом подолання економічної кризи, значного зменшення хабарництва, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, оновлення системи державного регулювання, яка була б лояльною до іноземних інвесторів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про іноземне інвестування». № 93/96-ВР від 19.03.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.04.2020 р.)
2. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, суть та значення : навч. посіб. Київ : Відродження, 2014. 250 с.
3. Державна служба статистики: сайт. URL: www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення: 08.04.2020 р.)

4. Городняк І. В., Терендій А. Б. інституційні чинники залучення іноземних інвестицій в економіку України. Східна Європа. Економіка, бізнес та управління. 2020. Вип. 2 (25). С. 3–10.

Кошолап А.Р., студент
Лук'янець О.В., к.е.н., доцент,
Черкаський навчально-науковий інститут
Університету банківської справи

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Діяльність будь-якого підприємства можливе з використанням необоротних активів. Необоротні активи зберігають свою натуральну форму, багаторазово беруть участь у виробничому процесі, а свою вартість переносять на виготовлену продукцію частинами у вигляді амортизаційних відрахувань. Від ефективного використання необоротних активів в кінцевому результаті залежать показники прибутку, рентабельності, фондодідачі та інші якісні показники господарської діяльності підприємства.

Здатність достовірно відображати інформацію у фінансовій та інших видах звітності підприємства про необоротні активи є актуальним питанням сучасного обліку, оскільки практика проблеми, як правило, пов'язана з обґрунтованістю та достовірністю оцінки нематеріальних активів.

Найбільш широко проблеми обліку нематеріальних активів розглядали у наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Бабіч В.В., Бондар М.І., Бутинець Ф.Ф., Левицька С.О., Панкевич Л.В., Свірко С.В., Шевченко С.О. та інші.

Необоротні активи, згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – це всі активи, що не є оборотними [1]. До складу необоротних активів входять: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки та споруди, транспортні засоби, бібліотечні фонди, природні ресурси, інвентарна тара, права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності та інше. Усі необоротні активи поділяються на три групи: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи. Як правило, основні засоби займають найбільшу питому вагу виробничого підприємства. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, давання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і

соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [2].

Вагомий вплив на всю систему бухгалтерського обліку підприємства має оцінка його необоротних активів, тобто грошовий вираз їх вартості. Оцінка необоротних активів дає уявлення про те, чим розпоряджається підприємство, а також дає можливість визначити показники динаміки обсягу (відсоток забезпеченості), стану (їх зношеність і придатність до використання), руху (оновлення і вибуття), структури та розрахувати аналітичні показники ефективності використання необоротних активів підприємства (фондомісткість, фондівдача, фондоозброєність тощо). Отже, правильне відображення оцінки вартості необоротних активів залежить від порядку формування їх вартості, а неправильна їх оцінка може призвести до неправильного нарахування амортизації (зносу), що, в свою чергу, може вплинути на визначення собівартості продукції, показники доходу, прибутку, рентабельності.

Залежно від варіантів надходження необоротних активів на підприємство оцінюється їх вартість (рис. 1):

Придбання за плату	—————>	Первісна вартість
Безоплатне отримання	—————>	Справедлива вартість
Виготовлення власними силами	—————>	Первісна вартість (фактична собівартість)
Внесення власниками до статутного капіталу	—————>	Справедлива вартість, погоджена засновниками (учасниками)
Обмін на подібний актив	—————>	Залишкова вартість переданого об'єкта або справедлива вартість
Обмін на неподібний актив	—————>	Справедлива вартість переданого об'єкта, збільшена (зменшена) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів

Рис. 1. Оцінка вартості необоротних активів залежно від способу їх надходження

Первісна вартість залежить від: суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельномонтажних робіт (без непрямих податків); реєстраційних зборів, державного мита та аналогічних платежів, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів; витрат зі страхування ризиків; витрат на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів; інших

витрат, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою [2].

Справедлива вартість, яка є особливо актуальною в ринкових умовах господарювання, – це ринкова оцінка, тобто сума, за якою може здійснюватись обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежним сторонами. Мета оцінки справедливої вартості – визначити ціну, за якою відбувалася б звичайна операція продажу актива чи передачі зобов'язання між учасниками ринку на дату оцінки за нинішніх ринкових умов (тобто, вихідну ціну на дату оцінки з точки зору учасника ринку, який утримує актив або має зобов'язання) [3].

На рахунках бухгалтерського обліку придбання основних засобів за плату відображується за дебетом рахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів», а коли актив готовий до експлуатації, то накопичена сума списується з цього рахунку на рахунок 10 «Основні засоби» (з відповідними субрахунками). У разі безоплатного отримання – актив обліковується за кредитом рахунку 424 «Безоплатно одержані необоротні активи». При внесенні власниками необоротних активів до статутного капіталу актив обліковується за кредитом рахунку 46 рахунку «Неоплачений капітал». Первісна вартість об'єкта необоротного активу, отриманого в обмін на подібний об'єкт, дорівнює вартості переданого об'єкта необоротного активу, яка амортизується, за вирахуванням сум накопиченої амортизації, але не вище звичайної ціни об'єкта необоротного активу, отриманого в обмін. А первісна вартість об'єкта необоротних активів, отриманих в обмін на неподібний об'єкт, дорівнює вартості переданого об'єкта необоротного активу, що амортизується, за вирахуванням сум накопиченої амортизації, збільшеній/зменшеній на суму коштів чи їх еквівалента, що була передана/отримана під час обміну, але не вище звичайної ціни об'єкта необоротного активу, отриманого в обмін. Залишкова вартість основного засобу списується з балансу підприємства за кредитом рахунку 10 «Основні засоби» з відповідними субрахунками на рахунок витрат. Знос переданого основного засобу списується за дебетом 131 «Знос основних засобів» [4].

Підприємство має право самостійно встановлювати мінімальну вартість об'єкта основних засобів, визначати порядок встановлення строку корисного використання та групи основних засобів для нарахування амортизації і їх переоцінки, методи нарахування амортизації, порядок визначення ліквідаційної вартості основних засобів, порядок списання основних засобів тощо, фіксуючи це в наказі про облікову політику.

Отже, облік необоротних активів підприємства залежить від шляхів їх надходження та від облікової політики, обраної підприємством. Інформація про необоротні активи підприємства є досить важливою, оскільки їх наявність, стан

та структура характеризують технічний і технологічний рівень розвитку підприємства. Ефективність діяльності підприємства залежить від ефективності прийнятих управлінських рішень, базою для яких є достовірна та своєчасна бухгалтерська інформація щодо оборотних активів підприємства.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Мінфін України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 23.04.2021).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Мінфін України від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 23.04.2021).
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості» : *IASB*; Міжнародний документ від 01.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_068#Text (дата звернення: 23.04.2021).
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Мінфін України, Інструкція від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 23.04.2021).

Лаптінова О.Є., студент

Плахотіна І.В., студент

Дулік Т.О., к.е.н., доцент,

Університет митної справи та фінансів

ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ

Дослідження питання потенційних загроз соціальних ризиків в Україні та напрямів їх нейтралізації набуває сьогодні дедалі більшого значення. Попри сучасних заходів оптимізації державних соціальних стандартів та соціальних гарантій, у тому числі розмірів прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати, пенсійних та інших соціальних виплат, допомог, більшість їх отримувачів й досі не можуть задовольняти свої мінімальні життєві потреби, що своєю чергою може призвести до самих небезпечних соціальних наслідків та загроз – скорочення людських ресурсів національної економіки.

Соціальний ризик – це соціально значуща подія з настанням якої окремі члени суспільства не здатні самостійно себе утримувати, а тому потребують матеріальної підтримки з боку держави.

Загалом, за визначенням В.І. Надраги, соціальні ризики мають такі характерні ознаки: закріплені міжнародним та національним законодавствами в якості обставин, за умови настання яких особа потребує допомоги держави чи суспільства; мають об'єктивний характер, тобто їх настання відбувається незалежно від волі особи та вони не можуть бути усунутими нею самостійно; порушують звичний ритм життєдіяльності людини та зумовлюють її матеріальну незабезпеченість; потенційно закономірні для кожної людини – настають обов'язково чи відбудуться за певних умов [1, с. 487].

Німецький філософ – Ульріх Бек, один із перших науковців, хто дослідив, що саме суспільство є джерелом ризику. За його уявленням, індустріальне суспільство епохи постмодернізму і є «суспільство ризику».

Поняття ризик часто плутають з небезпекою. Намагаючись розмежувати ці поняття Ніклас Луман – німецький соціолог, зазначає: «При зіткненні з небезпеками, як і з ризиками, мова йде про можливий майбутній збиток, виникнення якого в даний час невизначено або неймовірно. При небезпеці причиною виникнення збитків є навколишнє середовище, а при ризику – як наслідок власної діяльності або бездіяльності» [2, с. 27]. Отже, коли мова йде про стихійні лиха, то їх наслідком є спричинені ними загрози для навколишнього середовища, а така подія як ризик може виникнути через прийняття рішень, спрямованих на уникнення або посилення таких загроз.

Водночас соціальний ризик можна розглядати як процес, що протікає в часі. Динаміка ризику дуже складна, і його поділ на певні стадії є досить умовним. Тому на першому етапі соціального ризику є виникнення у суспільстві такої ситуації, яка може за певних обставин призвести до кризи і навіть руйнування соціальної системи. Цей стан досліджуваного явища можна визначити як потенційний етап розвитку соціального ризику. Враховуючи стадію потенційних ризиків, важливо прийняти більш комплексний і цілеспрямований підхід, щоб мінімізувати можливість соціальних криз, зменшити їх небезпечні наслідки та запобігти з боку держави втрати управління, системного колапсу [2, с. 28 - 29].

У науковій літературі соціальні ризики поділяють на такі різновиди:

1) ризики, властиві кожній людині як члену людського суспільства; через їх фізіологічну та соціальну природу; мають винятково об'єктивний характер (індивідуальні). Ця система ризику включає: тимчасову непрацездатність; вагітність та пологи; потребу у догляді за неповнолітніми, або дітьми-інвалідами, інвалідами або літніми членами родини; хворобу; інвалідність; старість (досягнення пенсійного віку); смерть годувальника; безробіття з незалежних від людини причин; смерть та інші. За такі ризики несе відповідальність все суспільство;

2) ризики, які можуть стати об'єктивним результатом праці особи, але не можуть бути усунені за допомогою науково-технічного прогресу та поліпшенням умов процесу праці; спричинюють професійну непрацездатність особи, тобто неможливість виконувати роботу, що визначає зміст трудової функції (професійні). Держава та роботодавці несуть відповідальність за такі ризики, незалежно від форми власності;

3) ризики, спричинені низкою складних економічних, технічних, соціальних причин у тій чи іншій державі, є непередбачуваними (загальнодоступними). Наприклад, техногенні катастрофи, стихійні лиха, військові та соціальні конфлікти. Все суспільство і держава повинні нести відповідальність за такі ризики [1, с. 488].

Беручи до уваги те, що оскільки сучасному людству та суспільству постійно загрожує небезпека і вони часто стикаються з нею, система соціального захисту виступає об'єктивною і необхідною умовою їх функціонування. Ефективність системи соціального захисту населення залежить від її здатності запобігати або прогнозувати виникнення ризиків, що, звичайно, мінімізує соціальні витрати. Тому в процесі реалізації заходів соціального захисту населення необхідно враховувати не лише види ризиків, але і їх співвідношення, а також міру впливу кожного з них [1, с. 487].

З метою своєчасного виявлення соціальних ризиків, запобігання та нейтралізації їх негативного впливу на життєдіяльність окремої людини, а також громадян країни загалом, важливо в межах проведення заходів соціальної політики сприяти захисту їх загальносуспільних та національних інтересів шляхом забезпечення належного рівня та якості життя [3, с. 21].

До основних факторів, що загрожують національній безпеці в соціальній сфері країни є такі: низький рівень життя більшості населення та недостатній соціальний захист; наявність великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих суспільно корисною діяльністю; незадовільний стан системи охорони здоров'я; тенденції моральної та духовної деградації в суспільстві тощо.

Загрозою у соціальній сфері є: невідповідність плану економічних реформ країни та результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам; неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення, як наслідок, погіршується стан здоров'я населення; зловживання наркотиків, алкоголю та поширення відповідних захворювань; загострення демографічної кризи; скорочення чисельності населення через погіршення його здоров'я, низька якість життя, недостатній рівень народжуваності, висока смертність, а також відтік трудових ресурсів працездатного віку України за кордон і як наслідок – зростання їх дефіциту,

старіння населення, низька економічна активність і недооцінка реальної вартості робочої сили; зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояву моральної та духовної деградації суспільства; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності, бродяжництва тощо [3, с. 21]. Як бачимо, все, що знижує якість життя, завдає шкоди конкретній людині, суспільству в цілому, є факторами, які загрожують соціальній безпеці.

Таким чином, здійснені наукові дослідження потенційних загроз соціальних ризиків в Україні свідчать, насамперед, про те, що в сучасних умовах соціально-економічної нестабільності, зростання соціальної напруженості через спалах та поширення коронавірусної хвороби 2019 – 2021 рр. набувають особливого значення питання соціального забезпечення. При цьому встановлено, що існує чітка залежність між показником соціальної стабільності суспільства та рівнем соціальної захищеності. І, відповідно, підриєв соціальної стабільності суспільства призводить до більшої соціальної небезпеки. Розбіжність позицій учених полягає у співвідношенні між якістю соціального управління реальним забезпеченням соціальної безпеки та рівнем розвитку суспільства. Під впливом різних чинників соціальні ризики дуже мінливі й тому потребують постійного моніторингу, аналізу, систематизації та нейтралізації, тобто ефективної системи управління в основу якої мають бути покладені оптимізовані інституціональні нормативи та стандарти соціального середовища та державного соціального менеджменту.

Список використаних джерел

1. Надрага В. І. Соціальний захист в системі мінімізації соціальних ризиків. *Соціально-трудоі відносини: теорія та практика*. 2014. №2. С. 486-490. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197230949.pdf>
2. Євтухов О.В. Тенденції розвитку соціальних ризиків у сучасному суспільстві: державно-управлінський аспект. *Аспекти публічного правління*. Том 6 №6-7. 2018. С. 24 – 30. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/420/417/>
3. Підлипна Р.П. Основні загрози та система соціальної безпеки в Україні. *Вісник Львівської комерційної академії*. №47. 2015. С. 20 – 23. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21

Магійович Р.І., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Соціально-економічні проблеми – це негативні прояви, явища, умови, становища та ситуації, які є причиною дисгармонійного функціонування суспільства. Серед проблем, що катастрофічно знижують рівень життя населення можна назвати такі: низька заробітна плата та відсутність ефективного функціонування ринку праці; безробіття та масовий відтік продуктивного населення за кордон; зростання цін на всі товари та постійне підвищення тарифів на послуги житлово-комунального господарства; відсутність реального захисту людей похилого віку та малозабезпечених і багатодітних сімей; низька якість медичного обслуговування та фінансова неспроможність населення лікуватися «безкоштовно»; високий рівень побутової корупції та зростання злочинності; яскраво виражений поділ суспільства на дуже багатих і бідних та безкарність багатих при порушеннях чинного законодавства; байдужість молоді до навчання та отримання освіти через відсутність державних стимулів та дисбаланс у галузях економіки, а також пріоритетність й престиж конкретних невиробничих професій; несприятливі політичні, економічні, психологічні та юридичні умови для ведення малого і середнього бізнесу; незадовільна екологічна ситуація та розрекламована пропозиція неякісних товарів, а особливо продуктів харчування із шкідливим для здоров'я вмістом складників.

Безперечно, такі проблеми відбиваються на життєдіяльності населення країни. Реалії сьогодення призвели у вкрай скрутне становище мешканців як міст, так і сільських населених пунктів.

Безумовно, що поглиблює негативну ситуацію в країні війна, яка має та продовжуватиме мати свої плачевні наслідки через втрату близьких, каліцтво у зв'язку із складними пораненнями, психологічну травму на все життя, важку адаптацію у цивілізованому соціумі.

До всіх цих проблем доєдналася глобальна коронавірусна інфекція (COVID-19), яка торкнулася інформаційно всіх, морально кожного і, як не прикро, хворобою вже багатьох.

Пандемічна криза негативно вплинула на всі сфери суспільного життя країни, зачепивши, у першу чергу, громадян, а також малий і середній бізнес та державну владу. Звичайно, у даній ситуації житель міста має більше можливостей «допомогти собі» через розвиток соціальної інфраструктури, проте мешканець сільських територій таких шансів у рази має менше. Немає

сумніву, що пандемія тільки посилила наявні проблеми жителів сільських територій, головними з яких є: посилення фінансових труднощів через втрату роботи, бізнесу та зниження доходів внаслідок ненормованого робочого часу; зміна підходів, правил проведення дозвілля, які обмежуються подвір'ям власного будинку; загострення проблем з постачанням товарів промислового призначення, засобів гігієни, медикаментів, продуктів харчування тощо, адже через відсутність зв'язку та інтернету у багатьох населених пунктах, особливо гірських, обмежений доступ до інтернет-магазинів та служб доставки; призупинення та часткове відновлення транспортного сполучення; психологічне напруження через дистанційне навчання школярів та роботу дорослих в режимі онлайн, яке виникає внаслідок відсутності живого повноцінного спілкування між батьками і дітьми попри те, що всі є вдома.

Звісно, умови пандемії призвели до значних змін, але населення поволі пристосовується до них, як до тимчасового життєвого стандарту.

Легше, звичайно, долати труднощі, коли відчувається захист, безпечність дій закладів медицини, фармацевтичних компаній, влади, держави в цілому. Швидко розповсюдження глобального вірусу несподівано заповонило країну, яка не була готова до таких масштабів. Звичайно, що не тільки у нашій державі, але і у цілому світі пандемія стала причиною гальмування економічного зростання. Однак, такий «соціально-економічний струс» може стати поштовхом швидкого відновлення звичного способу життєдіяльності, але з посиленням відчуттям в людей цінності життя, свободи та спілкування.

Матвієнко С.С., студент

Ягольницький О.А., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Система місцевого самоврядування, яка дозволить реалізувати права й свободи громадян, можливості й потенціал територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення є одним з основних пріоритетів розвитку суспільства в Україні. Саме тому з 2014 року в Україні почалася реформа децентралізації, яка має покласти край пострадянській регіональній вертикалі.

Децентралізація - передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей - органам місцевого самоврядування [1].

Реформа відрізняється в різних країнах залежно від політичних та адміністративних компромісів. Зарубіжний досвід останніх десятиріч з питання модернізації публічного управління свідчить, що ключовим моментом

у цьому процесі був перегляд відносин між центральним, регіональним, місцевим рівнями державного управління та місцевим самоврядуванням. У результаті реформування було розвинено регіональне самоврядування, зміцнено позиції місцевого самоврядування, що дозволило більш ефективно вирішувати питання соціально – економічного розвитку територій.

Завдяки реформі децентралізації, центральний уряд матиме зв'язок з областю, районом і з кожною громадою, тому що будуть прямі міжбюджетні відносини з кожним рівнем. Це посилює вплив і відповідальність громад, однак водночас зміцнює їх зв'язок з центром.

У свою чергу, процес реалізації реформи децентралізації створює низку потенційних викликів і ризиків у сфері соціокультурної політики, ефективного управління, розвитку ефективного політичного плюралізму в громадах, включаючи: посилення соціально-економічних диспропорцій, обмежений контроль за виборами, невиконання поточних зобов'язань, національні меншини, законодавчі питання, управління та компетентність.

У той же час ризики децентралізації можна зменшити шляхом підтримки об'єднаних громад за допомогою розвитку законодавства в сфері самоврядування, проведення реформи правоохоронної системи, освіти, медичної та земельної реформ (які б враховували особливості регіональної реформи, самоврядування, територіальної організації влади), а також сприяння громадським організаціям та ініціативам в частині контролю над владою, розвитку соціокультурних ініціатив [2].

Необхідно брати до уваги той факт, що успіх і ефективність процесу децентралізації також залежить від загального ходу адміністративної реформи, розвитку інфраструктури, реформи правоохоронних органів, протидії корупції. Крім фіскальної децентралізації і розвитку законодавства в сфері самоврядування, процес децентралізації залежить від соціальних і правових реформ, які проводяться в Україні [3].

Цінність реформи децентралізації проявляється й у тому, що, незважаючи на тимчасову окупацію території країни та порушення господарського простору, вимивання ресурсів і загальне розбалансування ресурсної бази, «пробуксовування» реформ в інших сферах, макроекономічну нестабільність та ослабкі паростки економічного зростання, реформування управління на місцевому рівні вже позитивно впливає на соціально-економічне становище громад.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна сказати, що реформа вимагає злагодженої роботи всіх гілок влади. Разом із тим вона містить певні виклики, пов'язані як із перебігом її впровадження, так і з впливом на різноманітні сфери суспільно-політичного та соціально-економічного життя. При цьому реформа

децентралізації має великий потенціал для стимулювання розвитку регіонів, а через нього – розвитку всієї країни.

Список використаних джерел

1. Суть реформи децентралізації URL: <http://icps.com.ua/sut-reformy-detsentralizatsiyi--spromozhnist-rehioniv-samostiyno-za-rakhunok-vlasnykh-resursiv-vyrishuvaty-pytannya-mistsevoho-znachennya/> (дата звернення: 10.04.2021)
2. Децентралізація в Україні: навіщо ліквідують 490 районів (відео) URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%89%D0%BE-%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-490-%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE/a-54284208> (дата звернення: 10.04.2021)
3. Децентралізація в Україні URL: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf (дата звернення: 10.04.2021)

Овчиннікова Т. В., к.е.н., доцент,
*ВП «Львівська філія» Київський національний
університет культури і мистецтв*

ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Соціально-економічний розвиток – це складне багатоаспектне поняття, яке характеризує процес функціонування народного господарства за двома основоположними напрямками: економічним та соціальним. У першому випадку мова йде про показники виробничого процесу та торгівлі товарами і послугами, які спостерігаються в країні, а в другому – про рівень соціального забезпечення, який засвідчує, наскільки комфортна проживати населенню в тій чи іншій державі і наскільки вона забезпечує кожному окремому громадянину відповідні соціальні блага, потрібні для відтворення фізичних і духовних якостей особистості.

Глобалізаційні процеси сьогодні не можуть оминати жодної з держав світу, які так чи інакше повинні відповідати викликам сьогодення та

враховувати щораз більші масштаби світових інтеграційних процесів. Не є винятком і Україна, яка на даний час стоїть перед нелегким завданням інтеграції у європейське співтовариство.

Соціально – економічний розвиток країни залежить як від макро-, так і від мікроекономічних показників, які лише підсилюючи та взаємодоповнюючи один з одним можуть разом визначати рівень продуктивності та відповідно й ступінь розвитку. Зокрема, здатність компаній до розвитку та процвітання залежить від різних факторів, у тому числі й від ефективності державних інституцій, досконалості системи освіти та загальної макроекономічної стабільності в країні. У той же час досконале макроекономічне середовище також ще не гарантує успішного розвитку, якщо самі компанії не використовують ефективних методів виробництва товарів й послуг [1].

Для того, щоб уявити, які завдання стоять сьогодні перед державою у контексті побудови цивілізованого суспільства, здатного реагувати на виклики реалій сучасного світу, потрібно в першу чергу розглянути основні показники, на основі яких характеризується соціально-економічний розвиток тієї чи іншої країни.

Існує багато класифікаційних підходів до поділу країн залежно від рівня їх економічного розвитку. Найбільш поширеним є підхід, запропонований Всесвітнім банком, відповідно до якого економічний розвиток країни визначається за показником валового внутрішнього продукту на душу населення.

Виходячи з того, що існує значний перелік показників, на основі яких здійснюється соціально-економічний розвиток держави, можна прийти до висновку, що в сьогоденних умовах Україні слід удосконалити державну політику у напрямі підвищення рівня показників її розвитку. Зокрема, стосовно економічного життя країни, то тут необхідно забезпечити на рівні держави реалізацію наступних заходів:

- забезпечити регіонам можливості для самостійного розвитку на умовах самофінансування та самозабезпечення;
- удосконалити бюджетну та податкову політику держави;
- покращити планування, прогнозування та програмування розвитку як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях;
- сприяти активізації інвестиційної політики та залученню капіталовкладень в українську економіку з-за кордону;
- уніфікувати розміщення продуктивних сил у напрямі удосконалення політики розвитку регіональних комплексів (АПК, транспортний, будівельний);
- посилити контрольно-аналітичну діяльність на рівні держави та регіонів;

- покращити інформаційне забезпечення економічного розвитку в державі.

Що ж стосується підвищення рівня соціального забезпечення українського населення, то завданнями стійкого розвитку України в соціальній сфері на найближчу перспективу є:

- ліквідація убогості і зменшення масштабів бідності;
- поліпшення місця існування людини, розвиток його соціальної активності;
- посилення соціальної функції держави;
- забезпечення рівних можливостей в здобутті освіти, отриманні медичної допомоги і відновленні здоров'я;
- забезпечення соціальної захищеності громадян;
- формування у громадян екологічно орієнтованого світогляду, свідомості відповідальності за стійкий розвиток;
- формування системи загальної безперервної екологічної освіти, забезпечення доступу до інформації про рішення проблем стійкого розвитку, посилення цих складових в програмах навчання усіх рівнів;
- формування нової етики, заснованої на відношенні до біосфери, як фундаменту життя; на необхідності дотримання законів її розвитку, обмежень і заборон, які витікають з них; на ефективному господарюванні, раціональному споживанні і здоровому способі життя [2].

Лише комплексне вирішення соціально-економічних проблем, яке буде визначати подальший розвиток української держави, дасть змогу Україні перейти на якісно новий рівень функціонування суспільства та підвищити життєвий рівень населення.

Список використаних джерел

1. Павлюк Т.І. Тенденції соціально – економічного розвитку : мікро та макроекономічний аспект. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. №3 (69). 2012. С.162-169.

2. Євсєєва О.О. Напрями сталого соціального розвитку України. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-411/mechanism-of-regulation-of-the-economy-411/11094-411-0252>

Пошивалова О.В., к.ф.-м.н., доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Одним з чинників інноваційного розвитку підприємства в умовах турбулентних змін є впровадження передових технологій. Це забезпечує суб'єкту господарювання довгострокові конкурентні переваги, що здатні реалізувати стратегічні цілі. Саме запровадження комбінованої системи запровадження новітніх технологій, дозволяє здійснити технологічний «прорив»: розвиток наукового потенціалу для створення технологій власними силами та активне залучення запозичених технологій шляхом трансферу.

Для українських підприємств характерні такі бар'єри інноваційного розвитку: обмеженість матеріально-технічної бази для здійснення самостійних досліджень; обмеженість у можливості здійснити наукове замовлення у науково-дослідницьких інститутів. Так, Національний фонд досліджень України надає фінансування на фундаментальні дослідження у середній вартості 4 млн. грн на 3-4 роки. При цьому тільки кожен 20 проєкт отримує фінансування. Також існує колосальний розрив між вітчизняною наукою та бізнесом.

Саме розбудова взаємовідносин між наукою і бізнесом, що сприятиме трансферу технологій та їх апробації, дозволить забезпечити інноваційний розвиток підприємств на постійній основі. У переважній більшості українські підприємства потребують активізації інноваційної діяльності, а реальним важелем цих процесів на даному етапі повинен стати трансфер технологій.

В умовах глибокої системної кризи, постійних змін та жорсткої конкуренції серед суб'єктів господарювання головною умовою забезпечення конкурентоспроможності на ринку є їх здатність до інноваційної діяльності, в тому числі за рахунок трансферу технологій, роль якого має важливе значення для підприємств, що відстають у технологічному розвитку.

Світовий досвід свідчить, що більшість країн прийшли до сучасної інноваційно-орієнтованої структури економіки, сучасного технологічного розвитку через трансфер технологій.

Дослідження процесів трансферу технологій повинно здійснюватися на макро- та мікрорівні, тобто врахування принципів багаторівневості та комплексності, міжнародного порівняння.

Нерозвиненість системи трансферу технологій в Україні обумовлена, насамперед, такими чинниками: недостатній рівень розвитку ринку науково-технічної продукції, низька активність інноваційних процесів, недосконалість

законодавства щодо визначення та захисту прав інтелектуальної власності учасників інноваційного процесу.

У міжнародній статистиці використовуються міжнародні рейтинги щодо діяльності підприємств. Так, Індекс глобальної конкурентоспроможності (субіндекс «технологічна готовність») та Глобальний індекс інновацій. Глобальний індекс інновацій поєднує оцінки наявних ресурсів і умов для ведення інновацій (Innovation Input) та досягнутих результатів здійснення і впровадження інновацій (Innovation Output).

За цими Індексом, Україна за період 2016-2019 роки має низький міжнародний рейтинг за всіма показниками технологічного розвитку. Особливо значним є відставання за показниками, що характеризують інформаційну сферу економіки. Найвищі показники серед субіндексів – пропускна здатність інтернету та кількість користувачів інтернету, що свідчить про динамічний розвиток ринку інформаційних технологій.

Необхідно зазначити, що снують такі обмеження щодо активізації участі української сторони у процесах трансферу технологій: наукові доробки не відповідають етапу технологічного розвитку – Індустрія 4.0; відсутній реальний зв'язок між науково-дослідницьких установ та бізнесу; дефіцит ресурсної бази українських підприємств для придбання інноваційних технологій тощо.

Список використаних джерел

1. Arnaboldi M., Busco C., Cuganesan S.. Accounting, accountability, social media and big data: revolution or hype?. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2017. 30(4). pp. 762–776.
2. Маркетингове просування технологій використання альтернативних джерел енергії в Україні : монографія / С. О. Смирнов, С. Я. Касян, Л. В. Накашидзе, Т. В. Гільорме. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2015. 186 с.
3. Пошивалова О. В. Статистичне моделювання економічної безпеки соціально-економічної системи. *Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку України*: колективна монографія / за ред Столярова В.Ф, Фролової Г.І. К.: Талком. 2020. С. 39–52.

Смолінський В.Б., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Головним напрямком політики ринкової трансформації економіки України є створення умов становлення та розвитку малого і середнього бізнесу. Його місце і роль у структурі ринкової економіки визначаються тим, що цей бізнес становить основу дрібного виробництва. Він відіграє важливу роль у процесі формування ринкової конкуренції рівноваги цін, забезпеченні зайнятості населення, заповнює ринкові "ніші", неефективні для великих підприємств.

Незважаючи на те, що малі і середні приватні підприємства постійно стикаються з проблемою захисту своєї економічної незалежності, як дрібні суб'єкти ринку мають досить нетривалий термін ділового існування, в той же час добрих результатів вони досягають саме в співробітництві з іншими компаніями. Світовий досвід і практика господарювання доводять, що саме існування і взаємодія великих, середніх і малих підприємств, їх природно регульоване оптимальне співвідношення становлять характерну рису ринкової економіки.

Особливе значення малого і середнього бізнесу виявляється під час перехідного періоду до ринкової економіки в стимулюванні структурної перебудови економіки, формуванні нового соціального прошарку підприємців-власників як соціальної бази ринкової трансформації економіки, які забезпечують стабільність суспільства і гарантії незворотності руху до ринку. Тому завданням даної статті є пошук раціонального поєднання всіх форм господарювання в економіці України з метою досягнення найвищого ефекту від їх діяльності.

Становлення, функціонування і розвиток вітчизняного підприємництва в Україні відбувається не в соціальному вакуумі й ґрунтується не на абстрактному суспільному базисі. Ці процеси здійснюються в конкретному суспільному контексті й під впливом конкретно-історичних умов, які, з одного боку, сприяють розвиткові, а з іншого, - гальмують їх. У свою чергу підприємництво як соціальне явище не тільки піддається впливу суспільних процесів, але й саме торкається цих процесів, що також впливає, видозмінює, трансформує їх. Розгляд проблем бізнесу в контексті суспільних, насамперед політико-економічних, відносин, що створюють соціальне середовище його буття.

Взагалі розвиток малого підприємництва - важлива економічно-політична проблема, розв'язання якої потребує цілісної системної методології розвитку малого підприємництва з точки зору як бюджету і податків, так і ставлення держави до малого бізнесу. Початок дійсного піднесення в розвитку малого підприємництва в цілому є неминучим, проте воно значною мірою детермінуватиметься реальним піднесенням та поживавленням розвитку всієї економічної системи України.

Одним із найбільш помітних явищ в економіці України останніми роками стало масове створення акціонерних товариств. Так, зокрема, переважна частина комерційних банків України має саме таку організаційно-правову форму. До того ж у ході приватизації середні та великі підприємства перетворюються в акціонерні товариства з подальшим продажем акцій фізичним і юридичним особам.

Безумовно, тут не йдеться про прямі вкладення коштів з Державного та місцевих бюджетів у статутні фонди або надання підприємствам бюджетних дотацій. Але стимулювання суб'єктів ринкової інфраструктури мати справу з підприємствами, формування сприятливої податкової політики в державі, сприяння розвитку альтернативних схем фінансування, а також вдосконалення законодавства, яке регулює сферу надання фінансових послуг та форми співпраці малого та великого підприємництва, являються, на наш погляд, пріоритетними напрямками державної політики підтримки підприємництва. Якщо підприємцям полегшити доступ до фінансових ресурсів, то режим їх функціонування якісно зміниться, і деякі завдання державної програми підтримки підприємництва вирішаться автоматично.

Ведучи мову про забезпечення спрощених режимів оподаткування та податкових пільг як напрям державної підтримки малого та середнього підприємництва, варто в першу чергу згадати загальні недоліки системи оподаткування в Україні у контексті пошуку оптимальних підходів до оподаткування підприємців. Так, українська податкова система відзначається нестабільністю і не стимулює бізнес нагромаджувати фінансовий капітал та його інвестувати. Значним чином це стосується малих підприємств. Крім того, групування усіх правових норм у Податковому кодексі України [2] не дає підстав говорити про те, що в українському законодавстві відсутні податкові колізії, неузгоджені питання.

Отже, у сучасних умовах господарювання розвиток окремих сфер економіки вимагає спеціальних підходів у правовому регулюванні. З урахуванням необхідності державної підтримки бізнесових структур, що опинилися у критичній ситуації, визначено умови надання такої підтримки, а саме:

- збереження виробництва суб'єкта підприємницької діяльності має бути обумовлено суспільними потребами;
- відсутність надмірного обмеження господарської конкуренції;
- наявність плану реструктуризації, цілеспрямованого на відновлення рентабельності, конкурентноздатності підприємця, у разі обмеження розміру державної підтримки витратами, необхідними для його реалізації, звітності та контролю.

Отже, надання державної політики за таких умов має на меті сформувати єдиний ефективно діючий механізм управління та регулювання діяльності підприємств малого та середнього бізнесу, підвищити рівень фінансової дисципліни господарюючих суб'єктів, гармонізувати законодавчу базу, покращити рівень інформаційного забезпечення системи здійснення підприємницької діяльності, оптимізувати взаємодію державних органів влади та малих і середніх підприємств у контексті реалізації євроінтеграційних прагнень України. Функціонування такого механізму можна буде досягти лише за умови комплексної реалізації зазначених заходів.

Тетченко В. В. студентка
Гончаренко О.О., к.е.н., доцент
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Виробничі запаси займають особливе місце не лише у складі майна підприємства, а й у структурі витрат, оскільки вони є основною складовою формування собівартості готової продукції. У сучасних умовах господарювання неналагоджена та неефективно діюча система управління виробничими запасами призводить до несвоєчасного забезпечення виробництва необхідною сировиною і матеріалами або до надлишкового їх накопичення на підприємстві. Нині проблеми обліку виробничих запасів набувають особливої актуальності у зв'язку з потребою отримання оперативної та достовірної інформації для здійснення керівництвом підприємством і процесами, які в ньому відбуваються.

Проблеми розвитку та удосконалення обліку, контролю виробничих запасів турбують багатьох економістів. Вагомий внесок у дослідження проблем обліку виробничих запасів зробили такі вітчизняні науковці як О. Бородкін, М. Кужельний, А. Кузьмінський, В. Сопко, М.Чумаченко, Ф.Бутинець, Л. Чижевська, Н. Герасимчук, С. Голов, П. Смоленюк, В. Ластовецький, Л. Нападовська, Н.Ткаченко та інші [1].

Правильна організація надходження та вибуття запасів сприяє раціоналізації процесу виробництва на всіх стадіях оброблення і випуску готової продукції виробничого підприємства. Головними завданнями обліку виробничих запасів є:

- правильне та своєчасне документальне оформлення всіх операцій з руху матеріальних цінностей;
- виявлення та відображення витрат, пов'язаних з їх заготівлею;
- контроль за надходженням, заготівлею матеріальних цінностей, їх зберіганням;
- одержання точних відомостей про залишки запасів, що знаходяться на складах і в коморах;
- правильне та своєчасне виявлення запасів, які не використовуються на підприємстві та підлягають реалізації.

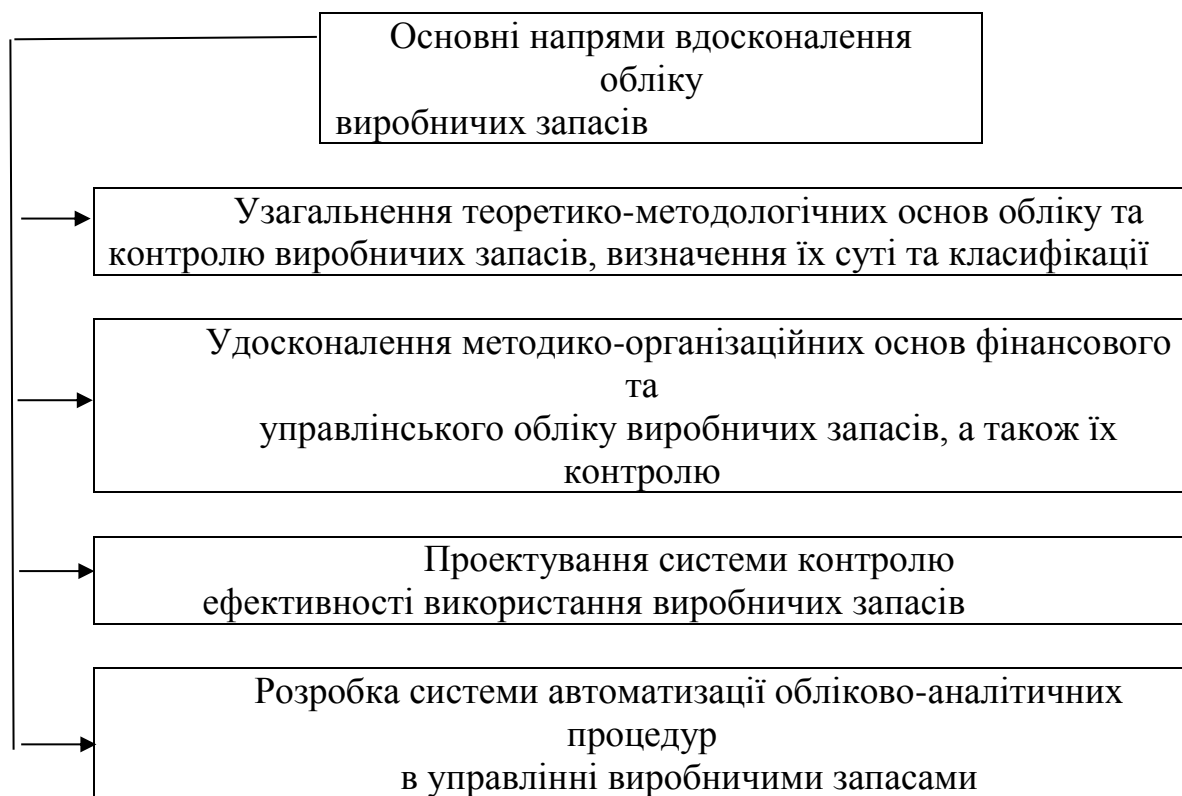

Рис. 1. Запропонована структура напрямів удосконалення обліку виробничих запасів

Для забезпечення інформації щодо потреб витрат на виробництво важливе значення має розробка методики обліку наявності, руху і контролю виробничими запасами, яка б найкраще відповідала ринковій економіці і

вимогам Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [2].

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються виробничі запаси, які є найбільш важливою та значною частиною активів підприємства. З одного боку, сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку, а з іншого – виробничі запаси на рівні великих промислових підприємств потребують великих капіталовкладень. Тому від організації та ведення обліку виробничих запасів залежить точність визначення прибутку підприємства, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку та в цілому ефективність роботи підприємства [3].

Наступною із важливих проблемних питань обліку виробничих запасів є значна трудомісткість заповнення та обробки первинних і зведених документів.

Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності підприємств є наявність та раціональне використання виробничих запасів. У той же час, залишаються невирішеними питання вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку. Вирішення цих питань полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій з удосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функцій обліку в управлінні виробництвом. Для вирішення зазначених проблемних аспектів пропонуємо основні напрями удосконалення обліку виробничих запасів, які представлені на рис. 1.

Дану проблематику розглядають багато науковців. Документи на надходження і витрати матеріалів, які передаються у бухгалтерію, потребують повсякденної обробки і відображення в тих чи інших облікових регістрах. При цьому, для своєчасного відображення і контролю за наявністю і рухом виробничих запасів на підприємстві є доцільним складати і затверджувати графік документообігу та чітко його дотримуватися. Вирішення цих проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів щодо ефективного їх використання та оптимізації результатів діяльності підприємства через застосування принципів і методів бухгалтерського обліку [4].

Проаналізувавши вище наведені проблеми та шляхи покращення обліку виробничих запасів, можна стверджувати, що реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку запасів підприємством призведе до значного підвищення

результативності його фінансово–економічної діяльності. Вирішення комплексу суперечливих та дискусійних питань обліково–аналітичного управління виробничими запасами є актуальним для більшості підприємств і досі потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: ПКУ «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Бутинець Ф.Ф. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text3> (20.04.2020 р.).
3. Кузнецова М. Тенденции и закономерности управления запасами / М. Кузнецова Проблемы теории и практики управления (рус.). 2009. № 11. С. 63–72.
4. Світлична В.Ю. Актуальні проблеми організації і ведення обліку виробничих запасів підприємствами України. URL: http://www.economyconfer.com.ua/full_article/716/ (20.04.2020 р.).

Тимань М. М., студентка
Науковий керівник: **Томашівська М.В.**
Вишнянський коледж ЛНАУ

«ІНГРІНДІЄНТ УСПІШНОГО ЖИТТЯ»

Як побудувати успішне життя? Стабільна робота, квартира, автомобіль та інші матеріальні блага. Саме таку картину уявляємо собі ми. Що є фундаментом для здобуття матеріально забезпеченого проживання? Розберемо у цій статті!

Фінансова грамотність – це надзвичайно обов'язкова навичка, яку можна і треба опанувати, а потім постійно розвивати. Вивчення даної теми не належить до популярної культури, а дарма. Впевнена, що більшість хоче щось змінити, стати фінансово освіченими й успішним у своїй справі. Щоб розібратися наскільки ви освічені у цій справі дайте собі відповідь на такі питання:

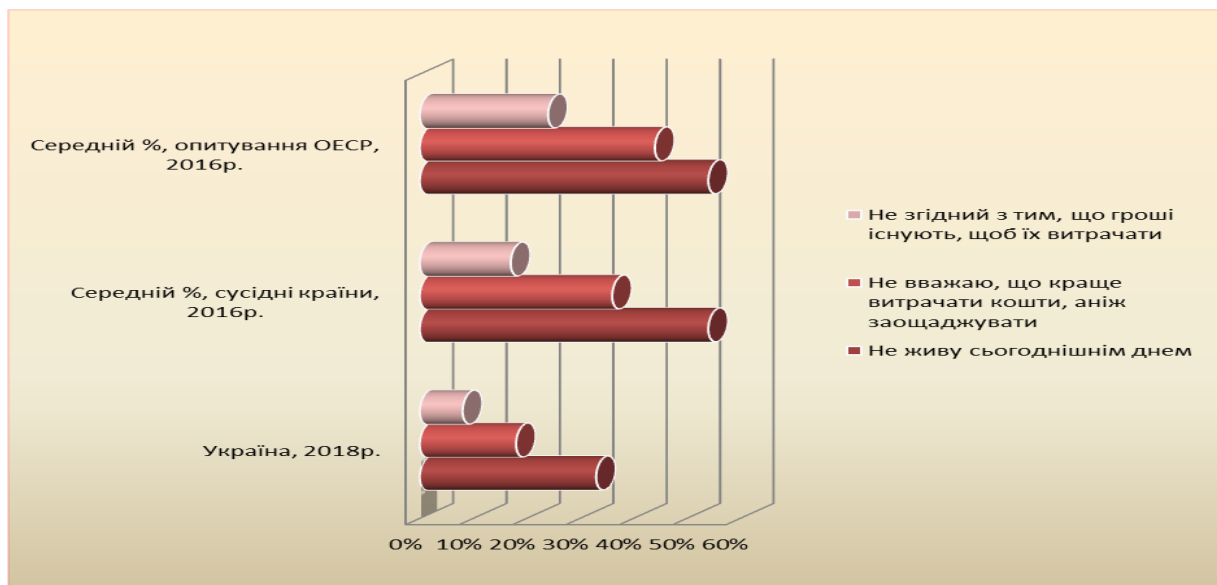
- Живете у борг?
- Зловживаєте кредитами?
- Потрапляєте у боргову яму?
- Берете участь у фінансових пірамідах?
- Не контролюєте витрати коштів?

Якщо ви відповіли хоч на одне питання ствердно вам варто поглинути у цю тему! Для того, щоб розібратися з загальним рівнем українців у даній справі розглянемо дослідження. У 2018 році було проведене опитування, що дає можливість порівняти результати України з тридцятьма іншими країнами. Результати в порівнянні різних країн безперечно дивують див. рис. 1.

Підсумковий коефіцієнт обізнаності українців становить 11,6 із 21 можливих. Середній показник країн Підсумковий коефіцієнт обізнаності українців становить 11,6 із 21 можливих. Середній показник країн сусідів трохи вищий 12,1. З цього дослідження також відомо наскільки схильні громадяни нашої країни до витрачання грошей, ніж до заощадження.

Проблема полягає в тому, що більшість надає перевагу розпоряджатися коштами інтуїтивно — володіючи лише базовими знаннями та навичками. Помилковість може включити особу до тих 88,6% населення нашої даної країни, що неправильно користуються коштами.

Власне бажання та трохи зусиль допоможуть ознайомитися з такою необхідною складовою життя. Насправді не є необхідністю стрімголов вивчати цілу купу довжелезних книжок на цю тему витрачаючи дарма свій час, достатньо буде навіть ознайомитися з посібником для новачків та що не менш важливо — застосовувати на практиці отримані знання формуючи нові навички. Аналізуючи низьку обізнаність у фінграмотності можна сказати, що МОН зробило крок вперед запровадивши факультативний курс фінансової грамотності у школах, що виховуватиме у молодого покоління відчуття помірності, раціональності, ощадливості та корисних навичок, що неодмінно знадобляться у дорослому житті. Від школярів про ази дізнаються й батьки, бабусі та дідусі. Отож, це точно є правильним шляхом, що виправить невтішну ситуацію.

Наше завдання — усвідомити свої фінансові помилки та зрозуміти, як їх уникати. Існує така відома фраза: «Щоб стати багатим, потрібно думати та діяти як багач». Проте не всі розуміють її правильно. Багатої людини від бідного відрізняє така особливість, яку не можна виміряти в доларах або кількості цінних паперів. Навчіться думати, як успішна і багата людина, і тоді гроші не стануть для вас проблемою.

Список використаних джерел

1. Financer.com <https://financer.com/ua/finansovi-porady/finansovi-tsili/>
2. Офіційний сайт МОН <https://mon.gov.ua/ua>
3. ВІСНИК НБУ file:///E:/Vnbu_2013_9_8.pdf

Ткаченко Д. В., студент
Гончаренко О.О., к.е.н., доцент
ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський інститут

СУТНІСТЬ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕЮ

Кожен суб'єкт господарювання у своїй діяльності зацікавлений у позитивних результатах його роботи. Успішна діяльність є основою підвищення рівня економічної ефективності виробництва продукції. Результатом праці є випуск готової продукції, виконання робіт або надання послуг. Адже завдяки переліченим аспектам, підприємства можуть отримати свій основний прибуток. Тому тема готової продукції та її правильного відображення в обліку є досить актуальною.

Готовою продукцією вважаються конкретні вироби, що пройшли всі стадії технологічної обробки на підприємстві, відповідають встановленим стандартам чи технічним умовам, прийняті відділом технічного контролю і здані на склад або безпосередньо замовнику [1].

Дослідженням готової продукції займалися, як вітчизняні так і зарубіжні вчені-економісти, такі як: Єфіменко В.І., Білуха Т.М., Завгородній В.Л., Бутинець Ф.Ф., Герасимович А.М., Соколова Я.В., Виговська Н.Г. та інші.

Готова продукція регламентується згідно до П(С)БО 9 «Запаси» та оцінюється за первісною вартістю, яка визначається згідно з П(С)БО 16 «Витрати». Для правильної організації обліку готової продукції основним є визначення її характеру. Готова продукція за характером класифікується таким чином [2]:

1. За формою (готова продукція, яка має уречевлену форму; готова продукція, що має форму результату або послуги);

2. За ступенем готовності (готова продукція; напівфабрикати; незавершене виробництво);

3. За конструкторською та технологічною складністю (проста, складна).

Згідно до П(С)БО 16 «Витрати» існує два розуміння собівартості готової продукції: собівартість реалізованої продукції і виробнича собівартість продукції. До першої включається: виробнича собівартість продукції, що була реалізована за звітний період; нерозподілені постійні загальновиробничі витрати; понаднормативні виробничі витрати. Виробнича собівартість готової продукції поділяється на [3]:

- прямі матеріальні витрати (сировина й основні матеріали, купівельні напівфабрикати, комплектуючі вироби, допоміжні та інші матеріали);

- прямі витрати на оплату праці (заробітна плата та інші виплати працівникам);

- інші прямі витрати (відрахування на соціальні заходи працівникам, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація, інші витрати);

- загальновиробничі витрати (витрати на управління виробництвом, амортизація основних засобів та НМА загального та виробничого призначення, витрати на удосконалення технологій, інші витрати).

Для синтетичного обліку готової продукції призначено активний рахунок 26 «Готова продукція». Цей рахунок призначений для узагальнення інформації про наявність та рух продукції виготовленої підприємством. Готова продукція на складах в облікових регістрах обліковується у кількісному вираженні.

Виділяють основні завдання обліку готової продукції на підприємствах: систематичний контроль за випуском готової продукції, станом її запасів і збереженням на складах, обсягом виконаних робіт та послуг; вчасному і правильному документуванні оформлення відвантаженої і відпущеної продукції (робіт, послуг); контроль за виконанням плану договорів-поставок за обсягом та асортиментом реалізованої продукції, організацією розрахунку з покупцями; вчасному і достовірному визначенні результатів від реалізації продукції (робіт, послуг) та їх облік. Виконання цих завдань залежить від ритмічності роботи підприємства, правильної організації збуту та складського господарства, вчасного документального оформлення господарських операцій. Облікове відображення готової продукції зображено на рис. 1 [4].

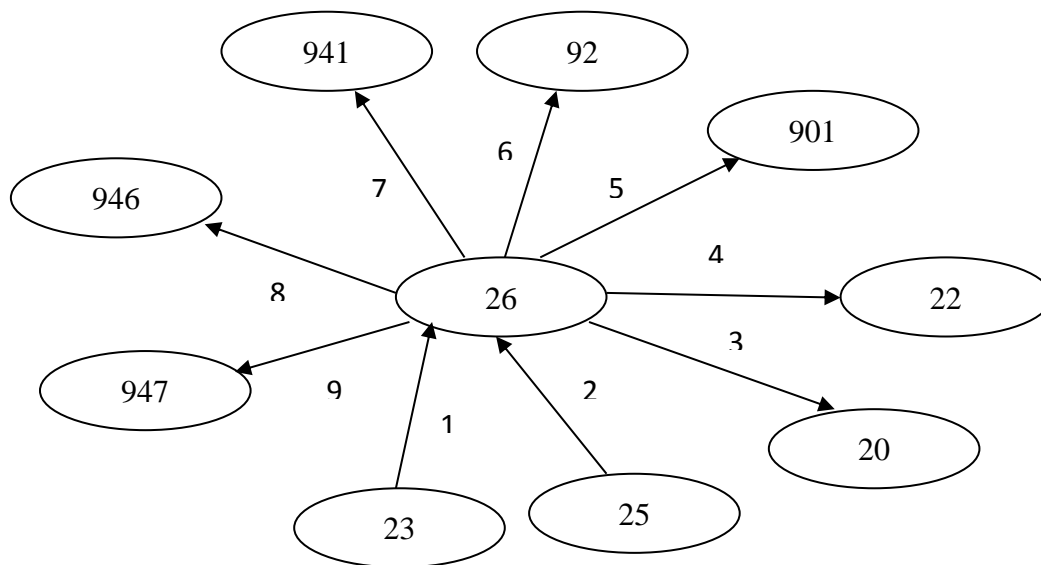

Рис. 1 Облікове відображення готової продукції

1. Оприбуткована на склад готова продукція;
2. Відображені в складі готової продукції напівфабрикати власного виробництва;
3. Готова продукція призначена для власних потреб, оприбуткована, як матеріали;
4. Готова продукція, призначена для власних потреб, оприбуткована, як МШП;
5. Списана собівартість реалізованої готової продукції;
6. Використана готова продукція для адміністративних потреб;
7. Списана вартість готової продукції, використаної для досліджень, яке здійснює підприємство;
8. Вписані витрати, пов'язані зі знеціненням (уцінкою) готової продукції;
9. Списана нестача готової продукції, яка виявлена в процесі її збереження та реалізації

Отже, до готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів, відповідає затвердженим стандартам, пройшла технічний контроль підприємства і здана на склад або замовнику (покупцю) згідно з діючим порядком прийняття продукції. Продукція є результатом виробництва. Всі елементи виробничого процесу – сировина, матеріали, які перебувають на різних його стадіях – утворюють незавершене виробництво. Для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції підприємства використовується рахунок 26 "Готова продукція". Сьогодні однією з складових ефективної організації обліку, наявності та руху готової продукції є високий рівень використання облікової інформації для оцінки якісних та кількісних характеристик готової продукції

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для вузів / За ред. Ф.Ф. Бутинця. 2-е вид. Житомир: ПП «Рута», 2009. 608 с.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (12 березня 2021р.).

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (12 березня 2021р.).

4. Лежненко, Л. І. Облік і аудит формування фінансових результатів (на прикладі хлібопекарних підприємств України): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Л. І. Лежненко. Київ, 2009. 24 с.

Тохтамиш Т.О., к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей господарства України. Матеріальне виробництво в цій сфері задовольняє попит населення на продукти харчування та товари народного споживання. Потенціал сільського господарства є достатнім для закріплення за Україною відповідного статусу на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією означає переміщення центру конкурентної боротьби на міжнародний рівень, що супроводжується помітним загостренням суперництва серед суб'єктів підприємницької діяльності аграрного сектора.

Ефективний розвиток зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає врахування специфічних особливостей галузі сільського господарства, пов'язаних з характером виробництва та особливостей сфери функціонування, яка відзначається нестабільністю, наявністю як потенційних можливостей, так і серйозних загроз.

Важливим аспектом діяльності учасників світової торгівлі сільськогосподарською продукцією є стандартизація. В Україні приділяється велика увага впровадженню вимог міжнародних стандартів, оскільки це одна з умов вступу до ЄС. Розглянемо рівень гармонізації стандартів на сільськогосподарську продукцію (табл. 1).

Таблиця 1. Стандарти на сільськогосподарську продукцію та рівень їх гармонізації з міжнародними і європейськими

Показник	Кількість чинних стандартів			Із них гармонізовано				Сер. рівень, %
	ДСТУ	РСТ УРСР	ГОСТ	ДСТУ, РСТ УРСР		ГОСТ		
				Кіль-ть	%	Кіль-ть	%	
Тваринництво	24	3	45	2	7,4	-	-	2,8
Сільськогосподар. будівлі	7	3	7	4	4	-	-	23,5
Сільськогосподар. машини	337	4	93	263	77,1	9	9,7	62,7
Добрива та агрохімікати	43	5	67	33	68,7	4	6	32,2
Корми для тварин	83	-	2	-	-	-	-	-
Бджільництво	20	-	2	-	-	-	-	-
Мисливство	1	-	3	-	-	-	-	-
Рибальство та рибництво	10	3	-	9	69,2	-	-	69,2
Тютюн, тютюнові вироби	20	-	18	20	100	4	22,2	63,1
Усього	545	21	367	367	64,8	20	4,3	41,5

Джерело [1]

Аналіз табл. 1 свідчить, що із загальної кількості чинних в Україні ДСТУ і РСТ УРСР – 566 стандартів – гармонізовано 362, або 64,8%. Можна вважати рівень гармонізації задовільний, але він є не однаковим за різними класами сільськогосподарської продукції. Найвищий рівень гармонізації (100%) національних стандартів на тютюн та тютюнові вироби, де гармонізовано стандарти на методи визначення показників якості та безпечності продукції. На 69,2% гармонізовані стандарти на продукцію рибництва і рибальства, а це також стандарти на методи контролю і матеріали.

Значний вплив на підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин і покращення якості продукції тваринного походження мають стандарти на корми, комбікорми. Стандартизація кормів, білково-вітамінних добавок, виготовлених промисловим способом, має велике значення для промислового вирощування тварин і птиці. Таких стандартів в Україні 218: ДСТУ і РСТ УРСР – 86, ГОСТ – 132, тобто частка міждержавних стандартів, які є нерідко застарілими, припадає 60,5%. Якщо національні стандарти гармонізовано на 41,9%, то міждержавні всього на 2,3%, а загальний рівень гармонізації дуже

низький і складає 17,9%, причому всі стандарти – на методи контролю показників якості та безпечності продукції [5].

Сьогодні існують значні розходження в стандартизації. Відповідно до умов Угоди про асоціацію передбачено механізм поступового впровадження нових правил і стандартів протягом періоду від двох до п'яти років залежно від виду продукції. У середньому підприємства для забезпечення переходу на нові міжнародні стандарти витрачають суми, еквівалентні 14% собівартості продукції. Тестування такої продукції вимагає додаткових витрат в обсязі ще 4% собівартості.

З огляду на кризовий стан вітчизняної економіки, підприємствам буде важко залучити необхідні кошти для фінансування переходу на нові технічні стандарти. До того ж Угода про асоціацію не передбачає спеціальної програми фінансової допомоги для вирішення цієї проблеми. Отже, актуальним є створення системи фінансової підтримки переходу на нові європейські стандарти. Крім цього, головними відмінностями процедур стандартизації і сертифікації між вітчизняною і світовою практикою є:

В Україні стандартизація та сертифікація є обов'язковою практично для усієї продукції, водночас через застарілі нормативи вони не забезпечують якість, гарантію безпеки. Обов'язкові стандарти змушують виготовляти та реалізовувати продукцію, яка відповідає встановленим державою нормам.

В країнах ЄС використовують дві категорії технічних вимог до видів продукції, а не до окремих товарів Перша категорія – це рекомендовані до використання вимоги, що підтверджують відповідність обов'язковими директивам. Решта стандартів, які стосуються параметрів таких, як послуги, якість, надійність, міцність є суто добровільними [2].

В ЄС питаннями сертифікації займаються три організації: Європейський комітет з питань стандартизації (CEN), Європейський комітет з питань електротехнічної стандартизації (Cenelec), а також Європейський інститут по стандартизації в галузі телекомунікації. Використання єдиних стандартів CEN та Cenelec на всій території європейського ринку гарантує захист прав споживача, сприяє торгівлі, забезпечує сумісність продуктів, сприяє розвитку та впровадженню інноваційних технологій [4]. І саме відсутність європейських сертифікатів відповідності у вітчизняних виробників, а також можливість проведення випробування в лабораторіях країн членів ЄС за допомогою яких визначається відповідність згідно європейським гармонізованим вимогам є той проблемою, що гальмує вихід української продукції на ринок ЄС [3].

Зважаючи на постійне поглиблення конкурентної боротьби на ринку та зростання вагомості нецінової конкуренції, важливу роль в успішній діяльності вітчизняних підприємства займає виробництво і пропозиція високоякісної

продукції згідно європейських стандартів та орієнтація на задоволення потреб споживачів, перехід на зовнішньоекономічну діяльність.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко В.М., Гафурова О.В., Гребенюк М.В. Аграрне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер. 2010. 608 с.
2. Михайленко О.Г. Сучасні тенденції та проблеми міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією в контексті сталого розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2015. Т. 20. Вип. 5. С. 29-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_5_7.
3. Department of Economic and Social Affairs United Nations. URL: <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/default.htm>.
4. Tree Nuts: World Markets and Trade World Markets and Trade / (USDA). URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/TreeNuts.pdf>.
5. World Agricultural Production / (USDA). URL: <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/current/worldag-production/worldag-production-07-12-2017.pdf>.

Чернега В.М., студент
Лук'янець О.В., к.е.н., доцент,
*Черкаський навчально-науковий інститут
Університету банківської справи*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки збільшення прибутку є основною метою діяльності будь-якого підприємства. Важливу роль при цьому відіграють витрати, оскільки вони є обмежувальним фактором прибутку і головним чинником, що впливають на обсяг продукції. Найактуальнішою проблемою більшості підприємств є необґрунтоване і неконтрольоване зростання витрат, що може бути пов'язано зі зростанням вартості матеріалів, напівфабрикатів, електроенергії, палива, а також зі збільшенням процентних ставок за короткостроковими та довгостроковими кредитами. Така ситуація вказує на необхідність подолання даної проблеми, для цього підприємствам необхідна чітка та зрозуміла програма управління витратами.

Проблеми, що стосуються управління витратами, знайшли відображення в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, таких як: Берзукий П.С., Бакаєв А.С., Бутинець Ф.Ф., Врублевський Н.Д., Голов С.Ф., Дерій В.А., Сопко В.В., Ткаченко Н.М., Чумаченко М.Г.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначає П(С)БО 16 «Витрати», у якому зазначено, що витрати це – зменшення економічних вигід унаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок внесків власників) [1]. Проте, в наукових колах існує трактування витрат як сукупність спожитих ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, а також кошти, які потрібно сплатити за придбані активи [2].

Класифікуються витрати за певними ознаками: за центрами відповідальності (витрати окремих виробництв, цехів, дільниць тощо, з розподілом на витрати); за видами продукції, робіт, послуг (витрати на окремі вироби, напівфабрикати, одноразові замовлення); за єдністю складу (одноеlementні та комплексні); за способами перенесення вартості на продукцію (прямі та непрямі); за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат (змінні та постійні); за доцільністю витрачання (продуктивні та непродуктивні); за часом виникнення (витрати минулого, звітного і майбутніх періодів); по відношенню до джерел покриття (вхідні, поточні та вихідні витрати).

Групування витрат, пов'язаних з виробництвом продукції, здійснюється за такими статтями калькуляції: сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати і комплектуючі вироби, роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій, паливо і енергія на технологічні цілі, поворотні відходи, основна та додаткова заробітна плата, відрахування на соціальне страхування, витрати на вміст і експлуатацію устаткування, загальновиробничі витрати, втрати від браку, інші виробничі витрати, супутня продукція. Не визнаються витратами: платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь комітента тощо; попередня оплату запасів, робіт, послуг; погашення отриманих позик; інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам визнання витрат; витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до П(С)БО 16 та балансова вартість валюти.

Для накопичення інформації про витрати, що входять до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) Планом рахунків передбачено застосування рахунку 23 «Виробництво» (для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) та 91 «Загальновиробничі витрати» (для обліку виробничих накладних витрат на організацію виробництва й управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного та допоміжного виробництва, а також витрати на утримання й експлуатацію машин та устаткування) [3].

Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати не включаються до складу виробничої собівартості готової та реалізованої продукції, а тому інформація про такі витрати узагальнюється на рахунках обліку витрат звітного періоду: 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Схематичне відображення господарських операцій щодо загальновиробничих, адміністративних та витрат підприємства на збут в обліку зображено на рис. 1.

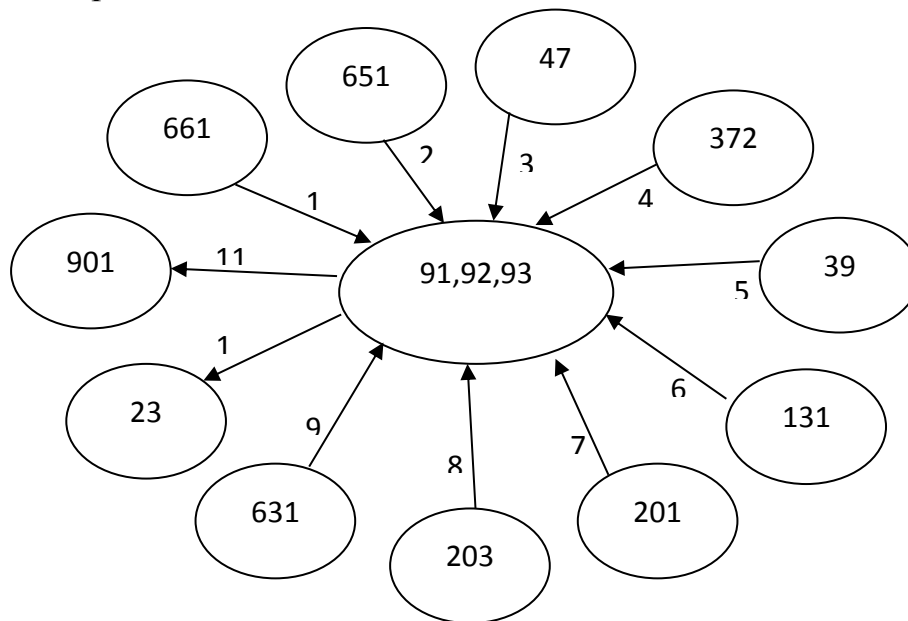

Рис. 1 Облікове відображення загальновиробничих, адміністративних та витрат на збут підприємства

1. Нараховано заробітну плату загальновиробничому, адміністративному персоналу, відділу збуту;
2. Нараховано єдиний соціальний внесок на заробітну плату загальновиробничого, адміністративного персоналу, відділу збуту;
3. Нараховано забезпечення майбутніх виплат, пов'язаних з загальновиробничими, адміністративними та витратами на збут;
4. Відображено витрати на службові відрядження загальновиробничому, адміністративному персоналу, відділу збуту;
5. Відображено загальновиробничі, адміністративні та витрати на збут, що раніше обліковувалися як витрати майбутніх періодів (наприклад, передплата періодичних видань, авансові орендні платежі)
6. Включено до складу загально-виробничих, адміністративних та витрат на збут амортизацію необоротних активів
7. Списано запаси, використані в процесі здійснення загальновиробничої, адміністративної та збутової діяльності;
8. Відображено витрати електроенергії, пов'язані зі здійсненням загальновиробничої, адміністративної та збутової діяльності;
9. Нарахована сторонньою організацією орендна плата за оренду приміщення, призначеного для здійснення загальновиробничої, адміністративної та збутової діяльності;
10. Загальновиробничі, адміністративні та витрати на збут розподілені на витрати виробництва;
11. Загальновиробничі, адміністративні та витрати на збут розподілені на собівартість реалізованої готової продукції.

Чітко налагоджена інформаційна облікова система уможливить забезпечення потреб менеджменту підприємства, особливо в оперативності надходження об'єктивної та достовірної інформації про витрати, які є одним із центральних об'єктів обліку та потребують постійного контролю з боку управлінського персоналу. Ефективність роботи менеджменту полягає не стільки у мінімізації витрат підприємства, скільки у можливості досягнення максимального ефекту від понесених витрат у вигляді зростаючих показників доходу, прибутку та рентабельності діяльності підприємства. Отже, об'єктивна, дієва та функціональна система обліку витрат підприємства дасть можливість забезпечити прийняття оптимальних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 22.04.2021).
2. Шара Є.Ю., Соколовська-Гонтаренко І.Є. Фінансовий облік II. Навч. посібник. Київ : «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 308 с. URL: https://pidru4niki.com/90109/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/oblik_vitrat_diyalnosti.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Міністерство фінансів України, Інструкція від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 23.04.2021).

Шолудько О.В., к.е.н., доцент

Грицина О.В., к.е.н., доцент

Данилишин Р.Д., студент

Львівський національний аграрний університет

РІВЕНЬ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ ДОСТУПНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ЖИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ

В умовах сьогодення в Україні спостерігається досить стрімкий рівень проникнення фінансових послуг на фінансовому ринку. Фінансова доступність (інклюзія), визнається одним з ключових чинників, що забезпечують динамічний його розвиток.

Україна зробила перші кроки в розбудові платіжно-кредитних послуг, фінансової грамотності та фінансової доступності ще в 1996 р. започаткуванням спільних із міжнародними картковими платіжними системами проєктів емісії

платіжних карток, впровадженням зарплатних, пенсійних проєктів, розвитком мережі прийому безготівкових платежів та прийняттям у 1999–2013 рр. відповідних законодавчих і нормативно-правових актів. Проте значна частина громадян продовжує отримувати пенсії готівкою і не застосовує цифрові платіжні інструменти (рахунки, інтернет-банкінг, інтернет-комерцію, безготівкову оплату комунальних послуг тощо). У період 2014–2021 рр. в Україні спостерігається інтенсивне впровадження інноваційних платіжних інструментів (цифрових карток, мобільних гаманців, безконтактних платежів тощо) та сервісів, впровадження платіжними системами та міжнародними компаніями проєктів MasterPass, Visa Checkout, G-PAY, Apple Pay.

Для забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України була прийнята Стратегія фінансового сектору України до 2025 року [2], яка визначає фінансову інклюзію як один із важливих напрямів, окреслює необхідність стимулювання фінансової доступності, розвитку платіжної інфраструктури для здійснення безготівкових операцій, у тому числі в сільській місцевості та у віддалених територіях.

Рівень фінансової доступності в Україні залишається значно нижчим від європейського рівня. Ми вважаємо, що це пов'язано з такими чинниками (рис. 1): наявністю соціальних бар'єрів; віддаленістю від адміністративних центрів, важкодоступністю та малонаселеністю сільських територій; значними фінансовими обмеженнями; стереотипними поведінковими реакціями сільських жителів; недостатнім рівнем фінансової грамотності та культури.

Рис. 1. Чинники впливу на рівень фінансової доступності для жителів сіл та сільських територій.

Віддаленість сіл та сільських територій від адміністративних центрів є однією з причин розриву в рівні та якості життя населення, сполучення між якими іноді не дозволяє часто відвідувати фінансові установи. З огляду на значну кількість таких сільських поселень, для багатьох сільських жителів доступність банківських послуг обмежена.

Серед стереотипних поведінкових реакцій сільських жителів можна виділити насторожене ставлення до сучасних фінансових технологій, недостатню фінансову грамотність та низький рівень фінансової культури. Розвиток фінансової доступності та можливості участі сільських жителів як учасників фінансового ринку різні як у контексті інвестування, так і проведення розрахунків та платежів.

Слід відзначити територіальну нерівномірність процесів розвитку цифрових технологій (діджиталізації), яку можна позиціонувати як два важливих параметри зростання активності населення у фінансовому секторі:

- підвищення їх доступності для бізнесу та населення (як наслідок, сприяє розвитку фінансової доступності), особливо в умовах територіальної віддаленості, що характерно для сільських територій;
- можливість фермерських господарств, малого і середнього бізнесу, які значно скоротити витрати ведення бізнесу за рахунок зниження ціни фінансової цифрової операції.

За недостатнього рівня фінансової усвідомленості і грамотності населення та бізнесових структур це може призвести до посилення розриву в рівні та якості життя на сільських територіях, що негативно позначиться на формуванні ВВП.

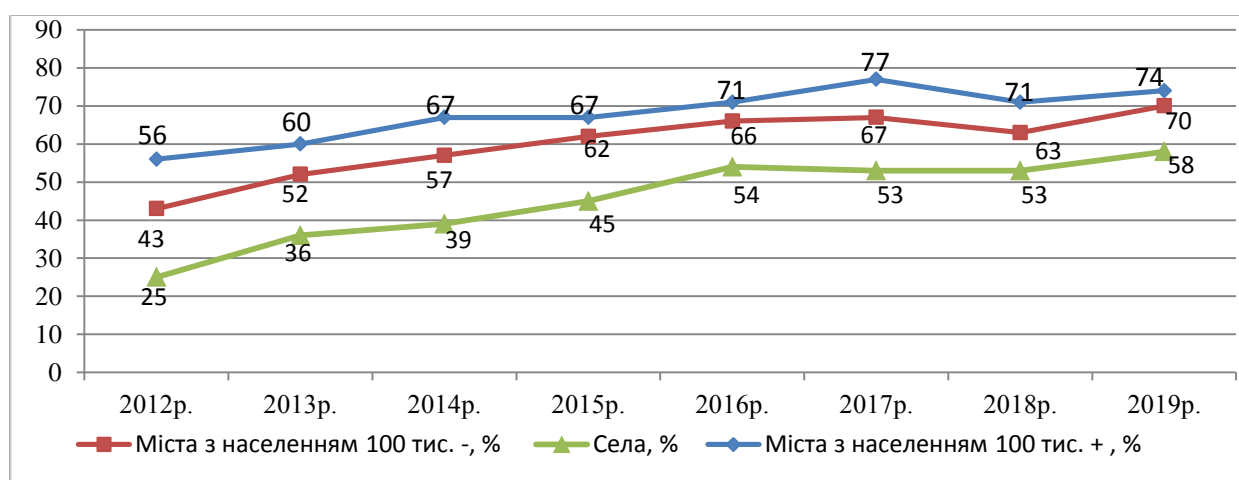

Рис. 2. Динаміка проникнення Інтернету в розрізі типів населених пунктів України щорічний замір [1]

Однією з умов реалізації та застосування інструментів цифровізації фінансового сектору на сільських територіях є наявність на території можливості використання Інтернету. За даними Дослідницького холдингу

Factum Group Ukraine, Інтернетом регулярно користується 71 % громадян України (22,96 млн), зокрема у 21 млн. осіб є Інтернет вдома (65 %). У містах з населенням понад 100 тис. кількість користувачів Інтернету у 2019р. зросла на 3 пункти (74 %) порівняно з 2018 роком (71 %). Вони становлять 42 % від усіх користувачів Інтернету в Україні. Жителі міст із населенням менше ніж 100 тис. регулярно використовують мережу, що на 7 пунктів (70 %) більше, ніж у 2018 р. (63 %). Вони становлять 29 % від загальної кількості користувачів, у той час як 29 % – це жителі села. Зростання використання Інтернету простежується і в селах, зокрема у 2019 р. показник зріс на 5 пунктів (58 %), у 2018 р. показник становив 53 % [5].

На жаль, Інтернет-з'єднання у багатьох сільських територіях характеризується низькою стійкістю або його відсутністю. Таким чином, обмеження використання Інтернет-сервісів є перешкодою розвитку фінансової інклюзивності та доступності на сільських територіях. У доповіді Українського інституту майбутнього «Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою» визначено, що до 2030 р. **95 %** територій сільської місцевості буде покрито технологіями мобільного Інтернету [3].

Розвиток фінансової доступності та інклюзії для жителів села і сільських територій є необхідною умовою підвищення добробуту жителів сільських територій, якості їхнього життя, залучення до формальної економіки, розвитку експортної діяльності. Перешкодами розвитку є недостатня фінансова обізнаність та грамотність серед сільських жителів, недостатнє покриття мережею Інтернет сільських територій і віддаленість офісів фінансових установ. При цьому молодь, покинувши навіть тимчасово сільську місцевість, дуже швидко стає споживачами банківських послуг.

Стереотипні поведінкові реакції, зокрема упереджене ставлення та недовіра, є перешкодою для їх залучення до споживання фінансових послуг. Можна припустити, що залучення сільської молоді у фінансові послуги через зв'язок поколінь сприятиме фінансовій освіченості та грамотності, а отже, й фінансовій інклюзії старшого покоління.

Список використаних джерел

1. Майже 23 млн українців регулярно користуються Інтернетом. URL: <https://mind.ua/news/20204323-majzhe-23-mln-ukrayinciv-regulyarno-koristuyutsya-internetom-doslidzhennya> (дата звернення: 24.03.2021).
2. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. Національний банк України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення: 25.03.2021).
3. Тюльпенева М. С. Финансовая инклюзия: содержание, оценка, социально-экономическое значение. *Научное образование*. 2020. №2 (7). С. 351–354.